

Universitätsbibliothek Wuppertal

**Q. Horatii || Flacci Sermo-||nvm, sev Satyra-||rvm, sev
Eclogarvm libri || duo: Epistolarum li-||bri totidem.**

Horatius Flaccus, Quintus

Francofurti ad Moenum, 1577

Satyrarum liber secundus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-306](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-306)

A **COMPLUREIS ALIOS**] aliquot libri manu scripti habent, *Complureisq; alios.*

PRVDENS] sciens: non per imprudentiam, aut ignorantiam.

ARRIDERE] probati, placere. quibus (inquit) hæc scripta mea, qualiacūque sint, placere velim, non feminis, & viris faminarum similibus.

DISCIPVLARVM INTER, &c.] sic scriptū est in trib. cod. Var. & Iann. Faër. Torn. Ruffard. Nicot. Cleric. neque verò dubium cuiquam debet esse, quin hæc sit recta, & vera lectio, tot codicibus confirmata, vt taceam, quòd eam Porphy. agnoscit. significat autem Horatius, hunc Her-

mogenem, vel feminis probari tantum, non viris: vel discipulos habere impudicos, & parum mares, & fortasse, qui magistro flagitiosè morigerarentur.

PLORARE] *οἰμώζεν.* Quemadmodum, quibus benè cupiunt Græci, eos iubent *χαίρειν*, *εὖ ἀπαύσειν*, id est, gaudere, & bene rem gerere: sic, quibus malum precantur, eos iubent *οἰμώζεν*, id est, plorare. vide annot. ad Od. 5. epod. ibi, *Ομυλτα στήνυρρον καπυρ.*

CITVS] citò.

SUBSCRIBE] in infima parte scribe: post alia scripta scribe.

SATYRARVM LIBER SECVDVS.

SATYRA I.

B **VNT** quibus in satyra videar nimis acer: & ultra **E**
Legem tendere opus: sine neruis altera, quicquid
Composui, pars esse putat: simileisq; meorum
Mille die versus deduci posse. Trebati,
Quid faciam, præscribe. quiescas. ne faciam, inquis,
Omnino versus? aio. peream malè, si non
Optimum erat. verum nequeo dormire. ter vncti
Transnanto Tiberim, somno quibus est opus alto:
Irriguumq; mero sub noctem corpus habento.
Aut, si tātus amor scribendi te rapit, aude
Cæsaris inuicti res dicere, multa laborum
Præmia laturus. cupidum, pater optime,
vires
Deficiunt. neque enim quiuis horrentia
pilis
Agmina, nec fracta pereunteis cuspide
C Gallos,
Aut labentis equo describat vulnera Par
thi.
Attamen & iustum poteras, & scribe
re fortem,
Scipiadam vt sapiens Lucilius. haud mi
hi deero,
Cum res ipsa feret. nisi dextro tempore,
Flacci
Verba per attentam non ibunt Cæsaris
aurem:

Cui, malè si palpere, recalcitrat undique
tutus.
Quanto rectius hoc, quàm tristi ledere
versu
Pantolabum scurræ, Nomentanumq; ne
nepotem:
Cum sibi quisque timet, quamquam est **F**
intactus, & odit?
Quid faciam? saltat Milonius, vt semet
icto
Accessit feruor capiti, numerusq; lucer
nis.
Castor gaudet equis: ouo prognatus eodè,
Pugnis. quot capitum viuunt, totidem
studiorum
Millia. me pedibus delectat claudere
verba

Lucill

A Lucill ritu, nostrum melioris utroque.
 Ille velut fidis arcana sodalibus, olim
 Credebat libris: neque, si male cesserat,
 umquam
 Decurrens aliò, neque, si bene, quo fit, ut
 omnis
 Votina pateat veluti descripta tabella,
 Vita senis. sequor hunc, Lucanus, an Ap-
 pulus, anceps:
 Nam Venusinus arat finem sub utrum-
 que colonus,
 Missus ad hoc, pulsus (vetus est ut fama)
 Sabellis:
 Quo ne per vacuum Romano incurre-
 ret hostis:
 Sive quòd Appula gens, seu quòd Luca-
 B nia bellum
 Incuteret violenta. sed hic stilus haud pe-
 tet ultrò
 Quemquam animantem: & me, veluti
 custodiet ensis
 Vagina tectus: què cur destringere coner
 Tutus ab infestis latronibus? ô pater, &
 rex
 Iupiter, ut pereat positum rubigine telum:
 Nec quisquam noceat cupidus mihi pacis.
 at ille,
 Qui me commòrit, (melius non tangere,
 clamo)
 Flebit: & insignis tota cantabitur urbe.
 Seruius iratus leges minuitur, & urna:
 C Canidia Albucl, quibus est inimica, ve-
 C nenum:
 Grande malum Turius, si quis se iudice
 certet.
 Ut, quo quisque valet, suspectos terreat:
 utque
 Imperethoc natura potes, sic collige mecum.
 Dente lupus, cornu taurus petit. unde,
 nisi intus
 Monstratum? Sceua viuacè crede nepoti
 Matrem: nil faciet sceleris pia dextera.
 mirum:

Ut neque calce lupus quemquam, neque D
 dente petit bos.
 Sed mala tollet animum vitiato melle cicuta.
 Ne longum faciam: seu me tranquilla se-
 nectus
 Expectat, seu mors atris circumuolat alis:
 Dives, inops, Romæ, seu fors ita iusserit,
 exsul,
 Quisquis erit vita, scribam, color. ô puer,
 ut sis
 Vitalis metuo, & maiorum ne quis amicus
 Frigore te feriat. quid cum est Lucillius
 ausus
 Primus in hunc operis componere carmi-
 na morem,
 Detrahere & pellem, nitidus qua quis-
 que per ora E
 Cederet, introrsum turpis? num Lelius,
 aut, qui
 Duxit ab oppressa meritum Karthagi-
 ne nomen,
 Ingenio offensus? aut laeso dolere Metello?
 Famosisq; Lupo cooperto versibus? at qui
 Primores populi arripuit, populumque
 tributum,
 Scilicet uni æquus virtuti, atque eius a-
 micis.
 Quin, ubi se à vulgo, & scena, in secreta
 remorant
 Virtus Scipiada, & mitis sapientia Lall:
 Nugari cum illo, & discincti ludere, do-
 nec
 Decoqueretur olus, soliti. quicquid sum F
 ego, quamuis
 Infra Lucill censum, ingeniumq; , tamen
 me
 Cum magnis vixisse inuita fatebitur usq;
 Inuidia: & fragili quærens illidere den-
 tem,
 Offendet solido. nisi quid tu, docte Tre-
 bati,
 Dissentis. equidem nihil hinc diffindere
 possum.

Sed

A *Sed tamen ut monitus caueas, ne forte negoti*

Incutiat tibi quid sanctarum inscitia legum:

Si mala condiderit in quem quis carmina, ius est,

Iudiciumq; esto, si quis mala: sed bona si quis

Iudice condiderit laudatur Cesare. si quis

Opprobrijs dignum latrauerit, integer ipse:

Soluentur risu tabulae: tu missus abibis.

B **VIDEAR NIMIS ACER]** videar nimis vehemens in reprehendis, & insectandis hominibus, nimium saeuus, & asper: χαλεπώτερος τῶ δέοντος. quidam libri vet. habent *videor*.

ET ULTRA LEGEM TEND.] & quibus videar ultra satyræ legem opus intendere. & verò in quibusdam libris manuscriptis ita legitur, *intendere*. ductum à neruis, aut fidibus nimium intentis. Est autem satyræ lex, ut comiter, & urbanè, & per ludum, ac iocum, mores, vitiaque hominum notet, ac reprehendat: non asperè, non feridè, non petulanter, non contumeliosè, non iracundè, vt Perf. & Iuuenal. Et attende, legem non temerè commemorari ab eo, qui loquatur cum Iurifconf.

SINE NERVIS ALTERA] altera pars, quicquid scripsi, nimis laxum, & propemodum enerue esse existimat. & attende, eum in tralatione manere.

TREBATI] hunc Trebatium, clarum iurifconsultum fuisse constat. eundem M. Tullio Ciceroni admodum familiarem fuisse ex ipsius Ciceronis ad illum epistolis perspicere licet lib. 7.

C **DEDUCI]** tanquã lineas: vel potius tanquã lanã, seu linum. epist. Ad August. *tenui deducta poemata filo*. ad quem locum hac de re plura.

TER VNCTI TRANSN. TIB.] quoniam hæc à Trebatio iurifconsulto pronuntiantur, quasi edicta quædam, & leges: faceret simili verborum formula concipiuntur, atque leges componi solent. Iam verò nemini est obscurum, à labore, & cibo, vinoque somnum esse dulcissimum, ac placidissimum. quod cur ita fiat, docet Lucret. lib. 4. his versibus, *Deinde cibum sequitur somnus, quia, qua facit aer, Hac eadem cibus, in venas dum diditur omnis, Efficit: & multo sopor ille grauissimus exstat, Quem satur, aut lassus capias: quia plurima ium se Corpora conturbant magno confusa labore. Fit ratione eadem comiectus porro animai Altior, atq; foras eiectus largior eius, Et diuisior inter se, ac distra etior intus.*

ALT O] Homerus, & Græci ὑπνον νιδυμον appellant, id est, vel altum, vel iucundum: quanquam

interdum pro eo, quem iidem νήγετον nominant, vsurpatur. Virgil. lib. 8. *Aeneid. princip. Alituum, pecudumq; genus sopor altus habebat.*

IRRIGVVM] non dixit obrutum. esset enim tum somnus implacidus, insuauis, iniucundus, atq; (vt ita dicam) infomnis: sed irriguum. rectè igitur Alcæus πύλε πνεύμονας οἴνω, id est, vino pulmones irriga. tralatio autem est ab horto irriguo. sat. 4. lib. 2. *irriguo nihil est elutius horto.*

SUB NOCTEM] paullo ante noctem, vt alibi docuimus.

RAPIT] significantius dixit, quàm si dixisset, *capit*.

LATVRVS] consequuturus, accepturus, vt saepe alibi.

CVPIDVM, PATER OPT.] respondens Horatius, cupientem (inquit) pater optime Trebati, vires deserunt: præclara quidem est voluntas, sed deest nobis facultas. Debet autem poeta suas vireis diligenter explorare, neque rem vllam scribendam suscipere maiorem viribus, & facultate. sic epist. ad Pison. *Sumite materiam vestris, qui scribitis, equam Viribus, & versate diu, quid ferre recusent, Quid valeant humeri.*

NEQUE ENIM QVIVIS HORR. PIL.] sic ferè Od. 6. lib. 1. *Nos, Agrippa, neq; hac dicere, nec grauem Pelida stomachum cedere nescij, &c. & Od. 12. li. 2. Nolis longa fera bella Numantia, &c.*

AVT LABENTIS EQVO D. VVLN. P.] Parthi enim ex equis pugnabant, & erant equites. Od. 2. lib. 1. *Neu sinas Medos equitare inultos Te duce Cesar.* & Od. 19. eiusd. *Nec patitur Scythas, Et versis animosum equis Parthum dicere, nec que nihil attinent.* ad què locū, & itè ad aliarū odarum libros, Parthos equites fuisse, & ex equis pugnare solitos, notauimus. *labentis autem equo Parthi vulnera* dixit ad laudè Augusti spectans, quasi Augusti virtute Parthi, qui in pugnis equestribus multum valere & pollere putabantur, superati ex equis suis deiecti fuerint. *describat* autem edendum curauit, libros aliquot veteres secutus: nonnulli tamen non minus vetusti habent *describit*, quod æque probo.

FRACTA CVSPIDE] cuiusmodi telà dicitur Marius excogitasse, vt & essent hostibus inutilia, & ne è corporibus sauciorū euelli possent: qua dere sic Plutarchus in Mario, λέγεται δὲ εἰς ἐκείνου τῷ μάχῃ παρῶτον ὑπὸ Μαρτίου κακοπονηθῆναι τὸ πᾶσι τὸς ὑσσοῦς. τὸ γὰρ εἰς τὸν σιδηρὸν ἐμβλημα τῶ ξύλου παρῶρον μὲν ἰσχυρῶς ἀπορροῦν κατεπιλημμένον σιδηροῦς. Τότε δὲ ὁ Μάριος τῷ μὲν, ὡσπερ εἶχεν, εἰασε τὴν δὲ ἐπέραν ἐξελάν, ξύλον ἢ λοι εὐθραστον ἀντ' αὐτῆς ἐπέβαλε, τὸ χυλῶν παρῶρον τὸν ὑσσοῦν τῶ θυρεῶ τῶ πολεμῆς, μὴ μὲν εἰν ὀρθόν, ἀλλὰ τῶ ξύλινῃ κλασθέντος ἢ καμπῶ γίνεσθαι πᾶσι τὸν σιδηρὸν, καὶ παρέλκεσθαι τὸ δορὺ δὲ τῶ σπυρῶ τῆς αἰχμῆς ἐνεχόμενον. id est, *Dicitur tum ad id pralium illud à Mario de iaculis in nouatum esse. Nam ea pars ligni, qua in ferum inferitur, antea duabus fibulis ferreis continebatur: Tunc autem Marius, alteram quidem, quem admodum erat, reliquit: altera autem exenta, clauū lignum fragilem in eius locum immisit, eo consilio, vt iaculis ad clypeum hostis adiectum, non maneret relictum, sed clauo ligneo fracto, curuaretur ferrum, &*

lignum

A lignum transversa cuspide hærens, deorsum pendèret.

ATTAMEN ET IVST.] loquitur Trebatius. Sibella ab Augusto gesta scribere non potes: at poteras eius fortitudinem, iustitiam, animi magnitudinem, ceterasque virtutes laudare, ac prædicare: quemadmodum Scipionis laudes Lucilius suis scriptis posteritati commendavit, ac memoriæ prodidit.

ET IVSTVM POTERAS, ET SCRIBERE FORTEM] Augustum iustitiæ, & fortitudinis nomine laudare poteras.

SCIPIADAM VT SAP. LVCIL.] quemadmodum Lucilius sapiens descripsit Scipiadam, id est, Scipionem. infra eadem saty. Virtus Scipiade, &c.

HAUD MIHI DEERO] id est, operam huic rei nauabo, inquit Horat.

NISI DEXTRO TEMP. FLACCI VERBA] ordo verborum hic videtur esse quibusdam, & sententia ab illo loco, haud mihi deero. Non me præbebo negligentem, neque ignauum in laudandis Augusti virtutibus, cum opus erit, si modo mea verba tempore opportuno attentè audiuntur ab Augusto. atque ita hic locus pendere è superioribus verbis intelligitur, haud mihi deero, nisi dextro tempore Flacci verba non ibunt, &c. id est, haud mihi deero, si mea verba opportunè ibunt per attentam Cæsaris aurem. Alij sic, & fortasse melius, explicant, vt separatim legatur, & per se, hoc modo. Verba mea non nisi dextro, seu opportuno tempore per attentam Cæsaris aurem ibunt: carmina mea ad aureis Cæsaris peruenire non sinam nisi tempore opportuno. Itaque attentam aurem interpretantur ad audiendum erectam.

B dextro tempore posuit pro opportuno, vt leno tempore sat. 4. huius lib. pro contrario. cum te sic tempore leno Interpellarim.

CVI MALE SI PAIP.] cui si quis blandiatur ineptis, aut immoderatis laudibus: ita omni ex parte reclusus, ac septus est aduersus assentationis dulcedinem, atque illecebram, itaque eam odit, ac reiicit, vt ab ea capi non possit. blanditias, & assentationem aspernatur, ac respuit. tralatio est ab equis calcitrosus. sic M. Tull. de Cælio Clodiam amantem spernente, calcitrat.

QUANTO RECTIVS HOC] Trebatius loquens, quanto præstat (inquit) hoc scribendi genus tractare, quam satyras scribere, quibus vitiosos homines lædas?

QVID FACIAM?] respondens Horat. ostendit suo quemque studio delectari, sua quemque voluptate teneri. & εν παρόδω vrbane, & satyricè Milonium quendam ætatis suæ scurram, notat, hominem temulentum, & cum temulentus esset, saltare solitum.

VT ICTO ACC. FERV. CAP. NVM. QVE LVC.] id est, vbi, seu posteaquam nimio vinipotu caput eius concaluit, & ebrius factus binas se lucernas videre existimat, pro singulis. Sic Iuuen. & geminis exsurgit mensa lucernis. Aristoteles problem. τμημ. γ. quærit cur ita fiat, & rationem affert his verbis, Δια τὴν ποῖς μεθύσειν ἐνίοτε πολλὰ φαίνεται τὸ ἐν ὀρώσειν, ἢ ὅτι αἱ ἀρχαὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἔσονται κινουμέναι

QVO FIT, VT OMNIS VOT.] quo fit, vt omnis Lucillij vita pateat, veluti in tabula votiuâ, descripta,

ὑπὸ τῷ οἴνῳ, καθὰ περὶ ὅλην κεφαλὴν κινουμένων δὲ τῶν ἀρχῶν ἐκ εἰς ταυτὸ συμβάλλουσιν αἰσθησεις, ἀλλ' οἶον ὅτι μέρος ἐκάτερον τὸ ὀρώμενον. διὸ δύο φαίνεται. ταυτὸ δὲ τῶν γίνεται, καὶ εἰς τις κατὰθεν πρὸς τὴν ὀφθαλμῶν ἐκίνησε γὰρ τὴν ἀρχὴν τῶν ὀφθαλμῶν. ὥστε μικρὴ εἰς ταυτὸ συμβάλλει τῆ ἐτέρα. ἢ μὲν οὖν πρῶτη κίνησις ἐξωθεν γίνεται, ἢ δὲ ἀπὸ τῶ οἴνου, ἔσονται δὲ ὁ δὲ ταυτὸ γὰρ ποιήσει ὁπωσοῦν κινηθεῖσα. quæ sic interpretor, Quam ob causam ebrijs cum vnum cernunt, multa videntur? an quoniam aspectuum principia intrinsecus à vino mouentur, quemadmodum caput totum? cum principia autem mouentur, non in idem conueniunt aspectus, sed ad vtramque quodammodo partem eius, quod cernitur? iccirco duo appàrent? hoc idem porro etiam accidit, si quis infernè aspectum premat. nam principium ipsius aspectus mouit, ita vt is non amplius in eandem rem, atque alter, conueniat. Actalis quidem motio fit extrinsecus. ea autem, quæ à vino gignitur, intrinsecus. verùm nihil interest. visus em quomodo cūq; motus fuerit, hæc ita efficiet. Lucretius autem lib. 4. horum, & similibum causam opinioni, & errori animorum ascribit. sensus enim numquam falli affirmat. sic Lucret. At si forte oculo manus vni subdita subter Pressit eum: quodam sensu fit vti videantur Omnia, qua tuimur, fieri tum bina tuendo: Bina lucernarum flagrantia lumina flammis, Binaq; per totas ades geminare supellex, Et duplices hominum facies, & corpora bina, &c. sequitur statim, Cetera de genere hoc mirando multa videmus, Quæ violare fidem quasi sensibus omnia querunt: Nequicquam, quoniam pars horum maxima fallit Propter opinatus animi, quos addimus ipsi, Pro visis vt sint, qua non sint sensibus visa.

CASTOR GAUDET EQVIS, OVO P.] etiam geminorum fratrum diuersa studia solent esse, vt appàret in Castore, & Polluce, quorum hic pugil clarissimus, ille optimus eques fuisse dicitur. existimant nonnulli, ætate Horatij geminos fratres fuisse sic nominatos, quorum alter equis, alter cæstibus delectaretur. mea nihil refert. sed mihi tamen simplicius videtur, vt fratres Helenæ intelligamus.

ME PEDIBVS DELECT. CLAVD.] sic locutus est satyra superiore. ut sit quis pedibus quid claudere senis, Hoc tantum contentus.

CREDEBAT] committebat: tralatio est. vide annot. ad Od. 5. lib. 3. ibi, Qui perfidis se credit hostibus.

NEQVE SI MALE CESSERAT, VSQVAM DEC.] id est, neque si quid ei malè euenerat, neque si prosperè, vltquam aliò confugiens, quam ad scribendum, aut legendum. mendosè in quibusdam libris legitur gesserat. iam decurrens aliò, id est, conferens se aliò, confugiens aliò. ita hoc participio vsus est Oda 29. lib. 3. Non est meum smugiat Africis Malus procellis, ad miserâs preces Decurrere, &c. Præterea vsquam edendum curauit potius, quam vltquam, libros pluribus veteres secutus: quamquam vltquam non damno: in nonnullis libris etiam vet. repertum.

QVO FIT, VT OMNIS VOT.] quo fit, vt omnis Lucillij vita pateat, veluti in tabula votiuâ, descripta,

A descripta, atque expressa. *votina tabula* appellan- tur, quæ sunt vota, quæve ex voto suspenduntur in fanis, quales sunt naufragorum, aut eorum, qui ex graui & periculoso morbo recreati conualuerunt. *suprà Od. 5. lib. 1. me tabula sacer Vo- tina paries indicat humida Suspendisse potenti Vesti- menta maris Deo.*

LUCANVS, AN APPVLVS ANCEPS] inter Lucaniam, & Apuliam interiectus, vtriusque particeps, ita, vt dubium sit, Lucanusne sim, an Appulus, nempe Venusinus: quia Venusinus colonus inter vtrosque sineis Lucaniæ scilicet, & Apuliæ, arat. Intellige, coloniam à populo Ro. in Venusiam esse missam, ne eà hostes in Romanos incurrerent.

QVO NE, &c.] id est, vt ne hostes populi Ro. in Romanos inuaderent. quidam libri manu- scripti habent, *Quà ne*, id est, ne aliquà, seu per ali- quam partem, seu viam.

B SIVE QVOD] siue quia Appuli, siue quia Lu- canibellum populo Ro. inferrent. alij quod pos- tum esse putant pro *aliquod*, sed eos refellit co- dex vnus Vatic. & Tornes. in quibus ita scriptum est, *Sine quia Appula gens. seu quod Lucania bellum, &c. incutere bellum* autem, id est, inferre, Hora- tio vsitatum.

HAVD PETET VLTRÒ] nō petet quæquā, nisi sim lacesitus. hæc enim vis est, vocis *ultrò*.

QVEMQVAM ANIMANTEM] quem- quam viuum, quemquam anima & corpore con- stantem. M. Tull. in Timæo, à quo enim animante reliquos omneis contineri vellet animanteis, hunc ea forma figurauit, qua vna omnes reliquæ formæ con- cluduntur. aliàs animans, & fæminini generis est, & neutrius.

DESTRINGERE] propriè, & vsitatè, vt sup. annot. ad Od. 3. lib. 1.

TVTVS AB INFESTIS LATRON.] sic loquitur sup. Od. 4. lib. 3. *Vt tuto ab atris corpore viperis Dormirem, &c.* & sat. 6. huius lib. in extr. *Tutus ab insidijs.* vide annotationem ad Odam 16. lib. 3. ibi, *munierant satis Nocturnis ab adult.*

C VT PEREAT POSITVM RVB. F.] vtinā telum in vagina cōditum, tubigine exedatur. Pri- scian. hunc locum testem producit lib. 15.

NEC QVISQVAM NOC. CVP.] & vtinam nemo me lacesat iniuria: vtinam nemo mihi vl- trò iniuriam inferat, pacis cupidus.

AT ILLE, QVI ME COM.] at, qui me pro- uocarit, plorabit, & erit fabula totius populi. Pla- to in Minoë, monet eum, qui bonæ existimationis cupidus est, ne poëtas offendat, neue lacesat, Mi- nois exemplo, qui quamuis fuerit rex clementis- simus, iustissimus, optimus: tamen propterea quòd offensionem, odiumque tragicorum poë- tarum subierit: & clementiæ, iustitiæque suæ fru- ctu caruit, & iniustus est in humanitatis, crudeli- tatis, iniustitiæ notis in posterum sempiternis. Ver- ba Platonis sunt hæc, *Διὸ καὶ σὺ, ὦ βέλπες, ἐὰν σαφρονῆς, εὐλαβῆς εἴης, καὶ ἄλλος πᾶς ἀνὴρ, ὅτῳ μέλει τῶ εὐδοκίμου εἶναι, μὴδέποτε ἀπεχθάνεσθαι ἀνδρὶ ποιητικῶ μηδενί. οἱ γὰρ ποιηταὶ μέγα δύνανται εἰς δόξαν ἐφ' ὅπότῃ ἀν' παιῶσιν εἰς τὴν ἀνδρῶ- πος εὐλογοῦντες, ἢ κακῆ γροῦντες.* id est, Quapropter e-

tiam tu ò vir optime, si sapias, caue, & quiuis alius. D cui cura sua existimatio est, ne vllius poëte inimi- citias in te conflēs. poëta enim multū valent ad famam in vtramque partem, siue laudent, siue maledicant. Itaque Archilochus ille ad maledi- cendum egregiè promptus, ac paratus, cū à quo- dam contumeliosè appellatus esset, ita respondit, *τὸν πέτ' ἴγα πέρθ' συνείληφας*, id est, cicadam ala compre- hendisti. huius autem animalis mirus est stridor, si alaprehendatur. Huc pertinet & illud, quod scri- bit Plutarchus in Theleo, *εἰοικε γὰρ ὄντως χαλεπὸν εἶναι φωνῶν ἐχέσθ' ἢ πόλει, καὶ μύσσειν, ἀπεχθάνεσθαι*, id est, reuera molestum & durum est cum ciuitate, quæ vocem & musam habeat, inimicitias suscipere.

FLEBIT] *οἰμώξει*, dolebit, miseriam suam con- queretur, ac deplorabit, miser erit. vide annot. sup. ad Od. 5. epod. ibi, *O multa fleturum caput.*

ET INSIGNIS TOTA CANTAB. VR.] perueniet in ora virum: nobilitabitur meis versibus ad ignominiam, & infamiam sui nominis sempiternam.

E SERVIVS IRATVS] quæstor. intelliga- mus, hunc ætate Horatij fuisse prætorem, & quæ- stioni alicui rei capitalis præfuisse. Virgil. 6. Æn. *Quæstor Minos vrnam mouet.* adhibebatur autē vr- na, ad fortitionē, subfortitionemq; iudicium. Alij accusatorem & calumniatorem fuisse volunt.

CANIDIA ALBVCI] Albucij filia venefica, Gratidia nomine: de qua suprà Oda. 3. epod. *an malas Canidia tractauit dapes?* & tota Od. 5. & 17. & saty. 8. lib. 1.

GRANDE MALVM TVR.] quia iudex le- uis, & nummarius, & venalis, & *δαιροδίκος*. Quòd autem Porphitio notat, apud hunc C. Turium ac- cusatum esse C. Verrem à Cicerone, Hortensio defendente, mihi non probat. Potest tamen fie- ri, vt discoloribus signis iuratorum hominum sen- tentias, seu tabellas notarit: quod factum esse Ro- mæ cū senatorius ordo iudicaret, queritur Ci- cero pro cœmio actionis primæ in Verr. non lon- ge ab extremo.

F VT, QVO QVISQVE VALET, &c.] id est, quo modo, quare quisque plurimum potest, ea re inimicos suos, eosque, quibus se iniuriam esse sentit, aut quos metuit, terreat, & vlciscatur: & quemadmodum imperet hoc ipsa natura, cuius maxima vis est, sic ratiocinare mecum: *ὅτῳ συ- λογίξῃ μετ' ἐμῶ.*

DENTE LVPVS, &c.] sic M. Tull. lib. 2. de nat. deor. *Iam illa cernimus vt contra metū, & vim suis se armis quæq; defendat. cornibus tauri, apri denti- bus, morsu leones, alie fuga, alie occultatione se tutan- tur: atramenti effusione sepie, torpore torpedines: mul- ta etiam insectanteis odoris intolerabili sæditate repel- lunt.* & Lucre. lib. 5. *Principio genus acre leonum, se- naq; sæcla Tutata est virtus, vulpeis dolus, & fuga cer- nos, &c.* Hac eadem de re lege Aristot. lib. 2. de partibus animalium cap. 9. & lib. 3. cap. 1. & 2. lo- cū autem tantum indicabo. Sic igitur cap. 9. li. 2. *σωεγῆς δὲ καὶ τῶ ἀφηνίθει πῖς ὁσοῖς καὶ τὰ τοιάδε πῶν μολ- λων, οἷον ὄνουχες τε καὶ ὄπλαι, καὶ χηλαί, καὶ κέρετα, καὶ ῥύχνη τὰ ῥ' ὀρνίθων. πάντα δὲ ταῦτα βουθειας ἐχέουσι χάλειν τὰ ζῶα. τὰ γὰρ εἰς αὐτὰ ἡ σωεσηκότα, &c. οἷον ὀπλή τε ὄλη καὶ κέρετα ὄλον με-*

A μη χαλινηται παρὲς τὴν σωτηρίαν ἐκείνοις. ὅτι τὸ πρῶτον γένοιτο καὶ ἢ τῶν ὀδόντων ὅτι φύσις, πῶς μὲν ἰσχυρὰ καὶ παρὰ φύσιν ἐνέργησεν, πῶς ἡσυχῆς ἐργασίαν: πῶς δὲ παρὰ φύσιν τὸ πρῶτον καὶ παρὰ φύσιν, ὅσον πῶς καὶ χαλιδόσσι, καὶ χαλιδόσσι: id est, proxime autem ad ossium naturam, quod ad tactum attinet, accedunt etiam tales partes, verbi gratia, ungues & vngulae, tum solidae, tum bifidae, & cornua, & rostra auium. Omnia autem haec praesidij gratia habent animantes. Quae enim ex ijs constant, &c. verbi causa, vngula tota, & cornu totum, ad salutem cuiusque animalis à natura excogitatum & comparatum est. In hoc genere autem etiam dentes numerandi sunt, alijs quidem attributi ad vnum munus obeundum, nempe ad cibum conficiendum: alijs & ad hoc, & ad praelium, viresque expromendas, ut ijs animalibus & quibus ferrati, & quibus exferti sunt dentes. Eodem ferè pertinent quae 1. cap. vbi de dentibus, & quae 2. lib. 3. vbi de cornibus, scripta sunt: quae, ne sim longior, lectori relinquo suo loco, & apud auctorem ipsum legenda,

B nisi quod temperare mihi non potui quin ascriberem quae de Momo affert Aristoteles cap. illo 2. lib. 3. naturam reprehendente quod cornua tauris affinxisset in capite, non in humeris. sic Aristoteles, Ὁρθῶς δὲ καὶ τὸ ὅτι τῆς κεφαλῆς ποιῶσιν τὴν τῶν κέρατων φύσιν, ἀλλὰ μὴ καλοῦσθαι αἰσίου μῦθος δὲ μὴ φέρεται τὸν ταύρον, ὅτι ἔκ τῶν τοῖς ἀμοῖς ἐχέει τὰ κέρατα, ὅθεν τὰς πληγὰς ἐπιπέτῃ ἀνίσχυροτάτας, ἀλλ' ὅτι τὸ ἀδυνεστάτου μέγιστος ὁ κεφαλῆς. ἢ γὰρ ὅτι βλεπόντων μῦθος ταῦτα ἐπέπημα. ὡσαύτως γὰρ καὶ εἰ ἐπερωθῆ περὶ τὸ σώματος κέρατα ἐπιφύκει, βλάβος αὖ παρὲς, καὶ ἄλλως ἢ δὲν ὄντα χησῖμα, καὶ ἐμπόδισα τῶν ἐργῶν πολλοῖς ἦν: ἔτω καὶ ὅτι τῶν ἄμων πεφυκότε. ἢ γὰρ μόνον χεῖρ σιωπῆν πῶθεν ἰσχυροτέραι αἰ πληγῆς, ἀλλὰ καὶ πῶθεν πρῶτοίραι, &c. i. Recte autem etiam in eo à natura prouisum & consultum est, quod cornua in capite locatit, non ut Momus Aesopi volebat, qui taurum improbabat, quod non in humeris cornua habeat, vnde plagas incussisset acriores, sed in infirmissima parte capitis. Nam cum haec reprehendebat, parum videbat. Quemadmodum enim si vel in quauis alia corporis parte cornua innata essent, oneri essent, damnumque importarent, neque quicquam prodesse, multisque operis functionibus impedimento essent: sic & si in humeris essent à natura collocata. Non solum enim videre oportet vnde plagae aciores fierent, sed etiam vnde longiores.

C **INTVS]** non foris, sed à natura insitum. **SCEVÆ, &c.]** significat, hunc fuisse impium in parentis, & matrem veneno necasse: veneficumque, non sicarium fuisse. Non admodum dissimile est illud Ciceronis pro Scauro. *Libertus patronum non occidit, sed duobus digitulis gulam oblitit.* Sceuae (inquit) luxurioso & perdito homini suam matrem crede, id est, committe, & permitte: manus quidem, & ferrum ab illa abstinebit: sed cicuta cum melle confusa matrem necabit.

NIL FACIET SCEL. PIA DEXT.] pura quidem manus erit à sanguine materno: sed cicuta eam de medio tollet.

MALA] ἐπιβροχῶν perpetuum, nulla enim cicuta bona est. sic alibi mala lustra, mala ambitio, mali fures. apud Hom. λευκοῖο γάλακτος.

TO LLET] necabit, occidet. sic Varro. *quis patrem decem annos natus tollet, nisi veneno?*

NE LONGVM FACIAM] ne sim longior: ut paucis expediam. sic loquitur M. Tull. lib. 1. de leg. *Non faciam longius: huc enim pertinet, animal hoc prouidum, sagax, multiplex, acutum, memor, plenum rationis, & consilij, praecleara quadam ratione generatum esse à supremo deo.*

TRANQVILLA SENECT.] quia optata est, & à dijs petenda: ut catmine sacul. post epod. *Dij senectuti placida quietem. [date.]*

SEV MORS ATR. CIRCVMV. AL.] siue mors mihi impendet, atque imminet, iam iam aduentans. Alas affinxit morti ad significandam eius celeritatem. atra autem appellauit, quia omnia, quae ad inferos, & ad mortem pertinent, tristitia, iniucunda, & horribilia sunt: cuiusmodi sunt & nigra, seu atra: quod saepe alibi notauimus. Contra Oda 17. libri secundi, *volucrisque fati Tardauit alas.*

FORIS] fortuna. caue legas, fors. & vide annot. ad illum locum saty. 1. *Seu ratio dederit, seu fors obiecerit.*

QVISQVIS ERIT VITAE SCR. COL.] ordo est, quisquis erit vitae color, scribam. *vita colorem* intellige vitae genus, conditionem viuendi, sortem, personam. non enim vna est omnium hominum persona, non idem vitae color, non eadem species: aliudque vitae genus est imperatoris, aliud oratoris: aliud negotiatoris, aliud poetae. recte autem colorem appellauit, quia singulorum vitae degendae genera, plerumque tanquam colores quidam, in nobis immutantur, neque quicquam ad animum pertinent: sed ad corpus, aut fortunam. Quamuis autem sua quemque natura ad certum vitae genus fingere videatur: neque tamen semper in deligendo vitae genere naturam sequimur, & sepe, ad quam nos aetatis agenda viam vel propinqui impulerint, vel fortuna, veluti tempestas quaedam, detulerit, in ea constantia causa, repugnante natura, cogimur conlescere, & ad extremum vitae spiritum permanere. epist. 17. *Omnis Aristippum decuit color, & status, & res.*

O PVER, VT SIS VITALIS, METVO] o puer (inquit Trebatius) ne non sis vitalis, metuo. nomen *vitalis* autem, id proprie significat, quod ad vitam pertinet, quod vitam adiuuat, quod vitae utile est. Lucret. lib. 3. *Est igitur calor, ac ventus vitalis in ipso Corpore, qui nobis moribundos deserit artus. ibid. mors omnia praestat, Vitale praeter sensum, calidumque, vaporem. ibid. Et caput abscissum calido, vinentem, trunco, Seruat humi vultum vitalem, oculosque, patentes, Donec reliquias animae reddidit omneis.* & li. 5. *Nudus humi iacet, infans, indigus omni Vitali auxilio.* & li. 6. *primum multarum semina rerum Esse supra docui, quae sint vitalia nobis.* M. Tull. lib. de nat. deor. 2. *ex quo intelligi debet, eam caloris naturam, vim in se habere vitalem, per omnem mundum pertinentem.* ibid. *& ceteris naturis omnibus salutarem impertit, & vitalem calorem.* Idem de diuination. li. 1. *Luce serenanti vitalia lumina liquit, quamquam legendum est eo loco, vitali lumina liquit: itaque edendum curauimus.* Virg. Aeneid. 1. *Quisquis*

A *Quisquis es, band (credo) inuisus cœlestibus auras Vitaleis carpis.* Plaut. in Pœnulo, *Iupiter, qui genus colis, alisq; hominũ, per quem viuimus vitale euum.* Interdum etiã vitale appellamus, quod vita præditum est, & viuax: vt Plaut. in Bacchid. *Da, si esse saluum vis me, aut vitalem tibi.* M. Tull. in Lælio ex Ennio, *Quis potest esse vita vitalis, vt ait Ennius, qui non in amici mutua beneuolentia conquiescat?* & ita hoc loco ponitur ab Horat. itemq; in sat. 7. huius lib. ita, *Dauus, amicum Mancipium domino, & frugi, quod sit satis, hoc est, Vt vitale putes.*

MAIORVM NE QVIS AMICVS] ne quis gratiofus apud maiores, & potētiores viros, &c.

FRIGORE TE FERIAM] mortem tibi inferat: te de medio tollat. sic Lucret. lib. 3. *& discedit in auras, Et gelidos artus in lethi frigore linoit.* Idem lib. 4. *namq; iaceret. Eterno corpus persusum frigore lethi.* Virgil. lib. 9. *Æn. voluitur ille vomens calidum de pectore flumen Frigidus, id est, moribus, atque ad eum mortuus, vt explicat Nonius Marcell. Idem in diris. Et calor infuso decedit frigore mortis.* Idem lib. 4. *Æn. Et cum frigida mors anima seduxerit artus.* Horat. Od. 8. lib. 2. *gelidãq; diuos*

B *Morte carenteis.* Itaque docet Varro lib. 4. de ling. Lat. *ignem a nascendo dictum, quod hinc nascitur, quicquid nascitur: ideoq; caler: vt, qui denascitur, ignem amittit, & frigescit.*

QVID? CUM EST LVCIL. AVSVS, &c.] Quid? (inquit Horat.) cum Lucilius primus ausus est satyras scribere?

DETRAHERE ET PELL. NITID. Q.] & cum ausus est ea integumenta detrahere, quibus quisque sua flagitia, suamq; turpitudinem tegetet, ac celaret? ausus est omnia, aut plurima improborum peccata nudare, & in publico quodam modo proponere? sic epist. 16. lib. 1. *speciosum pelle decora.*

CEDERET] incederet. sic Plautus. *Vt transferus, non prouersus cedit, quasi cancer solet.* citat Varro lib. 6. de ling. Lat.

INTRORSVM TURPIS] epist. ad Quintium lib. primo. *Introrsum turpem speciosum pelle decora.*

AVT, QUI DVXIT AB] P. Scipio Africanus posterior, qui Karthaginem deleuit. Od. 8. lib. 4. *Non incendia Karthaginis impie, Eius, qui dormita nomen ab Africa Lucratu rediit, clarius indicant Laudes, quã Calabra Pierides.*

C **INGENIO OFFENS?** num ingenio Lucilij offensi, subintell. sunt?

FAMOSISQVE LVPO COOP.] & num dolere ob Rutilium Lupum famosis versibus confisum? extant Lucilij versus non integri apud M. Tull. lib. 1. de nat. Deor. in quibus hic Lupus, & aliquot alij commemorantur. M. Tull. *Quid de sacrilegis, quid de impiis, periurisq; dicemus? Tubulus si Lucius umquam, Si Lupus, aut Carbo, aut Neptuni filius, vt ait Lucilius, putasset esse Deos: tam periurus, aut tam impius fuisset?*

POPVLVMQVE TRIBVTVM] per populũ tributum, plebem infimam, & vt M. Tullius sæpe nominat, urbanam, significat. erant enim tribus urbana omnium infimæ, & longè minus ho-

nestæ, quã rusticæ. Itaque in eas coniecti fuerunt à Gracchorum patre libertini, vt scribit M. Tull. lib. 1. de orat. ad Q. Fr. Denique tributum populum hic dicit, quem in epist. 7. lib. 1. *tunicatum popellum. Vilia vendentem tunicato scruta popello.* Sic autem esse legendum periuincunt plerique codices manu scr. in aliis est *tributum*: quæ scriptura tamen ferri potest.

SCILICET VNI ÆQVVS] scilicet vni virtuti placatus, æquabilis, atque amicus: non iratus, neque offensus: sed propitius, & ad fauendũ propensus. vide annot. ad Od. 3. lib. 2.

A VVLGO, ET SCENA] à scena, id est, à luce forensi, ab oculis ciuium, à conspectu populi, & multitudinis. tralatio est à ludis scenicis. sic loquitur M. Tull. oratione pro Plancio: *Omitto illa, quæ si minus in scena sunt, at cerè cum sunt prolata, laudantur.* sic enim hunc locum emendauit ex auctoritate librorum manu scr. qui sic legebatur in vulgatis, *quæ si minus necessaria sunt, &c.*

VIRT. SCIP. ET MITIS. SAP. LÆL.] id est, Scipio, & Lælius: *ἀειπραῖς* quod genus supra annotauimus ad Od. 5. lib. 3. Priscian. lib. 2. **E** scribit dicendum fuisse *Scipionide*. Vtus tamen est eadem voce & Lucilius. *Cornelius Publii noster Scipiadas dicto, &c.* & Lucretius lib. 3. *Scipiades bellifulmen Karthaginis horror.* supra iterum Horat. *Scipiadam vt sapiens Lucilius.*

DISCINCTI] cur nõ dixit *discincti*? quia per virtutẽ Scipionis, & sapientiã Lælij, Scipio, & Lælius significatur, vt diximus. sic Homerus *ὁ δ' ἄλλ' ἔπειτα θεῶν ὄψιν ἰδὼν ἔχρον.* id est, Venit autẽ postea Tiresiæ anima aureũ sceptrũ tenēs. & *ἰλ. μ. ἐλθεὶν γὰρ ῥ' ἐκείνοισι βίη ἠρακλεῖν:* id est, Virtus enim Herculea profectus Pylios infestus habuit, ac diuexauit. quibus locis videbatur dicendum *ἐχρον*, & *ἐλθεῖν*, & Eurip. apud Stobaeũ, *Ἰδοιμι δ' αὐτῶν ἐχρον ἄρρητ' ἄρρητον, Πρωτὸν μὲν εἶδος ἄξιον πρηνιδος.* videbatur dicendum *ἄρρητα ἄξια.* sic M. Tull. orat. pro Sextio. *duo importuna prodigia, quos egestas, quos aris alieni magnitudo, &c. tribuno pl. cōfrictos addixerat.* *discinctus* hoc loco non ponitur in vitio, vt Ode 1. epod. *Discinctus aut perdam vt nepos:* sed ad animi laxamentum, ac remissionẽ dumtaxat pertinet, vt ibidem docuimus. *discincti* igitur valet hoc loco idem, quod remissi, ac relaxati: animo à rebus feriis, & à reipub. curis soluto: omni seueritate posita.

DONEC] interea dum, vel tantisper dum, vt Od. 9. lib. 3. *Donec gratus eram tibi.*

DECOQV. OLVVS] ex apparatu, qualis esset eorum cena significat, nempe frugi, minimeque sumtuosa. vide quæ annotata sunt ad illum locum *lachaniq; catinum.* saty. 6. lib. 1. *soliti* autem subintell. erant.

QVAMVIS INFRA LVCILI C. ING.] quamuis & censu, & ingenio Lucilio inferior. fuit autem Lucilius honesto loco natus, nempe familia equestri.

CVM MAGNIS VIXISSE] sic infra epist. ult. lib. 1. *Me primis vrbis belli placuisse, domiq;.*

ET FRAGILI QVÆR. ILL. D.] allegoria est, significat autem, inuidis, qui conabatur eum,

A obtrectando, & clanculum mordendo, in crimen vocare, sua vitæ integritatem, castitatem, & innocentiam responsuram, ac restitutam. ducta allegoria est à dente, qui res teneras, molleis ac fragilibus perfringere, & comminuere potest: duras & solidas non potest. vitur alia quidem similitudine M. Tull. orat. pro Roscio Com. in eadem re: sed nō minus apta, his verbis, *Nonne, ut ignis in aquā coniectus cōtinuō restinguitur, & refrigeratur: sic referuens falsum crimē in purissimā, & castissimā vitam collatū, statim cōcudit & exstinguitur?*

OFFENDET SOLIDO.] in solidum incurret, ita ut lædatur potius, quàm lædat.

EQVID. NIHIL HIC DIFFIND. POSSVM] ita reperi scriptum in vno cod. Vatic. & Tornes. vno Nicotiano. non, ut habent vulgati libri, *diffingere*. Et sanè hanc (quam dico) scripturam agnoscere videtur siue Acro, siue Porphyrio. *diffindere* autem verbum est antiqui iuris ciuilibus, quod valet differre, quamquam nonnulli malunt dici *diffundere*: à quibus dissentio. Verba sunt hæc ex lege secunda Numæ Pompilij: *Si quid horum fuit vitium iudici, arbitro ve, reo ve, is dies diffissus esto*. T. Liuius lib. 9. *atque ei legem Curiatam de imperio ferenti, triste omen diem diffidit*. Aul. Gellius lib. 14. cap. 2. *Atque in dierum quidem diffisionibus, &c. vbi vulgò legitur rerum diffisionibus.*

SED TAMEN VT MON.] hæc pertinent ad versum, qui statim sequitur, *Si mala cond.* hoc sensu: sed tamen, ut cautior sis, idque à me monitus, ne fortè ignorantia legum te in fraudem impellat: si quis in aliquem famosa carmina scripserit, datur in eum actio, & pœna est in eum lege sancita. M. Tull. lib. 4. Tuscul. *quamquam id quidem etiam XII. tabula declarant, condiam tum solitum esse carmen: quod ne liceret fieri ad alterius iniuriam, leges sanxerunt. idem lib. 4. de rep. Nostra contra XII. tabula cum per paucas res capite sanxissent, in his hanc quoque sancendam putauerunt. si quis actitauisset, siue carmen condidisset, quod infamiam afferret flagitiūve alteri. praclarè. Iudicium enim, ac magistratum disceptationibus legitimis propositam vitam, non poetarum ingenii habere debemus, nec probrum audire, nisi ea lege, ut respondere liceat, & iudicio defendere. sic epist. ad August. *quin etiam lex, Pœnaq; lata, malo qua nollet carmine quemquam Describi.**

SANCTAR. INSC. LEG.] sanctæ leges dicuntur, quæ aliquid iubent, aut vetant pœna irrogata, & sancita, si quis secus faciat. *inscitia legum*, id est, inscientia, seu ignorantia legum. sic loquitur infrà sat. prox. in extr. *aut vasi inscitia iuris.* & sat. 3. eiusd. lib. *& quacumque inscitia veri Cæcum agit.* & epist. 3. lib. 1. *seu rerum inscitia vexat.* nisi fortè in his omnibus locis legendum est, *inscientia*, ut *inscientia* sit quattuor syllabarum, per *auilignu*, quod item fieri in alijs vocibus alibi indicauimus, verbi gratia, in *Vindemiator.* saty. 7. lib. 1. in *Lusciniæ.* sat. 3. huius lib. & similibus.

IUS EST, IUDICIUM QVE] lex lata est, & actio in eum datur.

ESTO] demus ita esse, (inquit Horat.) videlicet pœnam esse constitutam in eum, qui mala in

quempiam carmina scripserit: sed si quis bona scripserit, laudatur iudice Cæsare, ambiguum inest in voce *mala*. Trebatius enim *mala* accipit famosa: Horat. autem indocta, atque incondita, seu male nata.

OPPROBRIIS] quidam libri veteres habent, *Opprobrio*: in his Morellianus, & Clericanus, & Russardinus vnus.

LATRAVERIT] sic reperi scriptum in septem codicibus calamo exaratis: trib. Vatic. & Iann. Nicot. Russ. Cleric. vnus Vat. & Faern. & quidam alij habent *lacerauerit*. ego priorem scripturam secutus sum, quia à pluribus libris comprobatur. placet mihi tamen & altera, *lacerauerit*: cui ex aduerso respondet nomen *integer*: hoc modo, *lacerauerit* homines improbos, ideoque *lacerandos*, cum ipse sit integer, id est, innocens, & castus. Præterea M. Tull. Philipp. 1. 1. ita loquitur, *verborum contumeliis lacerare*. nisi quis dicat *lacerare*, grauius esse, quàm *latrare*: & hoc huic loco conuenire: illud non conuenire. *Hæc autem si quis oppr. dign. lac.* & reliqua, quæ sequuntur, videntur dici à Trebatio, hoc modo, si quis improbum, impudicum, periurum, atque impium *latrauerit*, seu *lacerauerit*, cum sit ipse purus, & innocens, leges ipse xxi. tabularum risu dissoluentur, & pœnam remittent: tu autem omni molestia liberatus, abibis: tu missus fies: tu absolueris. Ego suspicatus sum aliquando, etiã superiora illa verba, *sed bona si quis, &c.* esse Trebatij, continentēq; iam esse, & perpetuam Trebatij ad extremum orationem, ut aduersentur scilicet illis, *si mala condiderit*. alij omnia volunt esse Horatij.

TABVLÆ] id est, vel ipsæ leges risu dissolutæ supplicium remittent, vel ipsi iudices, qui sunt legum custodes, atque ad eò leges loquentes, effusè ridebunt ob carmina abs te in quempiam opprobriis dignum scripta.

SATYRA 2.

QVÆ virtus, & quanta, boni, sic viuere paruo:

(Nec meus hic sermo est: sed, quem præcepit Ofellus

Rusticus, abnormis sapiens, crassaq; Minerva.)

Discite non inter lances, mensasq; nitentis,

Cum stupet insanis acies fulgoribus, & cum

Acclinis falsis animus, meliora recusat:

Verum hic impransi mecum disquirite. cur hoc?

Dicam si potero. malè verum examinat omnis

- A *Corruptus iudex. léporē sectatus, equóue
Lassus ab indomito: vel, si Romana fati-
gat
Militia assuetū grecari, seu pila velox,
Molliter austerum studio fallente labo-
rem,
Seu te discus agit: pete cedentem aëra
disco.
Cum labor extuderit fastidia: siccus, ina-
nis
Sperne cibum vilem: nisi Hymettia mel-
la Falerno
Ne biberis diluta. foris est promus: & a-
trum
Defendens pisceis hiemat mare. cum sale
panis*
- B *Latrantem stomachum benè leniet. un-
de putas, aut
Qui partū? non in caro nidore voluptas
Summa, sed in te ipso est: tu pulmentaria
quære
Sudando. pinguem vitis, albumque, nec
ostrea,
Nec scarus, aut poterit peregrina iuuare
lagois.
Vix tamen eripiam, posito pauone, velis
quin
Hoc potius, quàm gallina tergere palatū,
Corruptus vanis rerū: quia veneat auro
Rara avis: & picta pandat spectacula
cauda:
Tanquam ad rem attineat quicquā. num
vesceris ista,
Quam laudas pluma? cocto num adest ho-
nor idem?
Carne tamen quamuis distat nihil: hac
magis illa,
Imparibus formis deceptū te patet. esto,
Vnde datum sentis, lupus hic, Tiberinus,
an alto
Captus hiet? pontéisne inter iactatus, an
amnis
Ostia sub Tusci? laudas insane trilibrem*
- Mullum: in singula quem minuas pulmē-
ta, necesse est.
Ducit te species, video. quò pertinet ergo
Proceros odisse lupos? quia scilicet illis
Maiorem natura modum dedit: his bre-
ue pondus.
Ieiunus rarò stomachus vulgaria temnit.
Porrectum magno magnum spectare ca-
tino
Vellem, ait harpyiis gula digna rapaci-
bus. at vos
Præsentes Austri coquite horum obso-
nia: quamquam
Pütet aper, rhombusque recens, mala co-
pia quando
Ægrum sollicitat stomachum: cum rapu
la plenus,
Atque acidas mauult inulas. nec dum om-
nis abacta
Pauperies epulis regū. nam vilibus ouis,
Nigrisque est oleis hodie locus. haud ita
pridem
Gallon I præconis erat acipensere mensa
Infamis. quid? tum rhombos minus æquor
alebant?
Tutus erat rhombus, tutoque ciconia ni-
do:
Donec vos auctor docuit prætorius. ergo
Si quis nunc mergos suauis edixerit af-
sos:
Parebit prauis docilis Romana iuuentus.
Sordidus à tenui victu distabit, Ofello
Iudice. nam frustra vitium vitaueris il-
lud,
Si te aliò prauum detorseris, Auidienus,
Cui Canis ex vero dictum cognomen ad-
heret:
Quinquenneis oleas est, & siluestria cor-
na:
Ac, nisi mutatum, parcat defundere vi-
num: &
Cuius odorem olei nequeas perferre (li-
cebit*

- A Ille repotia, nataleis, aliós ve dierum
 Festos albatús celebret) cornu ipse bilibri
 Caulibus instillat, veteris non parcus a-
 ceti.
 Quali igitur victu sapiens utetur? & ho-
 rum
 Vtrum imitabitur? hác urget lupus, hác
 canis, aiunt.
 Mundus erit, qui non offendet sordibus:
 atque
 In neutram partem cultus miser. hic ne-
 que seruis,
 Albuclsenis exemplo, dum munia didit,
 Sæuus erit: neque sic, ut simplex Næuius,
 unctam
 Conuiuis præbebit aquam. vitium hoc
 B quoque magnum.
 Accipe nunc, victus tenuis quæ, quantâ-
 que secum
 Afferat: in primis valeas benè. nam, va-
 riæ res
 Vt noceant homini, credas, memor illius
 esca,
 Quæ simplex olim tibi sederit. at, simul
 asis
 Miscueris elixa: simul conchylia turdis:
 Dulcia se in bilem vertent: stomachoque
 tumultum
 Lenta feret pituita. vides, ut pallidus
 omnis
 Cena desurgat dubia? quin corpus onustū
 Hesternis vitiis animum quoque præ-
 C grauat unâ:
 Atque affligit humo diuina particulam
 auræ:
 Alter, ubi dicto citiùs curata sopori
 Membra dedit: vegetus præscripta ad
 munia surgit.
 Hic tamen ad melius poterit transcurre-
 re quondam:
 Siue diem festum rediens aduexerit an-
 nus:
 Seu recreare volet tenuatū corpus: ubiq;
- Accedent anni, & tractari mollius atas D
 Imbecilla volet. tibi quidnam accedet ad
 istam,
 Quam puer, & validus præsumis, molli-
 tiem, seu
 Dura valetudo inciderit, seu tarda sene-
 ctus?
 Rancidum aprū antiqui laudabant: non,
 quia nasus
 Illis nullus erat: sed, credo, hac mēte, quòd
 hospes
 Tardius adueniens, vitiatū commodiùs,
 quàm
 Integrum edax dominus consumeret. hos
 utinam inter
 Heroas natum tellus me prima tulisset.
 Das aliquid fama, quæ carmine gratior E
 aurem
 Occupat humanam? grandes rhombi, pa-
 tinaeque
 Grande ferunt unâ cum damno dedecus.
 adde
 Iratū patruum, vicinos, te tibi iniquum,
 Et frustra mortis cupidum, cum deerit
 egenti
 As, laquei pretium. iure, inquis, Trasius
 istis
 Iurgatur verbis. ego vectigalia magna,
 Diuitiásque habeo tribus amplas regi-
 bus. ergo,
 Quod superat, non est, meliùs quòd insu-
 mere possis?
 Cur eget indignus quisquam te diuite? F
 quare
 Templaruunt antiqua deum? cur, impro-
 be, care
 Non aliquid patriæ tanto emetiris acer-
 uo?
 Vni nimirū rectè tibi semper erunt res?
 O magnus posthac inimicis risus. utérne
 Ad casus dubios fidet sibi certius: hic, qui
 Pluribus assuerit mentem, corpusque su-
 perbum:

A An qui contentus paruo, metuensq; futuri,

In pace, ut sapiens, aptarit idonea bello?
Quo magis his credas: puer hunc ego paruus Ofellum

Integrus opibus nōui non latius usum,
Quam nunc accisis. videas metato in agello

Cum pecore, & natis fortem mercede colonum:

Non ego, narrantem, temere edi luce profesta

Quicquam, prater olus fumosa cum pede perna.

Ac, mihi seu longum post tempus venerat hospes,

B Sine operum vacuo gratus conuiuia per imbrem

Vicinus: bene erat, non piscibus vrbe petitis,

Sed pullo, atque hædo: tum pensilis vua secundas,

Et nux ornabat mensas, cum duplici ficu.

Post hoc ludus erat cuppa potare magistra:

Ac venerata Ceres, uti culmo surgeret alto,

Explicuit vino contracta seria frontis.

C Scuiat, atque novos moueat fortuna tumultus:

Quantum hinc imminuet? quanto aut ego parcius, aut vos

O pueri nituistis, ut huc nouus incola venit?

Nam propria telluris herum natura neque illum,

Nec me, nec quemquam statuit. nos expulit ille,

Illum aut nequities, aut vafri inscitia iuris.

Postremò expellet certè viuacior heres.

Nunc ager Vmbreni sub nomine, nuper Ofelli

Dictus. erit nulli proprius: sed cedet in usum

Nunc mihi, nunc alij. quocirca uiuite fortes:

Fortiâque aduersis opponite pectora rebus.

QVÆ VIRTUS] hæc satyra sub Ofelli persona luxuriosos vrbane reprehendit atque obiurgat.

BONI] in tribus Vatic. cod. & Faer. & Torn. scriptum reperitur *boni*, ut sit vocandi casus, quos secutus sum.

VIVERE PARVO] sic Tibull. eleg. i. lib. i. contentus viuere paruo.

NEC M. HIC SERMO, &c.] hi duo versus, qui deinceps sequuntur, includendi sunt interpolationis nota.

PRÆCEPIT] præscripsit, docuit, præmonstrauit. hoc enim significat verbum *præcipere*, nō id, quod vulgus putat.

ABNORMIS SAPIENS] hæc duo coniuncta sunt legenda, *sapiens abnormis*, i. qui sapiens quidem est, sed non ad istorum philosophorum normam. sic M. Tull. in Lælio, *Numquã ego dicã C. Fabricium, M. Curiũ, T. Coruncanum, quos sapientis nostri maiores iudicabant, ad istorum normã fuisse sapientis. abnormis autem excudendum curauit, secutus auctoritatem quinque codicum veterum. Sed non est distimulandum, scriptum esse in aliquot libris manuscr. *abnormi*. quod si quis probabit (mihi quidem non displicet) hic erit ordo verborum, Rusticus sapiens, abnormi crassaque Minerua: ut *abnormi* cohereat cū voce *Minerua*.*

CRASSA QVÆ MINERVA] & sapiens crassa Minerua. i. nō politus, neque excultus doctrina, sed factus natura: non productus è schola, sed ex caula. in Priapeijs, *Simplicius multo est, da, verbum turpe Latine Dicere. quid faciam? crassa Minerua mea est.* M. Tul. in Lælio, *Agamus igitur, ut aiunt, pingui Minerua.*

NITENTEIS] *nitentes*, pinguis, vnctas, opiparas.

CVM STVP. INSAN. ACIES FVLG.] id est, cū oculorum acies epularum, & deliciarum, & valorum pretiosorum splendore obrusa est. allegoria est. nam per aciem oculorum, quæ nimio splendore præstinguitur, iudicium rationis significat obtusum, & corruptum luxu, & voluptatibus.

INSANIS] ab effectu. quia animum spoliant sanitate.

ACCLINIS] propensus ad assentiendum falsis propterea, quod corpus multo cibo, multaque potionem completum est: quod cū accidit, minus expeditè suo munere mens fungi potest. *acclinis* legendum esse, non *acclinis* peruincunt omnes codices veteres & Vaticani, & alij nullo excepto. *acclinis* autem significat incumbentem, & propen-

A propensum. quo nomine vtitur Virg. lib. 10. *Æn.* *Vulnera siccat Lymphis, corpusque lenabat Arboris acclinis trunco.* quo loco tamen in lib. vulgatis legitur mendosè *acclinis*. hinc verbum *acclino* & *acclinatus*. *Cæs.* lib. 6. de bello Gallico, *huc cum se consuetudine acclinauerint, &c.* & *sup. atq. ita paululum modo acclinata quietem capiunt.* Atque hæc omnia *Adr. Turnebus* cum probasset, quadriennio post in cap. 19. lib. 3. *Aduers.* retulit.

IMPRANSI] *ficci, ieiuni.* *epist. ad Numm. Vall.* lib. 1. *impransus non qui cinem dignosceret hoste.* & *infr. sat. prox. impransi correptus voce magistri.*

MALÈ VERVM EXAM. O. C.] corruptus autem est animus hominis vino, ciboque conferri, & saturi: Itaque expedite verum à falso distinguere non potest, huc pertinent, quæ scribit *Aristot.* *ὅτι ἐν πνιῶν, πὺν αὐτὸν δὲ τρέπον καὶ ἐν ὀργαῖς, καὶ πάσις ὅππῃ μάλιστα εὐαπατήται γίνονται πάντες, καὶ μᾶλλον, ὅσω αὐτὸ μᾶλλον ἐν τοῖς παιθεῖν ὄσι.* id est, eodem autem modo & in iris, & in omnibus cupiditatibus faciliè decipi possunt omnes, tantòque magis, quanto magis in perturbationibus sint.

B **LEPOREM SECTATVS, ΕΥΘΥΟ VE, &c.]** huius loci hæc sententia est. qui labore corpus exercuit, sumtuosas epulas non desiderat: sed tenuissimo apparatu, & quolibet cibo sibi appposito contentus est. notum est illud *Hippocratis* *ἵπποκράτους σίτου ἡ γέεθω.* labor cibum antecedit. & *Cyrus* apud *Xenoph.* libro secundo *ἄπομνημ.* curam adhibebat, ne vniquam sui ad prandium, aut cenam *ἀνιδρωπι*, i. sine sudore venirent. & *Hippolytus* ille apud *Eurip.* ait, redeuntibus è venatione, plenas mensas esse iucundas: significans, opior, exercitatione, & labore corporis cibi cupiditatem excitari. verba *Eurip.* sunt hæc, *Σίτων μέλιθε. πρῆπὸν δὲ κωαγίας Τράπεζα πλήρης.* enumerat autem hoc loco *Horatius* quattuor exercitationis genera, venationem, equitationem, ludum pilæ, disci iactum: quorum duo superiora, Romana: posteriora, Græca sunt.

C **VEL SI ROM. FAT.]** id est, vel si Romana exercitatio te assuetum pila ludere, & discum iacere, qui sunt ludi in Græcia vsitati, fatigat, id est, delassat, & nimio labore conficit: & iccirco ab ea refugis, atque abhorres: siue pilæ ludo delectaris, in quo studium ludendi sensum laboris admittit: subint. lude pila. siue disci iactu duceres, iace discum: & cum labor expulerit fastidia, cibi que appetitionem excitat, tum tu mihi asperna re cibum vilem, & tenuem victum, & vulgarem, paruumque apparatus: quasi dicat, non facies: sed primo quoque cibo, & forte oblato contentus eris, fatigare, id est, valde exercere, & delassare. sic *Virg.* *Georg.* 3. *Sape etiam cursu quatunt & sole fatigant.* & *Æneid.* 1. *vel qualis equos Threissa fatigat Harpalyce.* Per Romanam militiam autem equitationem & venationem significat: quæ duæ exercitationes valde sunt laboriosæ, minimèque molles, vt *Græcorum.* sic *Oda.* 24. lib. 3. *nescit equo rudis Herere ingenuus puer: Venariq. timet, lude doctior, seu Græco iubeas trocho, seu malis vena legibus alea.*

D **GRÆCARI]** Græcari interdum valet intemperantius potare, Græcorum more bibere. *M. Tull. Ver.* 3. *Fit sermo inter eos, & inuitatio, vt Græcorum more biberetur.* *Plautus Mostell.* *Dies, nocteisq. bibite: pergræcamini, Amicas emite liberate, pascite Parasitos, obsonate pollucibiliter.* Idem *Bacchid.* atque id pollicetur, se daturum aurum mihi: *Quod dem scortis, quòdque in lustris comedim, & cōgracem pater.* sed hic Græcari posuit, pro Græcos ludos ludere, seu Græcis ludis exerceri. Græci autem ludi sunt, pila & discus.

MOLL. AVSTERVM STVD. FALL.] id est, studio pilæ obliuionem quandam, & ἀναοδησία laboris afferente. non enim sentitur labor ab eo, qui pila ludit, propter eam, quam ex lusione percipit, voluptatem. Totus autem hic locus videtur claudicare. nam primùm in his verbis: *seu pila velox*, subintelligendum, seu sumendum *ὅτι τὸ κοινὸν* te agit: Deinde, post hunc versum *Molliter austerum studio fall. lab.* subintelligendum *Lude pila*: vt respondeat ei, quod sequitur, *pete cedentē aera disco.* Quòd si pro *Molliter*, posuisset *Horatius*, *Lude pila*: & facilius esset huius loci explicatio, & mollius curreret sententia, neque quicquã subintelligendum, aut supplendum esset. Neque verò mihi soli hic locus scrupulosus visus est, verum etiam doctissimo cuidam, eidemque optimo viro: qui putabat legendum, vel *Mollito austerum st. f. l.* vel *Molire austerum studio fallente laborem.* quam posteriorem coniecturam magis probarem. sententia autem & huius, & illius superioris versus plana est. volebat enim ille hoc intelligi per illum, *Mollito austerum, &c. pila ludito*: quia qui pila ludit, laborem exercitationis mollè reddit studio ludendi, quod laborem fallit. ex posteriore autem eandem sententiam eliciebat, sed alia ratione. nam qui pila ludit, laborem molitur, id est, laborem suscipit grauem illum quidem, sed quem studium ludendi fallit & obscurat. Molire igitur laborem austerum studio fallente eum ipsum laborem, id est, ludo pilæ.

F **CEDENTEM]** cedit enim aër corporibus, præsertim grauioribus.

CVM LABOR EXTVDERIT] id est, depulerit nauseam, quæ ex facietate, & crapula nascebatur, famemque irritat, ac prouocat. vsus est *Virg.* hoc verbo paullo aliter *Georg.* 1. *Vt varias vsus meditando extunderet arteis.* vbi tamen nonnulli legi volunt, *excuderet.*

SPERNE CIBVM VILEM] verbum *sperne* pertinet ad illa superiora, *leporem sectatus, equòque, &c.* & inest in his verbis *ειρωελα.* hoc modo, cum venatu, equitatione, pilæ lusione, disco te exercueris, ac fatigaris, cibi que fastidium depuleris, tū tu, sodes, sperne tenuem apparatus, & nega te bibiturum, nisi tibi vinum Falernum melle mitigatum ministretur. quod simile est, vt si dicat, numquam tu hoc facturum es, immò vilissimum quemque cibum avidissimè voraturus, & quodlibet vinum, atque ad eam aquam, si vinum desit, æquissimo animo bibiturus. ad hanc sententiam pertinet id, quod *Dionysio tyranno* respondit *coctus* quidam *Lacedæmonius.* *Cum cenasset ille in Phidi-*

A Phiditijs, negaretque se iure nigro nescio quo delectatum, quod erat caput cena: tum is, qui illa coxerat, minime mirum (inquit) condimenta enim defuerunt. *Que tandem, inquit ille? labor in venatu, sudor, cursus ab Eurota, fames sitis: his enim rebus Lacedaemoniorum epule conduntur.* hęc M. Tull. Tuscul. li. 5. eodem illud Varronis de liberis educandis ex Nonio, *vel maxime illic didici, & sitiēti videri aquam, mulsū: & esurienti, panem cibarium, siliginē: & exercitato somnum suauem.* quem locū sic restituit Muretus.

NISI HYMETTIA MELLA FAL.] ne biberis, ne quicquam bibito, nisi vinum Falernum melle conditum. Erat autem Falernum aliquanto austerius, iccirco melle admisto leniri solitum erat. Virgil. Georg. 4. *Dulcia mella premes, nec tantum dulcia, quantum Et liquida, & durum Bacchi domitura saporem.* Hymettia mella à monte Hymetto in Att. Od. 6. lib. 2. *ubi non Hymetto Mella decedunt.*

FORIS EST PROMVS] is, qui dapes, & vinum promit, non est domi: tempestas ad piscandum non est idonea. Tu igitur esuriens, & sitiens, neque, dum promus redeat: neque, dum ex longinquo, & concitato mari tibi pisces afferantur, expectabis: sed pane, & sale famem sedabis. sal autem pauperum est condimentum, vt supra diximus ad Odam 15. lib. 2. Persa verò nihil ad panem adhibebant præter nasturtium. Promus dictus est à promendo, vt condus à condendo: quibus duabus vocibus vtitur Plautus.

LATRANTEM STOM. B. L.] sal cum pane stomachum latrantem, id est, inanem, & iccirco quasi latrando poscentem cibum, bene leniet, & iratum placabit. sic enim loquitur sat. vlt. huius lib. *Que prima iratum ventrem placauerit esca.* Latrare autem etiam apud Lucret. poscere significat princip. lib. secund. *Nil aliud sibi naturam latrare, &c.*

VNDE PUTAS, AVT QVI P.] unde putas hanc in tam tenui, & vili cibo, nasci voluptatem?

NON IN CARO NID.] id est, non in carorum obsoniorum nidore, siue carnes sint, siue pisces, &c. eò dico quòd in quibusdam libris scriptum est, *in carnis nidore.*

TV PULMENTAR. QVÆRE SVD.] id est, suda prius, quàm pransum, aut cenatum eas, & pulmentaria non magnopere desiderabis. Nam ei, qui sudauerit, famemq; labore prouocarit, fastidio depulso, cibus quantumuis tenuis, ac vilis, erit quouis pulmento suauior: vt Ptolemæo panis in casa quadam datus comitibus eū non consecutis: & aqua etiam impura sitiēti vino præstantissimo erit dulcior, vt Dario: qui in fuga eum aquam turbidam, & cadaueribus inquinatam bibisset, negauit se vnumquam bibisse iucundius. Rectè igitur Cyrus: de quo sic Xenoph. ἀπομν. βιβ. β. ἐπιμέλετο δὲ καὶ τὸ δὲ ὁ Κύρος, ὅπως μήποτε ἀνιδρωπι γινόμενοι ὄπτι τὸ ἄριστον, καὶ τὸ δειπνον εἰσίοιεν. quæ verba paullo antè interpretati sumus. Pulmenta à pulte dicta sunt: qua voce etiam vsus est epist. ad Lol. 2. lib. 1. *Cenes vt pariter pulmenta laboribus emta.* Siue autem sola puls, siue quid aliud cum pulte

permistum sit, pulmentum rectè dici potest, teste Isidoro. Erat autem puls, Romanus & Italicus, vt polenta Græcus.

PINGVEM VITIIS] obesum, vitioso, & graui abdomine oneratum.

ALBVM QVE] pallidum, vt infra eadem fat. *vides vt pallidus omnis Cena desurgat dubia?* vel, vt alij volunt, ἀργόν, tardum, aut pigrum, vt Od. 2. lib. 2. *& aquosus albo Corpore languor.*

OSTREA] σωμαίρεσις est in nomine ostrea, vt supra admonuimus. ostrea autem loco & tempore inter se distinguuntur. ea enim sunt optima, quæ & in mari, & vere, aut sub æstatem capiuntur, vt docet Athen. lib. 3.

NEC SCARVS] de Scaro sic Athen. lib. 8. *δὲ σκάρος ἀπαλόσαρκος, ἰσχυρὸς, γλυκὺς, κίψος, εὐπρεπὸς, εὐανάδοτος, εὐκαίσιος.* quæ verba supra sumus interpretati ad Od. 2. epod. Quàm rarus autem, & carus Romæ fuerit hic piscis, ex Macrobio cognoscet lib. 3. cap. 16.

LAGOIS] leporem Græci λαγῶν, seu λαγῶ nominant, à cuius similitudine piscis quidam hoc nomine appellatus est.

VIX TAMEN ERIPIAM, &c.] vix tamen expugnabo, vt non malis pauone apposito, palatum tuum delectare, ac permulcere, seu, vt vult Turnebus, quod tamen minus probo, quasi fordeis aut ex inedia, aut ex alio cibo contractas tergere, & fastidium discutere, quàm gallina famem explere, vanis rebus corruptus. tergere autem dixit in secunda inflexione, vt Lucret. multis locis. exempli causa lib. 4. *Et quasi perterget pupillas, atque ita transit.*

CORRUPTVS VANIS RERVVM] id est, vanitatibus rerum, vel vanis rebus. sic loquitur Od. 12. lib. 4. *cadus Spes donare nouas largus amaraque Curarum eluere efficax.* Idem epist. de arte poet. *si forte necesse est indicijs monstrare recentibus abditarum.* id est, res abditas. & sat. vlt. huius lib. *dumque Ridetur fictis rerum Balatrone secundum.* Lucretius lib. 6. de fulmine, *Inter enim fugit, & penetrat per rara viarum.* vide annot. ad Odam illam 12. lib. 4.

ET PICTA PANDAT SPECT. C.] Athen. lib. 9. de pauonis pennis, & ala, hæc scribit ex Antiphonte, εἰ πὲρ ἐθέλοι καταβαλεῖν εἰς πόλιν τὸς ὀρνίθας, οἱ χριστοὶ ἀναπλάμενοι· ἐάν δὲ τῶν πτερυγῶν ἀποπέμῃ, τὸ κάλλος ἀφαιρήσεται. τὰ πτερά γὰρ αὐτῶν τὸ κάλλος εἶναι, ἀλλ' ἢ τὸ σῶμα. id est, si quis velit in vrbe has auis continere, auolabunt: quòd si alas circumcidat, formam adimet. alæ enim earum sunt pulchritudo, non corpus. Sic & Chrysipp. vt refert Plutarch. in lib. σωμαίων ἐναὶ παρμ. ὁ παῖς ἐνεκα τῶν ἄρῶν γέρονε, δὲ τὸ κάλλος αὐτῆς. id est, Pauo cauda gratia natus est, propter pulchritudinem eius.

NUM VESCERIS ISTA, QVAM L. P.] ostendit, heluonum, luxuriosorumque cupiditates non esse naturaleis, neque rectas: sed ab opinione, & vitio natas, ac deprauatas: propterea quòd ea obsonia maximè conquirunt, vehementissimèque expetunt, quæ vel rarissima, & carissima sunt, vel à naturali magnitudine discesserunt: verbi gratia, pauonibus malunt vesci, quàm gallinis lupos proce-

D

E

F

A proceros oderunt, quia proceri sunt natura: minores magno redimunt, magnosq; studio confectatur: mullos contra desiderant inusitata magnitudine, quia parui sunt, & lupi minores natura.

COCTO NVM ADEST HON.] ita scriptum est in tribus cod. Vatic. & Iann. Faër. Torn. & ita legendum. neque est quod quemquam moueat *m* ante vocalem, non elisum. nam hoc non est aut nouum, aut inusitatum. Enn. lib. 10. annal. *Insignita fere tum millia militum octo.* Lucret. lib. 1. *Corporum augetur numerum, summamq; sequetur.* sic enim scriptum est in exemplaribus Lucretianis manuscriptis, vt diximus in nostris ad illum poetam scholijs.

CARNE TAMEN QVAMVIS D.] horum verborum hæc sententia est, Quamuis tamen nihil differat pauo à gallina carne, (nam gallinæ caro, carni pauonis est simillima) perspicuum est te hac forma (pauonis inquam) magis, quàm illa, nempe gallinæ, quæ formæ sunt impares, deceptum, & captum esse. non igitur te carnis dissimilitudo, cum inter hanc, & illam nihil interfit, sed formæ, decipit, quia pauonis plumæ sunt pulchriores, ac speciosiores, quàm gallinæ. At cocto pauone non manent illæ plumæ.

B **VNDE DATVM SENTIS,]** vnde tuo palato ista vis data est, qua iudices vtrum lupus hic sit in mari, an in fluuio Tiberi captus, &c? Lupum Græci *λάβρακα* nominant *λαβράκιον* *λαβρόπινα*. piscis est boni succi, neque tamen multi alimenti, litterarum studiosis perutilis, & valdè accommodatus: de quo Aristophanes, *λάβραξ ὁ πάντων ἰχθύων σοφώτατος*, id est, lupus, omnium piscium sapientissimus. Iam verò illud didici ex Macrobio lib. 3. cap. 16. Lupum Tiberinum, eo, qui quouis alio loco captus sit, esse meliorem: eo autem, qui circa ostia Tiberis captus sit, eum, qui inter ponteis fuerit agitato, esse potiore, credibile est, & ita Macrobius ibidem ex C. Titio, & Lucilio poeta: cuius poetæ versus ascribam. *Fingere præterea afferi quod quisque volebat. Illum sumina ducebāt, atque altitium lanx: Hunc ponteis Tiberinu duo inter capti catillo.* lupum *Catillonem* appellauit: quia si ligurritorem, Titij autem verba sunt hæc. *Quid mihi negotij est cum istis nugatoribus potius, quam potamus mulsam mistum vino Græco? edimus turdum pinguem, bonumque piscem lupum germanum, qui inter duos ponteis captus fuit?* Alij tamen aliter sentiunt, quibuscum non pugnabo. Quod autem dixit, *captus hiet*, hoc fortasse ex historia. Nā laudatur coquus quidam apud Euphronem, quod solus artem ac rationem inuenerit, qua ratione lupus frustra nō hiet. *πῦ γὰρ μὴ χερσὶν ἕκαστος ἐστὶ κενός, σὺ μόνος εὐρηκὰς τέχνην.* id est, tu enim solus artem reperisti, qua arte coquus non hiet frustra.

LAVDAS INSAN. TRILIBR.] nulli non ita sunt magni ponderis natura: tu trilibreis mullos conquiris. lupi magni, & proceri sunt natura: tu paruos confectaris. sed quid attinet te mullum trilibrem comparare, cum sit tibi in pulmenta minuendus? dices te specie, id est, magnitudine delectari. cur igitur magnos lupos respicis? Asinius Celer vir consularis mullum vnum septem milli-

bus nummum mercatus est: vt refert Macrobi. li. 3. ex Sammonico.

IN SING. QVEM MIN.] quantumuis (inquit) magnum, & magni ponderis mullum emeris, non edes integrum: sed erit tibi in frustra secundus, ac minuendus, vt ex ijs fiant pulmenta.

IEIUNVS RARÒ STOMACHVS] hoc verborum ordine scriptus est hic versus in tribus cod. Vatic. Faër. & Tornesiano, & Nicotiano, & Clericano: cuius scripturæ fortasse alia sententia est, quàm vulgatæ. Vulgata enim *Ieiunus stom. rarò vulg.* &c. significat, eos, qui famem expectant, & qui ieiuni ad mensam accedunt, non temerè vulgareis cibos fastidire. hæc verò longè aliud, nempe eos, qui rarò ieiuni sunt, id est, qui ferè semper saturi, & conferti cibo sunt, cibos vulgareis contemnere & fastidire.

PORRECT. MAGNO MAGNUM] subintell. mullum. responderet *ὀφθαλμῶδες*, quem gulam Harpyijs dignam appellat.

AIT HARPYIIS GULA DIGNA RAP.] id est, ait obsoniorum heluo, per appositionem, seu *ἕνωσιν*, gula Harpyijs digna Harpyiæ (inquit Homeri interpretes) aut venti pestilentes, aut Deæ rapaces fuerunt, quarum nomina sunt hæc, Celano, Aëllō, Ocypete, Podarge: si modò hæc quoque vna est ex Harpyijs, & non vnus Harpyiæ epithetum, *ἄρπυια ποδάργη*. Hæ quondam Phineo (si fabulis credimus) molestissimæ fuerunt propter hanc causam. Phineus liberos suos ex Cleopatra susceptos Eurytiæ eorum nouerca, quam mortua Cleopatra, vxorem duxerat, apud se falsò accusatos, necandos tradidit. Quo factò Iupiter offensus, hanc ei tulit optionem, vt eligeret, vtrum mallet, Solem non videre, an cæcus esse. At ille maluit Solem non videre. quod cum Sol grauitè, molestè que tulisset, Harpyias in eum immisit, quæ, quoties cibum capturus esset, vnguibus, & rostris, quicquid erat appositum, inquinabant, & corripiebant. Has postea Zetes, & Calais abegerunt. vide Apollon. Argonaut. lib. 2. & scholiasten. Earum autem deformitatem, ingluuiem, fæditatem pulchrè describit Virgil. 3. *Æneid.* Apud Hom. porrò nulla fit de Harpyijs mentione, nisi quòd in *Odyss.* Telemachus & Eumæus Vlyssis desiderio affecti, longaque expectatione defessi sæpe ita loquuntur, illum vel à feris esse deuoratum, vel naufragio perijsse, vel ab Harpyijs esse discerptum, ac dilaceratum. nam iteratur hic versus aliquoties in *Ὀδυσσ.* *Ναὺ δὲ μιν ἀλκείως ἄρπυιαι ἀνὴρ ἔφατον.* gula igitur Harpyijs digna, id est, digna cuius dapes Harpyiæ suo contactu contaminent, atque inquinent.

AD VOS PRÆSENTES AVSTRI] Austri venti sunt insalubres, ac pestilentes. precatur igitur, vt hi venti suo afflatu gurgitum istorum obsonia percoquant, ac perurant. *præsentes* autè dicit, quia præsentes plus possunt, quàm absentes. sic dicimus *præsentia numina*.

QVAM QVAM] seipsum reprehendit: & id, quod dixerat, corrigit hoc modo, *Quid opus est Austrorum afflatu ad istorum heluonum obsonia corrumpenda, cum apri, & rhombi, qui eis apponun-*

A ponuntur, quantumuis sint recentes, & integri, tamen eis pureant, & nauseam moueant, adeo vt sint eis epula insuaues, & iniucunda? quid ita? propterea scilicet, quia nimia copia conferti, satietate, & cruditate corrupti, ac languidi, de ciborum bonitate verè iudicare non possunt. Ita sæpe eis vsuuenit, vt rapula, & inulas acidas, pauonib. ac rhombis anteponant.

MALA COPIA QUANDO] sic saty. 7. hu- ius lib. Nempe inamarefcunt epula sine sine petita. malam copiam dixit, quoniam quedam bona est, & laudabilis. Cum his congruunt illa Lucretiana lib. 6. Tum penuria deinde cibi languentia letho Membra dabat: contra nunc rerum copia merfat.

SOLLICITAT] malè habet, lædit, grauat, onerat, & quasi de sua sede mouet.

INVLAS] quas amaras appellat sat. vltima hu- ius libri, Erucas virideis, inulas ego primus amaras Monstrari incoquere. quam obrem igitur hïc aci- das dicit? fortasse ab effectu.

GALLONI] Galloni legendum, non Gallo- nis. vt habent quædã exempla mendosa. De hoc Gallonio præcone M. Tull. in orat. pro Quin- B etio, qui relicta bonorum virorum disciplina, & qua- stum, & sumium Gallonij sequi maluerunt: atq; etiã, quod in illo non fuit, cum audacia, perfidiãq; vixe- runt. & Lucillius apud M. Tull. lib. 2. de finibus, O Publi. gurges Galloni: es homo miser, (inquit) Ce- nasti in vita numquam bene, cum omnia in ista Con- sumis squilla, atq; acipensere cum in decumano. & ipse M. Tull. de eodem multa ibidem.

ACIPENSERE] apparet ex ijs versibus Lu- cillij, quos modò protuli, hunc Gallonium, obso- niorum gurgitem, acipensere, vt carissimo, & sua uissimo pisce, ornasse, instruxisseque conuiuium. Verùm quis sit piscis, acipenser, ambigitur. Arche- stratus apud Athenæu lib. 8. existimat γαλέον eun- dem piscem esse, atque eum, qui apud Romanos cum tibijs, & coronis ad cenas cum pompa qua- dam circumfertur, coronatis etiam ijs, qui eū fe- rūt: qui appellatur acipenser. Verba Athenæi sunt hæc, Αρχέστρατος δὲ ὁ τὸν αὐτὸν Σαρδαναπάλλω ζήσας βίον, πῶς τὸ ἐν Ρόδῳ γαλέον λέγειν, τὸν αὐτὸν εἶναι ἠγείται παρὰ Ρωμαίους μετ' αὐλῶν καὶ σεράνων εἰς τὰ δέιπνα. πῶς φερομέ- νω, ἐστὲ φανωμένω καὶ τῶν φερότων αὐτῶν, καλέμενον δὲ ἀκί- πνιστρα. Sed Appio Grammaticus (vt idem Athen. refert) in lib. de Apicij delicijs & luxuria, eum pi- scem, quem ἔλλοπα vocant Græci, acipenserem Ro- manorum dicit esse. Aullus Gell. quidem lib. 7. cap. 16. ἔλλοπα Ρόδιον inter cibos lautos, opiparos, & exquisitos numerat. Sed quòd ad acipenserè atti- net, libet ascribere etiam illa Ciceronis verba ex lib. de fato, quæ leguntur apud Macrob. lib. 13. & inter fragmenta Ciceronis. Nam, cum esset apud se ad Lauernium Scipio, vnaq; Pontius, allatus est forte Scipioni acipenser, qui admodum raro capitur: sed est piscis, vt ferunt, in primis nobilis. Cum autem Scipio vnum, & alterum ex ijs, qui eum salutariū ve- nerant, inuitasset pluresq; etiam inuitaturus videretur, in aurem Pontius, Scipio, inquit, vide quid agas: acipenser iste paucorum hominum est. de hoc pisce lege plura apud Macrob. lib. 3. cap. 16.

INFAMIS] nam malè audiebat Gallonius ob

cenas sumtuosas, & luxuriam, & maximè ob aci- penferem.

RHOMBOS] de rhombo vide quæ annota- ta sunt suprà ad Od. 2. epod.

MINVS ÆQVOR ALÈB.] sic habent om- nes libri manuscr. quos quidem viderim: vulgati, æquora alebant.

AVCTOR PRÆTORIVS] Sempronius Ru- fus. quem irridens, prætorium appellat, quia in petitione præturæ repulsam tulerat. in quem hos versus elegantissimos profert Porphyrio: Ciconia rum Rufus iste conditor. Hic est duobus elegantior Plancis. Suffragiorum puncta non tulit septem: Cico- niarum populus vltus est mortem.

PRAVI DOCILIS] quæ docilis est ad prauū. EDIXERIT] quasi suo iure, & pro imperio dixerit. vide annot. ad sat. proximè sequentem.

SORDIDVS A TENVI] inter fordidum, & sumtuosum victum, medius interiectus est, te- nuis, & modicus, & mundus: qui laudabilis est. duo illa extrema sunt vituperanda, & fugienda.

NAM FRVSTRA VITIVM VIT.] frustra enim (inquit) luxuriam & profusionem vitaueris, si in alterum vitium contrarium incidas. medio- critatem igitur sequi, & sumere oportet, in qua virtus posita est.

CVI CAN. EX VERO DICTVM] videtur legendum ductum, non dictum, vt habent vulgata exempla, & nonnulla manu scripta. ductum ex ve- ro, id est, ex veritate, & proprietate ingenij, & mo- rum tractū. Sic ferè Plautus Stichus: Microtrogos nomine ex vero vocor. Hic igitur Auidienus ex ve- ro, id est, ex re ipsa, & immunditia, & sordibus ca- nis cognomen traxerat.

EST] comedit, vt epist. ad Loll. 1. si quod Est animum, differs cur andi tempus in annum? quam- quam illud translatè positum est.

AC, NISI MVT. PARCIT DEFVND.] non consentiunt hïc codices veteres. alij enim habent diffundere, vt vulgati: alij defundere. ego hanc scripturam veriore iudicavi. & refero ad morem veterum illorum Rom. qui solebant vi- num nouū libare dijs immortalibus, priusquam ipsi gustarent: cuius rei exemplum est in Oda 3. 1. lib. 1. quid orat de patera nouum Fundens liquorem? & in Od. 5. lib. 4. Te multa prece, te prosequitur me- ro Defuso pateris. Tantum abest igitur, vt hic Aui- dienus vinum nouum Dijs libaret, deinde ipse bi- beret, vt non nisi mutatum, id est, corruptum, & acidum, quod Græci οἶνον ἐκτροπίαν appellant, de- funderet. quòd si quis diffundere mallet, referen- dum erit ad aliam consuetudinem: de qua dice- mus ad illum locum, Vina bibes iterum Tauro dis- fusa. epist. ad Torq. lib. 1.

ET CVIVS ODOREM OLEI N. P.] or- do hic est verborum, Et instillat caulibus oleum, cuius olei odorem nequeat quisquam perferre: instillat, inquam, cornu bilibri. significat, hoc o- leum, quod Auidienus infundit in cauleis, odoris esse tæterrimi: quale erat illud sat. 6. lib. 1. quo fra- datts immundus Natta lucernis vngebatur.

CORNV IPSE BILIBRI] vasculo cor- neo, quod duarum olei librarum capax erat. cor- Kk nua ta-

A nua tamen more Ro. erant libralia, vt intelligere licet ex Galeno, qui ea *κλέετα κατὰ αἶμα* appellat. addidit prouocabulum, ipse, vt significet eum seruis suis diffidere.

LICEBIT ILLE REPOTIA, &c.] hæc verba vsque ad vocem *cornu*, includenda sunt interpositionis nota, aut certè legenda sunt post verbum *Caulibus instillat*, &c. hoc modo, & oleum odoris raterrimi cornu bilibri ipse instillat, vinumque acidum bibit, licet repotia, aut natalitia, aut alios dies festos celebret.

REPOTIA] diem posterum à nuptijs, quo apud nouum maritum cenatur, quia quasi reficitur potatio. Festus. alij septimum, quo iterum potabatur: alij secundum quidem, sed quo virgo muliebri vestitu ornabatur: alij diem, quo liberi suscepti dati erant tollendi, seu alendi. nam licebat parentibus in Græcia liberos exponere. *παιδοσποφία* nominant Græci, idque voluit Acro dicere, apud quem corruptè legitur *παιδοσποφία*. Atque hæc interpretatio magis huic loco conuenit.

ALBATVS] veteres, albatu conuiuia inibant, vt declarat locus in orat. M. Tull. in Vatinius, **B** vbi obiicit illi, quòd cenauerit atratus: eaque consuetudo non solum in natalitijs, & repotijs, & nuptialibus, aut sponsalibus cenis seruabatur: verum etiam in epulis funebribus. sed præstat M. Tullij verba ascribere. sic igitur ille, *Atque illud etiam scire ex te cupio, quo consilio, aut qua mente feceris, vt in epulo Qu. Arrij familiaris mei cum toga pul- la accumberes: què vmquã videris, què audieris, quo exemplo, quo more feceris? Dices, supplicationes te illas non putasse. optimè. nulla fuerint supplicationes, &c. quis vmquam cenauit atratus? ita enim illud epulum est funebre, vt munus sit funeris, epula quidè ipse dignitatis. sed omitto epulũ, populi Ro. festum diem argento, veste, omni apparatu visendo: quis vmquam in luctu domestico, quis in funere familiari cenauit cũ toga pulla? cui de balneis exeunti, præter te, toga pulla vmquam data est? cùm tot hominũ millia accumberent, cùm ipse epuli dominus Qu. Arrius albarus esset, tu in templũ Castoris te cum C. Fidulo atratro, ce- terisq; tuis furijs funestũ intulisti. quis tum non ingemuit, &c. hunc tu morè ignorabas? numquam epulũ videras: nisi quã puer, aut adolescens inter cocos fueras? Fausti adolescentis nobilissimi paullo antè ex epulo magnificentissimo famem illam veterem tuam non expleras? quem accumbere atratum videras, dominum cum toga pulla, & eius amicos, ante conuiuium?*

HAC VRGET LVPVS, HAC] ἀμχανία quandam, id est, inopiam consilij, & ancipitem cogitationẽ, vtrum potissimum sequaris, aut fugias, significat hoc prouerbium. nam cui lupus instat à tergo, canis latrator, & mordax, infestus est à fronte, is non facillè effugiendi consilium explicare potest. contrahi autem potest huius prouerbij sententia, & ad hunc locum propius accommodari, vt per lupum, edacitatem, ingluuiemq; per canem, fordeis, & immunditiam, & auaritiã intelligamus. Nam lupus quidem, animal est edacissimum ac voracissimum: canis autem, immundum. Quocirca suprã Auidierum, canem ex re, & ex veritate nominatum esse dixit. Non disti-

D mulabo, me in plerisque libris manuscr. reperisse scriptum, *hac lupus, aiunt*. quæ scriptura videtur recepta, *hac canis angit*, anteponenda. iccirco eam hac editione securus sum.

MUNDVS ERIT] mundus est medius inter sordidum, & luxuriosum, seu profusum in victu. Cicero de Finibus 2. *mundos, elegantes, optimis cocis, piscatoribus, piscatu, aucupio, venatione: his omnibus exquisitis, vit autem crudelitatem*. Idem epist. ad Papyr. Patum, lib. 9. *Nos iam ex te tantum artis habemus, vt Verrium tuum, & Camillum, qua munditia homines? qua elegantia? vocare sepius audeamus*. Idem perf. orat. *fucati medicamenta candoris, & ruboris omnia repellentur: elegantia modo, & munditia remanebit*. Horat. epist. ad Alb. Tibull. *Et mundus victus non deficiente crumena. sordibus autem legendum est potius, quàm sordidus*. ita enim scriptum est in codic. manuscriptis. Atque huius loci hæc sententia est, *Mundus erit, qui non offendet sordibus*, id est, immoderata, atq; indecora parsimonia: & qui in neutram cultus partem miser erit, id est, neque nimis sumtuosè viuet, neque nimis parcè. nam vterq; & is, qui sumtuosius, luxuriosiusque viuit, quàm oporteat: & is, qui parcus, miser est. vocem *cultus* igitur ita accipio, vt sit patrij casus. cultum enim appellant interdum Latini, vitæ colendæ rationem. Itaq; sæpe coniungit M. Tullius hæc duo, *victum, & cultum*: vt Off. 1. *quòd si omnia nobis, qua ad victum, cultumq; pertinent, quasi virgula diuina (vt aiunt) suppeditareretur, tamen optimo quisq; ingenio, negotijs omnibus omis- sis, totum se in cognitione, & scientia collocaret*. Idem lib. 2. *quibus rebus exculta hominũ vita tantum distitit à victu, cultuq; bestiarum*. Idem epist. ad Var- ron. lib. 9. *dabimus sermonem ijs, qui nesciunt, nobis, quocumq; in loco simus, eundem cultum, eundem victum esse*. Idem in Lælio, *multi diuitias despiciunt, quos paruo contentos tenuis victus, cultusq; delectat*. Horat. separatim posuit, item vt hic, sat. 3. huius lib. *cultum Maiorem censu. & Od. 10. lib. 1. Quis se ros cultus hominum recentum Voce formasti*.

HIC NEQVE SERV. ALB. S. EXEMP.] hic, quem mundum appellamus (inquit) neque sæuus erit in seruos interea dum eis munera distribuit, ac describit: dum suas cuique parteis dat: dum suum cuique negotium imponit, quod agat: neque vt simplex Næuius, homo ineptè, & stultè sumtuosus, aquam vnguento perfusam conuiujs præbebit. Non assentior autem ijs, qui Albucium luxuriosi exemplar ab Horatio propositum esse putant: Næuium auari. Nam Albucius quidem Gratidiæ, seu Canidiæ pater, homo fuit insigniter auarus, ac sordidus. Næuius autem suprã saty. 1. lib. 1. ab ipso Horatio cum luxuriosissimo illo nepote, Cassio Nomentano, tanquam par, & geminus, componitur, his verbis, *Quid mi igitur suadet? vt vinum Næuius, aut sic, Vt Nomentanus?* sic enim scriptum est in quibusdam lib. Iam verò vinctam conuiujs aquam præbere, luxuriæ est non ferendæ, siue ea aqua adhibeatur ad manus lauandas, siue ad balneum. Plutarchus in Cæsare scribit, Valerium Leontem quendam, cùm Cæsari cenam daret, asparago apposito vnguentũ pro oleo

A oleo infudisse, idque simpliciter Cæsarem edisse, neque iniquo animo tulisse, immò verò familiaris, & comites suos, qui indignabantur, molestèque ferebant, obiurgasse. Narrat autem hæc de Cæsare Plutarchus, ut insignem eius lenitatè, patientiam, facilitatem denique in victu declarat. Verba Plutarchi sunt hæc, τῆς δὲ πάλαι τῶν δῆθεν εὐκαρίας κακίῃσι πρῶτον σημείον, ὅτι τὸ δειπνίζοντος αὐτῶν Μεδολάνω ξένος Οὐακλερίης Λέοντος παρὰ δέντρον ἀσπάραζον, καὶ μύρον αὐτῶν ἐλαίῳ καταχέαντος, αὐτὸς μὲν ἀφελῶς ἔφαγεν, τοῖς δὲ φίλοις δυσχεραίνουσιν ἐπέπληξεν ἥρκει τὸν, ἔφη, τὸ μὴ χρεῖσθαι τοῖς ἀπαρέσκευσιν. ὁ δὲ πάλαι πρῶτον ἀγροικίαν ἐξελέγχεον, αὐτὸς δὲ τὸν ἀγροικόν. Quòd si unguentum pro oleo apponere, luxuriam præ se fert ineptam, odiosam, insolentem: quanto ineptius, & intolerabilius est aquam unguento perfusam pro aqua pura conuiuiis præbere?

D I D I T] distribuit. non enim, ut linguæ Latinæ ignari homines explicant, didit positum est pro diuidit, καὶ συγκοπήν: sed didit verbum est integrum, compositum ex præpositione di, & do, das, dat. quo verbo vtuntur optimi linguæ Latinæ auctores. Lucret. lib. 3. de quarta quadam natura nominis experte, ex qua constat animus. *Quæ neque mobilius quicquam, neque tenuius exstat, Nec magis e paruis, aut lauibus ex elementis, Sensiferos motus quæ didit prima per artus.* Idem ibid. *Denique cur hominem cum vini vis penetravit Acris, & in venas discessit diditus ardor, Cosequitur grauitas membrorum?* lib. 4. *Nunc ea, quæ dico, rerum simulacra feruntur Vndiq, & in cunctas iaciuntur didita partibus.* ibid. *Nec refert quicquam, quo victu corpus alatur, Dummodo, quod capias, concoctum didere possis Artubus, & stomachi humectum seruare tenorem.* eod. lib. *quia quæ facit aër, Hæc eadem cibus, in venas dum diditur omneis, Efficit.* & lib. 5. *Partim quod subter per terras diditur omneis.* eod. lib. *Fulmen detulit in terras mortalibus ignem Primitus: inde omnis flammæ diditur ardor.* Virgil. Æneid. 7. *Diditur hic subito Troiana per agmina rumor.* Idem octauo, *Sed mea me virtus, & sancta oracula diuim, Cognatiq, patres, tua terris didita fama Coniunxere tibi.*

S E V V S E R I T] asper χαλεπός. sic Liuius lib. 13. *scena, & iniusta in seruos imperia dixit.* vide annotata ad Od. 33. lib. 1.

V N C T A M C O N V I V I S P R A B. A Q.] quod est luxuriæ non ferendæ.

A C C. N V N C, V I C T. T E N. Q.] Nunc victus tenuis & parci commoda enumerat, eaque cum incommodis sumtuosarum, & immoderatarum epularum comparat. similia sunt his illa M. Tullij Tuscul. lib. 5. *Adde siccitatem, quæ consequitur hanc continentiam in victu: adde integritatem valetudinis. confer sudanteis, ructanteis, refertos epulis, tamquam opimos boues. deinde sequitur paucis interiectis, Quid, quòd ne mente quidem rectè uti possumus, multo cibo, & potione repleti?*

N A M, V A R. R E S V T N O C. H.] id est, nam quemadmodum, vel quantum res variæ noceant homini, tum credas, si cibum illum simplicem recorderis, quem tu aliquando adhibueris. continetia in victu, & tenuis apparatus, naturæ vircis à

calore natiuo & penitus insito imminutas, & labefactatas reficit, refarcit, ac recreat: nimia copia verò, & luxuria opprimit, obruit, atque exstinguit. quod quidem his versibus confirmat Theognis, Πολλῶν τι πλεονας λιμὲ κόρος ὠλεσεν ἤδη Ἀνδρας, ὅσοι μοιρας πλεῖον ἔχουσιν ἔσθλον. id est, multo plureis satietas perdidit, quam fames: qui plus, quam pat erat, habere voluerunt. sed præclare Euripides, Ἐπι πείθει βροτοῖσι πλὴν δυοῖν μόνων, Διμήτρος ἀκτῆς, πόματός θ' ὑδρῆχόν, Ἄσπ' ἀρεστὴ, καὶ πύφουκ' ἡμᾶς βέβαιον. Ὄν' ἔκ ἀπαρκεί πληρομοιή. βυφῆ γέ τι Ἄλλων ἐδεσῶν μηχανὰς ἠρεῦσθαι quorū versuum hæc ferè sententia est. Nam quid mortales desiderant, præter duo sola, fruges, & aquam? Quæ in medio posita sunt, & eò à natura sunt producta, ut nos alant. Quorum non satis est nobis satietas: sed luxuria deprauati, alias epulas summo studio excogitamus, & consecramur. Aristot. problem. τμη. α. ἡ πικικὴ τροφή νοσώδης. παραχρῆδης τὸν, καὶ ἓ μίαι πύφουκ' id est, cibus varius motbolus. turbulentus enim est, neque eius vna concoctio est.

Q V A E S I M P L E X O L I M T I B I S E D E R I T] placuerit. Virg. lib. Æn. 5. *Idq, pro sedet Æneæ.*

D V L C I A S E I N B I L E M V E R T V N T,] quæ concoqui non possunt à ventriculo, vertuntur in bilem: sed maximè dulcia.

S T O M. Q V A E T V M V L T. L E N T A F E R. P I T.] pituita è cerebro fluens, quæ incèia febrium gignit stomachum cõturbabit. in voce pituita, fit synæresis vocalium u & i, ut alibi annotauimus.

V I D E S, V T P A L L I D V S O M N. &] licet hæc legere sine interrogatione: licet & interrogando pronuntiare, ut libet.

C E N A D V B I A] quid sit cena dubia, declarat Phormio apud Terent. *cena dubia apponitur? G E T A. Quid istuc verbi est? P H O R M. ubi tu dubites, quid sumas potissimum. cena autem dubia desurgat, id est, de cena dubia surgat. Nam quamuis desurgere significet interdum ἀποδύειν, id est, secedere ad exonerandam aluum, hic tamen non puto ita accipiendum, nisi dicamus, Horatium more suo, id est, satyrico, & vrbano, hoc verbū etiam in hanc significationem vsurpasse ad exprimendā hanc quoque cenarum dubiarum, & magnificorum apparatusum cum ceteris, quæ enumerat, incommodis, pœnā, quòd epulis onusti, statim eas effundere atque egerere necesse habent.*

Q V I N C O R P. O N V S T. H E S T. V I T.]

Itaque meritò Theopompus ille vir clarus Athenis, & princeps ciuitatis, cenas laudabat Platonicas, quia non solum in præsentem: sed etiam postero die iucundè essent, ut tradit Hegesander. refert Athen. lib. 10. his verbis, ἠγήσανδρος δ' ἐν πῖσι ὑπομνήμασιν ἔφη, ὡς καὶ τῆ ὑστραία ὁ Τιμόθεος ἀπαντήσας τῆς Πλάτωνος εἶπεν, ὑμεῖς, ὦ Πλάτων. εὐ δειπνεῖτε μάλλον εἰς ὑστραίαν, ἢ πάλαι παρῶσαν ἡμέραν. refert & M. Tull. Tuscul. 5. *Timotheum clarum hominem Athenis, & principem ciuitatis ferunt, cum cenauisset apud Platonem, eoque conuiuium admodum delectatus esset, vidissetq, eum postridie dixisse. Vestra quidem cena non solum in præsentem, sed etiam postero die iucunda sunt: Eodem pertinet, quod scripsit Theopomp. lib. 5. Philipp. τὸ ἐδιδίεν πολλά καὶ κρέα φαγεῖν, τὸς μὲν λογισμὸς ἔξαρται, καὶ*

A πὰς ψυχὰς ποιεῖται βραδύπρως ὀργῆς δὲ καὶ σκληρότητος, καὶ πολλῆς σχαζέτης ἐμπίπλησι, id est, multa edere, & car-nibus vesci, rationis & consilij vsu adimit, ani-mosque efficit tardiores, & eos immani quadam duritia ac stultitia complet.

ATQVE AFFLIGIT HVMO] Ita legendum, & ita reperimus olim scriptum in quattuor codi-cibus calamo exaratis, duob. Var. Rai nutij Card. Iann. & posterius, in Cleric. Russard. Nicot. meo. non, vt in vulgatis, affigit. atque hanc meam emen-dationem, vt rectam, & verā, Paullus Manutius, & M. Muretus vehementer approbarunt: neque me mouent ij, qui dicunt, Horatium exprimere voluisse illa Græcorum, ἀεσπερονεῖν, ἀεσθηλουῖ: id est, fibulis & clauis affigere, Nam primum hoc est diuinare. Deinde non negamus aut ver-bum affigere esse Latinum, aut affigere humo, La-tine & luculentè dici: sed cum veteres codices se-quimur, tum eorum auctoritatem ratione con-firmamus, contendimusque hanc antiquam scri-pturam, vulgatæ esse anteponendam. Est au-tem affligere non solum deijcere, sed etiam gra-ui quodam ictu, & impetu ad humum abijcere.

B ἀεσθηλουῖ dicunt Græci: Homerus οὐδὲ ἐρείδειν. sic id. μ. Πληρὸν αὐτοχόδιν: ὁ δ' ἀρ' ὄπιος οὐδὲ ἐρείδω. id est, percussit [Antiphatem] cominus & è propin-quo loco: ille autem supinus solo firmatus & affli-ctus est. Plautus Mostell. cedo manum: nolo equi-dem te affligi. Idem Milite glorioso, obsecro te, mu-lierem sine, ne affligatur. Pyrg. quid istuc? Pal. postquam abs te abiit, animo male factum est huic re-pente misera. Idem in Rudente. Ni hunc amittis, exsugebo, quicquid humoris tibi est. Tange: affligā te ad terram, itidem vt piscem soleo polypum. idem in Persa. Na ego, si me vno digito attigeris, te ad terram affligā, scelus. Cæsar lib. 6. de bello Gall. de alcib. mutila sunt cornibus, & crura sine nodis, articulisq; habent, neque quietis causa procumbunt, neque si quo afflicta casu ceciderint, erigere sese, aut subleuare pos-sunt. ibidem de eisdem. earum ex vestigiis cum est animaduersum à venatoribus, quò se recipere consue-uerint, omnes eo loco aut à radicibus subruūt, aut ac-cidunt arbores, tantum vt summa species earum stan-tium relinquatur: huc cum se consuetudine acclinaue-rint, infirmas arbores pondere affligunt, atq; vna ipsæ cõcidiūt. idem lib. 5. qui nuntiant, superiore nocte

C maxima coorta tempestate propè omnes naueis affli-ctas, atq; in litus eiectas esse. Lilius lib. 4. repetitūq; sapius cuspide ad terram afflixit. Idem lib. 2. vt neq; sustinere se à lapsu possent, nec, si qui paululum titubaf-sent, herere afflicti vestigio suo. Idem lib. 28. Vbi Mars communis & victum sepe erigeret, & afflige-ret. Lucret. lib. 2. Præterea quamuis animantè gran-dior ictus, Quam patitur natura, repente affluit, & omnes Corporis, atq; animi pergit confundere sensus. M. Tull. de lege agrar. translata. Hec, quæ procul erant à conspectu imperii, nō solum affluerunt, sed eti-am, ne quando recreata exsurgere, atq; erigere se pos-sent, funditus (vt dixi) sustulerunt. Idem lib. 2. de orat. ad Qu. Fr. ita cum singuli casus humanarū mi-seriarum graniter accipiuntur, si dicuntur dolenter, tum afflicta & prostrata virtus maxime luctuosa est. Idem frumentaria: Tu tuis factis & consiliis illam

provinciam afflictam erexisti, atq; recreasti. Idē ad D Attic. lib. 12. Vt me leuarat tuus aduētus, sic discessus afflixit. Idem orat. pro C. Rabirio perduell. r. nun-quam profecto istam imaginē, quæ domi posita pestē, atq; exitium Sex. Titio attulisset, in rostra, atq; in con-cionem attulisses: nec tuas vnquam rationes ad eos sco-pulos appulisses, ad quos Sex. Titii afflictam nauē, & in quibus C. Deciani naufragium fortunarum vide-res. Idem pro Cælio, ne adolescentiam plenam spei maxima non modò nō aluisse vos, sed etiam percussisse, atq; afflixisse videamini. Idem Catilin. 2. quanto tandem illum mœrore afflictum esse, & profligatū pri-tatis? P. Cornelius Tacitus lib. 28. Idē placere An-nio Gallo, paucos ante dies lapsu equi afflicto missi, qui consiliū eius sciscitaretur retulerant. Nihil autē me mouet vox humo. Nam humo positum pro ad-humū: quemadmodū apud Virg. in illo, It clamor cælo, grāmatici veteres cælo interpretantur in cæ-lum. Quod si quis quærat, ex me quid interfit in-ter percellere & affligere, hoc dicā interesse, quod percello idem ferè valet, quod peruerto, euerto, prouo: affligere autem est (vt dixi) ita vehemen-ter in terram deijcere, ac prouere, vt eo casu, id, E quod deijcitur, contūdatur, neque facile excitari queat. Ita fit vt grauius sit affligere, quàm percelle-re, vt licet ex hoc exemplo intelligere. M. Tullius Tuscul. 3. Existimant enim Diis immortalibus se fa-cilium satisfacturos, si eorum plaga percussis, afflicto se & stratos esse fateantur. Cum hæc superiore editiōe annotassem, quidā simius vulgatam lectiōnē hac meliorē esse probare conatus est, cum diceret, eā in vno codice manuscr. reperiri. Ego verò cum il-lo nō pugnabo, neq; moror κακοήδεις, & μελαιούρες, & ἀλαζόνες. hoc vnum asseuerabo, hanc, quam di-co, in XII. libris antiquis esse à me repertam.

DIVINÆ PARTICVLAM AVRÆ] animū, seu potius mentem. Virgil. Æneid. 6. Æthereū sen-sum, atq; auræ simplicis ignem. Lucret. lib. 2. Deniq; cælesti sumus omnes semine oriundi. Iterū Virg. Æn. 6. Igneus est ollis vigor, & cælestis origo Seminibus. Postremo Pindarus sic orditur sextū carmē Nem. Et ἀνδρῶν, ἐν θεῶν γένος, ἐκ μᾶς δὲ πνέομεν ματρὸς ἀμόρτο-ροι, id est, vnum virorum, vnum deorum genus: ex vna autem matre spiramus vtriq; 3. Jam Plato mul-tis locis auctor est, animam humanam esse ἀπό-σπασμα, τμήμα, μορίον τῆς τοῦ παντὸς ψυχῆς, id est, se-gmentum, seu ramentum, fragmentum, particu-lam animæ totius mundi. At animam mundi non solum à deo creatam esse, sed etiam dei partem esse idem vbique demonstrat: & testatur Plu-tarchus quæstionibus Platonicis his verbis, ἡ δὲ κόσμος ψυχὴ τοῦ μεταχούσα, καὶ λογισμοῦ καὶ ἁρμονίας, οὐκ ἔργον ἐστὶ τοῦ θεοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ μέρος, ἔδ' ὅτι αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀπὸ αὐτοῦ, καὶ ἐξ αὐτοῦ γέγονεν: id est, Anima autem mentis, & ratiocinationis, & harmoniæ particeps fa-cta, non solum dei opus est, verum etiam pars, neque ab eo, sed de eo, & ex eo facta est. Po-stermò Stoici nostros animos quædam esse de-orum ἀποσπασματα, id est, delibramenta, seu par-teis auullas dicunt.

ALTER] qui tenuiter, & parcè viuuit.

CVRATA] cibo, & potione relecta, & re-creata.

A SVRGIT] libri aliquot manu scripti habent, *surget*.

AD MELIVS] ad lautiolem, & elegantiolem victum, cultumque.

QVONDAM] aliquando, olim, vel posthac, ποτε.

REDIENS] Homer. περιπλόμενος ἐνιαυτός. utitur hoc eodem argumento Simonides apud Xenophontem in Hierōne, ad ostendendum, tyrannorum voluptates priuatorum voluptatibus minores esse, his verbis: τὸ γὰρ πᾶσι εἰωθότα ὑπερβάλλειν, τὰ το παρὲς πᾶσι ἡδέωναι. διὸ καὶ πάντες ἄστροποι ἡδέως προσδέχονται πᾶσι ἑορταῖς, πλὴν ἔτι οἱ τύραννοι. ἐκπλεῖ γὰρ αὐτοῖς αἰεὶ παρεσκευασμένα ὑδέρμια ἐν ταῖς ἑορταῖς ἐπίδοσιν ἔχουσι αὐτῶν αἰ τράπεζαι. ὥστε καὶ τῆ παρῶν τῆ εὐφροσύνης ἐλπίδος μειοκτεῖσι τῶν ἰδιωτῶν, id est, namque vsitata, & solennia superare, hoc præbet voluptates. Iccirco etiam omnes homines diebus festis delectantur, præterquam tyranni. eorum enim mensæ omnibus epulis semper instructæ, ac refertæ, nullum in diebus festis augendi apparatus relinquunt locum. Itaque hac primùm spei iucunditate priuatis cedant necesse est.

AD VEXERIT] sic reperi scriptum in duobus cod. Vatic. & Faër. Nicot. Ruffard. Cleric. meo. quæ scriptura mihi mirum in modum placet. Ita autem locutus est Od. 29. lib. 4. *Quod fugiens semel hora vexit*. Nam vulgati habent, *adduxerit*.

VBIQVE ACCEDENT ANNI] id est, & ubi ætate fueris prouectior.

PRÆSVMIS] ante tempus sumis περιλαμβάνεις. cum tam molliter, & delicatè viuas: cum tam lauto, & sumptuoso, & accurato victu, cultuque vtaris, quis erit tibi superandi relictus locus, siue diem festum agere, siue corpus extenuatum reficere, siue te annis, aut morbo affectū paullo lautius tractare voles? sic hoc verbo est vsus Virgil. *Aeneid. 11. Arma parate animis, & spe præsumite bellum*.

RANCIDVM APRVM ANTIQVI] rancentem aprum (inquit) antiqui laudabant, non quod odoratu carerent, seu quod existimarent præstare vitiatum apponi hospiti, qui serò venisset, quam integrum, & recentem ab edaci domino comedi.

HOS VTI NAM, &c.] vtinam primis illis temporibus quasi heroicis natus essem: vtinam inter antiquos & primos illos homines, heroica virtute præditos, & qui minus longe aberant à diis sui auctoribus, natus essem. per heroas, homines significat suæ ætatis hominibus præstanteis: quales erant heroes. sic Aristot. lib. 7. de moribus ad Nicom. virtutem humana virtute potiorem, & superiorem, heroicam, & diuinam appellat: eamque opponit ἡρωϊότητι, id est, feritati. aut eos, quos antiquos appellauit.

TELLVS ME PRIMA TVLISSET.] hoc referendum est ad eorū philosophorum opinionem, qui aliquam mundi originem & principium aliquod, terræque nouitatem fuisse opinantur: in quibus fuit Epicurus, quemadmodum etiam ex Lucretio apparet, lib. 5. *Nunc redeo ad calu nouitatem, & mollia terre Arua, nouo fatu quid primùm in luminis oras Tollere, &c.* & paullo post. *Sic noua*

tum tellus herbas, virgultaque, primùm Sustulit: inde loci mortalia sacra creauit, Multa modis multis, varia ratione coorta. Eodem pertinet illud Virgil. *Georg. 1. tūque o, cui prima frementem Fudit equū tellus magno percussa tridente.*

DAS ALIQUID FAMÆ?] si famæ consulendum esse putas: si famæ aliquid tribuendum esse existimas: magnifici isti & sumptuosi apparatus magno sunt etiam dedecori, non solum damno.

QVÆ CARM. GR. AVR. &c.] id est, quæ auri humanæ gratior sit, quam quoduis carmen. Themistoclem aiunt dixisse, cum ex eo quaeretur, quod acroama, aut cuius vocem libentissimè audiret, eius, à quo sua virtus optimè prædicaretur. bona fama autem, seu bona existimatio, quam εὐδοξίαν Græci nominant, à laude non admodum longè abest. Pind. *ειδ. 8. 1. εδ. μ.* si quis in rebus secundis benè audiat, suadet ei, ne optet Deus esse. omnia enim eum consecutū esse, quæ mortalem fas sit obtinere. sic Pindarus: *εἰς ἐν πάγων λόγον ἐδδλὸν ἀκὴν, μὴ μάτευσέ τις γενέσθαι. πάντ' ἔχεις, εἴσε τῶν μοῖρ' ἐφίκοιτο καλῶν.* Quemadmodum autem honorifica, & laudis plena oratio nostris auribus gratæ accidit: sic contrà maledicta, & contumeliæ nobis iram commouent. Quocirca præclare illud dictum est ab Herodoto Polyhymn. *iram in auribus hominum habitare*: quæ si bona quidem audiat, oblectatione corpus complet: sin contraria, tumore. legendum autem *Occupet* potius quam *Occipat*. Sic enim habent libri vet.

PATRVVM] eum, cuius sub imperio es, vt annot. supra ad Od. 12 lib. 3.

INIQVVM] inimicum, & infensum, propter ægritudinem, & molestiam ex luxuria præterita, & egestate præsentem nascentem.

CVM DEERIT EGENTI AS L. P.] cum tanta erit tua egestas, vt ne tantillum quidem pecuniæ habeas, vnde laqueum, quo animam tibi intercludas, compares: hoc est, cum ad extremam egestatem reductus eris.

IVRE (INQVIS) TRASIUS ISTIS] dices (inquit Horatius) iure ita obiurgari Trasium, hominem profusum, & sumtuosum, eundemque egètem: hominem sumtuosiores, quam res eius familiaris ferre queat: te verò magnis vectigalibus instructum esse: & sumtus tuos censu non esse maiores. hæc est asoti, seu luxuriosi hominis oratio, sibi in sua luxuria velificantis, ac blandientis. Porph. legit *Trasius*: nonnulli libri habent *Trallius*. Sed nihil refert.

EGO VECTIG. MAGNA, &c.] cum his congruunt ea, quæ scribit Aristot. lib. 4. de moribus ad Nicomachū, ea, quæ profusionis propria sunt, nempe plus, quam par sit donare, & minus quam oporteat, accipere, non admodum inter se coherere posse, neque facile amplificari: quia non sit facile, eum, qui à nemine accipiat, omnibus donare. nam celeriter (inquit) deficiunt eos facultates, qui cum priuati sint, plus æquo largiuntur: qui quidem prodigi videntur esse. Reges autem (inquit eodem libro paullo antè) prodigos dicere nõ solemus. Rerum enim, quas possident, vim

kk iij & copiam,

A & copiam, non videtur eis esse facile donationibus & sumtibus superare.

ERGO, QVOD SVPERAT] respōdet huic afoto Horatius: esto: demus te esse abundantissimum, ac pecuniosissimum: demus, te plus habere in nummis, quàm in victum, cultumque in sumere queas, quantumuis sumtuosum, & luxuriosum, nihilne est, in quod id, quod tibi superest è tuo sumtu quotidiano, melius infumas, quàm in cenas luxuriosas, & ceteras delicias?

QVOD SVPERAT] superest. Virg. Georg. 2. *superat tener omnibus humor.* M. Tull. parad. ὅτι μόνος ὁ σοφὸς πλείσιος. *uter igitur est diuitior, cui deest, an cui superat?* Idem de finib. 5. *deque eo, quod ipsis superat, aliis gratificari volunt.*

NON EST, MELIVS QVÒ] ordo est: an non est aliquid, in quod id, quod superat, melius infumere possis, quàm in epulas sumtuosas?

INDIGNVS] indignus, qui egeat: indignus egestate, seu paupertate. Atque ita explicat hunc versum Seruius, qui eum profert ad illum Virg. lib. 7. *Aeneid. Nec partem posuere suis.* sic loquitur M. Tull. lib. 4. *Tuscul. misericordiam datam esse dicunt ad opem ferendam, & calamitates hominum indignorum subleuandas.* Vbi tamen quidam legēdum censent *indigorum.*

CVR TEMPLA RV. ANTIQ. DEVM?] Theocritus *id.* 17. laudans Ptolemæi Philadelphii liberalitatem, ait illum diuitias suas conferre partim ad ornamenta templorum, partim ad munitentiam in reges, in ciuitates, in amicos & familiaris. sic Theocr. Οὐ μὰν ἀρχεῖος γε δόμοι ἐνὶ πῖσι χερσὶς, Μυρμάκων ἀπὲ πλείσας αἰεὶ κέρυται μογεόντων, Ἀλλὰ πολὺ μὲν ἔχει πλείων ἐρικυδέες οἴκοι. Αἰεὶ ἀπαρχομένοιο σὺν ἄλλοισι γράσσει. Πολλὸν δ' ἰφθίμοισι δὲ δῶρηται βασιλεύσει. Πολλὸν δὲ πολίεσσι, πολὺ δ' ἀγαθοῖσιν ἐταίροις.

TANTO EMETIRIS ACERVO] id est, è tanto metiris acervo: vt annot. sup. ad Od. 7. lib. 2. venustè autem verbo *metiris* vsus est, cum de acervo loqueretur, pro larguis, præbes, *πορίζεις.*

VNI NIMIRVM TIBI RECTE] vsque ad eone es stolidus, & rerum humanarū imperitus, vt speres tuas res eodem semper statu mansuras? vt speres fortunam vno semper vultu in te futuram? vt existimes te meliore esse conditione, quàm ceteros homines, in quorum vita magnas quotidie videmus rerum commutationes, magnasque fortunæ varietates existere? in quibusdam libris scriptum est *recte*, quam lectionem non damno.

OMAGNVS POSTHAC] nempe vbi quippiam tibi aduersi acciderit. credibile enim nō est, te vnum fortunæ eximium futurum. Intolerabile est autem ab inimicis irrideri, inquit Eurip. Medea. Οὐ γὰρ γαλακτῆα τλητὸν ἐξ ἐχθρῶν, φίλα.

VTERNE] sic reperi scriptum in omnibus libris manu scriptis: & ita legendum. *ne* autem hoc loco non interrogat: sed additur interrogationi: vt & saty. 3. *Ille rogare Quantāne?* vel ornatus causa ponitur, vel otiosum est. vt sup. saty. 10. lib. 1. *O seri studiorum, quine putetis Difficile, & mirum, Rhodio quod Pitholeonti Contigit.*

AD CASVS DVBIOS] *dubij casus, dubia res,*

dubia tempora, quæ sint declarant vbique ex bonis scriptoribus exempla. vide annot. ad Od. 9. lib. 4. Nam vter (inquit) in rebus dubiis, & asperis constātor, & meliore spe erit, hicne, qui corpus & animum assuefecerit abundantia, & copia rerum omnium, an, qui paruo contentus vixerit? *assuerit* dictum pro assuefecerit: vt Virgil. *Aeneid. 6. ne tanta animis assuescite bella.* est enim illo loco hypallage pro *assuescite animos bellis.* & Georg. 3. *de hinc vbi libera colla Seruio assuerint.* potest etiam dici assuerit absolute positum esse, vt intelligamus in illis *mentem, corpusq; superbum,* inesse hellenissimum. *καὶ νοῦν, καὶ καὶ σῶμα.*

IN PACE, VT SAPIENS, APT. IDON. B.] significat, sapientis esse in pace, & rebus secundis, ea prapare, quæ in bello & rebus aduersis vsui esse possint. nihil est enim in hominum vita stabile, nihil perpetuum, nihil constans. Sapientis igitur hominis est & in rebus secundis ea arma parare, quibus te aduersus res dubias tegere, ac tueri possis: & in aduersis secundam fortunam sperare, vt Od. 10. lib. 2. *Sperat infestis, metuit secundis Alteram sortem bene praparatam pectus.*

INTEGRIS OPIBVS] incolumi re sua familiari.

NON LATIVS] non largius, non profusius.

METATO] vel metis, limitibus, ac terminis circumscripto: vel perticis, seu decempedis definito, ac terminato, seu potius dimenso: vt postea Umbreno assignaretur, & vt Umbrenus eius esset dominus: Ofellus autem, colonus. Vtebantur veteres hoc verbo in agrorū dimensionibus, diuisionibus, atque allignationibus. Virgil. *Diris, Pertica, qua nostros metata est impia agellos.* & Horatius Oda. 15. lib. 2. *nulla decempedis Metata priuatis opacam Porticus excipiebat arcton.*

FORTEM MERCEDE COLON.] Ofellum nunc colonum, fortem, id est, patientem, & fortiter iniuriam temporum, atque incommodum suum ferentem, qui antea dominus erat.

NON EGO, NARRANTEM] narrantem hæc: *ego non temerè edi die profesto quicquam,* &c. Est autem Ofelli totus, qui deinceps sequitur, sermo.

LVCE PROFESTA] die profesto, id est, non festo. sup. Od. 15. lib. 4. *Nosq; & profestis lucibus, & sacris Inter iocosi munera Liberi, &c.*

SEV LONGVM POST TEMPVS] id est, siue longo post temporis interuallo, &c. non temere hoc positum. nam hospites, qui crebrò nos inuisunt, minus interdum optati veniunt. contra qui rarò, & longo interuallo nobis veniunt, eos & videre libentius, & liberalius accipere solemus. quidam hinc legi volunt *longò post tempore.* ego nihil muto. sic enim potius loqui solet Horatius, vt alibi *post paulum, non post paulo.*

OPERVM VACVO] cum essem ab opere solutus, & otiosus propter imbrem. suprà Od. 17. lib. 3. *Cum famulis operum solutis.*

PER IMBREM] imbris tempore: vel quandiu imbres è cælo decidebant: quandiu pluebat.

BENERAT] bene erat nobis, benè curabamur. sic Plautus in Menæch. *si sapiam. hinc intrò abeam,*

A *abeam, ubi mihi bene sit.* Terent. Adolph. *uxor, si cesses, aut te amare cogitat, aut tete amari, aut potare, aut animo obsequi, Et tibi bene esse soli, cum sibi sit male.* Catull. ad Furium. *Quare non tibi sit bene ac beate?* Horat. epist. 1. *inrat bene solis esse maritis.* & fat. 8. huius lib. *sic ut mihi numquam In vita fuerit melius.* ibidem. *pulchre fuerit tibi.* iterum Catull. ad Fur. *Est pulchre tibi cum tuo parente.* potest & sic intelligi, bene erat vicinus, id est, bene accipiebatur, nam etiam hoc modo loquitur Plaut. in Menæch. *quid multis verbis opus est? minore nusquam bene fui dispendio.* M. Tull. epist. lib. 13. ad Attic. *Quid quaris? delectatus est. & libenter fuit.* & lib. 16. *cum unum diem Velia constitissem: ubi quidem fui sanè libenter apud Talmam nostrum: nec potui accipi, illo absente praesertim liberalius.* sic & Catull. in fundum. *Fui libenter in tua suburbana Villa.*

NON PISCIBVS VRBE PETITIS] apud veteres illos Romanos, lautiores & apparatus habebantur mensæ, piscibus, quàm carnibus, exstructæ. Cic. in Pisonem. *exstructa mensa non conchyliis, aut piscibus, sed multa carne subrancida.* quo loco Pisonis fordeis ostendere conatur.

B **CVM DVPLICE FICV.]** id est, ut docet Turnebus, cui assentior, cum duplicibus ficibus, sunt autem ficus duplices, maiores, & quasi geminae, quas mariscas appellant. Vegetius. lib. 1. artis veterin. *ficus duplices viginti, ruit a fasciculum.*

POST HOC LVD. ERAT CUPPA POT.] hunc locum in omnibus ferè libris corruptum ego vna littera detracta emendavi. cuius emendationis spero omnes politos, & eruditos homines approbatores fore. ab Adriano quidem Turnebo eam magnopere olim probatam memini. Horum igitur verborum hæc sententia est. postea (inquit) noster ludus hic erat, cuppa magistra, id est, nullo alio bibendi magistro adhibito, quàm ipsa cuppa, potare: nullus erat, qui bibendi leges conuiuii daret: suo quisque arbitratu bibebat, & quantum volebat, *solutus legibus inanis*, ut ait faty. 6. hoc libro. De hoc more autem, & de magisteriis, bibendiq; legibus vide annot. ad Od. 4. lib. 1. Sic igitur hunc locum explicandum censeo. Sed Turnebus mutata postea ferè sententia, non ita pridem scripsit, *culpa potare magistra*, (sic enim legitur in codicibus omnibus vulg. & plerisque manu scr.) ludi genus fuisse à veteribus excogitatum, quo non magistri imperio conuiuii bibere cogebantur, ne in ebrietatem inciderent: sed ut ab ea coercerentur, nemo, nisi qui aliqua in re peccarat, calicem ducebat: ut bibere pœnæ & dedecoris esset, non inuitationis, aut magisterij. Sic apud Plautum in Stich. qui peccat, poculo multatur: *vter* (inquit) *demur assit, poculo multabitur.* Idem Turnebus statim subiicit: legitur & apud Flaccum *cuppa*, quod vas est potorium etiam lingua vernacula usurpatum pro patera: & in epigrammat. *Sunt cuppa, calices, cyathi.* quam scripturam Lambinus sequitur: ut libertatem bibendi accipiamus poculo imperante, non bibendi arbitro. Poculum enim non cogit nisi volentem, cum magister etià inuitum bibere cogeret. *Cuppa* etiam Porphirio agnoscere videtur. Hæc ille. ex quibus

C verbis intelligere licet, ita illum à me dissentire, ut tamen meam explicationem probet. quod mihi satis est: neque necesse habeo vulgatam lectionem, eiusque explicationem refellere.

ET VENERATA CERES] id est, & orata Ceres, ut culmo, &c. sequitur deinceps, *Explicuit vino contr. ser. fr.* id est, seueritatem nostram exhilaravit, nobis scilicet libantibus, & postea compositantibus: vel sic, orata Cerere, & libatione facta, comotatione tristitiam discussimus, & frontis rugas explicuimus, verbum *venerari* autem idem valere, quod *orare*, & *precari*, declarant exempla è bonis scriptoribus producta. Plaut. in Aulul. Lat. *Clam omnis in medio foco defodit, venerans me, ut id seruarem sibi.* Idem Rudente, *Est deus: veneror, ut nos ex hac arumna eximat miseris, inopes, arumnosus, aut aliquo auxilio ut adiuet.* Idem ibid. *Venerus, veneror te, ut omnes miseri lenonos fient.* Idem Bacchid. *saluto te vicine Apollo, qui adibus Propinquos nostris accolis, venerorq; te, Ne Nicobulum sinas nostrum senem prius Me conuenire, quam sodalem viderim Mnesilochi Pithocleron.* Idem Trinum. *Larem corona nostrum decorari volo. uxor venerare, ut Nobis hæc habitatio bona, fausta felix, fortunataq; euemat.* Virg. *Æn.* 3. *Nymphas venerabar agrestis, Craduumq; patrem, Geticis qui praesidet aruis, Rite secundarent visus, omniq; leuarent.* Idem eod. lib. *cur susq; dabit venerata sacerdos.* & lib. 4. *Georg. tu munera supplex Tende petens pacem, & facilem venerare Napeas. Namq; dabunt venia votis, irasq; remittent.* A Cæcinn. ad M. Tull. Cicer. lib. 6. epist. *quid irascitur ei, qui scripserit aliquid contra sua voluntate, cum ignorit omnibus, qui multa Deos venerati sunt contra eius salutem?* id est, qui multa à diis precati sunt, sic Horat. *infr. fat. 6. Si veneror stultus nihil horum, id est, si nihil tale à Diis precor: ut suo loco dicemus.*

CERES] Cererem Græci Δημήτρα appellat, cuius εἰς τιμὴν afferens Plato in Cratyl. *Θαινετας* (inquit) *ἔστι τὸ δόειν ὃ ἐδωδὴς διδύοιαι ὡς μίτηρ, Δημήτηρ κληθήσεται.* id est, videtur enim propter donationem cibi, quæ largiatur nobis cibum ut mater, Δημήτηρ, quasi donans mater esse appellata.

CONTR. SERIA FRONTIS] id est, seueritatem frontis: seu leueram, seriam, & contractam frontem. Nam contrahitur frons rebus feriis, ac tristibus: comotationibus, conuiuiis, iis, ioco, & similibus explicatur.

SÆVIAT ATQVE NOVO S, &c.] id est, iterum atque iterum sese nobis præbeat iniquam, atque infestam fortuna, novos nobis terrores incutiat, novos motus excitet: quantum poterit de hoc nostro tenui victu, & parsimonia detrahere? quasi dicat, aut nihil, aut parum.

QUANTVM HINC IMMINVET?] Quidam libri manu scr. habent, *Quantum hinc eminet?* unde conicere possis, legendum *deminuet.*

QUANTO AVTEGO PARC. AVT] posteaquam Umbrenus nos de veteri possessione deturbauit, nobisq; eiectis agrum nostrum occupauit: quanto minus aut ego, aut vos splendide vixistis? quanto deterior fuit nostri corporis nitor? nihilo scilicet. Quemadmodum ex lautio-

A re, & liberaliore victu, cultuque nitent corpora: ita ex parciore, & maligniore squallent. Non dissimulabo lectori tamen, in quibusdam libris calamo exaratis scriptum esse, *O pueri vixistis, &c.* quos non sequor.

HVC NOVVS INCOLA] Vmbrenum significat. aliquot lib. manuscripti habent, *hic non inc.* quam scripturam non improbo: & fortasse recta est. alij cum vulgatis consentientes, *huc.*

NAM PROPRIÆ TELLVRIS] sic M. Tull. off. 1. *sunt autem priuata nulla natura: sed aut vetere occupatione, ut, qui quondam in vacua venērunt: aut bello, ut qui victoria potiti sunt, aut lege, aut pactione, condicione, sorte.*

NOS EXPVLIT ILLE] ille Vmbrenus nos agro expulit per vim: nempe facta assignatione agrorum ab imperatore. Sic Arrius Virgilium, ut significat in Mœride. *ô Lycida, viui peruenimus, aduena nostri (Quod numquã veriti sumus) ut possessor agelli Diceret: hæc mea sunt, veteres migrate coloni.*

NEQVITIES.] mollities, luxuries, libido, profusio, ἀνομοσία. Nam hominem nequam appellant Latini, inertem, nullius vñs, inuicem.

B VAFRI INSCITIA IVRIS] ignorantia, seu inscientia iuris callidi, & versuti, ut M. Tull. appellat in orat. pro Cæcina. quattuor igitur hoc loco enumerat, quibus mutatur dominus, quibusque possessio rerum soli, & aliarum amittitur: vim, per quã exactus est O fellus: profutulum tum, & luxuriam: iuris versuti ignoracione: mortem. non admodum huic dissimilis est locus ille epist. ad Iul. Florum lib. 2. *tanquam Sit proprium cuiquã puncto quod mobilis hora Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc sorte suprema Permutet dominos.* sic Theognis, Πολλοί τοι πλοῦστοι κακοί, ἀγαθοί δὲ πένονται. Ἀλλ' ἡμεῖς τόποις ἢ διαμορφόμεθα τῆς ἀρετῆς τὸν πλοῦτον, ἐπεὶ τὸ μὲν ἐμπίδει αἰεὶ. Χρήματα δ' ἀνδράπων ἄλλοτε ἄλλος ἔχει. id est, multi improbi diuitiis circumfluunt: viri boni autem egent. Verum tamen cum horum diuitiis virtutem non commutabimus. Quoniam virtus quidem fixa, & stabilis est: pecunias autem aliàs alius habet. Quamquã hos versutus Plutarchus in libello, πῶς ἀπὸς ἕκαστου ἔχθραν ἀφελόητο, ascribit Soloni, ut iam alibi diximus. inscitia autem pro inscientia positum, ut saepe alibi.

C

SATYRA 3.

SIC rarò scribis, ut toto non quater anno
Membranam poscas, scriptorum quæque
retexens,
Iratu tibi, quòd vini, somniq; benignus
Nil dignum sermone canas. quid fiet? ab
ipsis
Saturnalibus huc fugisti. sobrius ergo
Dic aliquid dignum promissis: incipe: nil
est:

Culpantur frustra calami: immeritusq; D
laborat

Iratu natus paries diis, atque poetis.

Atqui vultus erat multa, & præclara
minantis,

Si vacuum tepido cepisset villula tecto.

Quorsum pertinuit stipare Platona Me-
nandro?

Eupolin, Archilochum, comites educere
tantos?

Inuidiam placare paras virtute relicta?

Contemnere miser. vitanda est impro-
ba Siren

Desidia: aut, quicquid vita meliore pa-
rasti,

Ponendum æquo animo. dii te Damasip-
pe, deæque E

Verum ob consilium donent tonsore sed
unde

Tam bene me nosti? postquam omnis res
mea Ianum

Ad medium fracta est, aliena negotia
curo,

Excussus propriis. olim nam querere a-
mabam,

Quo vaser ille pedes lauisset Sisyphus
ære:

Quid sculptum in fabrè, quid fustum du-
rius esset.

Callidus huic signo ponebam millia cen-
tum.

Hortos, egregiasque domos mercarier
vnus F

Cum lucro noram. unde frequentia Mer-
curiale

Imposuere mihi cognomen cõpita. noui:

Et morbi miror purgatũ te illius. atqui
Emouit veterẽ mirẽ nouus: ut solet, incor

Traiecto lateris miseri, capitisq; dolore:
Vt lethargicus hic cum sit pugil, & me-
dicum urguet.

Dum ne quid simile huic, esto, ut libet. ô
bone, ne te

Frustrere,

- A Frustrere, insanus & tu: stultiq̄ue propè
omnes:
Si quid Stertinius veri crepat: unde ego
mira
Descripsi docilis præcepta hæc, tempore,
quo me
Solatus iussit sapientem pascere barbam,
Atq; à Fabricio non tristem p̄ote reuerti.
Nam, male re gesta cum vellē mittere
operto
Me capite in flumen: dexter stetit: &
caue faxis
Te quicquam indignum. pudor, inquit, te
malus urget:
Insanos qui inter vereare insanus haberi.
Primum nam inquiram, quid sit furere,
B hoc si erit in te
Solo: nil verbi pereas quin fortiter: addā.
Quem mala stultitia: &, quemcunque
inscitia veri
Cæcum agit: insanum Chrysippi porticus,
& grex
Autumat hæc populos, hæc magnos formula reges,
Excepto sapiente, tenet. nunc accipe,
quare
Desipiant omnes æquè ac tu, qui tibi nomen
Insani posuere. velut siluis, ubi passim
Palanteis error certo de tramite pellit:
Ille sinistrorsum, hic dextrorsum abit: &
nus utriq̄ue
C Error: sed variis illudit partibus: hoc te
Crede modo insanum: nihilo ut sapien-
tior ille,
Qui te deridet, caudam trahat. est genus
vnum
Stultitiæ, nihilum metuenda timentis:
ut igneis,
Ut rupeis fluuiosq; in campo obstare que-
ratur.
Alterum & huic varium, & nihilo sapi-
entius, igneis
- Per medios, fluuiosq̄ue ruentis. clamet D
amica
Mater, honesta soror, cum cognatis pa-
ter, uxor,
Hic fossa est ingens, hic rupes maxima:
serua:
Non magis audierit, quàm Fufius ebrius
olim
Cum Ilionam edormit, Catienis mille du-
centis,
Mater te appello, clamantibus. huic ego
vulgum
Errori similem cunctum insanire docebo.
Insanit, veteres statuas Damasippus e-
mendo:
Integer est mentis Damasippi creditor?
esto: B
Accipe, quod nunquam reddas mihi, si
tibi dicam:
Tunc insanus eris, si acceperis? an magis
excors
Reiecta præda, quam præsens Mercuri-
us fert?
Scribe decem à Nerio. non est satis: ad-
de Cicutæ
Nodosi tabulas centum: mille adde ca-
tenas:
Effugiet tamen hæc sceleratus vincula
Proteus:
Cum rapies in ius malis videntem alienis:
Fiet aper: modò auis, modò saxum: &
cum volet, arbor.
Si male rem gerere insani est: contra, be- F
ne sani:
Putidius multo cerebrum est (mihi cre-
de) Perilli
Dictantis, quod tu nunquam rescribere
possis.
Audire, atque togam iubeo componere,
quisquis
Ambitione mala, aut argenti pallet a-
more:
Quisquis luxuria, tristitine superstitione,
Aut

- A *Aut alio mentis morbo calet: huc pro-*
pius me,
Dum doceo insanire omneis, vos ordine
adite.
Danda est ellebori multo pars maxima
auaris:
Nescio an Anticyram ratio illis destinet
omnem.
Heredes Staber I summam incidere se-
pulcro.
Ni sic fecissent, gladiatorū dare centum
Damnati populo paria, atque epulum, ar-
bitrio Arr I:
Frumenti, quantum metit Africa. siue
ego prauē,
Seu rectē: hoc volui: ne sis patruus mihi.
- B *credo*
Hoc Staber I prudentem animum iussif-
se. quid ergo
Sensit, cum summam patrimon I in sculpe-
re saxo
Heredes voluit? quoad vixit, credidit
ingens
Pauperiem vitium: & cauit nihil acrius:
ut si
Forte minus locuples uno quadrante pe-
risset,
Ipse videretur sibi nequior. omnis enim
res,
Virtus, fama, decus, diuina, humanaq;
pulcris
Diuitis parēt: quas, qui cōstruxerit, ille
- C *Clarus erit, fortis, iustus, sapiēnsne etiam,*
& rex,
Et, quicquid volet. hoc, veluti virtute
paratum,
Sperauit magnæ laudi fore. quid simile
isti
Græcus Aristippus? qui seruos proiice-
re aurum
In media iussit Libya: quia tardius irent
Propter onus segnes. vter est insanior ho-
rum?
- Nil agit exemplum, litem quod lite re-*
soluit.
Si quis emat citharas, emtas comportet
in vnum,
Nec studio citharæ, nec Musæ deditus
vlli:
Si scalpra, & formas non sutor: nauti-
ca vela
Auersus mercaturis: delirus, & amens
Vndique dicatur meritò. quid discrepat
istis,
Qui nūmos, aurumq; recōdit, nescius vti
Compositis, metuensq; velut contingere
sacrum?
Si quis ad ingentē frumētī semper aceruū.
Porrectus vigilet cū lōgo fuste: neq; illinc
Audeat esuriēs dominus cōtingere granū: E
- Ac potius foliis parcus vescatur amaris:*
Si positus intus Chij, veterisq; Falerni
Mille cadis: nihil est, tercentum millibus:
acre
Potet acetum: age, si & stramentis incu-
bet, vnde-
Octoginta annos natus, cui stragula ve-
stis,
Blattarum, ac tinearum epula, putrescat
in arca:
Nimirum insanus paucis videatur eò,
quòd
Maxima pars hominum morbo iactatur
eodem.
Filius, aut etiam hac libertus ut ebibat
heres, F
Diis inimice senex custodis? ne tibi desit?
Quantulum enim summa curtabit quis-
que dierum,
Vngere si cauleis oleo meliore, caputq;
Cæperis impexa fædū porrigine? quare,
Si quiduis satis est, periuras, surripis. au-
fers
Vndique? tur sanus? populum si cadere
saxis
Incipias, seruosve tuos, quos ere pararis:
Insanum

- A *Insanum te omnes pueri, clamént que pu-
ella.
Cùm laqueo uxorem interimis, matrém
que veneno,
In columi capite es? quid enim? neque tu
hoc facis Argis,
Nec ferro: ut demens genitricem occi-
dit Orestes.
An tu reris eum occisa insanisse parente?
Ac non antè malis dementem actum fu-
rijs quàm
In matris iugulo ferrum te pefecit acutū?
Quin ex quo est habitus male tutæ men-
tis Orestes:
Nil sanè fecit, quod tu reprehendere possis:
Nò Piladè ferro violare, ausus ve sororè*
- B *Electram: tantum male dicit utrique,
vocando
Hanc furiam, hunc aliud, iussit quod
splendida bilis.
Pauper Opimius argenti positi intus, &
auri,
Qui Veientanum festis potare diebus
Càpana solitus trulla, vappaq; profestis:
Quondam lethargo grandi est oppressus:
ut heres
Iam circum loculos, & clauis latus, o-
uansque
Curreret. hunc medicus multum celer,
atque fidelis*
- C *Excitat hoc pacto: mensam poni iubet:
atque
Effundi saccos nūmorū, accedere plureis
Ad numerandum: hominem sic erigit.
addit & illud,
Ni tua custodis, auidus iam hæc auferet
heres.
Men viuo? ut viuas igitur, vigila: hoc
age. quid vis?
Deficient inopem venæ te, ni cibus, atq;
Ingens accedat stomacho fultura ruenti.
Quid cessas? agedum sume hoc ptisanari-
um oryca.*
- Quanti emta? paruo. quanti ergo? octo D
asibus, eheu:
Quid refert, morbo: an furtis, peream-
que rapinis?
Quisnam igitur sanus? qui non stultus.
quid? auarus?
Stultus & insanus. quid? si quis non sit
auarus:
Continuò sanus? minimè. cur Stoice? di-
cam.
Non est Cardiacus, Craterum dixisse
putato,
Hic ager: rectè est igitur, surgétq;: ne-
gabit:
Quòd latus, aut renes morbo tentantur
acuto.
Non est periurus, neque sordidus. immo E
let æquis
Hic porcum Laribus. verum ambitio-
sus, & audax.
Nauiget Anticyram. quid enim differt,
barathrone
Dones, quicquid habes, an numquam u-
tare paratis?
Seruū Oppidū Canus I duo prædia diues
Antiquo censu, natis diuise duobus
Fertur. & hæc moriens pueris dixisse vo-
catis
Ad lectum: postquam te talos, Aule, nu-
césque
Ferre sinu laxo: donare, & ludere vidi: F
Te, Tiberi, numerare: cauis abscondere
tristem:
Extimui, ne vos ageret vesania discors:
Tu Nomentanum, tunc sequerere Ci-
cutam.
Quare per diuos oratus uterq; Penateis,
Tu caue ne minuas: tu ne maius facias id,
Quod satis esse putat pater: & natura
coërcet.
Prætereane vos titillet gloria, iure-
Iurando obstringam ambo: uter adilis,
fuerit ve*

Vestrum

- A *Vestrum* prator: is intestabilis, & sacer
esto.
Incicere, atque faba bona tu, perdasque
lupinis,
Latus ut in circo spatere, aut æneus ut
stes,
Nudus agris, nudus nummis, insane, pa-
ternis:
Scilicet ut plausus, quos fert Agrippa,
feras tu,
Astuta ingenuum vulpes imitata leonē?
Nequis humasse velit Aiace[m] Atrida
vetas cur?
Rex sum: Nil ultra quæro plebeius. Et
aquam
Rem imperito: ac, si cui videor non iu-
stus, inulto
- B Dicere, quæ sentit, permitto. Maxime
regum,
Dij tibi dent capta classem redducere
Troia:
Ergo consulere, & mox respondere licebit?
Consule. Cur Ajax heros ab Achille se-
cundus
Putrescit, toties seruatis clarus Achivis:
Gaudeat ut populus Priami, Priamūsq;
inhumato:
Per quem tot iuuenes patrio caruere se-
pulcro?
- C Mille ouium insanus morti dedit, inchy-
tum Vlyssēm,
Et Menelaum unā mecum se occidere
clamans.
Tu, cum pro vitula statuis dulcem Auli-
de natam
Ante aras, spargisque mola caput, im-
probe, salsa:
Rectum animi seruas? Quorsum? Insa-
nus quid enim Ajax
Fecit, cum strauit ferro pecus? abstinuit
vim
Vxore, & nato, mala multa precatus A-
tridis:
- Non ille aut Teucrum, aut ipsum viola-
uit Vlyssēm.
Verum ego, ut hærenteis aduerso littore
naueis
Eriperem, prudens placui sanguine di-
uos.
Nempe tuo furiose meo, sed nõ furiosus.
Qui species alias veris, scelerisque tu-
multu
Permistas capiet, commotus habebitur:
atque,
Stultitiāne erret, nihilū distabit, an ira.
Ajax immeritos dum occidit, desipit,
agnos?
Cum prudens scelus ob titulos admittis
inaneis:
Stas animo? & purum est vitio tibi, cum
tumidum est cor?
Si quis lectica nitidā gestare amet agnā:
Huic vestē, ut nata, paret ancillas: pa-
ret aurum:
Pupam, aut pupillam appellet, fortique
marito
Destinet uxorem: interdicto huic omne
adimat ius
Prator, & ad sanos abeat tutela propin-
quos.
Quid? si quis natam pro muta deuouet
agna:
Integer est animi? ne dixeris. ergo, ubi
praua
Stultitia, hic summa est insania. qui sce-
leratus:
Et furiosus erit. quæ cepit vitrea fama,
Hunc circumtonuit gaudens Bellona cru-
entis.
Nunc age luxuriam, & Nomentanum
arripe mecum.
Vincit. n. stultos ratio insanire nepotes.
Hic simul accepit patrimonium mille ta-
lenta:
Edicit, piscator uti, pomarius, auceps,
Vnguētarius, ac Tusci turba impia vici.
Cum

- A** Cum scurris fartor, cum velabro omne
macellum,
Manè domum veniant. quid tum? venē-
re frequentes.
Verba facit leno. quicquid mihi, quic-
quid & horum
Cuiq; domi est, id crede tuū, & vel nunc
pete, vel cras.
Accipe, quid contrā iuuenis responde-
rit aequus.
In niue Lucana dormis ocreatus, ut aprū
Cenem ego: tu pisceis hiberno ex aquore
verris: (aufer: ultro,
Segnis ego, indignus, qui tantū possideā:
Sume tibi decies: tibi tātūdē: tibi triplex,
Vnde uxor media currat de nocte vo-
cata.
B Filius Æsopi detractā ex aure Metelle,
Scilicet ut decies solidū exsorberet, aceto
Diluit insignem bacam: quī sanior, ac si
Illud idem in rapidum flumen, iācerētue
cloacam?
Quincti progenies ArrI, par nobile fra-
trum,
Nequitia & nugis, prauorum & amore
gemellum:
Luscinias soliti impenso prandere coēm-
tas.
Quorū sum abeant sani? creta, an carbone
notandi?
C Ædificare casas, plostellō adiungere mu-
res,
Ludere par impar, equitare in arundine
longa
Si quē delectet barbatū: amentia verset.
Si puerilius his ratio esse euincet amare:
Nec quicquam differre, utrūmne in pul-
uere, trimus
Quale prius, laudas opus: an meretricis
amore
Sollicitus plores: quæro, faciāsne, quod
olim
Mutatus Polemo? ponas insignia morbi,
Fasciolas, cubital, focalia? potus ut ille **D**
Dicitur ex collo furtim carpsisse coronas:
Postquam est impransi correptus voce
magistri?
Porrigit irato puero cū poma, recusat.
Sume Catelle: negat. si non des, optat. a-
mator
Exclusus quī distat: agit ubi secum, eat,
an non,
Quò rediturus erat non arcessitus: &
hæret
Inuisis foribus? nec nunc, cū me vocet
ultro,
Accedā: an potius mediter finire dolores?
Exclusit: reuocat: redeam? non, si obse-
cret. ecce
Seruus nō paullo sapiētior. ô here, quæ res **E**
Nec modum habet, neq; consilium, ratio
ne, modoq;
Tractari non vult. in amore hæc sunt mā-
la, bellum,
Pax rursum. hæc si quis tempestat is propè
ritu
Mobilia, & caca fluitantia sorte, labore
Reddere certa: sibi nihilo plus explicet,
ac si
Insanire paret certa ratione, modoq;
Quid? cū Picens excerpens semina po-
mis
Gaudes, si cameram percusti forte: penes **F**
te es?
Quid? cū balba feris annoso verba pa-
lato:
Ædificāte casas quī sanior? adde cruorē
Stultitiæ: atq; ignem gladio scrutare: mo-
dō, inquam,
Hellade percussa Marius cū præcipi-
tat se,
Cerritus fuit: an cōmota crimine mentis
Absolues hominem: & sceleris damnabis
eundem,
Ex more imponens cognata vocabulare-
bus?

- A *Libertinus erat, qui circū compita ficcus
Lautis manè senex manibus currebat. &
vnum
Quiddam magnum addens, vñ me sur-
pitem morti:
Dijs etenim facile est, orabat: sanus v-
trisque;
Auribus, atq; oculis: mentē, nisi litigiosus,
Exciperet dominus, cum venderet. hoc
quoq; vulgus
Chrysippus ponit facunda in gente Me-
neni.
Iupiter, ingenteis qui das, adimisq; dolo-
res:
Mater ait pueri menseis iam quinque; cu-
bantis,*
- B *Frigida si puerū quartana reliquerit: illo
Manè die, quo tu indicis ieiunia, nudus
In Tiberi stabit. casus, medicusue leuarit
Aegrū ex præcipiti: mater delira necabit
In gelida fixum ripa: febrimq; reducet.
Quone malo mentem concussa? timore
deorum.
Hac mihi Stertinius sapientum octauus
amico
Arma dedit: posthac ne compellarer in-
ultus.
Dixerit insanum qui me, totidem audi-
et: atq;
Respicere ignoto discet pendentia tergo.*
- C *Stoice, post damnū sic vendas omnia
pluris:
Quam me stultitiam (quoniam non est
genus vnum)
Insanire putas? ego nā videor mihi sanus.
Quid? caput abscissum demens cum por-
tat Agæe
Nati infelicis, sibi tum furiosa videtur?
Stultū me fateor (liceat cōcedere veris)
Atq; etiam insanum: tantum hoc edisse-
re, quo me
Agrotare putes animi vitio. accipe: pri-
mum*
- D *Ædificas: hoc est longos imitaris, ab imo
Ad summum totus moduli bipedalis: &
idem
Corpore maiorē rides Turbonis in armis
Spiritus, & incessum: quī ridiculus mi-
nus illo?
An, quodcumq; facit Mæcenas, te quoq;
verum est,
Tanto dissimilē, & tātō certare minorē?
Absentis rana pullis vituli pede pressis,
Vnus ubi effūgit: matri denarrat, ut in-
gens
Bellua cognatos eliserit. illa rogare,
Quantāne? num tandem, se inflans, sic
magna fuisset.
Maior dimidio. num tanto? cū magis,*
- E *atque
Se magis inflaret: nō, si te ruperis, inquit,
Par eris. hæc à te non multūm abludit
imago.
Adde poemata nunc: hoc est oleum adde
camino:
Quasi quis sanus fecit: sanus facis & tu.
Non dico horrendam rabiem. iam desti-
ne cultum
Maiorē censu. teneas Damasppe tuis te:
Mille puellarum, puerorū mille furores.
O maior tandem parcas insane minori.*
- F *Poëta in hac satyra Damasippum quendam fa-
cit loquentem, qui aliquando exercuerat signo-
rum, & vaforum antiquorum, atque hortorum
mercaturam: in qua cum rem suam minus bene
gessisset, relicto lucri studio sese ad philosophiam
contulerat. Ego eum esse puto, de quo M. Tull.
scribit in epist. ad M. Fabium Gallū lib. 7. qui man-
datu Ciceronis quædam ei signa emerat haud illi
grata, nempe Bacchas, & Martis signum. Itaque
optabat M. Tull. aut vt ea essent inempta, aut vt ali-
quis eorū emtor seu Damasippus, seu quis alius re-
periretur. verba M. Tullij sunt hæc. sed tamē si ista
mihi sunt habenda, certiorē velim me facias, ubi sint,
quando arcessantur, quo genere vectura. Si enim Da-
masippus in sententia non manebit, aliquē Pseudoda-
masippum vel cum iactura reperiemus. de cod. lib.
12. epist. ad Attic. si & Silius is fuerit, quem tu putas,
nec Drusus facilem se præbebit, Damasippum velim
agrediare.*
- MEMBRANAM POSCAS] scribis tu
quidem multa, sed quicquid scribis, retexis ac
deles,

A deles, neque ex aduersarijs, aut tabulis ceratis, aut palimpsesto in membranam refers. Ita raro aliquid dignum oculis, & lectione scribis, vt toto anno membranam non quater poscas, id est, vt toto anno membranam tibi à puero dari non iubeas, in quam referas ea, quæ in palimpsesto, aut tabula cerata scripseris.

SCRIPTORVM QVÆQVE RETEXENS] ea omnia, quæ à te scripta sunt, mutans, vertens, delens. & est tralatio à tela texta, & postea retexta. *tela* retexere autem est ἀναλύειν, dissoluere. nemini est inaudita Penelopæ tela.

VINI, SOMNIQVE BENIGNVS] id est, plus quàm par sit, vino, somnoque deditus. largius æquo bibens, & supra modum dormiens. dictum est autem *vini* & *somni benignus*, vt profusus sui, parcus temporis, largus pecunia. benignus enim idem ferè est, quod largus, vt supra annotauimus: malignus contra parcus.

B NIL DIGNVM SERMONE] sic loquuntur Græci, ἡ δὲν ἀξιον λόγος. Arist. ῥητορ. 6. πὸν λόγον εἶναι σπυδαίοντα, ὅτι οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες, ἔχουσι λόγον, ἀλλὰ λόγος ἀξιὸς εἶσι. τὸ γὰρ λόγος ἀξιὸς ἔχει ἀπλῶς λέγεται. id est, sermonem esse rem optimam, quia viri boni non pecunia, sed ratione aut sermone digni sunt. Nā λόγος ἀξιὸς seu sermone dignum non simpliciter dicitur. Plato in Euthydemo, εὐθυμὸς δὲ μήτι ἀγαθὸν μὲν τῶν ἀγαθῶν, ὅ, τι καὶ ἀξιὸν λόγου. cogita igitur numquid aliquod bonum prætermittamus, quod & dignum sermone sit. idem in Alcibiade 1. ὅτι μὲν κείνῃ καὶ σοφία, ταῦτα μόνον ἀξία λόγου ἐν Ἑλλήσιν. id est, diligentia, & sapientia, hæc sola digna sunt sermone apud Græcos. idem lib. 1. de repub. λυσιπέτῃ μὲν ἐν κατὰ ταῦτα εἶναι περὶ λαοθάλην ἔστι δ' ἔκ ἀξία λόγου. id est, profunt igitur etiam talia, siquidem lateant. sunt autem non digna sermone. Tit. Liuius ἀξία λόγου, digna dictu solet dicere. vt lib. 35. annal. in princ. crebra magis, quàm digna dictu prælia fecit. Idem lib. 27. certamina haud satis digna dictu se rebant.

SATVRNALIBVS] quæ agebantur XIII. Kalend. Ianuarias: de quibus alibi dicemus pluribus verbis.

C SOBRIVS ERGO] si propter vini, & somniliberaliorem vsum ad scribendum tardior, atque ineptior es: nunc igitur, dum sobrius, & sicus es, profer aliquid promissis dignum.

CVL PANTVR FR. CAL.] frustra culpa in calamos confertur, quasi ad scribendum, seu pingendum minus aptos.

IMMERITVSQVE LABORAT] sic ferè Virg. Moreto, & immerito dicit conuicia sumo. Solebant veteres illi, maximè poëtæ, & scriptores, parietes habere ceratos, vt, siquid fortè noctu in mentem veniret, statim in eo inscriberent. paries igitur tuus ceratus immeritò abs te vexatur: iniuriaque in eum culpam confers.

IRATIS NATVS PARIES DIIS] cum tibi nihil in mentem veniat, quod in eo inscribas, videtur Dijs, & poëtis iratis natus esse. sic loquitur infrà saty. 7. de Prisco quodam ingenij mobilissimi. Veriunmis, quotquot sunt, natus iniquis. & supra satyra 5. lib. 1. dehinc Gnatia Lymphis Iratis exstructa. Dijs iratis fieri dicitur id, quod infelici-

ter geritur. Hæc enim opinio semper fuit hominum animis insita, Dijs iratis, aut inuitis nihil prosperè euenire, nihil feliciter geri, nihil denique benè procedere, quod Homerus confirmat cum alibi, tum ἰλ. μῦ, princip. vbi de muro, quem Græci antè nauis duxerant, loquitur: θεῶν δ' ἀέκων πέτυκτο Ἀθανάτων. τῆς κ' ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐμπεδονήεν: id est, Dijs autem inuitis factus fuerat immortalibus. idcirco neque diu firmus & stabilis fuit. Virgil. Aeneid. 2. Heu nihil inuitis fas quemquam fidere Diuis. & Catull. ad Manlium, Nil mihi tam valde placeat Rhamnusia virgo: Quod temere inuitis suscipiatur heris, id est, Dijs. ex quo nata sunt hæc loquendi genera. Terent. And. nescio, Nisi mihi Deos satis scio fuisse iratos, qui auscultauerim. Idem Phor. mihi vsu venit hoc, scio, Memini relinqui me, Deo irato meo. M. Tull. orat. pro Cælio. Quamobrem si quem forte inueneritis, qui aspernetur oculis pulchritudinem rerum, non odore villo, non tactu, non sapore capiatur, excludat auribus omnem suauitatem: huic homini ego fortasse & pauci Deos propitios, plerique autem iratos putabunt. Plaut. Pænulo, Nam ego hodie infelix dijs meis iratissimis Sexagenos immolauit. T. Liuius lib. 3. Sin periurio gaudeant, Dijs magis iratis, quam hostibus bellum gesturos. Idem lib. 9. nec moror, quo minus in ciuitatem obligatam sponsione commissa iratis omnibus Dijs, quorum eludatur nomen, redeant. M. Tull. epist. ad Attic. lib. 4. De Apollonio quod scribis, qui illi Dij irati homini Græco? qui conturbare quidem putat sibi licere, quod equitibus Romanis. videtur autem locus ille cum interrogatione legendus, vt dicam ὁ δὲ πάρεργον. qui illi Dij irati? id est, qui Dij sunt illi irati? quos ille Deos sibi habet iratos? quamquam alij censent genus esse loquendi antiquum, & esse legendum enuntians. Persius sat. 4. Hunc ais? hunc, dijs iratis, genioq; sinistro, Qui quandoq; iugum pertusa ad compita figit, &c. Dolore animi impulsus, & perturbatus dixit illud Catullus ad seipsum. Quin te animo obfirmas, teq; astringisq; reducisq; Et Dijs inuitis desinis esse miser? Solent enim homines interdum perturbati impiè loqui, vt Chremes ille Terentianus in Heaut. Deos nescio. eodem pertinet illud, quod est supra Od. 18. lib. 1. non ego te, candide Bassaren, Inuitum quatiã. & illud de arte poët. Tu nihil inuita dices facièsne Minerua.

ATQVI VVLTVS ERAT, &c.] atqui vultu, & fronte significabas, te præclara quædam scripturum, ac prolaturum. *minantis*, id est, promittentis: vt epist. ad Celsum lib. 1. dic multa & pulchra minantem, Viuere nec rectè, nec suauius. ad quem locum plura. Et verò sic *minantis* explicat Seruius ad illum Virgilij versum lib. 2. Aeneidos, Promisi vltorem, & verbis odia aspera moui, hæc enim ille. *promisi*, per contrarium dixit, pro minatus sum: quia minamur mala, promittimus bona. Sic Horatius contra, Atqui vultus erat multa & præcl. min. id est, promittentis. Quidam libri veteres habent, Atquin.

SI VACVVM] si te vacuum, id est, omnibus negotijs, & curis solutum tua villula accepisset, id est, cum te in villam tuam expeditum, & otiosum recepisset. si, valet, cum, vt alibi annotauimus. te-

A *pido tecto* autem vel quoddam loca tecta apertis tepidiora sunt natura: vel *tepidio* propter focum luculentum, quo delectabatur Horatius.

QUORSVM PERTINUIT STIPARE] quid fuit opus cum Platone Menandrum, Eupolim, Archilochum tecum deportare, si nihil lecturus, nihil tuo nomine dignum scripturus eras? Quod autem Platoni adiunxerat Menandrum, Eupolim, Archilochum, ex eo intelligere debemus, consilium hoc eius fuisse, ut satyras scriberet, comitatis, & urbanitatis plenas: & præterea iam bos. Sed animaduertendum est, Horatium ita dixisse, *stipare Platona Menandro: Eupolim, Archilochum, &c.* quibus verbis significat, se coniunxisse cum Platone Menandrum, non etiam Eupolim, neque Archilochum: quamuis hos etiã poetas secum portarit. An cenlebimus temere, aut frustra hoc ab eo esse dictum, & Menandrum cum Platone iunxisse, quia Menandri nomen aptè cadebat in hunc verbum? Licet utatur suo quisque in hac re, ut in alijs, arbitrato. Mihi videtur Menandrum, ut nouæ comædiæ comicum, & magis moratum, & grauiorem, & (ut Græco nomine utar)

B politicoteron, & seueriorem, quàm veteres comædiæ poetas, cum Platone, Socraticorum omnium grauiissimo, potissimum copulasse, & coniunxisse. Adiuuat meam opinionem Dion Chrysostomus in ea oratione, quæ inscripta est *περὶ λόγου ἀσκήσεως*, his verbis, *καὶ μηδὲ τῶν σφῶν αἰπάσθηται με ὡς περὶ κείνου τῆ ἀρχαίας κωμωδίας τῶν Μενάνδρου, ἢ τῶν ἀρχαίων τραγωδιῶν τῆν Εὐριπίδου, οὐδὲ γὰρ οἱ ἰατροὶ τὰς πολυπλεσιτὰς βροφὰς σιωπᾶντι πῆς δεομένοις θεραπείας, ἀλλὰ τὰς ὠφελίμους, πλὴν δ' ἂν ἔργον εἴη τὸ λέγειν ὅσα ἀπὸ πάντων χροῖμα. ἢ τῆ γὰρ τῶ Μενάνδρου μίμνους, ἀπαντῆς ἡθους καὶ χάρους πᾶσαν ἱσθὶ βέλτερον τὴν δεινότητα τῆ παλαιῶν κωμικῶν: ἢ τῆ Εὐριπίδου, &c.* id est, Neque verò me quisquam doctorum reprehendat, quòd aut Menandri comædiam nouam, veteri antepo-nam, aut tragædias Euripidis, antiquis. Nam ne medici quidem victum sum tuosissimum, & apparatusissimum curatione egentibus præscribunt, sed vtilissimum. Difficillimum autem sit verbis consequi, quanta ex his poëtis utilitas percipi possit. Nam & Menandri virtus quædam & facultas omnium morum imitandorum, omnisq; lepôtis & venustatis exprimendæ, omnem antiquorum comicorum sollertiam superauit: & Euripidis, &c.

C **INVIDIAM PLACARE PARAS]** Quemadmodum res secundæ inuidiam constant: ita aduersæ extinguunt, & misericordiam commouent. Cùm sit autem nihil calamitosius, nihil miserius animo vitioso, nullaq; virtute ornato: credibile est, ignauiam, atque inertiam ad placandam, sedandamq; inuidiam multum valere. nam contra vsu experimur quotidie, virtute præstanteis viros acerrima inuidia laborare, quamuis Aristoteles lib. 2. rhetor doceat, inuidiam locum habere sapius in fortunæ, quàm in animi bonis. Sed, ut cæperam dicere, non est id, quod scribit Aristot. perpetuò, neque vsquequaque verum. vno exemplo erimus contenti. quid fuit in Aristide admirabilius, quid præstantius, quàm iustitia, & patientia paupertatis, attamen cùm pauper esset

D iustique cognomen factis & vita consecutus esset, hoc vno nomine, non odio potentia, aut diuitiarum, exsilio illo decenniali Atheniensibus vsitato, quod *δι' ἐσπέρων* fiebat, multatus est. re. Et igitur hoc loco Damasippus ait, Horatium inuidiam placare conari ignauia, desidia, & inertia: hoc est, virtute relicta. Notum est illud Pindari à multis posterioribus scriptoribus vsurpatum, inuidiam miseratione meliorem, atque optabiliorrem esse. verba Pindari sunt hæc Pyth. *εἰδ. α. αἰσῶν δ' ἀκοᾶ κρύφιον θυμὸν βαρύνει μάλις' ἐσθλοῖς' ἐπ' ἀλλοθίους, ἀλλ' ὁμοῦς κρείστων οἰκτιρῶν φθόνος, μὴ παύει καλὰ*, id est, ciuium autem animos occulte grauat inuidia, cū alienas virtutes audiunt. Verum tamen melior miseratione inuidia est. ne prætermitte res præclaras. ex quibus expressum est illud epigramma Græcum lib. 1. *ὁ φθόνος οἰκτιρῶν κατὰ Πίνδαρον ὅτιν ἀμείνων. Οἱ βασιλευμένοι λαμπρῶν ἔχουσι βίον, τὸς δὲ λίαν ἀπυχῆς οἰκτιρομην. ἀλλὰ τίς εἶλω, μήτ' ἄραν εὐδαίμων, μήτ' ἑλεεινὸς ἐγώ.* id est, Inuidia, ex sententia Pindari, misericordia melior est. li, quibus inuidetur, opiparè, & splendide viuunt, eorum autem, qui miseri & calamitosi sunt, miseremur. at quem me esse velim? neque valdè fortunatū, neque valdè miserabilem **E** cū quibus cōgruunt illa Plautina in Trucul. *Ma-nuelum mihi inimicos inuidere, quàm me inimicis meis. Nam inuidere alij bene esse, tibi male esse, miseria est. Qui inuidet, egent: illi, quibus inuidetur, rem habent.* Idem Pindarus Nem. *εἰδ. n.* ait inuidiã semper inuadere viros fortes, & virtute præstanteis: cum deterioribus autem non certare. *ἀπιστα δ' ἐσθλῶν αἰεὶ. Χειρότεροι δ' ἔκ ἐξέξει.* & Pyth. *εἰδ. ια.* *ἔχει π γὰρ ὄλοος ἔμεινα φθόνος: ὁ δὲ χαμῆα πένον, ἄφαι τον βρέμι.* id est, opes enim & res valdè secundæ, non paruum inuidiam habent: qui autem humilia spirat, & humi iacet, obscurum fremit. cum his concinit illud Aeliani lib. 2. *ποικίλης ἰστρο. ὅστις δ' ἐρε φθονῶν ἰδου, τὸ π δὴ π τῶ Εὐριπίδου περὶ ἐλέπιδου ἀσπύδει,* id est, quisquis cupit inuideri, planè (quod ait Euripides) clarus, atque insignis esse studet. Propterea autem quòd veteres existimabant, inuidiam, ijs, quibus inuidebatur, esse damnosam, perniciosam, ac pestiferam (solo enim aspectu inuido, & maligno inuidos hominibus, & maximè pueris, nocuille vsu didicerant) iccirco eam multis modis placare, atque extinguere studebant: ut ridiculo aliquo spectatibus obiecto, fortunæ secundæ dissimulatione **F** aut occultatione, casu aliquo aduerso sponte suscepto & contracto, & similibus: quorum liber mihi subijcere ex bonis auctoribus exempla. ridiculi exemplum est, mentula, seu similis aliqua res turpicula, quæ collo puerorum appendebatur ad inuidiam auertendam. Varro, *Pueris turpicula res quedam suspenditur, nequid obfit, bona scane causa.* Nam res turpis, qualis est ea pars, quam diximus, spectatorum oculis obiecta, risu commoto inuidiam discutit, atque auertit. huc pertinent illa ex epist. 14. lib. 1. *Rident vicini glebas & saxa mouentem.* fortunæ secundæ occultationis exemplum suppeditabit Catullus, carm. ad Lesbiam, *Dein cùm millia multa fecerimus: Con-turbauimus illa, ne sciamus, Aut nequis malus inuidere possit.* Exemplum casus aduersi est apud Herodotum

A rodotum de Polycrate in Thalia: cui nihil accide-
 rat, quod nollet, nisi quodd annulum, quo delecta
 batur, in mare sua voluntate de Amasis consilio
 abiecerat, vt deorum inuidiam (sic enim Herodo-
 tus) exstingueret. Etiam Cunina dea puerorum
 cunis addita, à pueris fascinum arcebat, vt testatur
 Lactantius, his verbis, *Et Cunina, quæ infanteis in
 cunis tuetur, & fascinum summonet.* Putabant eti-
 am eum, qui ter despueret in sinum, fascinum pos-
 se auertere, vtille apud Theocr. *εἰδ' ἔκτω. Ὡς μὴ βα-
 σκανθῶ δέ, βίς εἰς ἐμὸν ἐπίστα κόλπον. Ταῦτα γὰρ ἄ γαῖα μὲ
 Κοτύτταεις ἐξεδίδασκεν:* id est, Vt ne autem fascinari
 possem, ter in sinum meum despui. Hæc enim me
 anus Cotyttaris edocuit. Tale ferè illud Persij sat.
 2. *Ecce auia, aut metuens diuim materera cunis,
 Exemit puerum, frontemq, atq, vda labella Infami
 digito, & lustralibus ante salinis Expiat, vrentis ocu-
 los inhibere perita.* Sic igitur hæc loco Damasippus
 quatit ab Horatio, parètne inuidiam placare, in-
 ertia, & desidia, & virtutis derelictione.

B IMPROBA SIREN.] desidiam hîc Sireni si-
 milem facit. alibi voluptates cum Sirenibus com-
 parantur: quia vtraq; & desidia, & voluptas vno
 ferè modo animos hominum pertulcet, lactat,
 corrumpit. de Sirenibus plura dicemus ad epist.
 1. lib. 1. ad illum versum, *Sirenium voces, &c.* Nunc
 autem mihi venit in mentem mirari, quamobrè
 M. Tull. lib. 5. de finibus, quo loco de scientia, &
 rerum cognitione disputat, scribat, Sirenium can-
 tibus nihil aliud ab Homero significari, quàm di-
 scendi studium, sciendiq; voluptatem. sic enim
 M. Tull. *Mihi quidem Homerus huiusmodi quiddam
 vidisse videtur in ijs, quæ de Sirenium cantibus sinxe-
 rit. Neq, enim vocum suauitate videntur, aut noni-
 tate quadam, & varietate cantandi reuocare eos so-
 lita, qui præteruehebantur: sed quia multa se scire pro-
 fitebantur, vt homines ad earum saxa discendi cupi-
 ditate adherescerent. ita enim inuitant Vlysem (nam
 verti, vt quadam Homeri, sic istum ipsum locum) O
 decus Argolicum quin puppim huc slectis Vlysses, Au-
 ribus vt nostros possis agnoscere cantus? Nam nemo
 hac vmquã est transuetus cerula cursu, Quin prius
 astiterit vocum dulcedine captus, &c.* Hactenus M.
 Tull. Ego autem hoc mihi persuadere non pos-
 sum. Cum enim voluptates aliæ sint turpes, aliæ
 honestæ. hæq; expetendæ, illæ fugiendæ: fugien-
 dæ profectò non sunt eæ voluptates, quæ è rerum
 cognitione, scientiaq; nascuntur, quippe quæ sint
 honestissimæ. At Vlysses, ne Sirenium cantibus
 caperetur, vinciri se iussit: sociosq; quibus aureis
 cera, ne tantus illos exaudirent, obstruxerat, vin-
 cula sibi soluere vetuit, etiam si posterius, vt id fa-
 cerent, magnopere contenderet, atque adèd im-
 peraret. Quod non fecisset, nisi in ijs cantibus in-
 signem turpitudinem, pestem, calamitatem inef-
 se, atque ab eis magnum sibi, suisq; detrimentum
 importatum iri sciret. Postremò vt Sirenium can-
 tus perniciosos, ac calamitosos fuisse facilius in-
 telligere possis, scribit Homerus, quotquot ho-
 mines Sirenibus canentibus aureis præbuis-
 sent, ijs in patriam redeuntibus neque vxores, neque
 liberos obuiam lætos procedere, reditumq; gra-
 tulari: locum autem, vbi versentur, & commoren-

C tur Sirenes, hominum, qui illic contabuerint, ac
 putruerint, ossibus esse coopertum. Quorum om-
 nium nihil eis, qui discendi studio ducuntur, im-
 pendere, aut accidere solere dicendum est: nisi forte
 dicat aliquis, Vlysem, quemadmodum immortalita-
 ti, sic & rerum cognitioni patriam, vxorisq; &
 liberorum complexum prætulisse. Xenophon au-
 tem *δορυμνη. β.* existimare videtur, in carminibus
 Sirenium vim quandam eorum, qui nauigabant,
 retinendorum fuisse propterea, quod scirent illa,
 quibus quisque cantibus duceretur, ac delectare-
 tur: & quod ad eas artes, ac virtutes, quas quisque
 coleret, suos cantus accommodarent, proprijsq;
 & conuenientibus vnumquemque laudibus or-
 narent. Itaque cum scirent, Vlysem esse veram lau-
 dis, solidæque gloriæ cupidissimum, eo carmine
 vfas esse, quod ad illius virtutem prædicandam,
 fama que sempiterna celebrandam valdè pertine-
 ret: alios autem Vlyssis dissimileis tali carmine
 neque allici, neque retineri vlllo modo potuisse:
 immò verò existimatos fuisse sese à Sirenibus
 derideri. verba Xenophontis sunt hæc, *Α' μὲν ἔν
 Σειρήνες ἐπὶ τὸν τῶν ὀδυσσέων, ἠκουσας Ὀμήρου, ἀνέστη ἀρχὴ ποιῶ-
 δέ τις. Δεῦρ' ἄρα δὴ πολὺν ὀδυσσεύ' ταύτῳ ἔν, ἔφη, τῶν
 ἐπὶ τὸν, ὃ Σώκρατες, ἔκαστος ἀλλοίους ἀνθρώπους αἱ Σειρήνες
 ἐπέδρασαν κατεῖχον, ὥστε μὴ ἀπέλασιν ἀπ' αὐτῶν τὸς ἐπαυθεῖν-
 τας, ἔκ, ἀλλὰ τὸς ἐπ' ἀρετῇ φιλοσημειμένοις ἕτως ἐπὶ τὸν. ὅ-
 δὸντι λέγεις ποιῶντα, χεῖναι ἐκάστω ἐπέδρασαν, οἷα μὴ νομίζε-
 ἀκούων τ' ἐπαυθεῖντα κατὰ γὰρ λέγειν. Athen. quoque
 lib. 1. scribit Sirenes eæ Vlyssi cecinisse, quæ ad eius
 ambitionem, & plurimarum rerum studium ef-
 sent accommodata. sic Athen. *καὶ αἱ Σειρήνες δὲ ἔδρα-
 σι τῶν ὀδυσσέων τὰ μάλιστα αὐτὸν τέρσοντα καὶ τὰ οἰκεία τῆς
 πῆμα αὐτῶ, καὶ πολυμαθία λέγουσιν.**

E PONENTIVM] amittendum, abijciendum,
 vt epist. ad Quint. *Pone, meum est (inquit) pono,
 tristisq; recedo.*

D II TE DAMASIPPE] loquitur Horat.
 significat autem huius Damasippi, vt iam philo-
 sophi, barbam fuisse admodum magnam, & lon-
 gam. iccirco ei vrbane tonsorem optat, qui eius
 barbam ad vmbilicum fortasse, aut ad pubem, de-
 missam radat, aut certè tondat.

F VERVM OB CONS.] rectum, bonum. an-
 not. infra eadem sat.

POST QVAM OMNIS RES MEA] respon-
 det Damasippus hoc modo. Postquam rem male
 gerendo, & are alieno contrahendo, & versuris
 faciendis ad inopiam redactus sum, &c. tralatio
 est à naufragio, quod fere fieri solet ad scopulos,
 coorta in mari tempestate. sic M. Tull. pro Sylla.
*Sed vt aliquis patrimonio naufragus, inimicus otij,
 &c.* Idem Philip. 12. *qui ex naufragio luculenti pa-
 trimonij ad hæc Antoniana saxa proiectus est.*

IANVM AD MEDIVM FR.] in Iano me-
 dio habitabant, vel magnam diei partem conte-
 rebant faneratores. Erat autem medius Ianus, lo-
 cus, sic appellatus à Iano, deo bifronte in quem
 locum conueniebant mercatores & faneratores:
 vt declarant verba illa Ciceronis Philip. 6. *Ianus
 medius in L. Antonij clientela sit? quis vmquã in illo
 Iano inuentus est, qui L. Antonio mille nummum fer-
 ret expensum?* Erant enim duo Iani, superior, &
 inferior:

A inferior: quos summum, & imum appellat idem epist. 1. lib. 1. *hac Ianus summus, ab imo Prodocet.* Alij treis fuisse volunt, in quibus est Acron: idque etiam ex Liuiio intelligere licet lib. 41. annalium. Ianus medius igitur intelligendus est locus medius inter duos Ianos, quo in loco erant argentarij, & feneratoris. Ouid. *Qui puteal, Ianumq; timet, celereisq; Kalendas.* Idem lib. 1. Fast. *Cum tot sint Iani, cur stas sacratus in vno, Hic ubi iuncta foris templa duobus habes?* hoc igitur ait Damasippus, se postea quam naufragium fecerit suarum fortunarum, versuris & fanore, & mercaturis, aliena negotia curare. inest autem in verbo *fracta*, tralatio a nauis fracta.

ALIENA NEG. C. EXC. PR.] quia nihil habeo domi, quod agam, vt pote naufragio facto totius rei meae familiaris, aliena negotia curo. Tales homines describuntur a parasito illo Plautino in Stichio, his verbis, *Sed curiosi sunt hic complures mali, Alienas res qui curant studio maximo, Quibus ipsis nulla est res, quam procurent, sua.* Talis inducitur & Dimarchus ille in Trucul. *expedibo. Rem perdidisti: cum re meum negotium abstulisti.* **Sirem seruassent, fuit ubi negotiosus essem.** Itaque scitum est illud Platonis lib. 4. de rep. *ἢ πὸ τὰ αὐτῶν παρὰ τῆν, καὶ μὴ πολυπραγμονεῖν, δικαιοσύνην ὄντιν:* id est, res suas agere, & alienas non curare, iustitiam esse. Et Aristoteles lib. 6. de moribus ad Nicom. eo loco, vbi disputat de prudentia, & scientia, seu prudentia ciuili, quam Graeci *πολιτικὴν* appellant, ostendit, probabiliter dici posse, politicos homines, id est, qui reipub. tractant, atque administrant, non esse prudentes, sed potius *πολυπραγμονας*, seu *φιλοπραγμονας*, quia prudentis sit res suas agere, & suis rationibus consulere: illi autem negotijs alienis implicentur: & ad hanc opinionem confirmandam profert aliquot versus Euripidis ex Philoeta, dimidiatos, & truncatos.

VAFER SISYPHVS.] à quo prouerbium *Σισύφου μηχαναί* id est, Sisyphi machine, de Sisypho Aoli filio vide annotata supra ad Od. 14. lib. 2. significat autem Damasippus, se se olim studiosum fuisse vaforum antiquorum.

QVID SCVLPTVM] ita habent duo codices Vatic. & Iannoct. Faer. Torn. Nicot. Rufard. quos secutus sum. nam *sculptum* aliud est, vt sup. *scalpere terram Vnguibus.* saty. 8. lib. 1. id est, fodere.

INFABRE] sine arte, cuius contrariū *affabre*.

QVID FVSVM DVRIVS] quid minus eleganter conflatum. contra Virg. *Aen. 6. Excudent alij spirantia mollius aera,* &c. Pausan. Arcadicis scribit, Rhœcum Phici filium, & Theodorum Teleclei, Samios, primos aë conflare instituisse, atque ex eo fuso, & conflato statuas fecisse. fuit autem hic Theodorus annuli illius opifex, quo tanto opere delectabatur Polycrates Samius, & quē in mare olim à se abiectum, rursus in praecordijs piscis postea reperit, vt tradunt Herodotus in Thalia, & M. Tull. lib. 5. de finib. Antequam autem enee statuæ sculpi, conflareq; cœpta essent, ex ebano (vt ait idem Pausan. cupressō, cedro, omni genere quercuum, taxo, loto fiebant: Mercurij ex ea sola

arbore, quā *θεός* nominant Graeci. Vnde prouerb. *non ex quouis ligno Mercurius.*

CALLIDVS HVIC SIGNO] ego quoduis signum, quanti esset, dicere noueram. ego cuiuslibet signi pretium sciebam: & in eo callidus eram. nomen est verbum adiuuans: vt si diceret, callidè sciebam: vel in eo callidus eram, quod sciebam, &c.

MERCVRIALES] Mercurius praest mercaturis, & lucra adiuuat, vt infra eadem sat. *an magis excors, Reiecta prada, quam praesens Mercurius ferit?* Plaut. in Stichio. *Quom benè re gesta saluos conuortor domum, Neptuno grates habeo, Et tempestatibus, simul Mercurio, qui me in mercimonijs Iuuat, lucrisque quadruplicauit rem meam.* vnde *Ερμῆιον* apud Graecos, pro lucro insperato. Atque huc referendum est illud Ciceronis in epist. 23. lib. 7. ad familiares. *Martis verò signum quò mihi pacis auctori? gaudeo nullum Saturni signum fuisse. hac enim duo signa putarem mihi es alienum attulisse. Mercurij mallem aliquod fuisset, felicius, puto cum Aniaro transigere possemus.* Incircò Damasippus, qui statuas, vasa, fundos, hortos mercabatur, vt pluris reuenderet, in eoque benè rem suam gerere putabatur, Mercurius vulgò dicebatur. *Mercuriale* autem excudendum curauit, secutus decem codices manuscriptos: vt intelligamus, Damasippum cognomento Mercurium dictum esse. Nā *Mercuriale* nomen positum pro Mercurij nomen. alij habent *Mercuriali*: vt significet Horatius Damasippum Mercurialem esse nominatum.

NOVI, ET MORBI] verba Horatij. *Lucri autem studium, & operam assiduam in vasis, & signis, & similibus emendis positā, morbum appellat.* Iam verbum *purgare* coniunxit & Liuius cum patrio casu lib. 37. *Quibus purgantibus ciuitatem omnis facti, dictiq; hostilis aduersus Rom. &c.* In quibusdam libris antiquis scriptū est ordine verborum conuerso, *Et miror morbi purg.*

ATQVI EMOVIT VETEREM] responderet Damasippus, morbum suum veterem à nouo esse depulsum, vtitur hoc eodem verbo Od. 15. lib. 4. *emouitq; culpas.* etiam hoc loco libri veteres aliquamulti habent *atquin.*

VT SOLET IN COR] id est, vt fieri solet cum lateris, & capitis dolor in cor transfertur, sitq; ex pleuritico quispiam cardiacus. secutus est autem Horat. hoc loco opinionem, seu potius errorem communem in eo, quod cardiacus cor dolere existimat. nam non est ita. *καρδιαν* enim veteres appellabant stomachum, vt docet Galenus: ex cuius affectu ac dolore *καρδιακὸν* dicti sunt, non ex cordis. nam & Corn. Celsus lib. 3. cap. 19. morbum *καρδιακὸν* ait esse nimiam imbecillitatem corporis, quod immodicò sudore digeritur.

VT LETHARG. HIC CVM FIT PVGIL.] variè explicatur hic locus. à quibusdam sic: vt cum ego lethargo laborans fio pugil, & phreniticus. lethargicus hic, id est, ego lethargicus, vt intelligamus, Damasippum se demonstrare, atque ita loquitur sat. 9. lib. 1. *Hunc hominem velles si tradere, &c. hunc hominem, id est, me, δειπνας.* alij sic, vt cum aliquis lethargicus morbo commutato

A mutato fit phreniticus, quæ explicatio mihi magis placet. Quidam vir doctus, idemq; summum dignitatis gradum in Ecclesia Ro. obtinens, mihi nuper Lutetia in sermone, cum huius poetæ mentio incidisset, dicebat, sibi videri, hunc locum simpliciter sic esse explicandum: vt, cum hic, qui antea lethargicus erat, nunc lethargo liberatus est, fit pugil, id est, pugilatum exercet: & pugnis, cæstuque dimicat: vt pugil propriè accipiat pro eo, qui ad pugilationem exercendam, pugnoque dimicandum aptus est: nõ pro phrenitico. Quod si quis dicat, non posse verbis Horatij hanc explanationem cõuenire, propterea quod, cum loquitur Horatius de morbo nouo, qui veterem emouet, & videatur exempla morborum veterum, qui pelluntur à nouo subijcere: exemplum quidè doloris lateris in cardiacum conuersi, satis aptè quadrat ad rem præpositam: pugilis verò ex lethargico facti exemplum non item, quia pugilem esse, non sit agrum esse: huic argumento respondebat vir ille amplissimus, Horatium suo more, id est, satyricè, & vrbane significare, pugiles morbo animi laborare: atque ita etiam hoc exemplum ad hunc locum accommodatum esse. *ἡθάργος* autem est p̄ane inexpugnabilis somni necessitas, Latine uertenus, id est, mentistorpor, omnium propemodum rerum obliuionem afferens. lethargici dicuntur, à Græcis, qui tali morbo sunt affecti, quos ueterinosos appellant Latini.

ET MEDICVM VRGET] & medicum pugnis, & plagis insequitur, quod facere solèt phrenitici: vel, si pugil propriè accipiat, vt volebat vir ille in summo dignitatis gradu locatus, quod facere & possunt, & amant pugiles.

DVM NE QUID SIM. HVIC] hunc quoq; locum variè video explicari, & intelligi. alij sic: esto, vt libet, id est, per melicet sis lethargicus, & phreniticus, dum modò nihil phrenitico simile facias, ac me pugnis cedas: dũ modo nihil simile facias huic, qui ex lethargico fit pugil. & ita Porphir. alij sic: esto vt libet: fit ita vt dicis, dum nequid simile huic, id est, mihi accidat: dum modò in similem morbum non incidam. quibus verbis significat, Damasippum non esse sanum.

O BONE, NE TE FRVSTR.] loquitur Damasippus.

SI QUID STERT. VERI CREP.] si quid veri loquitur, vt annot. supra ad Od. 18. lib. 1. Vnum est è decretis Stoicorum, stultos omnes insanire. fuerat autem hic Stertinius, philosophus Stoicus: de quo epist. ad Iccium lib. 1. *Empedocles, an Stertinium deliret acumen.* & fortasse Stertinius ille est, quem cõmemorat Cælius in orat. ad populum, *equusque mihi sub feminibus occisus erat: oreas detraho inspectante Lucio Stertino.* citat Festus in voce *oreas*. Non celabo lectorem in quibusdam libris veteribus scriptum esse, *verum crepat.* quemadmodum contra Od. 3. lib. 1. vbi libri vulg. habent, *Nil mortalibus arduum est,* &c. plerique veteres habent, *Nil mortalibus ardui est.*

VNDE] à quo, vt saepe aliàs.

SAP. PASC. BARB.] barbam philosophicam. solebant enim philosophi, vt feueriore, ac

tristiore aspectu essent, barba maiore, & longiore capillo in publicum prodire. Atque etiam ceteris in rebus, ac personis, mæroris, tristitiæ, luctus indicium erat barba longior, vt declarant illa apud M. Tull. Verr. 4. de iure dundo. *Heraclius ille Siracusanus, & hic Bidinus Epicrates, expulsi bonis omnibus Romam uenerunt: sordidati, maxima barba, & capillo Roma propè biennium fuerunt.* Idè in orat. de lege Agrar. contra Rull. *concio tandem expectata P. Rulli, quod & princeps erat agraria legis, & truculentius se gerebat, quam ceteri. iam designatus alio vultu, alio vocis sono, alio incessu esse meditabatur. vestitu obsoletiore, corpore inculto, & horrido: capillatior quàm antè, barbaq; maiore, vt oculis & aspectu denuntiare omnibus vim tribunitiam, & minitari reip. videretur.* Suetonius in Augusto. *Adeo namque consternatum ferunt, vt per cõtinuos menses, barba, capilloque summo, caput interdum foribus illideret, vociferans, Quintili Vare redde legiones.* T. Liuius lib. 2. *ad hoc promissa barba, & capilli efferauerunt speciem oris.* idem lib. 6. *Coniecto in carcerem Manlio satis constat magnam partem plebis vestem mutasse, multos mortaleis capillu: ac barbam promississe.* Idem lib. 27. de M. Liuiio Salinatore. *sed erat veste obsoleta, capilloq; & barba promissa, præferens in vultu, habituque insignem memoriam ignominie acceptæ.* Plutarch. in Catone Vticensi. *ἀὐτὸς ἐκείνης δὲ τῆς ἡμέρας λέγεται μὴτε κεφαλὴν ἐπιχειραδαί, μὴτε γένεια, μὴτε στέφανον ὀπιθεῖσθαι· πένθους δὲ, καὶ κατηφείας, καὶ βαρήτητος, ὅτι ταῖς συμφοραῖς τῆς πατρίδος, ἐν γῆμα, νικώτων ὀμοίως, καὶ νικωμένων, ἀρχὴ τελευτῆς ἐστὶν ὑπαλάξει. .i. Ab illo verò die fertur neque caput, neque barbam totondisse: neque coronam capiti imposuisse: luctus aut, & mæroris, & tristitia ob calamitates patriæ, vnam perpetuam speciem, siue vincerent, siue vincerentur, vsque ad supremum vite diem seruauisse.*

FABRICIO] pontem Fabricium, hodiè Iudaicum nominant.

MITTERE OPERTO ME CAPITE] capite operto: ἐγκαλυπόμενος. Qui sibi mortem conciscere volebant, & qui mortis periculum sibi imminere videbant, & quos alicuius facti valde pudebat, qui se dijs manibus deuouebant, ij caput sibi operiebant. M. Tull. lib. 2. de nat. deor. *vt quidam imperatores etiam seipos dijs immortalibus capite velato verbis conceptis pro rep. deuouerint.* Et Xenophon in Symposio, de Philippo scurra loquens, qui cum dictis iam aliquot ridiculis risum nõ mouisset, idque grauitè ferret, capite operto finem cenandi in media cena fecit, & proiectus in lecto recubuit. verba Xenophontis sunt hæc, *ὡς δὲ ἔδδ' ὅτι ἐγέλασαν ἐπ' αὐτῷ, ὅτι τῷ μετὰ τὸ πρῶτον μὲν δειπνῶν, συγκαλυπόμενος κατέκλιτο καὶ ὁ Καλλιᾶς, πὶ πάντ', ἐφ' ὃ φίλιππε, ἀρα ἡ ὀδύνη σε εἴληφε, καὶ ὅς ἀναστίναιξας, &c.* id est, posteaquam autem ne tunc quidem vt riderent, ei verbis ridiculis adducti sunt, intermissa cena capite operto decumbebat. At Callias, *Quid istuc est, inquit, Philippe? Tène dolor aliquis subito corripuit? Tum ille, cū grauitè ingemisset, Corripuit verò, & quidè maximus, cum videam res & rationes meas funditus euerfas esse, siquidem risus ex hominum vita extinctus est.* Et qui Veris sacri voto erant obligati, liberos ad

Aratem adultam progressos velabant, atque ita extra fincis agri Ro. exigebant, cum velatos antea interficere solerent. Tum qui extremo supplicio damnati erant, ijs caput velabatur, seu obnubebatur. T. Liuius, lib. 1. *annal. i. lictor, colligam manus, caput obnubito, infelici arbori suspendito.* refert M. Tullius oratione pro C. Rabirio perduellionis reo.

Dexter] opportunus, æquus, amicus, propitius. Virg. *Æn. 4. Assis, ô, placidusque innes, & sidera celo Dexter aferas.* dextra etiam Pythagoræi ponebant in ordine bonorum, vt læua in malorum. Itaque tum Græci, tum Latini dextera pro bonis & commodis: læua pro malis, & incommodis vsurpant. supra sat. 9. *Nemo dexterius fortuna est vsus.* epist. 7. *puer hic non læuè iussa Philippi Accipiebat.* epist. ad Pison. *ò ego læuus, Qui purgo bilem sub verni temporis horam.* & sat. 4. hoc lib. *cum te sic tempore læuo Interpellarim.*

PVDOR (INQVIT) TE MALVS VRGET.] pudore vitioso afficeris: de quo lege quæ annotata sunt ad epist. ad Quinct. lib. 1.

QVID SIT FVRERE.] quidam libri manu scripti habent, *quid sit furor.* ego lectionem receptam retineo, præsertim aliorum librorum auctoritate confirmatam.

NIL VERBI, &c.] nihil prætereà afferam: ni hilloquar, quo tibi disluadeam, ne tibi mortem concilias: non prohibebo, quo uinus fortianimo moriaris.

PEREAS Q. FORTITER] *percas fortiter.* i. forti animo mortem oppetas: quasi fortis viri sit ob res aduersas lucè fugere, & mortè sibi cõciscere: quod negat Arist. li. 3. de morib. ad Nicom.

MALA STVLTITIA] mala, epithetum est perpetuū. nulla enim stultitia bona est: nisi forte simulata, qualis ea, quam Brutus simulauit, aut qualis Solonis furor.

ET QVEMCVMQVE] sic habent tres libri Vat. & Iann. Faër. Torn. vulgati *quacumque mēdose.* agit autem, id est, agitat, impellit, vexat.

INSCITIA VERI] *inscisia*, id est, inscientia: nisi forte legendum, *inscientia*, vt notauimus supra ad illum locum, sat. 1. eiusd. lib. *sanctarum inscitia legum.*

QVI TIBI NOMEN INS. POS.] epist. 7. *Si velles (inquit) verum mihi ponere nomen.*

CHRYSIPPI PORTICVS] schola Stoica. *scilicet* enim porticus est. Chrysippus autem Stoicorum porticum fulcire putabatur, inquit M. Tullius lib. 2. *Academ. quæstion.* quamuis Zeno Citicus Stoicæ disciplinæ sit auctor, & princeps.

AVTVMAT.] i. i. dicit, vel putat. Nonius.

HÆC MAGNOS FORMVLAR.] translatio à formulis prætorijs.

TIBI NOMEN INSANI POS.] libri vulgati habent, *Insano posuere, &c.* quam lectionem quamuis non damnem, hanc tamen malo: atque ita locutus est sat. 3. lib. 1. *Illi tardo cognomen pinguis damus, &c.*

VELVT SILVIS VBI PASSIM] quemadmodum (inquit) in siluis, & locis impeditis, ij omnes, qui à recta, seu certa via deflexerunt, æque

à via aberrant, etiam si alius aliorsum feratur: ita varia quidem sunt stultitiæ, atque insanix genera, & totidem, quot vitiorum nomina: sed peræquè omnes stulti, atque insani sunt. huc pertinet illud Simonidis, quod commemorat Plato in Protag. *πάνηλιθίων ἀπειρα γενέθλα*, id est, stultorum infinita sunt genera.

PALANTEIS] vaganteis: quo verbo saepe vititur T. Liuius: & Lucretius lib. 2. *atque viam palanteis querere vite.*

CERTO TE TRAMITE] quidam legi volunt, *recto de tramite:* & verò etiam mihi ita legendum iam pridem visum est. quin ita legi debere contenderim. adiuuat me locus simillimus sat. 5. li. 2. *Quam nequiere proci recto depellere cursu.* Dixit tamen M. Tullius pro cæmio actionis primæ, *Habeo autem certam viam, & rationē, qua omneis illorum conatus inuestigare & consequi possim.*

SED VARIIS ILLVD. PARTIB.] id est, sed error ille in varijs partibus versatur, quasi ludibundus. sic Virg. *Georg. 2. Cui super indignas hiemes, solēque potentem, Siluestres vri assidue, ca præq; sequaces Illudunt.*

HOC TE CREDE MODO INSAN.] itate insanū esse crede, vt is, qui te deridet, nihilo minus sit ridiculus, nihilòque sapientior, quàm tu.

CAVDAM TRAHAT] sibilis & risu dignus sit. natum à puerorum more. solent enim eorū, quos irrideri, sinistroque vulgi clamore excipi volunt, tergo, animantium caudas assuere, aut al ligare, iis que vsque eò acclamare, dum hi clamoris causa cognita, caudam sibi auellant. vel caudā trahat, id est, caudam à tergo habeat, vt bellua quadrupes: sit stolidus, & stultus, vt pecus. Turnebus autem *Caudam trahere* positum esse putat pro magnificè se ostentare, sibi que valde placere, ducta translatione ab ijs, qui longas vesteis trahunt: vt in epist. ad Pison. *traxitque vagus per pulpita vestem:* & Od. 4. epod. *Videsne sacram mentente te viam, Cum bis ter vlnarum toga, &c.* vel à pauonibus, vt sat. superiore, *quia veneat auro Rara avis, & picta pandat spectacula cauda.* & Persius. *Ante diem blando caudam spectare popello.* A quo dissentio. Mouet me genus loquendi. non enim dicit Horatius, caudam iactet, aut pandat, vt videri possit à pauonibus tractum: neque vestem trahat, vt ab ijs, qui vestem longam induti, incedunt, vt in illa epist. *traxitque vagus, &c.* & apud Arist. lib. 7. de morib. ad Nicom. *ὅς ἐλαυ πῶμα πον, ἵνα μὴ ποινήσῃ τὴν ἀπὸ τοῦ αἰρεῖν λύπην,* &c. id est, *qui vestem trahit nequid in ea tollenda laboris suscipiat, ac doloris:* & apud Varr. *Modio. Quod tum erant in Græcia coma promissa, rasa barba, pallia trahentes: sed caudam trahat.* Est autem longè aliud *caudam trahere*, quàm *vestem trahere.*

EST GENVS VNVM STVLTITIÆ] duo stultitiæ genera admodum dissimilia, ac diuersa proponit: vnum eius, quæ ea extimescit, in quibus nihil periculi est: alterum eius, quæ certissima pericula non metuit. Atque hæc multo antè à Xenophôte fuerat occupata *ἀπομνημ. α.* his verbis, *πάντε γὰρ μαρτυμένων, τὸς μὲν ἐδὲ τὰ δεινὰ δειδέται, τὸς δὲ καὶ τὰ μὴ φοβερά φοβεῖσθαι,* &c. id est, *eorum,*

A eorum, qui insaniunt, alios ne horribilia quidem metuere: alios ea, quæ non sunt metuenda, metuere, &c. Ad hoc genus etiam referri possunt ij, quos commemorat Aristoteles lib. 7. de morib. ad Nicom. qui metuunt stridorem muris, & qui selem extimescunt.

IN CAMPO] in planitie. vt suprâ sat. 2. *vt si quis a sellum In campo doceat parentē currere frenis:* aliàs campi appellatione Martius intelligitur.

HVIC VARIUM] ab hoc superiore diuersum.

AMICA MATER] *amica mater*, vno spiritu, & sine interpunctione legendum, & scribendū est. Nam sic loquuntur & Græci, φίλη μήτηρ. Hesiod. in Theog. de Tritone, ὅς τε θαλάσσης Πυθμὴν ἐχόντων ἀδελφὸν φίλην, καὶ πατέρα ἀνακτι Ναιέας χροῖα δὲ δεινός θεός. id est, qui maris fundum habitans apud amicam, seu caram matrem, & patrem dominum incolit aureas ædeis horribilis deus.

SERVA] caue. φυλάττω: vel serua te.

NON MAG. AVD. QVAM FVF. EBR.] non magis audierit, quàm Fufius ille actor tragicus: qui, cum aliquando Hecubam Priami uxorem dormientem ageret, & Polydorus à Polymnestore interfectus Hecubam matrem, & Ilionam sororem dormienteis inclamaret, ille seriò dormiens, neque respondere potuerit, neque ex audierit. Polydorum autem Priami filium interfecerat Polymnestor rex Thraciæ, auri vnà cum puero apud se depositi cupiditate impulsus: quod & Virgil. narrat Æneid. 3. *Fas omne abrupit: Polydorum obruncat, & auro Vt potitur.* & Polydorus Euripidis in Hecuba his verbis, Κρίνει με χροῖα ἢ τὸ παλαιπάρων χροῖον ἕνεος πατρῶος. Erant autem hæc verba Polydori mortui ex aliqua vetere tragœdia, fortasse Attij. quæ ponuntur etiam in oratione pro Sextio, quo loco ostendit M. Tullius, quâ inuisus populo fuerit P. Clodius. sic M. Tull. de Clodio. *is, cum quotidie gladiatores spectaret, numquam est conspectus: cum veniret, emergebat subito, cum sub tabulas subreperat, vt, Mater te appello, dicturus videretur.* innuit autem verbis illis M. Tul. P. Clodium, in eo, quòd ita populi aspectum fugeret, & latebras assidue quæreret, cum spectatū gladiatores veniens subito è tabulis prodiret, Polydoro illi ab inferis exeunti, matremque appellanti similem fuisse. extant duo versus integri ad hunc locum pertinentes, quos primo libro Tull. profert idem M. Tull. *Ecce alius exoritur è terra, qui matrem dormire non sinat. Mater te appello, qua curam somno suspensam leuas. Neque te mei miseret: surge, & sepeli natum.* Idem Acad. 2. *Quid Iliona somno illo? Mater te appello Nonne illa credit filium locutum, vt verè experrecta etiam crederet?* sed quòd hoc loco Ilionam nominat Horatius, vt & in superiore loco Cicero, dicendum Hecubam Ilionam quoque fuisse nominatam. Alioqui non facile hic locus poterit explicari, cum Iliona Priami filia fuerit, Polydori soror. Iam non admodū his dissimile est illud Virg. Georg. 3. *nec miseri possunt reuocare parentes.*

CATIENIS MILLE DVCENTIS] Catienus Polydori parteis agebat. totius igitur hu-

D ius loci hæc sententiã est. sunt rursus quidam hoc infaniæ genere laborantes, vt nullum periculum extimescant, non igneis, non rupem, non fossam: quos, si propinqui moneant, vt sibi caueant, nihilo magis audierint, quàm Fufius ille tragœdiarum actor, Ilionæ, aut Hecubæ personam sustinens, & somnum simulans (quemadmodum personæ, & tragœdiæ ratio ferebat) audiuit Catienū tragœdum Polydori parteis agentem, cum hæc verba magno clamore loqueretur, *Mater te appello.* obscurè autem, & vrbane Fufium irridet, qui cum somnū simulare deberet, seriò dormierit, vino obrutus.

HVIC EGO VVLGV M ERR. SIMIL.] docebo, atque ostendam, vulgum, similem huic errori errorem errare, id est, simili, atque hic laborat, infania laborare. *Insanire errorem* genus loquendi Horatianum, qualia sunt illa, *currere cursum, ludere ludum.* Terent. Eunuch. *& quia cōfitemilem luserat Iam olim ille ludum,* &c. Plaut. Mostel. sub extrem. *Scis solere illam etatem talis ludos ludere,* vbi tamen vulgo legitur *tali ludo.* M. Tull. pro lege Agr. ad Popul. *Quòd si Alexandria petebatur, cur nō eosdem cursus hoc tempore, quos L. Cotta L. Torquato Coss. cūcurrerunt?* Ita infra eadem sat. legendum censeo *Quam me stultitiam (quoniam non est genus vnum) Insanire putas?*

INSANIT, VETER. STAT.] fateor Damasippum non esse sanum, qui tanto statuarum emendarum studio ducatur: sed Damasippi creditor longè infanior est, qui spe quæstus ei homini credat, qui numquam sit id, quod creditum est, soluturus. infanus est emtor: venditor infanior, qui Damasippi fidei credat. *integer mentis* autem ex eo genere est, quod suprâ collegimus ad Od. 22. lib. 1. *integer vitæ, maturus aui,* &c.

ACCIPE, QVOD NVM QVAM, &c.] si te accipere iubeam, quod numquam reddas mihi, vtrum tu infanus eris, si accipias, an potius infanus, si prædam æquo Mercurio oblatam reijcias?

PRÆSENS] æquus, fauens.

SCRIBE DECEM À NERIO, &c.] sic habent codic. duo Vatic. & Card. Rainut. Iann. Tornes. Russard. Clericanus, & Nicotianus. Nerium, & Cicutam faneratores accipio, hoc modo: Scribat debitor se à Nerio faneratore accepisse decem: decem Nerio ferat accepta, id est, caueat Nerio per syngrapham, vel per argentationum scripturam, se pecuniam ei certam debere. non est satis. accedant centum tabulæ Cicutæ faneratores nodosi, id est, suprâ modum diligentis, & acris in nominibus, & syngraphis faciendis: qui debitores multis cautionibus, & perscriptionibus, & litteris, veluti nodis quibusdam obstrin gebat. adde mille cautiones, & formulas, & iuris laqueos, quibus debitor cōstrictus teneatur: hæc omnia vincula tamen hic fugacissimus debitor effugiet. ita futuræ sunt inanes, atq; inutiles creditori omnes illæ tabulæ, formulæ, cautiones, scripturæ. Cicutæ tabulas intellige, litteras, & syngraphas, quibus sibi cauere iubebat Cicutæ, cum pecuniam fanerebatur. Iam verba illa, *scribe decem à Nerio*, sic accipienda sunt, quasi dicerentur debi-

A debitori ab ipso Nerio feneratoro. nā scribere dicebatur debitor, qui mutuum sumebat, cum vel ipse, vel argētarius eius nomine, ferebat acceptū creditori: & idem rescribere dicebatur, cum a alienum dissoluebat, id est pecuniam mutuam reddebat vel per se, vel per argentarij scripturam, qui in codicem suum referebat, a alienum a debitorē creditori esse dissolutum. Alij Nerium & Cicutam iurifconsultos fuisse volunt. Seruius hunc locum profert ad illum Virgilij versum Æneid. 7. *Ettua Dardanij scribi sceptrā colonis.*

PROTEVS] tergiuersatorem, & fugacem debitorem cum Proteo comparat, qui, ut est apud Hom. *id. d. modò leo, modò pardalis, modò aper, modò, quicquid voles, fiebat.* vide annot. ad epist. 1. lib. 1. similis igitur erit Proteo debitor Damasippus, cum vocabitur in ius. ex omnibus enim cautionibus, & formulis, & syngraphis, & tabulis elabetur.

CUM RAPIES IN IUS MALIS RID. AL.] sic legendum esse, non ut vulgò, *Cum rapies in iura malis rid. &c.* admonui iam antea in commentarijs Lucretianis. quod antea facere me fugerat, quamuis in vno atque altero libro ita scriptum reperissem, dum scilicet alijs curis, cogitationibusque suspensus ac districtus in lectione recepta nihil vitij inesse arbitror. sumtum autem est, & fere expressum ex illo Homeri versu *ix. v. Οὐδὲν γὰρ μοῖσι γέλοιον ἄλλο πείρισιν:* id est, illi autem malis iam ridebant alienis. Iam verò malis alienis ridere, est id, quod dixit, Oda 11. lib. 3. *vultu inuito,* seu potius, non ex animo, quo modo rident, qui latitiam simulant. vultum enim componunt illi quidem ad risum, & risus vestigia in vultu præbent, sed ita ut facile appareat, risum esse quasi alienis maxillis confectum, & conformatum. Talis est & risus Argyrippi illius apud Plautum in *Afin. Arg. Hem, aspecta: rideo.* Dem. *Vtinam male qui mihi volunt, sic rideant.* Huius autem loci restitutio, nequid dissimulem, Simeoni Bosio Lemouici debetur. Ille enim Auratum admonuit per litteras, ita se reperisse scriptum in optimo, & antiquissimo cod. eademque opera, se animaduertisse sumtum esse ab Homero: quod subindicat & Porphirio. Auratus autem, qui sciret, hoc mihi gratissimum futurum, cuius hoc scire in primis interesset, mihi impertiuit. Quod cum ego item cum Turnebo collega meo in sermone, ut fit, communicassem, & iam cuidam loco meorum in Lucretium commentariorum, aspersissem, ita probauit, ut in caput 5. 23. libri aduers. retulerit.

RAPIES IN IUS] quamobrem rapies. nam nemo in ius rapi, id est, manu iniecta & inuitus & per vim in ius trahi potest. alioquin iniuriarū actionem habebit in eum, qui rapuerit. respondeo vel inuitum in ius duci posse eum, quem aduersarius vadatus sit, id est, vadibus acceptis in ius vocarit, si ille se ad diem non sistat in iudicio, & si aduersarius ante testatus sit, id est, prehensa auricula aliquem ex presentibus testem sumserit. ut supra, fat. 9. lib. 1. *Et licet amestari? ego verò Oppo no auriculam: rapit in ius.*

PVTIDIVS MVLTQ, &c.] multo stolidior, atque insanior est Perillius, qui id credit alteri, quod ille numquam sit dissoluturus. *distare* est creditoris. dicit enim creditor, cum iubet scribere, sibi que acceptum ferre debitorem: vel cum dicit argentario nomen suum, ut perscribat ille in codice suo nomina creditoris, & debitoris. fat. 7. eiusd. *Non dices hodie quorsum hac tam putida tendant, Furcifer?*

RESCRIBERE] reddere per argentarij codicem, & scripturam.

TOGAM COMPONERE] toga composita attendere: se ad audiendum parare.

ARGENTI PALLET AMORE] epist. 19. lib. 1. *Quod si pallerem casu, &c.*

CALET] æstuat. tralatio ducta est à morbis corporis, & maxime à feбри. supra transtulit ad amorem, morbum animi tæternum Od. 11. lib. 4. *Non enim posthac alia calebo Famina.*

VOS ORDINE ADITE] vos, qui morbis animi affecti estis, suo quisque ordine ad me accedite.

DANDA EST ELLEBORI] significat avaros omnium, qui animo laborant, insanissimos esse, avaritiāque, maximam esse insaniam. **E**

NE SCIO AN ANTICYRAM] amplificatio est. non solum hoc dico, multo maximam ellebori partem avaris esse dandam: verum etiam existimo totam Anticyram, in qua nascitur elleborus, ijs esse tribuendam. epist. ad Pison. de arte poet. *Si tribus Anticyris caput insanabile numquam Tonsor Licino commiserit.* Sic Pers. *Anticyras melior sorbere meracas.*

HEREDES STABERI, &c.] Staberij heredes iussi sunt à testatore incidere in eius sepulcro, quantum ab illo ex testamento accepissent: quod nisi fecissent, damnati sunt ab eodem testatore Staberio, centum paria gladiatorum populo Ro. dare. sic autem concipi solebant verba testamentorū: hoc, vel illud faciat heres meus: si non fecerit, hoc, vel illud dare, seu facere damnas esto.

SVM MAM INCIDERE SEP.] incidere, iussu testatoris scilicet, in sepulcro summā pecuniā, seu bonorum, quæ ex illo testamento acceperant. **F**

ATQVE EPVLVM] & damnati sunt epulum præbere populo Rom. arbitrato Arrij hominis sumtuosi, & luxuriosi: & item maximam vim frumenti.

FRVM. QVANT. M. AFR.] dixit ὑπερβολικῶς *Frumenti quantum metit Africa.* fuisse autem Africam frumenti feracem, ac frumentosam, notaui ad illum locum Ode 1. lib. 1. *Quicquid de Libycis verr. ar.*

SIVE EGO PRAVE, SEV R.] Staberium loquentem facit.

NE SIS PATRVVS MIHI] neme reprehende. vide annot. ad Od. 12. lib. 3.

CREDO HOC STABERI PR. A.] id est, credo Staberium hoc prudenter iussisse. *iussisse* autem legendum est, aut *voluisse*: non *vidisse*, ut vulgò scriptum est. sic enim loquebatur veteres: eiusque

A ciulque rei exstant complura apud scriptores exempla. Cicero accus. lib. 2. *heredē statuas in sum esse in foro ponere: nisi posuisset, Veneri Ericina esse multatum.* Caius tit. de legat. & fideicomm. lib. 30. Pande. *Et si a quo pretio emere, vel vendere iusserit testator, adhuc utile legatum est.* Iulianus eodem lib. *Si Sempronius Titium heredem instituerit, & ab eo post biennium fundum dari iusserit Manio.* Paulus lib. 31. *si testator dari quid iusserit, aut opus fieri, &c.* Idem lib. 32. *prater ea si sine liberis Herminippus moreretur, aliam possessionem dari iusserat.* licet legere & voluisse: quod hoc ipso loco confirmari potest, semelibi sine ego prauē, Sen rectē, hoc volui. iterum in frā cūm summam patrimoni in sculpere saxo *Heredes voluit.* De altera autem scriptura dubitaturum arbitror neminem in probatis lingua Latinæ auctoribus versatum, quin sit inepta, & corrupta. nam ita quidem loquimur, *plus vidit, multum vidit,* pro his, intelligentior fuit, valdè intelligens fuit: *prudens vidit* aut, numquam dicūt Latini, quod sciam. Cūm autē ita dicimus, *hoc vidit,* simile est, ac si diceremus, hoc intellexit. quæ sententia huic loco non conuenit. Nam hæc verba, *credo hoc Stab. pr. anim. iuss.* referuntur ad illa superiora, quæ dixerat Staberius, *sine prauē, sine rectē: hoc volui,* id est, hæc est mea vltima volūtas, siue sit praua, siue recta. respondet nunc Damaspus, siue quis alius. credo Staberium id, quod iussit, ac voluit, rectē voluisse, prudentēque iussisse: sed quid sensit, cūm, &c. id est, quid spectauit? quæ fuit eius mens? quæ sententia? &c. Animaduerte autem, animum Staberij prudentem, pro eo, quod est, Staberium prudentem, positū esse. quod genus alibi notauimus.

B **QUO AD VIXIT**] quoad, hoc loco, vnus syl labē est, vt apud Lucret. li. 5. *Sentit enim vim quisque suam, quoad possit abuti.* ibid. *Et simul ecquæ sit finis, quoad mœnia mundi, Et taciti motus possint hunc ferre laborem.*

C **CREDIDIT ING. PAUP. VIT.]** quā in re magnopere fallebatur. Non est enim paupertas ea vitio vertenda, quæ à Deo immortalī in nos profecta est, quæque nulla nostra ignauia, aliāve culpa nobis accidit. Itaque verat eam Hesiodus maledicti loco alteri obijcere, aut exprobrare, tāquam Dei munus, his verbis, *Μηδέ ποτ' ἔλομένω πινίλω θυμοφθόρον ἀνδρὶ Τέτραδ' ὀνιδίξεν μακάρων ὄβριον αἰνέοντων.* quos versus interpretati sumus ad illum locum Od. 24. lib. 3. *Magnam pauperies opprobrium, &c.* sic & Theogn. *Μη ποτέ τι πινίλω θυμοφθόρον ἀνδρὶ χλωθείς, Μηδ' ἀχρημοσύλω ἔλομένω πέρφερε.* id est, ne vnquam animi pestem paupertatem cuiquam maledicti loco obijce, neque pecuniæ pænuriam perniciosam.

ET CAVIT NIHIL ACRIUS] quā paupertatem, acrius, id est, vehementius.

VT, SI FORTE] aded, vt si forte vno quadrante minus diues mortuus esset, &c. *perisset* excudendū curauī, secutus auctoritatē duorū Vatic. & Rain. Card. Iann. Tornef. Russard. Nicotiani.

OMNIS ENIM RES] hæc dicuntur ex persona Staberij, hominis auarissimi. his autem Horatianis non est dissimile admodum Theognidis

D illud, nullam aliam vulgò virtutem haberi, nihilque aliud esse opinione hominum laudabile, & gloriosum, quā diuitias: ceteras res inutilis duci, etiam si quis Rhadamanthum continentia, & æquitate vincat, Sisypho scientia antecellat. sic Theogn. *Πλήθει δ' ἀφ' ἀράπων ἀρετὴ μία γίγεται ἠδὲ, Πλεπὴν, πῶν δ' ἄλλων ἔδεν ἀρ' ἰὼ ὄφελος, Οὐδ' εἰ στωροσύλω μὲν ἔχοις Ραδαμάνθους αἰτῆς, πλείονα δ' εἰδείης Αἰολίδος Σισύφου.* sic Eurip. Phœniss. ait, pecuniam ab hominibus plurimi fieri, maximamq; vim habere rerum humanarum. *Τὰ χρέματα ἀφ' ἀράποισι πριμώτατα, Διῶαμιν δὲ πλείω πῶν ἐν ἀνθρώποις ἔχει.* Hesiodus autem pecuniam mortalibus animam dicit esse, *Χρέματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι.* adde his illud, *πλέτω δ' ἀρετῆ. καὶ κῆδος ὀπιδεί.* id est, diuitias virtus & gloria, seu decus comitantur.

QVAS QVI CONSTRUXERIT, ILLE &c.] falsa sententia, ex auari sensu, & iudicio, nō de poëtæ sententia pronuntiata. Nam sic ipse poëta. sat. 1. lib. 1. *At ni id sit, quid habet pulchri constructus acernus?* & Oda 2. lib. 2. *Nullus argento color est, auaris Abdita terris inimice lamna. &c.*

SAPIENS NE, ETIAM ET] sic habent omnes libri manuscripti. sed in alijs post particul. ne, scripta est interrogationis nota: in alijs non item. itaque dicendum est vel eam vacare, aut certe ornatus causa adiectam esse, vt sat. x. lib. 1. *O se rustudiorum, qui ne putetis Difficile, & mirum, &c.* & sæpe aliàs: vel interrogandi vim habere. sed ego arbitror ornatus causa adiectam esse. In lib. Card. Rain. non erat copulatio & ante rex.

QVID SIMILE ISTI GRÆC. ARISTIP.] M. Tull. de inuent. rhet. lib. 2. *Et pecuniam in mare deijcere, inutile: at non eo consilio, quo Aristippus fecit.* Laërtius in Aristippo, *πῶν θεράπωνος ἐν ὁδῶ βασιλεύοντος ἀργύριον, καὶ βαρυνόμενον, ἀπόχευε (ἐφθ) πῶ καλέον, καὶ ὅσον δῶσασαι, βάσειε.* id est, cūm seruus eius in via argentum portaret, eoque onere grauaretur, abijce (inquit) quod vireis tuas superat: & quantum potes, gere. Idē ferè de Crate Thebano ferūt. Tradit quidē idē Diogenes scriptū esse à Diocle quodam persuasisse ei Diogenem Cynicum, vt agros suos incultos relinqueret, & quicquid pecuniæ haberet, in mare proijceret.

PROIICERE AVRVM] epist. de arte poët. ad Pison. *Proijcere ampullas, & sesquipedalia verba. ἀεγιέναι.* dicunt Græci.

NIL AGIT EXEMPLVM, LITEMQ.] nihil prodest: inane, & inutile est exemplum, quod æquē in cōtrouersiam vocari potest, atque id, de quo dubitatur, nam quod eiusmodi est, lite priore diremta, ac dissoluta, nouam ex se gignit. at dubia debēt apertis, & certis, & incontrouersis doceri, demonstrari, ac declarari: quod hīc nō fit. nam vt Staberius vitiosus est, qui pecuniam rebus omnibus anteponat, ita & Aristippus, qui eam contemnat, & in mare abijciat. Aristippum laudat epist. 17. li. 1. non longè à principio. Significat autem, vtrumque insanire, & eum, qui aurū ita consecatur, & amplectitur, vt bonis quæ sitis vti non audeat, & eum, qui sua bona profundit, dissipat, pro nihilo putat. Sic loquitur & M. Tull. lib. 3. de oratore. *Ars enim cūm a natura profecta sit,*

A *fit, nisi naturam moueat ac deleat, nihil sanè egisse videatur.*

SI QVIS EMAT CITHARAS, &c.] totus hic locus videtur ex Oeconomico Xenophontis petitus in principio, vbi multis verbis docet, *χρήματα*, id est, pecunias non esse *χρήματα* ei, qui nesciat uti, quemadmodum neque tibiae ei, qui tibijs canere nesciat, esse vtilis. sic Xenoph. *ὡσαύτως ἂν αὐτοὶ τοῦ μὲν ὀψισταμένου ἀξίως λόγῳ αὐλεῖν, χρήματα ὄντι. τοῦ δὲ μὴ ὀψισταμένου, ἴδεν μάλιστα, ἢ ἀχρηστοὶ λόγοι, εἰ μὴ δὴ οὐδὲν αὐτῶς*, id est, quemadmodum tibiae ei qui dem, qui scit probè tibia canere, sunt vtilis: ei autem, qui nescit, nihilo magis vtilis sunt, quàm lapides inutiles, nisi fortè eos vendat. Sèper vsum bonorum partorum suadet & commendat Horatius: vide annotation. ad illum locum sat. 1. li. 1. *Et tanquam parcere sacris.*

SI SCALPRA, ET FORMAS] scalptra, à scalpendo dicta sunt. cultri sunt futorig, qui duas habent acies, vnam inflexam, & incuruam: alteram rectà procurrentem.

ADVERSUS MERCAT.] abhorrens à mercaturis. Oda 4. lib. 2. *Sic lucro auersam potuisse nasci, &c.*

B QUID DISCREPAT ISTIS, QUI N.] in diuitijs semper vsum desiderat Horatius, ut saty. 1. lib. 1. *Nescis quò valeat nummus, quem prebeat vsum? Panis ematur, &c.* vsum autem diuitiarum præclare Pindarus in eo situm esse ait Nem. *εἰδ. α.* non, vt aurum domi conditum, atque in terram defossum serues: sed vt tibi in primis benè facias, primusque fruarè: secundo loco, vt egentibus amicis largiens benè audias. Verba Pindari sunt hæc, *οὐκ ἐραμαι πολλῶν ἐν μεγάρῳ πολλῶν κατακρύψας ἔχειν, ἀλλ' ἐόντων εὖ τε παθεῖν, καὶ ἀκύναι φίλοις ἐξαρκέων.* sunt & alia quædã ab ipso Horatio posita in superiore satyra, quæ cum his conferat studiosus lector.

NESCIVS VTI COMPOS.] nesciens vti bonis quæsitis, paratis, congestis, & conditis. *epi. 1. lib. 1. Condo & compono, quæ mox depromere possim* translàtè posuit. propriè Od. 17. lib. 3. *dū potes, aridum compone lignum.* aliter satyra 9. lib. 1. *Omneis composui.*

C MET. QVE, VELVT CONT. SAC.] sic sat. 1. lib. 1. *congestis vndique saccis Indormis inhians, Et tanquam parcere sacris Cogeris, Et tanquam pictis gaudere tabellis.*

PORRECTVS] strat⁹, iacens, extensus, vt sat. superiore: *Porrectum magno magnum spectare, &c.* & Oda 10. lib. 3. *Porrectum ante foreis, &c.*

FOLIIS AMARIS] non oleribus hortensibus, sed agrestibus, & iccirco amaris.

NIHIL EST] nihil est mille optimi vini cadōs domi conditos habere.

VNDE-OCTOGINTA] tmesis. vnde octoginta enim dicimus, pro lxxix. vt vnde viginti, pro xix. & similia.

BLATTAR. AC TIN. EP.] stragula vestis à blattis, & tineis corrosa. quidam scribi volunt hoc nomen hoc modo, *blaptis*, & non *blattis*, à verbo *βλάπτω*.

FIL. AVT ETIAM HÆC LIB.] sic suprà

Od. 14. lib. 2. *Absumet heres Cacuba dignior Seruata centum clauibus, Et mero Tinguet pauimentis superbum Pontificum potiore cenis.* Tales homines heredibus quidem sunt diuites, sibi autem pauperes, vt indicat Græcorum epigramma, *Πλάτων μὲν πλοῦτος ἔχεις, Λυχνὸς δὲ πένης. Ὡ τοῖς κληρονόμοις πλοῦσι, σοὶ δὲ πένης*, id est, *Diuitias locupletis habes, animè sed egentis. O miser heredi diues, inopsq; tibi.* Sic autè veritè Thomas Morus Anglus, seu Britannus.

DIIS INIMICE] *θεοῖς ἐχθρῆ.* Dijs inuise. Nam Dij immortales grauissimè offenduntur tua immoderata parsimonia. vel credibile est, te inuisum esse Dijs immortalibus, seu tibi iratos esse Deos, qui ita miser sis. sic enim loquuntur Græci: Demosth. *ὁ δὲ παμπόνηρος, καὶ θεοῖς ἐχθρὸς, καὶ βλάσκατος ὄντως.* id est, omnibus vitijs coopertus, & dijs inimicus, & planè improbusycophanta.

CUSTODIS?] hîc est scribenda interrogatio nis nōta. duo enim quærit, vtrùm sua custodiat, vt absumat heres, an, ne sibi quippiam desit.

QUANTVL. ENIM SVMMÆ CVRT.] quantum de summa, & de aceruo deminuet vnusquisque dierum, si paullo mundiore, & liberaliore victu, cultuque vtêris?

OLEO MELIORE] oleo meliore, quàm soles: non tali, quali vtebatur Auidienus ille, nempe odoris teterrimi, & quem nemo proferre posset. vide satyra superiore de Auidieno Cane, & saty. 6. lib. 1. de Natta. qui oleo lucernario, seu de lucernis detracto vtebatur.

PORRIGINE] porriginem putant quidam à porrigendo dictam, proptereà quòd porrigi ac dilatarì solet, nisi maturè curetur: alij à porro olen do. morbus est capitis furfuribus, & quasi farina obfusi. nascitur autem inter pilos, vt in capillo, idque sæpius: in barba autem, & supercilio rarius: surgunt in locis porrigine affectis squamulæ quædam (vt scribit Corn. Celsus lib. 6.) eæque à cute resoluuntur, & interdum madent, multo sæpius sicca sunt. repurgatur hic morbus sæpe peccando, & medicamentis leniter reprimentibus, vt aceto cum oleo, & similibus. In vno codice calamo exarato ego scriptum reperi *prurigine*: quam scripturam tametsi non damnè, alteram tamen ei antepono. vtitur ea voce Lucill. lib. 30. *Triste Et corruptum scabie, Et porrigine plenum.*

QVARE, SI QVIDVIS SATIS EST, PERIVR.] quamobrem si quouis victu, & quantumuis tenui, sordidòque cultu contentus es, omnia facis, & pateris, vt rem augeas? cur peieras, furaris, eripis vndique?

PERIVRAS] hoc verbo etiam Plautus vtitur *Asinaria. pernegabo, atque obdurabo, periurabo denique.* & Mercat. *nolim quidem: verum homo periurabit.* & Pænulo. *Perge. optumè hercle periuras.* & in Clitell. *Periurare me patiêre?* Vsitatius tamen peierandi verbum.

PARARIS] paraueris, emeris. notauius alibi.

CUM LAQVEO VXOREM, &c.] credibile est, quempiam hîc ab Horatio tacito nomine describi, qui vxorem laqueo exstinxerit, vt dote potiretur:

A tiretur: quemadmodum & alium, qui matrē veneno necarit, vt pecunia materna citius frueretur.

INCOLUMI CAPITE ES?] sanus ne es? sanæ ne mentis es?

QVID ENIM? NEQVE TV HOC E. &c.] ridicula auari scelerari, atque impij defensio, dedita opera ab Horatio conficta, vt ostendat statim, eius insaniam cum Orestis furore esse comparandam: immò verò esse actiorem & grauiorem, dices te (inquit Damasippus) non esse impiũ, neque insanum, quia neque Argis matrem tuam interfeceris, neque ferro, quomodo Orestes. ma- lim autē ita legi, quidni? neq, enim hoc facis Argis. quam scripturam probant doctis. viri, & ratio tuetur ac confirmat. respondet enim pro aduersario ridiculè, hoc modo, quidni incolumi capite sis? Neque enim Argis matrem interficis, vt Orestes. significat autem, eum æquè matricidam, & insanum esse, atque Orestem, cum locus matricidium non distinguat.

GENITRICEM OCCIDIT ORESTES] Ita nota est Orestis, & Clytemnestræ ab Oreste necatæ historia, vt superuacaneæ operæ sit plura hac de re annotare. Præterea ex Euripide, si quis eam ignorat, petere licet. verum tamen hæc ascribam ad hunc locum, quæ non sunt fortasse cuius notissima: Orestem, cum pater eius interficeretur, annum a tatis decimum tertium agentem, vt vult Pherecydes, à nutrice Laodamia, vt Pindarus ait εἰδ. α. Πυθ. ab Arfinoa, ex oculis, & manibus Clytemnestræ sublatum, atque ereptum fuisse: deinde (id quod omnibus est notum) corroborata iam ætate, Apollinis iussu patris vlciscendi causa supplicium de matre sumisse: postremò non solum diuina, sed etiam deæ sapientissimæ sententia esse liberatum, vt ait M. Tull. in orat. pro Milone, & Demosthenes ἐν τῇ κατ' Ἀριστοκράτους λόγῳ.

AN TV RERIS EVM] existimasne (inquit) matrem demum à se necata insanisse Orestem, & non antequàm facinus admitteret, dementem, atque insanum fuisse? vult, Orestem, antequàm materno sanguine manus contaminaret, insanũ fuisse, non ex scelere insaniam natam esse, vt poëta fabulantur: qui faciunt Orestem, Athamantē, & ceteros matricidas, in tragædijs à Furijs agitari, earumque tædis ardentibus perterri. sed M. Tull. in orat. in L. Pisonē, & orat. pro Rosc. Amerino negat illa esse credenda de Furijs, ac facibus, aitque sua quemq, fraude, suo facinore, suo scelere, sua audacia, de sanitate, ac mente deturbari: has esse impijs assiduas, domesticasq, Furias: has esse impiorũ flammæ, tædas, & faceis. sic ferè Æschines orat. κατ' Τιμαρχῆς, in extrema Μη γὰρ οἶεσθε, ὦ Ἀθηναῖοι, τὰς τῶν ἀδικημάτων ἀρχὰς ἀπὸ θεῶν, ἀλλ' ἔχ' ἴσ' ἀνθρώπων ἀπειρίας γίνεσθαι, μηδὲ τὴν ἡσθενητάς, καθάπερ ἐν τραγωδίαις, πινὰς ἐκείναι, καὶ κολάζειν δασυήμους, ἀλλ' αἱ πορροῦντες τῶν σώματός ἡ δυνάει, καὶ τὸ μηδὲν ἰκανὸν ἡγεῖσθαι, ταῦτα πληροὶ τῆς λησθῆαι· ταῦτα ἐπακτροκέλητα ἐμβιβάζει. ταῦτα ὄντι ἐκάσῳ ποινῇ· ταῦτα ἀποκτελεῖται τοῖς νέοις, σφάττειν τὴν πολιτίαν, ἴσ' ἡρετεῖν τοῖς πνεύμασι, συγκαταλύειν τὸ δῆμον. id est, Nolite enim existimare, Athenienses, iniustorum, & audacium facinorum principia à Dijs, non à petulanti hominum improbitate nasci: neq, impijs, &

sceleratos homines Furiarum tædis ardentibus agitari, atq, excruciarī, sed profusa & prorupta corporis libidines, ac voluptates: vastæ, & immensa cupiditates, hæc sunt, quæ terras omnes latronibus, & grassatoribus complent, hæc nauibus piraticis maria infesta reddunt: hæc ab unoquoq, pœnas repetunt, hæc inuentum impellunt, atque hortantur, vt ciueis trucidet, vt tyrannis inferuiat, vt populi libertatem opprimat, &c. ex tragicorum fonte manauit illud Virgilianum lib. 4. Æneid. Aut Agamemnonius scenis agitatus Orestes Armatam facibus matrem, & serpentibus atris Cùm fugit, vlticesq, sedent in limine Dire.

ACTVM] agitatũ: impulsũ: vt oda 6. epod. Agam per altas aure sublata ninetis.

QVAM IN MAT. IVG. FERR. TER.] id est, quàm matrem ferro necauit. sic Virgil lib. Ænei. 9. atro tepefacta cruore Terra, toriq, madent. ibi. & fixo ferrum in pulmonē tepefcit. Ad hanc rem pertinet nescio cuius poëta versus, quem profert Carifius lib. 1. vbi de communibus syllabis disputat. Tūne Clytemnestra fædasti viscera ferro?

MALE TVTÆ MENTIS] parum tutæ mentis, id est, furiosus. non enim tutum est sese furioso committere.

VOCANDO HANC FURIAM] hanc videlicet Electram. hic locus sumtus est ex Euripide in Oreste. Μέδεις μὴ ἴσαι τὸν ἐμὸν Βελινύων· Μέδου μὴ ὀχμάσεις, ὡς βάλεις εἰς τὰς περὶ. id est, omitte me tu, quæ vna es mearum furiarum. Medium me tenes, & portas, vt in Tartarum deicias.

HUNC, ALIVD] hunc autem, videlicet Py-ladem, alio nomine appellat, quo nomine bilis atra eum appellare iussit.

SPLENDIDA] referendum ad atræ bilis naturam, quæ splendida est, vt docet Galenus περὶ αἰμάτων συμπτῶν. 6. v. Μέλαινα χολή σιλπνοπέρα αὐτὸ τὸ αἷμα τὸ ὄντιν, ὡς ἀπὸ καὶ ἢ ἐκ τῆς νεκρᾶς θαλάττης ἀσπίλης, ὡς ἰσθμικῶν ὀνομαζέσθαι, id est, atra bilis splendidior est ipso sanguine: quemadmodum & bitumen, quod ex mari mortuo nascitur: quod Iudaicum nominant. Idem lib. 4. ἀφορ. x x i i i. Μέλαινα αἷματι μελασμένῳ ἀποπληθῆσαι φέρεται, διαφέροντα τῆς κελύδου καὶ μὴ πεπηγέσθαι. καθάπερ ἐκεῖνο. Μέλαινα δὲ χολή, καὶ τῆς κελύδου ζωεῖς τὸ πεπηγέσθαι, καὶ τῆς σιλβῶν τὸ μέλαι, ἐπὶ δὲ δακνῶδες εἶναι, καθάπερ ὄξος, ἀναδέρεται καὶ ῥιμοῦ τῶν γλῶσσῶν ἐδὲν ἴσ' ἀρχαί τῆς μέλαισιν. id est, atramenta ei sanguini, qui niger factus est, similia dicuntur esse: cum eo differant, quòd fundantur, neq, concre-scant, quomodo sanguis. Atra bilis autē his à sanguine nigro differt, & quòd ita liquida sit, vt non cōcrescat, & quòd splendida sit, & mordax instar aceti: prætereaque terram glubat, ac fermentet: quorum nihil id atramenti inest.

PAUPER OPIMIUS] hominis auari ingenium sub Opimij cuiusdam persona pulchrè describit. pauperem autem argenti dicit, quia eo vti vel nequibat, vel non audebat, ne quid de aceruo detraheret, neue deminueret. sic Od. 16. lib. 3. Magnas inter opes imops.

POSITI INTVS] domi conditi: ἐνδον κειμένε.

VEIENTANVM] vinum tenuissimum, vilissimum, pessimum denique, à Veiento oppido.

A CAMPANA TRULLA] fictili poculo: alij aneo. supra saty. 6. lib. i. *Campana supellex*. trulla genus est vasis, seu poculi vinarij, vt declarat hic locus apud M. Tull. quarto lib. accus. *Erat etiam vas vinarium ex vna gemma pergrandi, trulla excavaata cum manubrio aureo.* vide Varron. lib. 4. de ling. Lat.

LETHARGO] veterno, vt sup. diximus.

HVNC] Opimium lethargicum, seu lethargo oppressum, seu veternosum.

ERIGIT] veterno oppressum, atque afflictum excitat.

ADDIT ET ILLVD] addit orationem ad factum medicus. nam nihil sanè locutus erat. sic infra eadem satyr. *Et unum Quiddam magnum addens, unum me surpate morti, &c.*

HÆC AVFERET] sic habent omnes libri veteres: vulgati autem, *hoc.*

MEN' VIVO?] Méne viuo, auferet hæres? (inquit Opimius ager.)

HOC AGE] in hanc curam incumbere (inquit medicus): huic rei da operam assiduam: totum studium tuum eò confer, vt conualescas, & viuas. nam hæc verba, *hoc age*, eam, quam dixi, vim habent, vt & alibi ostendemus.

QVID VIS?] quid vis faciam? (inquit Opimius.)

DEFICIENT INOP. VENÆ TE] destituent te inopem (inquit medicus) venæ, nisi cibo viuis reficies, & recreabis. Lucre. lib. 4. *His igitur rebus rarefcit corpus, & omnis Subruitur natura, dolor quam consequitur rem. Propterea capitur cibus, vt suffulciat artus, Et recreet viuis interdatus, atq; patentem Per membra, ac venas vt amorem obturet edendi.* in vno cod. manuscripto legitur *Destinent inopem.* quam scripturam non sum secutus, vt suppositam.

SVME HOC PTISANAR. ORYZÆ] *Πιττανή*, seu *Πισάνη* geminato oo pulvis genus est ex farina hordeacea. verumtamen fit & ex alijs frugibus. docent autem medici, hordeaceam omnium esse saluberrimam, atque ad concoquendum facillimam. nam quæ ex oryza constat, cum copiosius alat agrum, quam plerunq; vires ferre queant, tum ventriculum prægrauare solet. ptisanarium nomen est *πιττανή* à ptisana, quasi pusilla ptisana. Accipiendum est autem ptisanæ nomen hoc loco, nō pro oryze succo, qui in potionē præbeatur, cuiusmodi hodie fieri consuevit ex hordeo, in qua nihil inest præter aquam, & hordei cremorē: sed pro pulve, in qua solidæ partes ipsius oryze maneat, quæ detur in cibum.

QVANTI EMTE?] quærit Opimius quanti emta sit oryza, morbo & fame moriturus potius, quam assis octo in salutem, & vitam æquo animo insumturus. *emta* autem patrij casus est, numeri singularis.

OCTO ASSIBVS] octussis numero singulari, & assis octo, vnum sunt, aut certè idem valent. itaque sic loquuntur Latini, *ptisanam octusse emi*, numero singulari, id est, octo assibus. Quod si quis ita loquatur, *emi octussibus* numero multitudinis, ineptè loquatur, nisi cum hac adiectio-

ne, verbi gratia, duobus, tribus, quattuor, &c. octussibus. duo octusses autem sedecim assis valent, & ita deinceps. Iccirco scripturam vulgatam reieci, vt corruptam, & ineptam. mihi suffragantur aliquot veteres cod. in quib. in nomine *octussibus* non vacabat litura. ex qua feci coniecturam, scriptum fuisse initio *oct' assibus*: deinde ab aliquo audaciore, quam doctiore, factum esse *octussibus*. as autem principio nummus erat libralis areus, & per L scriptum notabatur, valebatq; quattuor nostros Turonenleis: vnum Marketum Venetū. Itaque sestertius, qui duos assis & semissem valeret, per duo LL & S à veterib. notabatur hoc modo LLS, vel ijs litteris linea trauerfa notatis: vel sic, IIS. vt pluribus verbis ostendemus annot. ad illum locum, *Dum septem donat sestertia*, epist. 7. lib. i. non vt hodie, idque inscienter, H-S.

EHEV: QVID REFERT MORBO, &c.] quid refert (inquit Opimius) vtrum morbo, nempe lethargo, peream, an furtis, ac rapinis? multo certè mihi optabilius esse debet morbo perire, quam furtis, & rapinis: quasi hoc significet Opimius, tanti emere oryzam, esse sua furto amittere, suisque bonis spoliari. sine igitur me, o medice, (inquit Opimius) morbo extingui, & interire. tantam enim impensam æquo animo ferre non possum. morte mihi longè grauius, atq; acerbius est, mea sic diripi, & compilari videre.

PEREAMQVE RAPINIS] ita reperi scriptum in quattuor codicibus calamo exaratis, vno Vatic. Rain. Card. Iann. Tornes. non, vt in vulgatis, *peredamne?*

QVID? SI QVIS NON SIT AVARVS,] nunc incipit docere alios præterea esse stultos, & insanos, quam auaros: neq; eum, qui non sit auarus, continuo esse sanū: quemadmodum nō efficitur ex eo, si quis non sit cardiacus, vt benè valeat, cum sint alij quamplurimi corporis morbi. vnà autè colloquuntur Horat. & Damaspus hoc loco. quærit enim Hora. respondet Damaspus.

NON EST CARDIACVS] qui sint cardiaci, supra abhinc non longè, diximus.

CRATERVM] medicum, de quo M. Tull. lib. 12. epist. ad Att. *commouet me Attica, etsi assentior Cratero.* & Persius sat. 3. *venienti occurrere morbo.* *Ecquid opus Cratero magnos promittere montes?* huius seruum scribit Porphyrius Tyrius lib. 1. *ὁ δὲ Διοχῆς τῶν ἐμψύχων*, morbo insitato affectū, cum medicamenta non prodesse, vipera piscis in formam figurata, & ab eo vorata, sanum factum. Verba Tyrij hæc sunt, *Κεκατῆ τῷ ἰατρῷ οὐκέτις ἔγωγε ἀεπιστῶν νοσήματα, τῶν σαρκῶν ἀποσπῶν λαβύτων ἐκ τῶν ὀστέων, πῆς μὲν φαρμάκοις ἀφέληται, ἢ δὲν ἰχθύος δὲ βόσκω, ἔχλι σκευαδὴν π, καὶ βρωθέντι διεσώθη, ἢ σαρκὸς συγκολληθείσης.* id est, Crateri autem medici seruus nouo & insitato morbo affectus. nempe carne ab ossibus diuulsa ac diffracta, pharmacis quidem nihilo melius se habuit: sed vipera in piscem conformata, & comesta conualuit, carne de integro conglutinata.

RECTE EST IGITUR] .i. valétne igitur hic ager, quod cardiacus non sit? & è lectulo iurget?

NEGABIT] medicus Craterus.

QVOD LATVS, AVT RENES M. T. AC.] epist. 6.

A epist. 6. lib. 1. *Silatus aut renes morbo tentatur acuto.* morbus acutus est, aut quia vel citò hominem exanimat, vel citò periculo vacat: aut quia tanquam gladius, seu telum, corpus egri dolore quasi transfurberat: ex quo etiam à Latinis telum appellatur. Serenus. *Est ea vis morbi, quod telum nominatur, Cum subito dolor insanus furit incitus est.* òξεία νόσος etiam à Græcis appellatur. Celsus lib. 4. cap. 6. *Sed interdum id malum intra dolorem est, isq; modo tardè modo celeriter soluitur: interdum ad pernitiè quoq; procedit, oriturq; acutus morbus, qui pleuriticus.* [αλ. πνευμονία] à Græcis nominatur. De renum morbis legito eundè Cels. eod. lib. cap. 10.

B IMMOLET ÆQVIS HIC P. L.] quoniam est periurus, id est, qui periurio rē non auget, neque sordidus est, videtur habere deos Lares sibi propitios, æquos, amicos, placatos. Quare meritò debet eis, vt ab insanis liber, porcū immolare, gratiasq; agere: verum est ambitiosus, &c. Porcū ab insanis, & furiosis immolari solitū esse, declarat iocus Plautinus Menæch. *Quibus hic pretijs veniunt porci sinceri? nummū à me accipe. iube te piari de mea pecunia. nam equidem insanum te esse certò scio.* Iam à Laribus Laruæ dicuntur, à laruis laruati, id est furiosi atq; infani. Ob hanc fortasse causam infani Laribus sacrificare iuebantur, vt eos placarent. Alij hanc causam afferunt. Mania Larum mater, aut auia est, siue à Manibus dicatur, qui ijde sunt & Lares, siue ἀπὸ τῶν μαίνεσθαι, quod est insanire, siue ἀπὸ τῶν μανῶν, quod est ratū, & remissum, siue ἀπὸ τῶν μονῶν, quod solitudine delectentur. Cum igitur Larum mater sit Mania, quæ insanix dea est, atq; iccirco Lares & Mania templū commune, aramq; communē habeant, nō immeritò etiā sacra habent inter se communia, & ab insanis communiter placantur. Porcus autē potissimū Laribus immolabatur, quia Lares, Grundules dicebantur, Romæq; publice Grundules erant constituti, & consecrati ob eam porcā, quæ triginta pepererat, vt docet Nonius. Arnobius li. 1. aduersus Gentes, *Meliorisne sunt causa qui Grunduleis adorant Lares, & Aios locutios, Libentinos, quam sumus nos omnes, qui deum colimus rerum patrem?* &c.

C NAVIG. ANTICY.] vt purgetur veratro, seu elleboro. innuit ambitiosum alio genere insanix insanum esse, quàm auarum: quia hic nunquam vtatur bonis quæsitis: ille sua largiatur, & profundat, vt honores à populo obtineat.

QUID ENIM DIFF. BARATHRONE] quantum ad insaniam attinet, nihil interest, vtum quis sua profundat, an suis abstinat, vt alienis, aut sacris. Vterq; enim est insanus. barathrum locum fuisse altitudine immensa, in quem nocentes, & malefici demittebantur, notum est.

CANVS I] Canusij, oppidi nomen est, de quo supra fat. 5. lib. 1.

NATIS DIVISSE DVOBVS] corruerant hunc locum insolentes, & audaces quidam homines, supposuerantq; didisse, planè vitiosè, & contra auctoritatem codicum non solū antiquorum, & calamo exaratorum, verum etiam typis excusorum melioris notæ. *divisse* autem rectū est, dictumq; vt *promisse* apud Catullum. *Ausfa-*

cere ingenua est, aut non promisse pudica, Ausilena, fuit. & apud Terent. *produxit*, & similia exempla bonis scriptoribus vlitata: ex quibus collegimus nonnulla supra ad fat. 5. lib. 1.

TV NOMETANVM] Tu Aule, ne Nomentanū sequerere, veritus sum. Erat autem Calfius Nomentanus profusus nepos: vt supra diximus ad fat. 8. lib. 1.

TV NE SEQUERERE CICVT.] tu Tiberi, ne sequerere Cicutam, sordidissimum, atque avarissimum, cumini sectorem, & faneratorem.

QVARE PER DIVOS OR. VTERQVE PEN.] sic epist. 7. lib. 1. *Quod te per Genium dextramq; deosq; penateis, Obsecro, &c.*

TV CAVE NE MIN. TV, &c.] hic Oppidius duos habebat filios dissimiles admodum moribus, & natura. in Aulo enim indoles quædam inerat præsignificatrix largitionis futuræ, & profusionis: Tiberius contra ad parsimoniam, atque avaritiam natura factus videbatur. Pater igitur vtriusque ingenio perspecto, & cognito, vtiliavtrique præcepta dat, quibus naturæ vitium temperare, atque ad mediocritatem inflectere queat. Aulum monet, ne rem à patre acceptam largitione, & profusione minuat: Tiberium, ne immoderata parsimonia, & nimio lucri studio augeat. Cephalus ille apud Platonem lib. 1. de rep. quærenti à se Socrati, qualis fuisset χρηματιστής, id est, quantum studij adhibuisset in pecunia quærenda, & in facienda re, respondet se medium fuisse χρηματιστή inter auum, & patrem. Auum enim tanto ferè patrimonio à maioribus suis accepto, quantum ipse nunc possideat, multo maius fecisse, atque auxisse: Lysaniam autem patrem rem, quam acceperit, aliquanto minorem, quàm nunc sit, fecisse: sibi verò satis esse, si liberis non pauciora quidem, sed aliquantulo plura, quàm acceperit, relinquat. verba Platonis sunt hæc, si quis forte magis delectatur Græcis, quàm Latinis, præsertim nostris. μέσος περὶ χρέονα χρηματιστής ὅτι πατὴρ, καὶ τὸ πατὴρ. ὁ μὲν γὰρ πατὴρ πρὸς τὸν οὐρανὸν ἐστὶν ἐπιεικὴς, ὁ δὲ υἱὸς ἐπὶ τῷ ἄριστῳ κτήματι, τὰ ἔσθλα ἅπαντα, πολλὰ μὲν ποσὶν ἐπιεικῶς Διὸς ἀνίας, ὁ δὲ πατὴρ, ἐπὶ ἐλάττω αὐτῷ ἐπιεικῶς ἐπὶ τῷ ἄριστῳ, ἐὰν μὴ ἐλάττω καταλίπω τῶν πρὸς αὐτὸν, ἀλλὰ βραχίονι πλείω, ἢ παρέλαβον.

NATVRA COERCET.] quia modico contenta est.

TITILLET] ne vos gloria dulcedo alliciat ad petēdos magistratus. μη ὑμᾶς γὰρ γλαυκῆ τραλία ἐστ.

AMBOS.] antiquum pro *ambos*. sic M. Tull. epist. ad M. Fabium Gallum lib. 7. *præter duo nos, loquitur isto modo nemo.* nam ita habent codices emendati, tum excusi, tum calamo scripti. sic & Virgil. *Æneid. 11. Si duo prætere tales Idæa tulisset Terra viros.* sic supra faty. 7. lib. 1. *duo si discordia vexet inerteis.*

INTESTABILIS] Intestabilis est is, cui nemo iure cogitur testimonium dicere: cui testeis nulla sua in re adhibere licet. nam civi Rom. incolumi capite, & fama licebat testimonium ijs denuntiare, quos sciret aliquid compertum habere earum rerū, de quibus quæreretur, aut contouersia esset. licebat ei & testeis omnibus in re-

A bus, quas agere vellet, adhibere: ex quo natus est iocus ille apud Plautum in Curculione. *Semper curato ne sis intestabilis. Quod amas, ama testibus presentibus.* intestabilis illo loco, valet sine testibus. Sed ambiguè dictum est. propterea autem quòd testamentum non nisi aliquot testibus presentibus fieri potest: iccirco, qui sunt intestabiles, testamentum facere non possunt, cum eis testibus in suis rebus adhibere non liceat. Atque eadem ratione ne ad testamentum quidem, quod quis alius facere velit, adhiberi possunt: quod auctoritate Vlpiani comprobatur. Nam id senatusconsultum, quo decretum est, ut damnatus ob crimen famosum, sit intestabilis, sic interpretatur, ut dicat, ei neque testamentum facere licere, neque ad testamentum ab altero adhiberi.

SACER] execrandus. ut sup. Od. 7. epod. *Sacer nepotibus cruor.*

IN CICERE, ATQVE FABA] ædiles & ambitionis homines solebant Floralibus, vel in annonæ caritate id genus legumina vel populo vitrim metiri, vel vulgò spargere. M. Tull. frumentaria. *nunquam tam grati hi se sequimodij, Qu. Hortensi fuissent: quos tu, cum ad mensuram tam exiguam rationem populo Rom. in capita descripsisses, gratissimum omnibus fecisti. Caruias enim annonæ faciebat, ut istuc, quod re paruum videbatur, tempore magni videretur.* Ego tamen hæc Horatij verba de ijs, quæ spargebantur in vulgus, & de missilibus accipienda esse arbitror: quauis traditum sit Milonem tria amplissima patrimonium in delinienda plebe consumsisse, & P. Crassum populo Rom. epulum præbuisse, ac treis minas in singula ciuium capita distribuisse. sed hæc Horatiana, sunt referenda ad superiora tempora.

LATVS VT IN CIRCO SPATIERE] vt sis ædilis, vt præsis ludis, vt in Circo multis antè euntibus, & turbam summouentibus, ambules. sup. Od. 1. lib. 2. *Non enim Gaze, neq. consularis Summonet licitor miseros tumultus Mentis, &c. Latius autem excudendum curauis septem codicum auctoritate fretus, duorum Vatic. Ian. Faër. Tornefiani, Clericani, Nicotiani, & aliorum: interpretorque ita, vt dixi, licitoribus turbam summouentibus. alij referunt ad togæ latitudinem, atq. 3 amplitudinem, vt sup. Od. 4. epod. cum bis ter vlnarum toga. AVT ÆNEVS VT STES] aut vt tibi statua ænea ponatur. sic loquuntur & Græci. *ἵσταναι χαλκῶν*, statua æneæ honore affici: & *ἵσταναι χαλκῶν*, erigere alicui statuam æneam.*

NVDVS AGRIS, NVD. P. 1.] spolianste agris, & pecunijs à patre acceptis?

SCILICET VT PLAVSVS] scilicet vt populus Rom. tibi eodem modo applaudit, quo modo Agrippæ applaudere solet.

ASTVTA INGENVVM VVLPES IMIT. 1.] quid tam dissimile, quàm vulpes leoni? Illa imbecilla, hic valentissimus: illa dolis, hic viribus confidit. plerique tamen vbi pellis leonina non satis valet, vulpinam adhibent, nitunturque & viribus & dolis. quod fecisse L. Syllā accepimus, eique benè processisse videmus. Sed insigniter ij stulti sunt, qui cum ingenio, & sollertia locum ali-

quem inter suos ciueis obtinere possint, viribus simulatis, potentiaque specie ostentata, cum superioribus, atque illustrioribus viris malunt contendere.

NE QVIS HVMASSE VELIT] Inducitur nunc nouus dialogus, nouaque disputatio inter priuatum aliquem, seu plebeium, & Agamemnonem: cuius hæc summa & sententia est, reges, & principes, & huiusmodi personas claras, & illustres ob speciem gloriæ inanem multa quotidie peccare, immania scelera suscipere, denique vehementer insanire. Totus autem hic locus ex Sophoclis Aiace adumbratus est, apud quem, cum Aiace sua ipsius manu interfectum Teucer tollerere, vt sepeliret, conaretur, interueniens Menelaus Agamemnonis iussu, verat Aiace corpus loco mouere propterea, quòd (inquit ille) cum sperarem eum belli adiutorem, & nobis amicum vnà nobiscū venisse domo, comperimus re quaesita inimicum nobis fuisse Troianis ipsis aciorè: qui vniuersi exercitus cædem meditatus, noctu nos adortus est, vt armis opprimeret. Quòd si quis Deus hunc eius conatum non compressisset, (inquit) nos in eius locum indignissima nece affecti iaceremus: iste autem viueret. at nunc Deus immortalis istius contumeliam, petulantiamque à nobis in oucis, & greges auertit. Quapropter nemo est quantumuis viribus præstans, & polleus, qui corpus eius sepultura afficere audeat: sed omnino in arena proiectus, ac prostratus mergis, & reliquis auibus maritimis escam suo corpore, pabulumque præbebit. Sed præstat Sophoclis versus ascribere. *Μεν. Οὐ πῶς σε φωνῶ. πῶς δὲ τὸ νεκρὸν χροῖν Μὴ συγκαμίζειν, ἀλλ' ἔσθ' ὅπως ἔχει. Τεῦκ. Τίνας χάριν πῶς δ' αἰγίλωσας λόγον, Μενε. Δοκῶντ' ἐμοί, δοκῶντα δ', ὅς κραινέι στρατῷ. Τεῦκ. Οὐκ ἔν' αἰετῆς, ἰὼ πῶν, αἰτίαν ποθεῖς; Με. Οὐδ' ἔνεκ' αὐτῶν ἐλπίσαντες οἴκοθεν Ἀχαιῶν Ἀχαιοὶς ζυμμάχων π' καὶ φίλων, Ἐξέυρομεν θηπῶντες ἐχθρία φρυγῶν.* id est. M. Heus tu: te appello. hoc cadauer ne manibus humo tollito, sed vt est humi positum, relinquito. T. quamobrem tantam orationem consumpsisti? M. Ita mihi visum est, ita à toto exercitu decretum est. T. Non igitur dices quæ vos causa impulerit? M. Quia, &c. reliqua supra sunt à nobis Latine reddita. Idem facit postea Agamemnon: cui fortiter in os aduersatur, & resistit Teucer, quoad Vlysses clamore, & iurgio exaudito adueniens mitigatus iam, ac placatus in Aiace mortuum, Agamemnonem quoque flexit, atque exorauit, vt Aiace fineret sepeliri. *Atrida* autem hic casus vocatiuus Latinus est. alioqui produceretur: vt Anchisa apud Virg. lib. 3. *Æn. Coniugio Anchisa veneris digna te superbo.* ad quem lege Seruium.

REX SVM] rex sum, inquit, Menelaus. Quare licet mihi pro meo iure, quicquid libet, & iubere, & vetare: & pro ratione, mea est voluntas. describit personam Regiam, orationemque imitatur. talia sunt illa, *Sit te secundo lumine hic offendero. Præter rogatum si loquare: seu non loquare.*

NIL VLTVA QVÆRO PLEB.] verba sunt eius, qui quærens hæc dixerat, *Ne quis humasse velit, &c.* cui cum Agamemnon nihil aliud respondisset, quàm se regem esse, neque causam facti sui attulisset:

A attulisset: sic vicissim excipit ille, nihil vltra quæro, ego, qui plebeius sum. Itaque ab ijs dissentio, qui hic legi volunt, nil vltra quære plebeius, quasi etiam hæc verba sint Agamemnonis. Agamemnon tamen, quasi orationem perpetuans, subiungit. *Equam rem Imperito*, &c. proinde quasi dicat, non solùm quia rex sum, id, quod feci, probari debet, verùm etiam, quia rem æquam impero.

DII TIBI DENT CAPTA, &c.] hæc sunt ex Homero ferè expressa *iliad. a.* *Ἰὼν μὲν θεοὶ δῖον ἐλύματα δάματα ἔχοντες* Εκπέρας Πελάμοιο πόλιν, ἐὺδ' οἰκάδ' ἰλιάδην. hic igitur plebeius primùm Agamemnoni bene precatur, & quidem illi precatur & optat id, quod scit ei esse optatissimũ: deinde rogat, liceatne quædã ex eo quærere: postremò querit quæ putat esse quærenda. *redducere* excudendũ curam omnibus fere codicibus antiq. fretus.

ERGO CONSULERE, ET MOX RESP. LIC.] id est, ergo licebitne mihi & interrogare, & respondere? Videtur tractum ab ijs, qui iurifconsultos confulebant, & ab eorum more. solebant enim ita ab illis quærere, *licet consulere?*

CVR AIAX HER. AB ACH. SEC.] Cur

B Ajax vno Achille inferior iacet insepultus, qui toties Græcos in maximas angustias redactos seruaui? Homerus. *iliad. β.* Aiaceum Telamonium, de quo nunc verba facimus, testatur omnium Græcorum fuisse longè fortissimum, quamdiu Achilles iratus prælio abstinebat. Illum enim Aiacei præstitisse, sic Hom. *Ἀνδρῶν δ' αὖ μὲν ἄριστος ἔλω τελαμόνιος Αἴας, ὄφρ' Ἀχιλλεύς μείλιει ὄγδρ' πολὺ φέρτατος ἦεν.* Erat igitur ab Achille secundus. Quin etiam ipse Vlysses, cum apud in feros ὄδυσσ. λ. Aiaceis vmbra vidisset solam, aliarumque cœtum fugientem, & etiam tum indignantem, atque iratam propterea, quòd Græci Achillis arma Vlyssi potius, quàm sibi adiudicassent, optat vt, si fieri possit, ne in illo certamine superior Aiace fuerit, quia talis vir propter eam victoriam excesserit è vita, qui & forma corporis, & rebus gestis (inquit Vlysses) ceteris Græcis omnibus antecellebat, vno Achille excepto. sic Vlysses, cuius grauius testimonium esse debet. *Αἴαντι, ὃς πέει μὲν εἶδος, πέει δ' ἔργα πέτυκτο*

C *Ἰὼν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμείνονα Πηλεΐωνα.* Idem Vlysses eadem de Aiace prædicat apud Sophocl. his verbis. *Ἀλλ' αὐτὸν ἔμπας ἔτ' ἔργῳ ποῖονδ' ἐμοὶ Οὐκ ἐν ἀπμάσασμι αὐτῷ, ὡς μὴ λέγειν ἐν ἀδρ' ἰδέειν ἄριστον Ἀργείων, ὅσοι Τροίαν ἀφικόμεθα πλὴν Ἀχιλλέως.* id est, Veruntamen nolim Aiaceum, quamuis mihi inimicum atque infestum, huiusmodi contumelia afficere, vt negem eum vnum à me visum esse omnium Græcorum, qui ad bellum Troianum venimus, fortissimum, Achille excepto. Eodem pertinet illud Pindari. *Νεμ. εἰδ. ζ.* de Aiace, *ὄν κράτιστον Ἀχιλλέως ἀπερ, μάλα χαλεπῶ* Μενελάω δάμαρτα κομίσει θοαῖς ἐν ναυσὶ πόρευσαν ἐυθυπνὸς ζεφύρου πομπῆν πρὸς Ἰλίε πόλιν. id est, quem præstantissimum ac fortissimum Achille excepto Zephyri recta regione flantis spiritus prosequentes ad urbem Troiam nauibus celeribus detulerunt, vt flauus Menelai vxorem prælio recuperaret, atque in patriam referret.

PVTRESCIT] *πύθεται.* Hom. *ιλ. λ.* *πύθεται ἰοίωνοι δὲ πρὸς πλέεις, ἠδὲ γυναῖκας:* id est, Putrescit, aues autem

circum eum plures sunt, quàm mulieres, *Putrescit* autem, id est, iacet insepultus, neque humatur, neque ei terra iniicitur. Hac de re lege, si tibi commodũ est, quæ supra à nobis annotata sunt ad illũ locum oda 28. lib. 1. *licebit Iniecto ter pul. curras.* quib. hæc adde ex Ennio in Cresphonte: *Neg, terrā iniicere, neg, cruenta Conuestire mihi corpora licuit, Neg, misera lauere lacryma salsum sanguinem.*

TOTIES SERV. CLAR. ACH.] Cum alibi, tum in defensione nauium maximè virtus Aiace apparuit, atque enituit: qui ceteris ferè Græcis omnibus metu perterritis, atque in fugam versis, solus Hectoris, & Troianorum impetum tardauit, ac repressit, quod narratur ab Hom. *ιλ. ο.* Præterea apud Sophoclem in ea, quam dixi, tragœdia, præclara Aiaceis à Teucro exponuntur facinora his versibus. *Οὐ μνημονεύεις ἔκείτ' ἐδὲν ἠνίκα Ἐργέων πρὸ ὑμᾶς ἔπος ἐγκεκλεισμένως Ἡ' δὴ τὸ μὴ δένοντες ἐν προσπῆ δρόσῳ Ἐρρίσαστ' ἐλθῶν μῦθος,* &c. quorum hæc ferè sententia: oblitusne es illius temporis, cum vos intra munitiones, & vallum inclusos, profligatos iam, & in extremum discrimen adductos, acie versa solus hic liberauit, ac seruaui, transtris quidem nauium iam incendio conflagentibus, irrumpe autem in naueis, fossis superatis, Hectore? quis hæc propulsauit? nonne hic erat, qui has res gessit, quæ ais ne pedem quidẽ vsquam contulisse?

GAVD. VT POP. PR. PR.] expressum ex Hom. *iliad. α.* *Ἦκεν γῆθησαι Πελάμος, Πελάμοιο πειπύδες, Ἀ' μοι πὲ πρῶτος μέγα κεν καχαροῖα π θυμῷ.* tale est & Virgilianum illud sub persona Sinonis. *iam dudus sum ite pœnas. Hoc Ithacus velit, & magno mercentur Atreide.* Iterum Hom. *ιλ. β.* *Οὐτῶ δὴ οἰκόνδε φίλην ἐς πατρίδα γαίαν Ἀργεῖοι φεύζονται ἐπ' εὐρέα γῶπι βαλοῦσας? Καδ δὲ κεν εὐχολὴν Πελάμω, καὶ βῶσι λίπειν Ἀργεῖνν Βλέπει,* id est, itane domum in patriam terram fugient Græci nauigantes? gloriandi autem materiam Priamo & Troianis relinquent Argiuam Helenam? &c. quæ exempla eò maximè valent, quòd omnes, qui modò sapiunt ac prudenter sentiunt, operam dare solent, ne quid admittant, quod & inimicis voluptatem afferat, & amicis acerbum sit, atque iniucundum, quod sibi euenisse lamentatur Theognis. *Οἱμοὶ ἐστὶ δειλὸς, καὶ δὴ κατὰ χαρμα μὲν ἐχθροῖς: τοῖς δὲ φίλοισι πόνος, δειλὰ παθῶν, γένόμειν.* id est, hei mihi, infelix ego homo: ludibrio & lætitiæ fui inimicis: amicis autem dolori calamitate accepta. Et Aristoteles rhetor. *ι.* *καὶ ὁλως ὁ οἱ ἐχθροὶ βόλονται, ἢ ἐφ' ὧ χαίρουσι, τὸναν πον τὸ τῶ ἀφελίμον φαίνεται: δὲ εὐ εἰρηται: ἦκεν γῆθησαι παρίαμος,* id est, *Et omninò contrarium eius, quod inimici volunt, aut quo latantur, vtile videtur.*

Quapropter pulchrè illud ab Homero dictum est, *Gaudeat haud dubiè Priamus.* Et Demosthen. in orat. *πρὸς τὸν Ἄρκαδιον* oraculum quoddam profert, quod monet, nihil esse committendum, quambrem gaudeant inimici. *φθοῖ δὲ γὴ μαντιῶν αἰεὶ δεῖν, ὅπως μὴ χεῖρα σιν οἱ ἐχθροὶ, ποιεῖν.* eodem pertinet illud Hesiod. *ἔργ. καὶ ἤμ. Παιτὰ μάλ' ἀμφὶς ἰδῶν, μὴ χεῖρασι χάρματα γήμης.* i. omnia valde circūspiciens, ne vicinis lætitiã præbeas vxorẽ ducens: seu ne vxorẽ ducas, ex qua vicinis, qui te oderunt, lætitiã præbeas.

MILLE OVIVM] hæc dicuntur hic ab Agamemnone. eadẽ loquitur Menelaus apud Soph. *Mm iij quem*

A quem locum supra produxi: & item Vlyſſes his verbis, Εφθαρμένους γὰρ ἀρτίως ἐνελεστομεν Λείας ἀπάσας, καὶ κατλυαλομένας Ἐκ χειρὸς αὐτοῖς ποιμνίων ὀπιζάταις. id est, pecora omnia modò interfecta, & necata reperimus vnà cum pecorum magistris. *mille onium*, autem, id est, mille oueis. talia sunt illa, quæ proferunt Gellius lib. 1. cap. 16. & Macr. lib. 1. Saturn. ex bonis & probatis scriptoribus, M. Tullio, Quadrigario, Lucilio, *mille hominum, mille nummum, mille passuum.*

INSANVS] Cùm in iudicio illo, & disceptatione armorum Achillis nemo præter Vlyſſem cum Aiace contenderet, ceterique ei omnes cederent, Aiace enim à iudicio discessisse ab Vlyſſe victum, armaque Vlyſſi adiudicata fuisse, atque ex ea iniquitate Aiace incredibili animi dolore affectum in furorem incidisse cùm multi auctores litteris, & memoriæ prodiderint, tùm ea de re pulcherrima exstat ea, quam sæpe iam commemoravi, Sophoclis tragœdia, quæ inscribitur *Αἴας μάστιγφόρος*. Pindarus quoque Nem. ὠδ. η. ostendens, quanta vis sit callidæ, & artificiosæ orationis, dicit, Græcos eloquentia Vlyſſis, non æquitate, aut veritate rei adductos Vlyſſem Aiace prætulisse. **B** ΕΧΘΡΑ δ' ἄρα πάρασις ἰὺ καὶ πάλαι, αἰμύλων μύθων ὁμόφυτος δολοφρεδῆς κακοποιὸν ὄνειδος· ἀπὸ μὲν λαμπερῶν βιάται, τῶν δ' ἀφ' αὐτῶν κῶδος ἀπίνει σαθρόν. id est, Sed nimis odiosa olim quoque eloquentia erat, blandorum sermonum socia, fallacium cogitationum plena, opprobrium maleficum: quæ id quidem, quod clarum & splendidum est, per vim deprimit: eorum autem, quæ sunt obscura, decus victum attollit.

INCLYTVM VLYSSEM] in eadem tragœdia Ajax Palladi, quid fecerit, roganti, respondet se Vlyſſem domi habere victum eo consilio, vt eum domus interioris columnæ attrictum, flagellis ad necem cædat.

ET MENEL. VNA MECVM] eo ipso in loco Ajax percunctanti Palladi non solum fatetur, verum etiam, vt gloriosum quiddam prædicat, se sanguine Græcorum ferrum tinxisse: in eis autem Agamemnonem, ac Menelaum interfecisse. **C** πρὸς Ἀφροδίτῃν ἠλκμασις χέρεα, Αἰ. Ως ἔπειτ' Αἴανθ' οἶδ' ἀπμάσον ἔπ. Αθ. Τεθιάσιν αὐδρες, ὡς τὸ σὸν ζῶνκ' ἐγφ.

TV CVM PRO VITVLA] Verba plebeij. Cùm Græci Aulide detinerentur aduersa tempestate, neque vlla eis nauigandi facultas daretur, Agamemnon partim Chalcantis responso adductus, partim ambitione impulsus filiam suam Iphigeniam simulatione nuptiarum domo arcessitam Dianam immolare instituit: quam Diana ad Tauros vsque ductam, cerua in eius locum substituta eripuit. Agamemnon apud Euripidem in ea tragœdia, quæ Iphig. in Aulide inscribitur, sic de hoc Chalcantis responso, suoque consilio loquitur. Ηθροισμένοι δὲ, καὶ ζῶντες ὄπας ἔρατ' ἠ' μὲν δὲ ἀπλοῖα χροῖμένοι κατ' Αὐλίδαν, Χάλκας δ' ὁ μάλιστα ἀπλοῖα κερχήμενος ἀνεῖλει Ἰφίγηνειαν, ἡ δ' ἔπειτ' ἐγφ. Ἀρτέμιδι θύσασθ' ἡ δ' οἰκίσθη πέδον. Καὶ πλὴν τ' ἔπειτα, καὶ κατὰ σκαφῶς φρυγῶν θύσασθαι, μὴ θύσασθαι δ' ἔν εἶναι πέδον. id est, congregato autem, & vnum in locum contracto exercitu, sedebamus, nauigandi facultatem non habentes ad Aulidem. Chalcas autem vates, consilij inopia laborans, respondit oportere

me Iphigeniam, filiam meam, Dianam, quæ huic solo præsidet, immolare: quod si Iphigeniam immolaremus, & nauigandi facultatem nobis fore, & Phrygium euersionem: sin minus, ea, quæ nunc sunt. Apud Sophoclem autem in ea tragœdia, quæ Electra inscribitur, Clytemnestra ab Electra accusata, quod virum suum interfecerit, sic respondet, atque hac sui facti defensione vitur: quia ille filiam suam solum Græcorum mactandam præbere non dubitavit. verba Sophoclis sunt hæc. Ως ἐξ ἐμῶ πέθικεν, ἐξ ἐμῶ, καλῶς ἔξοιδε, τῶν δ' ἀρνηοῖς ἔκ ἐνεστ' μοι. Ἡ γὰρ δίκη νιν εἶλεν, ἔκ ἐγφ. μόνη· Ἡ γὰρ δ' ἀρνηοῖς, εἰ φρονέσ' ἐτύχχανες· Ἐπὶ πατρὸς ἔπος σὸς, ὄν θρηναῖς ἀεὶ, τὴν σὴν ὁμαίμων μῆνος Ἑλλήνων ἔτλη θύσασθαι θεοῖσιν. id est, à me interfectum esse præclare scio, neque negare possum. Iustitia enim eum de medio sustulit, non ego sola: cui te opitulari oportebat, si sciperes. Nam pater iste tuus, quæ semper luges, tuam sororem solus Græcorum dijs ausus est immolare. At Pindarus, quasi res in dubium veniat, quaerit utrumne dolor ex Iphigeniæ filia necesse susceptus Clytemnestram, vt virum interficeret, impulerit, an nocturnæ adulteri blanditiæ: his verbis.

πότ' ἄρα νιν ἀρ' Ἰφίγηνειαν ἐπ' ἐυέλπω σπαλθεῖσθαι τῆλε πάρας ἔκτισε βαρυπάλαμον ὄρασι χόλον, ἢ ἐτέρω λέξει δαμαλιζόμεναι ἔννηχοι παρ' ἄλλων κοῖται, Lucre. lib. 1. Iphigeniæ mactandæ causam in religionem confert, his versibus. **E** Aulide quo pacto Triviai virginis aram Iphianassai turparunt sanguine foedè Ductores Danaum delecti, prima virorum. Sequitur illa deinceps aliquot versibus interpositis. *Nec misera prodesse in tali tempore quibat, Quod patrio princeps donarat nomine regem. Nā sublata virum manibus, tremebundaque, ad aras Deducta est, non vt sollenni more sacrorum Perfecto, posset claro comitari Hymenæo: Sed casta incestu nubendi tempore in ipso Hostia concideret mactatu macta paræis, Exitus vt classis felix faustiusque, daretur. Tantum religio potuit suadere malorum.* M. Tull. item stultam Agamemnonis religionem reprehendit lib. 3. off. his verbis. *quid Agamemnon? cùm deuouisset Diana, quod in suo regno pulcherrimum natum esset illo anno, immolauit Iphigeniam, qua nihil erat eo quidem anno natum pulchrius. promissum potius non faciendum, quam tam tetrum facinus admittendum fuit.*

MOLA SALSATA] farre cum sale. Fest. *Mola vocatur etiam far tostum, & sale sparsum, quod eo molito, hostia aspergantur.* **F**

RECTVM ANIMI] τὸ ὀρθόν, id est, τὴν ὀρθότητα. rectitudinem diceremus, si esset vsitatum. *rectum animi*, est sanitas & constantia. sup. saty. 1. lib. 1. rectum vsurpauit nullo alio adiuncto. *sunt certi denique fines, Quos ultra, citraque, nequit consistere rectum.* rectum animi seruas: igitur, id est, tunc mentis compositus: tunc sanus es?

QVORSVM?] inquit Agamemnon. **INSANVS]** quem insanum dicis fuisse, verba sunt plebeij.

VERVM EGO, VT HÆRENTEIS] hunc locum paullo antè ex Euripide, & Lucretio illustrauimus. eodem pertinent & illa ex eadem tragœdia, quæ respondet Agamemnon filia mortem deprecanti. *Ὅσα δ' ὄσον σφάπτουμα ναύφρακτον τὸ δὲ Χάλκων ὄπλων ἀνακτες Ἑλλήνων ὄσι. Οἷς νόσος ἔκ ἐσ' Ἰλίου πύργος ἐπι, εἰ μὴ σε θύσασθαι, μάλιστα ὡς Χάλκας λέγει.* id est,

A id est, vide quanta sit hæc classis, quàm multi Græcorum duces: quibus non licet ad Troiam nauigare, nisi te mactem, vt vaticinatur Chalcas. Sed quod diximus suprâ, Euripidem, & Eustathium secuti, Iphigeniam à Diana fuisse liberatam, ac sublatam, non immolatam. Pausanias quoque in Arcad. narrat ab Arcadibus idem vulgo dicitari. præterea testatur Hesiodus Iphigeniam non esse mortuam: sed Dianæ beneficio, ac munere inferorum esse Deam, quam Hecaten appellamus. *berenteis* autem, id est, à ventis aduersis impeditas, & in littore iacenteis.

PRVDENS] sciens, iudicio ac voluntate: vel prudenter.

QVI SPECIES ALIAS VERIS, &c] ex ijs duobus, quæ Agamemnoni plebeius, seu priuatus obiecerat, videlicet eum & diuos placasse suo, id est, filix suæ sanguine, & furiosum in eo fuisse: prius illud falsus est Agamemnon: hoc posterius negauit, se furiosum propterea fuisse. Nunc igitur probare conatur plebeius quod ille negauerat, hoc modo. Sed mihi prius admonend^o est lector, hunc locum in omnibus libris, quos quidem viderim, tum excusis, tum calamo exaratis esse corruptum: à me autem vnus litteræ adiectio ne restitutū. Cum enim antea ita legeretur, *Qui species alias veri.* &c. ego sic emendavi, *Qui species alias veri, meam coniecturam doctis omnibus approbantibus, & quod caput est, ipsa veritate, ac sententia hanc scripturam postulante.* species autem aliæ veris, seu alia à veris (vtroq; enim modo loquuntur Latini, vt mox dicemus) sunt species à veris differentes, species falsæ: quibus nobis occurrētibus decepti falsæ, & praua pro rectis, & veris sequimur, expetimus, probam^o. sic M. Tull. off. 3. de Regulo. *Is cum Romam venisset, utilitatis speciem videbat: sed eam, vt res declarabat, falsam indicauit.* ibidem. *apud superiores, utilitatis species falsa ab honestatis auctoritate superata est.* eadē ratione, falsa visa idem M. Tull. nominat in Lucullo, quæ cum habeant quandam veri similitudinem, nos inducunt, vt falsa pro veris habeamus. Iam verò hoc genus loquendi, *aliud vero*, aut *aliud à vero*, Latinis est ysitatum: vt docuimus in annotationibus nostris in lib. 1. Aristot. de morib. ad Nicom. ex quibus licet (opinor) nobis exempla in hunc locum transferre. M. Brut. epist. ad M. Tull. li. 2. *Nos ab initio spectasse otium, nec quicquid aliud à libertate cōmuni quæsisse, exitus declarat.* *aliud à libertate*, id est, diuersum, discrepans, & differentes à libertate. Tibull. lib. 3. eleg. 4. *Hoc tibi coniugium promittit Delius ipse, Felix: hoc alium desine velle virum.* hoc alium, id est, alium ab hoc, alium quàm hunc. sic enim & emendat, & explicat M. Muretus mihi assentiens. Atque ita loquuntur Græci. Plato in Menone. *ἄλλο ἐπιστήμης*, aliud à scientia. Aristot. rhetor. 2. *Τὸ γὰρ δεινὸν ἔπερον τὸ ἐλεεινὸν.* .i. horribile enim aliud est à miserabili. & de morib. ad Nicom. lib. 10. *ὁ φίλος ἕτερος ὢν τὸ κολακός.* id est, amicus cum sit alius ab assentatore, &c. Idem lib. 5. *ἢ γὰρ τὸ δίκαιον ἢ σπασδαίον, ἢ τὸ ἐπιφύκτες ἢ εἰ δίκαιον ἄλλο, ἢ εἰ ἀμφοῖν σπασδαίον τινὸν ἐστὶ.* id est, aut enim iustum non est bonum, aut æquum non, si aliud est

à iusto: aut si ambo iusta sunt, idem sunt. Iterum D Plato in Parmenide. *ὡς ἐδ' ἀνέπας εἶν ὁ, ὡς ἐστὶν, ἐν, ἀλλ' ἕτερον ἐνός.* .i. itaque ne sic quidem fuerit vnū, quod est, sed aliud ab vno. & in eodem dialogo iterum, ac sapius. Idem in Sophista. *πομπία ἕτερον ἀρετῆς.* .i. improbitas aliud est à virtute. & Hor. epist. ad Quintium lib. 1. *Nēve putes alium sapiente, bonoque beatum.* Idem ad August. lib. 1. *Edicto vetuit ne quis se, præter Apellem, Pingeret, aut alius Lysippo duceret ara.* Ita igitur probat, Agamemnonē furiosum esse. *Qui species alias veris*, id est, vt diximus, à veris differenteis, seu nō veras, & præterea sceleris tumultu permittas, id est, cum scelere coniunctas capiet, cōmotus habēdus est, & furiosus. at tu secutus es speciem religionis falsam, & cum scelere coniunctam, tum cum filiam tuam Dijs immolare instituisti, quasi eos eius sanguine placaturus, & tuæ classi secundum exitum, faustamque nauigationem ab illis impetraturus. furiosus igitur fuisti. Porphyrio quidem quamuis aliquantum sit corruptus hoc loco, vt & multis alijs locis, meam coniecturam, meamque interpretationem adiuuat, & confirmat. sic enim ille. *Qui concipit animo species falsas, & vera non videt, is demens est.* Postremò in cod. Tornes. quamuis hic locus sit itidem corruptus, tamen his verbis explicatus est: *Species veritati dissimileis.* Quod autem simius quidam, indignus, qui à me nominetur, nuper scripsit, nihil hic esse mutandū & quia scriptum sit in omnibus libris manuscr. *alias veri:* & quia tale sit hoc *alias veri*, quale apud Lucr. *aliena salutis*, nā ille valde desipit. Nam primū longè dissimilis significatio est vocis *alienus*: deinde longè alia structura. dicunt enim Latini, *alienus vero*, à vero, veri: & *alius vero*, *alius à vero*: numquam autem *alius veri*. Tum verò *aliud à vero*, seu *aliud vero*, est id, quod est vero dissimile, seu quod non est verum: *alienum à vero* autem, quod est contrarium & inimicum vero: quemadmodum apud Lucretium, *aliena salutis*, dicuntur inimica saluti, pestifera, & letalia: apud Horat. autem *species aliæ à veris* dicuntur, aliæ quàm veræ: differentes à veris, & ita non veræ: & apud eundem in illo versu, *Nēve putes alium sapiente, bonoque beatum*: alius sapiente, & bono dicitur is, qui alius est, quàm sapiens & bonus: seu alius præter sapientem, bonūque. Denique non potest dici aliud ijs de rebus, de quibus alienum, neque alienum de quibus aliud, in eandem sententiam. Verbi gratia, consuetudo aliud quiddam est à natura, non tamen alienum est à natura. Vulgò enim dici solet, consuetudinem esse alteram naturam. Ars aliud est à natura: sed non est alienum à natura. dicere enim solemus, artem imitari naturam. Æquum & bonum, id est, τὸ ἐπιφύκτες, aliud est à summo, seu scripto iure. non est tamen alienum à summo iure: sed est melius, quàm summum ius. Sex cetera alia exempla similia proferre possum. Sed hæc pauca sint instar multorum. Fui autem ea causa paullo longior, vt comprimerem quorundam impudentiam, qui cum sint in lingua Latina peregrini atque hospites, quasi Romæ cum Varrone, ac Ciccone vi-

A xerint, de hac lingua magno supercilio sententiã pronuntiant, & ceteros, qui in ea bonam partem ætatis consumserunt, arroganter & fastidiosè tertio quoque verbo damnant.

AIAX, IMMERITOS DVM OCC.] licet le gere hunc versum sine interrogatione, vt sit concessio, hoc modo: demus, Aiace[m] desipere intereã dum agnos immeritos occidit: tu cum scelus admittis, id est, cum filia sanguine manus tuas cruentas ob titulos inaneis, sanã mentis es? & videtur argumentum esse à minori, hoc modo: si Ajax insanus habetur eò quòd agnos iuglauerit: quanto tu infanior, qui filiam tuam mactauisti ambitione adductus: licet & interrogando pronuntiare. Aliquot libri veteres habent, *cum occidit*, quam scripturam magnopere probo.

SCELVS ADMITTIS] filiam occidis. scelus enim cædem semper aliquam, aut impietatem cõtinet, vt alibi admonuimus. patriam prodere: parentes violare: Deos contemnere: hominem, qui non læsit, & ciuem occidere, scelus est.

STAS ANIMO?] idem valet, quod illud superius, Rectum animi seruas? ãsne compos mentis? minimè verò.

ET PURVM EST VITIO] expers vitij mēdosenonnulli coniungunt nomen vitio cum voce tumidum. purum iunxit cum patrio casu Oda 22. lib. 1. ibi *scelerisq; purus*.

CUM TUMIDVM EST COR?] tale est illud M. Tullij Tuscul. lib. 3. Itaque non inscite Heracleotes Dionysius ad ea disputat, quæ apud Homerũ queritur Achilles, hoc (vt opinor) modo. Corq; mentem penitus turgescit tristibus iris, Cùm decore, atque omnime orbatum laude recordor. Num manus affecta rectè est, cum in tumore est? aut num aliquod membrum tumidum, ac turgidũ nõ vitiosè se habet? sic igitur inflatus & tumens animus in vitio est. Sunt autem versus illi Homeri, quos M. Tullius Latinos fecit, ex il. 1. Ἀλλὰ μοι οἰδέονται κραδίη χόλω, ὁππότε ἐκείνη Μήσομαι, ὅς ἀσφύλλον ἐν Ἀργείοισιν ἔριξε.

SI QVIS LECTICA] aliud argumentum à minori.

PVPAM, AVT PVPILLAM] sic habent nonnulli codices calamo exarati, quos ego secutus sum. nam vulgata quidem scriptura, *Rufam, aut pusillam*, quæ reperitur etiam in nonnullis veteribus cod. mendosa est, cum prima syllaba nominis *pusillam*, sit breuis. circumfertur & hæc *Rufam, & Rusillam*, quam non improbo. pupus autem idem, quod puer: ex quo pupulus & pupillus. Catull. ad Caton. *Deprendi modo pupulum puella Trufantem*.

INTERD. HVIC OMNE ADIM. IVS PR.] prætor ei interdicit suorum bonorũ administratione, tanquam furioso, & det curatorem bonis. sed quid opus est prætoris interdicto, cum lex ipsa interdicit, vt mox dicemus?

ET AD SANOS ABEAT TVT. PR.] tutelam posuit pro curatione. nam proprie tutorem appellant iurifconsulti, qui datur pupillis: curatorem, qui puberibus, vsque ad annum 25. Datur etiam prodigis, & furiosis curator: sed non ita, vt puberibus. bonis enim eorum datur, non ipsis,

seu personis, quemadmodum ex pandectarũ libris intelligere licet. vetabant autem XII. tabulæ furiosum dominum esse rerum suarum. earumq; curatio ad illius gentileis, & propinquos pertinebat. Cornificius lib. 1. ad Herenn. *si furiosus existit [aliàs esse incipit,] agnatorum, gentiliũq; in eo, pecuniãq; eius potestas esto.* Columella lib. 1. cap. 3. scribit, Catonẽ dicere solitum, eũ, qui agrum coleret nec salubri celo, nec fertilem, velut cõmotæ mentis ad agnatos, ac gentileis esse deducendum. sic & Varro lib. 1. de re rustica. *Qui salubre locum negligit, mente captus est, atque ad agnatos, & gentileis deducendus.* Iustinianus Institutionum iuris ciuilibus lib. 1. Tit. de curat. furiosi quoque, *& prodigi, licet maiores viginti quinque annis sint, tamen in curatione sunt agnatorum ex lege duodecim tabularum.* Quod si desint propinqui, dantur curatores à prætorẽ, vt supra epist. 1. lib. 1. *Nec medici credis, nec curatoris egere A prætorẽ dati.*

QVID? SI QVIS NATAM] sic legendum est, & ita habent libri calamo exarati, non, vt vulgati, *Quod si quis,*

MVTA] ἀλόγῳ, vt idem saty. 3. lib. 1. *Mutum & turpe pecus*, homines significans quasi mutos, id est orationis & rationis experteis ante inuentum sermonis vsu.

INTEGER EST ANIMI?] vt supra ead. sat. Integer est mentis. &c.

HIC SVMMAM EST INSANIA.] sic restitui ex libris manuscr. Nam vulgati omnes habent, hic est summa inf. planè inconcinne, atque incompositè.

QVI SCELERATVS:] qui sceleratus erit, idem & furiosus erit.

QVEM CEPIT VITR. F.] qui fama populari ducitur, quæ fragilis, & leuis est, hic & furore concitatus est. Vitream posuit pro fragili. Od. 17. lib. 1. pro pellucida, aut splendida, aut marina, quia vitri color, aquæ coloris similis sit.

HVNC CIRCVMT. GAVD. BELL. CR.] id est, hic insanus & mente captus est. *Circumtonnit*, id est, attonitum reddidit, seu ἐμβρόνητον. Nam interdum tonitru homines de gradu, & statu mentis deturbat. Bellona Martis foror, sacerdotibus suis, & suorum sacrorum cultoribus bonam mentem adimebat, ita vt destructis gladijs cruenti circumcursarent. Festus. *Bellona dicebatur dea bellorum, ante cuius templum erat columella, quæ bellica vocabatur: supra quam, hastam iaciebant, cùm bellũ indicabatur.* significat, Agamemnonem populari fama adductum & bellum Troianis intulisse, & filiam suam mactauisse, ideoque furiosum esse.

NVNC AGE] nunc docet, luxuriosos quoq; & astitos insanire.

VINCIT ENIM, STVLTOS RAT.] sic loquitur saty. 3. lib. 1. *Nec vincet ratio, tantumdem vt peccet, idẽmque, &c.* Nonnulli libri veteres habent, *Vincet.*

HIC] Nomentanus, aut quiuis alius ei similis.

EDICIT, PISCATOR VTI, PO.] edicere est palam, & clarè, & veluti pro imperio dicere. Ter. Eunuch. *miles, nũc adeò edico tibi: Ne vim facias vllam in illam.* Virg. Æn. 3. *socijs tunc, arma*

A *arma capessant, Edico.* Itaque dicuntur edicere praetores, & consules, cum proponendum in publico, vel publice praedicandum, ac proclamandum, curant quid sint obseruaturi, vel quid fieri velint, vel aliud simile, hic igitur luxuriosus nepos simul atque amplissimi patrimonij heres factus est, atque hereditate adiit, edicit ut piscatores, aucupes, vnguentarij, coqui, cupediarij, lenones, scurræ, & id genus deliciarum, ac libidinum ministri, sibi praesto sint, domumque veniant. Ad hæc quæ hic ab Horatio dicuntur, pertinet illud, quod dicebat Diogenes Cynicus, prodigos & nepotes fibus in loco edito & praecipiti natis esse simileis, quia, quemadmodum harum fructibus non homines vescuntur, sed corui & vultures: ita & profusorum ac nepotum bonis non viri boni, sed assentatores, lenones, meretrices, & tales pestes fruuntur.

TUSCI TURBA IMPIA VICI] homines, qui emunt, ut pluri reuendat, id est, *παλιχόπλητοι*. Plaut. in Curculione, *In Tusco vico ibi sunt homines, qui ipsi sese venditant.* turbam Tusci vici impiam, id est, periuram, sceleratam, Deorum contemtricem, nominat, propterea quod hoc genus hominum nihil proficiat, nisi strenue mentiat, & peieret. alij lenones malunt significari, qui omnium maxime sunt periuri, atque impij, quod videtur verius. sequitur enim mox *Verba facit leno.* iam vnde appellatus sit vicus Tuscus, docet T. Liuius lib. 2. & Varro lib. 4. de ling. Lat. & Seruius ad illum locum Virg. *Æn. 5. Tres equitum numero turma.* vbi hunc locum profert.

CVM SCVRRIS] scurræ sunt *σαυρολόχοι*, parafiti, qui risum mouent diuitibus pabuli causa.

FARTOR.] a faciendo factores appellati, qui farcimina conficiunt.

CVM VELABRO] Velabrum, locus Romæ a vehendo dictus, quod cum paludibus mons Auentinus a reliquis esset disclusus, eò ex vrbe, quadrante soluto per paludes illas aduehebatur. Alij a velis, propterea quod viam, quæ è foro ad hippodromum ferebat, velis obtendere solebat. In eo habitabant vnguentarij, ut vult Porphir.

MACELLVM] macellum dictum vel à voce Græca *μάγειρος* paucis litteris immutatis, vel à Macello quodam, qui exercebat in vrbe latrocinia: quo damnato censes Emilius, & Fuluius, statuerunt, aut ut in domo eius obsonia venderentur: aut ut ex eius pecunia locus publicus obsonijs vendendis accommodatus exstrueretur. sic fere Varro lib. rerum Romanorum, & Plutarchus quaest. Rom.

ACCIPERE QUID CONTRA] quidam libri verteres habent, *Accipe quid contra hæc, &c.* Accipe autem, id est, audi, seu cognosce. sic Virg. lib. 2. *Æneid. Accipe nunc Danaum insidias,* notat Seruius ad illum locum, *da Tityre nobis,* in Tityro.

ÆQVVS] placidus, facilis. assentiens huic lenoni, æquissimo animo orationem lenonis audiens. est enim hæc vis huius nominis interdum, ut sæpe antea admonuimus.

IN NIVE LVCANA] alloquitur venatorem, dormis sub dio, *αὐθροιαίτης*. supra Od. 1. lib. 1. *manet sub Ioue frigido Venator.*

TV PISCEIS] hæc oratio habetur ad piscatorem.

HIBERNO EX ÆQVORE] ex mari pisceis euerris tempore hiberno. hieme piscaris, quo tēpore difficilior, laboriosior, periculosior denique est piscatio. Scriptura, quam in quattuor codic. manuscriptis, vno Vatic. Rain. Cardin. Ian. Tornef. reperi, *hiberno ex æquore verris*, ita mihi, & omnibus viris doctis, quibuscum communicavi, probata est, ut temperare mihi non potuerim, quin ita excudendum curarim: quamquam vulgatam *vellis* non damno. à verbo verrendi autem euerriculum esse nominatum, retis genus, quod, quicquid piscium nactum fuerit, euerrit, docet Nonius: citatque locum illum Cicer. ex orat. de signis. *Quod vnquam, iudices, huiusmodi euerriculum illa in prouincia fuit?*

DECIES] decies centena sestertium nummum millia.

TIBI TRIPLEX] triplum: & ita fortasse legendum. lenonem alloquitur.

MEDIA DE NOCTE] infra epist. ad Mæcenatem 2. lib. 1. *media de nocte caballum Arripit.*

FILIVS ÆSOPV] Clodius Æsopus, Clodij Æsopi tragædi filius, luxuriosus nepos: cui Æsopum patrem histriionem ducenties sestertium reliquisse constat. Dignus planè fuit pater filio, siquidem illius patina sexcentis sestertijs fuit æstimata, filius autem margaritas deuorauit.

DECIES] id est, decies centum millia sestertium nummum.

SOLIDVM] integrum, non comminutum, vno hausto.

DILVIT] aceto maceravit, & liquefecit.

BACAM] vnionem, margaritam. sup. Od. 8. epod. *Nec sit marita, quæ rotundioribus Onusta bacis ambulet.* Tradit Suetonius C. Cæsarem Caligulam similiter portentosissima ciborum genera esse commentum, ut pretiosissimas margaritas aceto liquefactas obsorberet. Tale quiddam & de Cleopatra narrat.

NEQVITIA, ET NVG. PRAVOR. ET AM. GEM.] nequitia, (id est luxuria, & profuso vitę genere) & ingenij leuitate, & studio rerum malarum simillimum. vide annot. ad illum locum, *ad cetera pane gemelli.* epist. ad Fuscum Arist. lib. 1. male enim Porphirio, si modò eius oratio est, putat *gemellum* positum esse pro *gemellorum*. iam nequam homines dicuntur libidinosi, luxuriosi, luronnes, & voluptatibus liquefacti homines, ad nullam rem vtiles, ut alibi diximus.

LVCINIAS] hic fit *ουαιπειρος* duarum vocalium *i* & *a*, ut alibi docuimus. hoc idem factitasse Æsopum histriionem tradidit Plin. lib. 10. his verbis, *In patina posuit aueis cantu aliquo, aut humano sermone vocaleis sex nummis singulas coemtas nulla alia inductus suauitate, nisi ut in his imitationem hominis manderet.*

IMPENSO COEM.] impenso pretio coemtas: magno pretio comparatas.

QVORSVM ABEANT SANI?] id est, nonne sit absurdum, si iudicentur, aut censeantur sani?

A **CRETA, AN CARBONE NOTANDI?**] laudandine sunt, an vituperandi? in tribus cod. antiquis scriptum reperi, *Quorsum abeant sani, ut creta, an carbone notati? ut fortasse ita legendum sit Quorsum abeant? creta, ut sani, an carbone notandi?* verum iudicet lector potius. Vnum testabor, in omnibus libris antiquis scriptum esse *notati*.

EDIFICARE CASAS] hæc solent à pueris factitari. Tibull. li. 2. elegia. 1. *Turbag, vernarū saturi bona signa coloni Ludet, & ex virgis exstruet arce casas.* Conatur autem ostendere, puerilius esse amare, viro barbato, quàm hos ludos puerileis ludere.

PLOSTELLO] plostellum, pufillum plastrum: sic sup. dixit *plostra ducenta*.

AMENTIA VERSET] id est, is dicendus sit amens, vel non dubium fuerit, quin eum amentia agitet, duo cod. calamo exarati habent *amentia vexet*. quæ scriptura non est reiicienda: neque tamen admodum refert vtro modo legas, quod ad sententiam attinet.

SI PVERIL. HIS RATIO ESSE EVIN.] admonitum lectorem velim, libros omneis vulgatos esse corruptos, in quibus hæc scriptura inueteravit: *Sic puerilius: cū legendum sit, Si puerilius his ratio esse euincet am.* ut habet quattuor cod. antiqui, vnus Vatic. Iann. Faer. Tornef. & item Clericanus & Nicotianus. Hoc igitur sentit Horatius, si doceo, ac peruineo rationibus & argumentis firmissimis, puerilius & stultius esse homini barbato amare, quàm ædificare casas, & similia: nec quicquam interesse, vtrum talem nūc, barbatus, & grandis natu scilicet, ludum ludas, qualem olim ludebas, cū puer esses trium annorum, an meretricis amore caprus plores: quæro ex te, si sine facturis, quod olim fecit Polemo, qui, cū antea mollissimè, ac dissolutissimè viueret, assidueque in conuiujs, & lustris versaretur: posteaquàm à Xenocrate philosopho Academico reprehensus & obiurgatus est, omisso priore illo viuendi genere, dicitur sese totum ad sapientiæ studium contulisse?

TRIMVS] puer trium annorum. coniungendum est autem nomē *trimus* cum aduerbio *prius*, hoc modo, vtrumne in puluere tale nunc opus ludas, quale prius ludebas, cū trimus eras. Itaque tollenda est distinctio nota, quam habent vulgati codices post vocem *trimus*, & post nomē *puluere* locanda.

POLEMO] hanc rem sic Laërtius, *καί ποτε συνθέμενος πῶς νέους ἐστρατομένους, καί μεθύων εἰς τὴν Ξενοκράτους ἦλθε χολῶν. ὁ δὲ ἐδὲν διατραπίς συνεῖρε τὸ λέγον ὁμοίως. ἦν δὲ πρὶ ἀποφροσύνης. αἰετὸν δὲ τὸ μεράμιον, κατ' ὀλίγον ἐθηράθη, καὶ ἔπος ἐγένετο φιλόπονός, ὡς ὑπερβάλλει τὸς ἄλλους, καὶ αὐτὸν διαδέξασθαι τὴν χολήν.* id est, *Et aliquādo re cum iuuenibus constituta, coronatus, & ebrius in Xenocratis scholam venit. Ille autem oculis immotis, simili ter orationem connectebat: eratque sermo de temperantia. Adolescens autem audiens, paulatim captus est: & usque adeo fuit industrius, studioque ac labori deditus, ut ceteros superarit, & magistro in schola successerit.*

INSIGNIA MORBI] deliciarum, & amo-

ris indicia, ornamenta amatoria: quæ statim enuumerantur.

FASCIOLAS] quibus coronæ praligabantur, seu quibus crura vinciebantur. M. Tull. lib. 2. epist. ad Attic. & *Epicratem suspicor (ut scribis) lasciuū fuisse. etenim mihi caliga eius, ut fascia cretata, non placebant.* Idem in orat. de Haruspice. respondit. *P. Clodius à crocōta: à mitra, à muliebribus soleis, purpureisq; fasciis, à strophio, à psalterio, à flagitio, à stupro est factus repente popularis.* Idem in oratione in Clod. & Curionem. *Tūne cum vincerentur pedes fascijs, cum calanticam capiti accommodares, cum strophio accurate pracingerere: &c.* Greci vocant taniās. Ita apud Platonem in symposio interuenit Alcibiades ebrius, coronatus, & fascijs redimitus. verba Platonis hæc sunt, *καὶ ἐπισημαὶ ὄπι τὰς ὑπὸς ἐστρατομένους αὐτὸν καὶ πρὶ ἐπισημαὶ δασυὶ καὶ ἰων, καὶ τανίας ἐχόντα ὅτι τὸ κεφαλῆς πᾶσι πλάτεις, &c.* & Archytas apud Stobæum declarat, fasciarum vsum ad mollitiem pertinere. *διὰ τὸ πᾶσι ἰδαμῶς καλὸν ἔπεσθῆσι πολλὰς κατασείπειν τὸ σῶμα, ἢ τὴν τανίας καπιλεῖν.* id est, *iccirco nullo modo honestum est, multis vestibus corpus tegere, neque fascijs inuolueri.* Vtebantur etiam fascijs homines infirma valetudine, & qui ex morbo surrexerant, & conuauerant, necdum satis firmi erant.

CUBITAL] sic legendum, non *cubitale*. quāuis enim vtrumque sit Latinum, tamen *cubitale*, non patitur carminis lex. nam prima nominis focalia syllaba producit, cum à faucibus sint appellata. est autem cubital à cubito nominatum. erat enim puluinus, cui innitebantur inter cenandum: quamquam hic tegmentum brachiorum potius significat, quod *περιβραχίονα*, seu *περιβραχίωνιον* Graeci appellant. focalia autem solita erant ad hiberi ab imbecillis ad arcendum frigus à collo, & faucibus. eisdem utebantur mulieres, mollisque, & voluptarij homines, paulū à mulierib' differentes. Quintil. lib. 11. cap. 3. *Palliolium sicut fascias, quibus crura vestiuntur, & focalia, & aurium ligamenta, sola excusare potest valetudo.*

CORONAS] quibus utebantur in conuiujs & comotationibus, ut alibi ostendimus. Plaut. in Menæchm. *Non ego te modo hic ante adeis cū corona florea vidis Astare?* Idem Amphit. *spectatores, vobis spectantibus Capiam coronam mi in caput: assumulabo me esse ebrium.* Idem Asinar. *Possis, si forte accubantem tuū virum conspexeris, Cum corona amplexū amicam si videas, agnoscere? lege annotata ad locum illum neclendis apium coronis.* Od. 11. lib. 4.

CORREPTVS] libri aliquot veteres habent *correctus*. quod magis probo: & ita excudi iusseram. potest tamen recepta scriptura ferri.

MAGISTRI] Xenocratis. M. Tull. de finib. lib. 5. *Hic Xenocrates, hic eius auditor Polemo.* Fuit autē Xenocrates, continentissimus: de quo cūm Lais meretrix aliquando sponzionem fecisset, *ni eum ad suos amplexus pelliceret, atque adeo perpelleret, & sub noctem metu simulato ad eum confugisset, ut apud illum totam noctem manendi, & cum eo cubandi causam probabilem, seu necessariam potius haberet: ille eam quidem domum recepit, & secum cubare passus est: sed ne tantillum*

A lum quidem commotus est. qua re comperta cū ij, qui cum ea sponſionem fecerant, quali sponſione viſta, pecuniam ſtipulatam flagitarent: reſpondit illa, ſe de homine, non de lapide, ſponſionem feciſſe.

PORRIGIS IRATO P.] confert iterum amato rem cum puero.

AGIT VBI SECVM, EAT, AN NON] totus hic locus ex Eunucho Terent. ferè ad verbū expreſſus eſt, vbi ſic Phædria, *Quid igitur faciam? non eam, ne nunc quidem Cū arceſſor vltro? an potius ita me comparem, non perpeti meretricum contumelias? Excluſit, renocat. redeam? non ſi me obſecret.* imitatus eſt & Perſius ſaty. 5. *Nunc ferus & violens: at ſi vocet, haud mora, dicat. Quidnam igitur faciā? nec nūc cū arceſſor, & vltro Supplicat, accedam?* in verſu Horatij, *Excluſit: renocat: redeā? non ſi obſecret.* ſubintelligendum eſt, me, vt ſit integra oratio, qualis eſt apud Terent. *non ſi me obſecret.* agit porro reſtitui auctoritate nouem codic. antiq. adductus, vnius Vaticanani, Rain. Card. Torneſ. 2. Nico. 2. Ruſſard. Cleric. mei: *agit ſecum* autem, id eſt, loquitur ſecum. nam qui loquitur, agit, vt inſrā annot. ad epift. 2. lib. 2. verſu 3. *Tibiſe vel Gabijs & tecum ſic agit. &c.*

B Ô HERE, QVÆ RES NEC MODVMH.] ſic Terent. *Here, qua res in ſe neque conſilium, neque modū Habet vllū, eam conſilio regere non potes, &c.*

SIBI NIHILO PVS EXPLICET] Terent. *Nihiloplus agas, quam ſi des operam, vt cum ratione inſanias.*

PICENIS] ſaty. proxima, *Picenis cedunt pomis Tiburtia ſucco.*

GAVDES, SI CAMERAM] Quid? (inquit) cū tu excerpens ſemina ex pomis Picentiniſ, gaudes ſi quo caſu camerā. i. tectum in curuitate formatū, vt exponit Feſtus, percuffiſti? *penes te eſt?* id eſt, eſne mentis compos? profeſſo non eſ. *gaudes*, igitur, nempe quali ea res ſignificet, omnia tibi lata, & ſecunda in amore euentura. Atque hunc locum ita eſſe intelligendum argumento erit id, quod à Iulio Polluce lib. 8. eo capite, in quo conuiuiorum luſus enumerat, traditum eſt.

C Επὶ τῶν μῶν τῶν ἀπὸ τοῦ πῶν μῆλων, ὁ πῶν ἐγκρίται πῶν μῆλοις ἐνδοθεν, ἀκροῖς πῶν πῶν τοῖς πῶν δεξιῶν δύο δακτύλοις συμπίπτουσι ἐπὶ διάβροχον καὶ ὀλισθηρὸν ὃν εἰ πῶν ὕψος πῶν ἴσκειν, ἔσμαινοντο τῶν πῶν εὐνοῖαν πῶν πῶν πῶν παιδικῶν, &c. id eſt. Præterea ſemen malorum, ſeu pomorum, quod ineſt in intimis eorum partibus, ſummis primis duobus manus dexterae digitis comprimentes adhuc madidum, & lubricum, ſi ad laquear, aut cameram ſubſiliſſet, ex eo ſignificari putabant, puellarum ſuarum erga ſe beneuolentiam, &c. Alij ſimpliciter intelligunt, ſignificare Horatium, ſani hominis non eſſe, tempus contere in mittendis, & exprimendis in cameram ſeminib? quod ferè facere ſolemus cū ceraſa edimus: neque tamen iccirco extra mentis poteſtatem eſſe dicimur, maxime ſi in regno noſtro id faciamus: aliud agere fortaiſſe, & operam ludere videri poſſimus.

QVID? CVM BALBA] hypallage eſt. erat enim recta locutio, *Quid? cūm balbis verbis an-*

noſum palatum feris, & verberas, id eſt, cūm grā diſnato iuuenū more puellam blandè appellas, qui ſanior eſ eo, qui caſas ædificat? *feris* autem reperiſcriptum in quinque cod. vet. vno Vatican. Ian. Torn. Clericano, Nicotiano, alij libri habent, *ſeris* quod tamen non damno.

ADDE CRVOREM STVLTITIÆ] accedat (inquit) ad ſtultitiā amatoris, ſcel? cædes, error, vt ſapè fieri ſolet. nepe cū miſcetur cum amore odium. Tum ſcilicet malum ingraueſcit: tum fit inſanabile, ac mortiferum amoris vulnus.

ATQVE IGNEM GLADIO SCRVTARE] idem dicit, ſed obſcurius, & Pythagoreorum more, ἀκρηγορικῶς, & συμβολικῶς, amorignis eſt. ſi quis ad amoris inſaniam ſcelus addat, dici poterit ignē gladio ſcrutari.

MODÒ (INQVAM) HELLADE PERC.] Marius quidam Helladem impotenter amabat: a qua cū ſe ſperni, & contemni putaret, eam interfecit. quo facto incredibile mæore & ægritudine affectus, atque afflictus, ſeſe è ſublīmi præcipitē demiſit. en tibi cruor cū ſtultitia coniunctus. Marij igitur exemplo oſtendit plerumque homines ab amore ad cædem, & ſcelus progredi.

CERRITVS FVIT, AN] id eſt, fuitne furioſus & inſanus, an ſcleratum quidem fuiſſe iudicabis, & tamen inſanum negabis, & ſanum fuiſſe dices? perinde ac ſi dicat: quo pacto poteſt eſſe ſanus, & ſcleratus? an hoc dices, Marium non fuiſſe inſanum, ſed ſcleratum, diſtinguēs ſcleratum ab inſano, & ſuo quamque rem nomine volens appellare? quod quidem ineptum, & abſurdum eſt. nam ſatis probatum eſt, eum ſanum nō eſſe dicendum, qui ſit ſcleratus, & cæde pollutus, καὶ μαιφόνος, *Cerritus* dictum quali *Cereritus*, id eſt, à *Cerere* percuffus, Δημητραϊκός, νυμφόληπτος. Itaque duæ ſyllabæ breues, *ce* & *re* in vnam longam coierunt. Plautus *Amphit. quaſo, quin tu iſtanc iubes Pro Cerrita circumferri?* Idem in *Pœnulo, Ne tu opinere, haud quiſquam hodie noſtrum curret per vias: Neque nos populus pro Cerritis inſectabit lapidibus.* Idem in *Rudente, Elleborofus ſum. G. at ego Cerritus: hunc non mittam tamen.* Non Marcel. *Cerritos*, & laruatos dici maleſanos, & aut *Cereris ira*, aut laruarum incurſatione vexatos ait. Sed ne quis miretur, me *Cerritus* excudendum curaſſe, liquidò confirmo ſic eſſe ſcriptum in omnibus libris antiquis. Oblata occasione nō pigebit me lectori indicare *Simeonis Boſij Lemoicis* coniecturam de quodam *Ciceronis* loco in epift. 5. lib. 8. epift. ad *Attic.* non longè à principio: vbi ſic legitur in noſtra editione, vt & in vulgata, niſi quod verſum Græcum emendauimus. *Et ſi ſolet eum, cum aliquid furioſe fecit, pœnitere. numquam autem [al. tamen] certior fuit, quam in hoc negotio. Nā, quod ad te non ſcripſeram, poſtea au diui, a tertio miliario tum eum iſſe, Πολλὰ μάρτυς κεραισιν ἐς ἡέρα θυμαίνοντι.* &c. Ille igitur pro *certior fuit*, legendum cenſet *cerritior fuit*, id eſt, inſanior: & pro *eum eſſe, euomuiſſe, &c.* Verſum etiam Græcum immutandū cenſet: *in quo* ab eo diſſentimus. Sed hac de reali.

LIBERTINVS ERAT, QVI] nunc ad ſuper-

A superstitiosos veniamus: vel, vt quidam volunt, ad eos, qui supra modum mortem extimescunt. verum tamen potius de superstitiosis sermonem nunc haberi puto, præsertim cum testetur Porphir. libertinos ab Augusto his sacris præfuisse, & ex eo Augustale esse dictos.

CIRCVM COMPITA] in quibus erant Lares ab Augusto positi. Immo verò ante Augusti tempora Compitalia sunt appellati dies festi Laribus attributi. Ouid. lib. 2. *Fast. qui compita seruant, Et vigilant nostra semper in aede Lares.*

SICCVS] ne quis dicat eum vino madidum, & ebrium fuisse.

LAVTIS MANÈ SENEX MANIBVS] oratori manus lauabant. Præterea Hesiodus vetat illotis manibus Ioui manè libare: quoniam (inquit ille) non audiunt, sed respuunt preces. *μηδ' ἐξήσας Διὶ λαίβην αἰθροπα οἶνον. Χερσὶν ἀνθρώποις, μήδ' ἄλλοις ἀθανάτοισι. Οὐ γὰρ πικρὰ κλύουσιν ἀποπνεύσαι δέ τ' ἀράς.*

ET VNVM QUIDDAM M. A. D.] ad illa superiora hoc addebat, quod sequitur. addebat ad facta. hæc verba, quibus Deos orabat, vt solus à morte vindicaretur. quid potest autem mortalis à Dijs petere maius, quàm immortalitatem? Quidam libri manu scripti habent, *Et vnum, Quidam magnum?* addens: *vnum me, &c.* quæ scriptura si cui probabitur, videtur hæc eius esse sententia, & orabat deos his verbis, *vnum me, me* (inquam) *vnum*, morti surripite, id est, à morte vindicate. quid tam magnum est, quàm immortalitatem cōsequi? vel sic distingue: quid? tam magnum? id est, quid? estne hoc tam magnum à dijs immortalitatem consequi, cum dii omnia possint: *Dijs etenim facile est, &c.*

VNUM ME SURPITE MORTI] me vnum ab inferis & Orco vindicate. me vnum immortalitate donate: vel me vnum alijs omnibus superstitem esse iubete. his verbis superstitiosum describi putabat Simeo Bosius, quia quemadmodum parentes, qui totos dies deos orabant, vt sibi filij essent superstites, iccirco superstitiosi dicti sunt: ita hic, qui se vnum omnibus superstitem esse exoptat, superstitiosus est appellandus, à quo dissentio. *surpitem* autem dictum pro *surripite*, id est, subducite, eripite.

DIIS ETENIM FACILE EST] ex his intelligimus. hunc libertinum superstitiosum fuisse. sed non videtur mihi omittendum, aut dissimulandum, quod quidam vir doctus mihi dixit aliquando in sermone: hunc libertinum non eò poni ab Horatio, vt nobis superstitiosi exemplū suppeditet: sed potius vt hominis nimium mortem extimescētis. mouebatur autem verbis illis, *vnum me surpitem morti*. Iam ne hoc quidem dubiū est, quin mortem supra modū horrere, vitiosum, & vituperabile sit. ego nihil pronuntio, & suum cuique liberum iudicium relinquo.

SANVS VTRISQVE AVR. A. O. M.] sanus toto corpore quidem ille. sed mente nō item.

MENTEM, NISI LITIGIOSVS, EXCIP. D.] id est, mentem autem dominus in vendendo, exciperet, id est, excepisset, nisi litigare vellet, vel nisi liteis amaret. Vt hic locus autem planius in-

telligatur, sciendum est, venditorem mancipij, qui in vendendo, serui vitia, quæ scire debuit, & quæ non sunt in promptu, tacuit, præstare edicto ædiliū videlicet, si non sit sanus siue corpore, siue animo, si fugitiuus, si fur. qua de re vide annot. ad illum locum, *In scalis latuit metuens pend. hab. epist. 11. lib. 2.* sed quæret aliquis. qui poterat hic à domino venire, aut omnino dominum habuisse, cum esset libertinus, vt hîc dicitur? nā libertini numquam seruierant seruitutem, quippe qui essent liberti filij. (loquor autem ex eorum sententia, qui volunt inter libertos, & libertinos discrimen fuisse.) Puto responderi posse, aut libertinum pro liberto hîc esse positum: itaq; cum seruus esset venditus: ab emtore, cui venditor in lege mancipij receperat, esse sanum corpore, & furis, noxijsque solutum, fuisse manumissum. aut Horatium, siue potius Damasippum non dicere, hunc libertinum aliquando fuisse à domino venditum: sed hoc tantum, si hic libertinus, seruus esset, & à domino suo venderetur, dominum fuisse in vendendo, mentem excepturum, id est, hoc serui vitium emtori dicturum ac pronuntiatum, videlicet non esse sanæ mentis: nisi ab emtore redhibitorie actionis periculum sibi impendere vellet. Itaque significat Damasippus superstitiosos non esse sanos animo: quod verum est. De superstitione, quam *δεισιδαιμονίαν*, id est, timorem deorum appellant Græci, scripsit libellū vtilissimum Plutarchus.

HOC QVOQVE VVLGVS] nempe superstitiosos, vt omnes ferè intelligunt: vel, vt quidam, mortem nimium extimescētis.

FÆCVNDA IN GENTE MENENI] credibile est hunc Menenium fuisse ætate Horatij quædam mente captum omnibus notum. Alij quia Dionys. Halicarnasseus scribit lib. 9. in gente Menenia, fuisse consulem quendam Menenium non satis sanæ mentis, iccirco per Menenios stultos significari putant. alij stultos, Menenios dictos, vel à verbo Græco *μῆμνα*, i. insanio: vel à nomine *μηνένος*, i. ira impotens, & iracundia elatus, vel à *μηνήνιος*: id est, frenis & habenis parens, vt quadrupes. Ego existimaui aliquando per gentem Meneniam, stultos idè significari, quia quemadmodum gens Menenia, fuit fæcunda Roma, & multarum familiarum, ita stultorum maxima est multitudo, & vt vulgò dicimus, numerus infinitus. Sed siue hoc, siue illud, aut illud probemus, hoc dicit Horatius: hoc quoque vulgus, id est, superstitiosos ponit Chrylippus in numero stultorum, qui numerus est multiplex, atque adè infinitus.

IVPITER IN GENTEIS] alterum exemplum superstitionis.

FRIGIDA] aptissimum epithetum. nam hæc febris ab atra bili oritur, quæ frigida est. Febris autem quartanæ depellendæ rationem miram, & paucis fortasse inauditam, quam, cum in Italia essem, à quodā Vmbro accepi, hîc referre volo. Sumatur totum id lotium, quod æger febre vigere, seu *παροξυσμῷ* tempore semel effuderit. hoc lotio in locum aquæ, tantum farinæ, quantum satis

A fatis sit ad exiguum panem conficiendum, temperetur, subigatur, ac pinfatur: panisque fiat, & coquatur: coctus & refrigeratus cani masculino, esurienti, si æger sit mas: fæminæ, si fæmina sit, præbeatur: idque ter fiat. hoc facto æger conualescet, canis feбри quartana corripietur.

ILLO MANÈ DIE, QVO] id est, die Iouis. Iupiter enim non alio die, quàm suo, ieiunium indicit. Est autem loquendi genus poeticum: pro eo, quod est, illo die, quo Consules, aut alij magistratus ieiunium in honorem Iouis indicunt. T. Livius lib. 36. *Eorum prodigiorum causa libros Sibyllinos ex S. C. decemviri cum adissent, renuntiarunt ieiunium instituendum Cereri esse: Et id quinto quoque anno servandum.*

CASVS, MEDICVSVE LEV.] id est, siue casus aliquis, siue medicus hunc puerum morbo leuarit, ac liberarit. in cod. Iann. Tornef. & vno Vatic. legitur *casus, medicusque*. non probo.

EX PRÆCIPITI] ex periculoso & ancipiti morbo: quamvis Cornelius Celsus scribat, quartanam neminem iugulare.

MATER DELIRA NEC.] mater stulta puerum existimans Iouis beneficio conualuisse, atque iccirco se voti relligione obstrictam esse: vt se voto exsoluat, ac liberet, eum in Tiberi nudum statuet, ac necabit. In Tiberi autem nudum statuet, vt puer aqua prætereunte ablutus, & viuo flumine perusufus, & ita purus, ad sacra accedat. Virg. *Aeneid. 2. Me bello è tanto degressum, & cade recentis Atrectare nefas, donec me flumine vino Abluero.*

QVONÈ MALO MENTEM CONC.] quò malo commota, & concitata mente? respondet, *timore deorum*. vim nominis Græci expressit, *δεισιδαιμονίας*. nam, quam superstitionem appellant Latini, eam *δεισιδαιμονίαν* nominant, Græci. quam illi pietatem, eam *εὐσέβειαν*. sed nos Galli pietatem, *δεισιδαιμονίαν*, id est, timorem numinis diuini appellamus, *crainte de Dieu*, Iudæos fortasse secuti. iam illud, *concuſſa mentem*, hellenismus est, qualia sunt illa *susſeſi loculos, crineis religata*. Virg. *Æn. 1. Os, humerósque deo similis*, & sexcenta alia, nonnulli hæc verba, *Quòne malo*, ita explicat, *Quònam malo*, alij putant illud *ne abundare*, & à veteribus ornatus causa nominibus adijci solitum esse, vt fat. 10. lib. 1. *O seri studiorum, quine putetis Difficile, & mirum, &c.* alij seruire negationi, vt hîc, & inf. ead. fat. *Quantane?*

HÆC MIHI STERTINIUS SAPIENT. OCT.] septem duntaxat numerantur totius Græciæ sapientes nobiliores, & clariores. Horatius sub persona Damasippi, Stertiniū irritēs, quasi magnam, ob sapientiam, laudem meruerit, octauum ei in sapientibus locum tribuit.

DIXERIT INSANVM QVI ME, TOT. AVD.] vetus dictum, & Terentianum in Andr. *Si mihi pergit ea, qua volt, dicere, ea, qua non volt, audiet.* Sed superior Terentio Sophocles, hanc sententiam sic expresserat in Aiace, *Εγὼ γὰρ αὐδὲν συζητῶ μὴ ἔχω Κλύοντι φλαῦρα, συμβαλεῖν ἔπι κακά.* id est, ego enim ei ignosco, qui cum mala audierit, mala regerat. Homerus autem omnium antiquissimus sic, *ἰλ. ψ. Οππιῖν κ' εἴπη δ' ἄπορος, πῶν, κ' ἐ-*

πακύνους. id est, Quale verbum mihi dixeris, tale & audies. & Hesiod. *Εἰ δὲ κακὸν τ' εἴπῃς, τάχα κ' αὐτὸς μείζον ἀκούσῃς*. id est, Si autem male dixeris, citò & tu ipse peius audieris.

ATQVE RESP. IGNOTO, &c.] id est, audiet sua peccata: vel discet sua peccata, quæ in posteriore mantica condi solent, respicere. Æsopus dicebat duas vnumquemque nostrum manticas ferre, alteram à tergo, alteram à fronte: atque in ea quidem, quæ ante nos est, aliena peccata reponere: in posteriore, nostra. Hæc sic leguntur Græcè apud Stobæum, *Λίσσιπος ἔφη δύο πήρας ἕκαστον ἡμῶν φέρειν, τὴν μὲν ἔμπροσθεν, ἢ δ' ὀπίσθεν· καὶ εἰς μὲν τὴν ἔμπροσθεν ἀποτίθενται τὰ τῶν ἄλλων ἀμαρτήματα· εἰς δὲ τὴν ὀπίσθεν τὰ ἑαυτῶν. διὸ ἂν δὲ καθορώμεν αὐτά.* Catull. ad Varum, *Sed non videmus, mantica quod in tergo est.*

STOICE POST DAMN. SIC] Stoice (inquit Horatius) sic tibi post damnum quæstuosa eueniat mercatura, sic, est benè precantis, vt anno tauimus sup. ad Od. 3. lib. 1.

QVA ME STULTITIA] sic omnes quidè habent, quos vidi, libri. Sed ijs inuitis legendum censeo, *Quam me Stultitiam, &c.* sic loquitur sup. ead. fat. *huic ego vulgum Errori similem cunctum insanire docebo.*

QVID? CAPVT ABSC.] quid? (inquit Damasippus) existimasne te continuò sanum esse, si tibi videris sanus? Agaue, quæ Pentheū filiū discerpsit, eiq; caput præcidit, sibine tum furiosa videbatur? minimè verò. sic tu tibi videris sanus, cum sis tamen insanus, ac furiosus.

NATI INFELICIS] Penthei, quem diripuerunt, ac dilacerarunt mulieres Thebanæ bacchantes (in quibus erat & Agaue mater) propterea quòd ille ex arbore, vel (vt alij volunt) ex edito saxo, eas sacrificatèis prospèctare ausus erat. Quod autem ait hîc Horatius matrem Agauen caput eius abscissum tulisse, id confirmat Theocrit. *εἰδ. λγ. quod inscribitur Ἀθήναι, ἢ Βαχχάρι. Μάτηρ μὲν κεφαλὰν μωκῆσατο παρδὸς ἐλοῖσα, ὅσσην περ τοκάδες πλάθει μωκῆμα λεάγης. Ἰνὰ δ' ἔρρηξεν σὺν ἀμοσπῆτά μίχθαι ὄμον Λαῖξ ὀπίθετρα βᾶσα καὶ Ἀντοῖας ρυθμὸς αὐτὸς, Αἰδ' ἄλλαι τὰ πᾶσι σὰ κρέα νομῶντο γυναικίς. Ἐς Θήβας δ' ἀφίκοιτο πεφυρμένα αἶμα πᾶσαι, Ἐξ ὄρεος πίνθηται, καὶ ἔπειθ' ἄφ' ἑρσῶν.* cetera petat lector ex ipso Theoc. atque adèd totum eidyllion legat. quod si faciet non mediocrem voluptatem ex lectione capiet: sed tamen superiores illos Græcos versus totidem Latinis interpretabor. *Correpto nati capite ingentem edit Agaue Rugitum, granide quantus solet esse leone. Ino autè magni ossa humeri candentia frangit, Calcibus in ventrem insultans, quam deinde secuta est Antonoa: ast alia matres depascere carnis Reliquias, Thebasq; ire omnes ore cruento, Ex illo luctum, non Penibea monte ferentes.*

ÆDIFICAS] ædificas sumtuosè, insolenter, magnificè.

LONGOS IMIT.] allegoria est: diuites, & opulentos, & potenteis viros imitatis, cum sis tenuis, & obscuro loco natus. Erat autem Horatius parua quidem corporis statura, sed non ita humili tamen, vt ad bipèdalem magnitudinem non perueniret, quod hic dicit. per breuitatem igitur

N n statu-

A staturæ, tenuitatem, & angustias rei familiaris significat, si conferantur cum opibus Mæcenatis & aliorum principum ciuitatis.

TURBONIS] gladiatoris: quem aiunt breui corporis statura fuisse, eundemque animosum, & pugnacem.

SPIRITVM] πρόημα. spiritus numero multitudinis dicere solet M. Tullius.

QVI RIDICVLVS MINVS ILLO?] vel subintellige es, hoc modo, & tu idem, Turbonis spiritum & incessum corpore maiorem rides. qui minus illo ridiculus es? vel potius coniunge cum verbo rides, hoc modo, & tu idem rides Turbonis corpore maiorem spiritum & incessum: qui minus ridiculus, illo rides? minus ridiculus, ὡν subintell. testificor tamen me in cod. Nicot. & meo reperisse es.

VERVM EST] æquum est, par est, rectum est: ut epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *Metiri se quemque suo modulo, ac pede verum est.* sic sup. ead. lat. *Dij te Damasippe, Deaq. Verum ob consilium donent tonfore.* M. Tull. orat. pro Murena, *Negar verū esse alluci benevolentiam cibo.* Idem ad Att. lib. 2. *Quid verius, quam in iudiciū venire, qui ob rem iudicadam, pecuniam acceperit?* T. Liuius lib. 3. 2. *Ceterū & sciorum audiri postulata verum esse.* Virg. li. 12. *Æn. me verius unum Pro vobis scædus luere, & decernere ferro.* Terent. Andr. *Idne verum est? immò id genus hominum est pessimum.* Homer. il. μῦ. *Ἄλλ' ἔχον ὄσε πάλα τα γυνή χερῶν πρὸς ἀλλήδης: Ἥτις τὰ δ' μὲν ἔχουσα καὶ εἰρίοι ἀμφὶς ἀνέλκει:* id est, sed ita erant, seu ita se habebant, ut mulier manu victum quærens, vera, [id est, iusta] Quæ pondus & lanam tenens, libram suspendit, seu sustollit. horū igitur verborum hæc sententia est: an si Mæcenas ædificat, te quoq; ædificare, & cū eo certare par est, qui tanto ei dissimilis, & tanto eo inferior es, si cum eo certes?

ABSENTIS RANÆ PVLLIS] ranæ exemplo, quæ sese inflando vituli magnitudinem imitari, atque assequi conabatur, deterret nos, ne potentiorum, ac superiorum cultum, magnificentiam, & splendorem æmulemur.

C DENARRAT] de auget vim verbi: ut sup. *de seuit, delitigat.* & apud Terent. *de amare, de uerbere.* sic Plaut. Trucul. *numquam Ædepol mihi quicquam homo mortalis posthac suarum rerum creduis, Ni ego vostra hero amara facta denarrauero.*

COGNATOS] συγγενεῖς, fratres: quod tamen videtur ἄνωρον. dic igitur, ut Porphyrio, secum natos, congeneratos.

QVANTANE?] rogabat tantane esset, quanta ipsa esset. quidam legunt *Tantane*, quæ scriptura longè expeditior esset. eam tamen nullis in libris reperi. alij *Quantane* dictum volunt, pro *quã tantam*, ut & supra, *Quone malo mentem concussa?* id est, quonam malo, quemadmodum illi explicant. alij *ne* abundare, aut ornatus causa positum dicunt: quod probabilius est.

NVM TANDEM SE INFLANS, &c.] aliquot libri manusc. habent, *num tandem sufflans, &c.*

SIC] δεικτικῶς, ut Od. II. lib. 2. *Cur non sub alta vel platano? vel hac Pinu iacentes sic temerè, &c.*

MAIOR DIMIDIO] respondet pullus. D
NVM TANTO?] subaudi, maior est? ait mater.

NON, SI TERVPERIS] non si dissumparis. διαρραγῆναι dicunt Græci. Demosth. orat. *ὡς εἰς εὐφάνειαν ἐπιδῆναι τοῦ οὐκ ἔστι Εὐβοίας ὁ Φίλιππος ἐξήλασεν, τοῖς μὲν ὀπλοῖς ὑπὸ ἡμῶν, τῇ δὲ πολιτείᾳ καὶ τοῖς ψήφοις, καὶ διαρραγῆσιν πνευμάτων, ὡς ἐμῶν.* id est, posteaquàm igitur eiectus ex Eubœa Philippus, armis quidem à vobis: consilio autem reip. administrandæ, & decretis, (etiam si quosdam istorum disruptum iri videam) à me, &c. Virgil. in Melibœo, *invidia rumpitur ut ilia Codro.* Propius autem ad hunc locum accedit exemplum illud ex epist. ad Mæcen. 3. lib. 1. *Rupit Harbitam Timagenis amula lingua.* Martialis, *Rumpitur invidia quidam carissime Iuli, &c.* Sed idem Martialis lib. 10. hanc eandem de boue & rana fabulam ad stultam cuiusdam Otacilij imitationem, ita ut Horatius, facetissimè ac commodauit hoc epigrammate, *Ad lapidem Torquatus habet prætoria quartum: Ad quartum breue rursus emit Otacilius. Torquatus nitidus vario de marmore thermas Exstruxit: cucumam fecit Otacilius. Disposuit daphnosa suo Torquatus in agro: Castaneas centum seuit Otacilius. Consul Torquatus: vicifusus ille magister: Nec minor in tanto visus honore sibi. Grandis ut exiguum bos ranam ruperat olim: Sic (puto) Torquatus rumpet Otacilius.*

OLEVM ADDE CAMINO] oleum camino addere, est malum alio malo cumulare, atque augere: aut malo satis graui per se, materiam, ac pabulum præbere. Notat hic Porphyr. *usus est vult gari proverbio, oleum in incendium.* significat itaque Damasippus, Horatium suapte natura insanire: & ad eius naturalem insaniam poemata accedere, tamquam pabula, quibus illa amplificetur, & maior fiat.

QVÆ SI QVIS SANVS FECIT, S. F.] si quis vniquam sanus fecit versus, tu quoque sanus facis versus: sed nemo sanus fecit vniquam versus: nemo enim poeta sanus: Ergo, &c. alij sic demus, aliquem sanum poetam reperiri: non continuo tu quoque sanus es, cum versus facis. non continuo sequitur, si quis sanus aliquando versus fecit, te quoque sanum versus facere. & hoc sensu hæc legenda sunt interrogando. sed non est reticendum, in sex libris manuscriptis ita legi, *Quæ si quis sanus facit, & sanus facies tu.*

NON DICO HORREND. RAB.] prætermitto iracundiam tuam, cum rabie comparandam. sic M. Tull. lib. 4. Tusc. *Q. definitione fortitudinis aperta, quis est, qui aut bellatori, aut imperatori, aut oratori querat aliquid, neque eos existimes sine rabie quicquam fortiter facere posse?* ibidem, *atque hi collocuti inter se, priusquam manum consererent, leniter & quietè, nihil, ne in ipsa quidem pugna iracundè, rabiosè fecerunt.* Quidam libri veteres habent, *Non dicam.*

IAM DESINE] verba Horatij sua vitia à Damasippo inuitè audientis, hoc modo. Desine Damasippe in me tot maledicta congerere, aut tot mea vitia enumerare.

CVLTVM MAIOREM CENS V] continuans

A nuans orationem Damasippus, omitto (inquit) cultum maiorem censu, significat autem his verbis, Horatium sumtuosius & viuere, & vestiri, quàm census eius ferat. Non dubium est autem, quin Horat. dum sibi parum parcat, aliorum vitia urbanè notet, atque infectetur. huc pertinet illud epist. 17. lib. 1. *Gloria quem supra vireis, & vestit, & vnguit, &c.*

TENEAS DAMASIPPE TVIS TE.] id est, tuis te vitijs contineto: aliena autem ne tangito. fatis multa habes vitia: noli esse in alienis exquirendis, & aperiendis curiosus. habes domi, quod agas.

MILLE PVELLARVM] Hæc quoque sunt Damasippi Horatio libidinem, & insanos amores obijcientis. nam repetendum est *deo xoris* non dico.

O MAIOR TAND. PARC. INSANE] tertio Horatius iubet Damasippum finem facere sui obiurgandi, ac reprehendendi, hoc modo: ô Damasippe, quæso desinas tandem tu, qui me infanior es, mihi minus infano maledicere: parcius me obiurgato, cum tu sis me vitiosior, stultior, atque infanior. tale ferè est illud ex sat. 3. lib. 1. *quid tu? Nullane habes vitia? immo alia, & fortasse minorâ.*

B *lib. 1. quid tu? Nullane habes vitia? immo alia, & fortasse minorâ.*

SATYRA 4.

V NDE, & quò Catius? non est mihi tempus, auenti

Ponere signa nouis præceptis: qualia vincant

Pythagoran, Anytique reum, doctumque Platona.

Peccatū fateor, cum te sic tempore leuo Interpellarim: sed des veniam bonus, oro.

Quòd si interciderit tibi nunc aliquid, repetes mox:

C Siue est natura hoc, siue artis, mirus utroque.

Quin id erat curæ, quo pacto cuncta tenerem:

Vt poteres tenuis, tenui sermone peractas.

Ede hominis nomen: simul & Romanus, an hospes.

Ipsa memor præcepta canam: celabitur auctor.

Loga quibus facies ouis erit. illa memèro, Ut succi melioris, & ut magis alba rotundis,

Ponere. namque marem cohibent callosa vitellum.

Cole suburbano qui siccis creuit in agris, Dulcior irriguo nihil est elutius horto.

Si vespertin subito te oppresserit hospes: Ne gallina malum resposet dura palato,

Doctus eris viuam misto mersare Falerno. Hoc teneram faciet. pratensibus optima

fungis

Natura est: alijs male creditur. ille salubreis

Æstates peraget, qui nigris prædia moris Finiet, ante grauem qua legerit arbore solem.

Ausidius forti miscebat mella Falerno: Mendosè: quoniam vacuis committere

venis

Nil, nisi lene, decet. leni præcordia mulso Prolueris meli, si dura morabitur aluus:

Mitulus, & viles pellēt obstātia concha, Et lapathi breuis herba, sed albo non sine

Coo.

Lubrica nascētes implent cōchylia luna. Sed non omne mare est generosa fertile

testæ.

Murice Baiano melior Lucrina Peloris. Ostrea Circæis, Miseno oriūtur echini.

Pectinibus patulis iactat se molle Tarentum.

Nec sibi cenarum quiuis temere arroget

artem,

Non prius exacta tenui ratione saporū. Nec satis est cara pisceis auerrere mēsa,

Ignarum quibus est ius aptius, & quibus asis.

Languidus in cubitum iam se conuiuare ponet.

Vmber, & iligna nutritus glāde, rotūdas Curuat aper lanceis carnē vitātis inertē.

Nam Laurens malus est, vluis, & arundine pinguis.

Vinea submittit capreas non semper eduleis.

N n ij Facun-

- A Facundi lepore sapiens sectabitur armos. Nam facie præstant. Vennucula conue-
 Piscibus atque aibus qua natura, & fo nit ollis.
 ret etas, Rectius Albanam fumo duraueris uua.
 Ante meum nulli patuit quæ sita palatū. Hanc ego cum malis, ego facem primus,
 Sunt, quorū ingenium noua tantum cru- & alec,
 stula promit. Primus & inuenior piper album cum sale
 Nequaquam satis in re una consumere nigro
 curam: Incretum, puris circumposuisse catillis.
 Ut si quis solum hoc, mala ne sint uina, la Immane est vitium, dare millia terna
 boret, macello:
 Quali perfundat pisceis securus oliuo. Angustoque vagos pisceis urgere catino.
 Massica si caelo supponas uina sereno: Magna mouet stomacho fastidia, seu pu-
 Nocturna, si quid crassi est, tenuabitur er unctis
 aura: Tractauit calicem manibus, dum furta
 Et decedet odor nervis inimicus: at illa ligurrit:
 Integrum perdunt lino uitiata saporem. Siue granis veteri cratera lim^o adhesit.
 B Surrētina uaser qui miscet face Falerna Vilibus in scopis, in mappis, in scobe qua-
 Vina, columbino limum benè colligit ouo: rus
 Quatinus ima petit, voluens aliena vi- Cōsistit sumtus? neglectis, flagitiū ingēs.
 tellus. Ten lapides varios lutulenta radere pal-
 To stis marcentem squillis recreabis, & ma:
 Afra Et Tyrias dare circum illota toralia ve-
 Potore cochlea. nam lactuca innatat acri steis,
 Post uinum stomacho: perna magis, ac Oblitum, quanto curam, sumtūmq; mi-
 magis hillis norem
 Flagitat in morsus refici. quin omnia ma- Hac habeant, tanto reprēdi iustius illis,
 lit, Quæ, nisi diuitibus, nequeant continge-
 Quaecumq; immundis feruent allata po- re mensis?
 pinis. Docte Cati per amicitia, diuōsq; rogat,
 C Est opera pretium duplicis pernoscere iu Ducere me auditum, perges quocumq; F
 ris memento.
 Naturam. simplex è dulci constat oliuo: Nam quamuis referas memori mihi pe-
 Quod pingui miscere mero, muriāq; de- ctore cuncta:
 cebit: Non tamen interpres tantundem iuue-
 Non alia, quàm, quā Byzantia putruit ris. adde
 orca. Vultum, habitūque hominis: quem tu
 Hoc ubi confusum sectis inferbuit her- uidisse beatus
 bis: Non magni pendis, quia contigit: at mi-
 Corycioque croco sparsum stetit: in super hi cura
 addes Non mediocris inest, fonteis ut adire re-
 motos,
 Pressa Venafrana quod bacca remisit oli- Atque haurire queam vitæ præcepta
 uæ. beata.
 Picens cedunt pomis Tiburtia succo.

A VNDE, ET QVÒ] sic orditur Phædrum Platonis. *φίλε Φαῖδρε πρὶ δὴ, καὶ πρὸθεν*, id est, care Phædre, quò, & vnde?

CATIUS] Catus philosophus Epicureus Insuber: de quo M. Tull. epist. ad Cassium lib. 15. *Nam, ne te fugiat, Catus Insuber Epicureus, qui nuper est mortuus, quæ ille Gargetius, etiam ante Democritus εἰδωλὰ, hic spectra nominat.* Id eodẽ lib. eundẽ Catum, & Amafanium, [seu Amafiniũ,] malos verborum interpretes appellat. Hunc inducit Horatius apud se quarentem, & cogitantem quibus nominibus vtatur in interpretandis, & Latine exprimendis Epicureis quibusdam præceptis, quæ ad artem culinariam, conuiuij apparatus, obsonia, condimenta, & similia pertinent. Itaq; interroganti Horatio vnde veniat, quò eat, respondet, se esse occupatissimum in appellandis, & exprimendis ijs, quæ dixi, præceptis.

NON EST MIHI TEMP.] non est mihi tempus vacuum: non sum vacuus, dum cupio litteris & memoriæ mandare noua quædam præcepta Pythagoricis, Socraticis, Platonice potiora.

B AVENTI PONERE SIGNA] cupienti imponere nomina nouis præceptis, numquam à quoquam traditis, eadẽque litteris mandare. *signa* interpretor nomina, & vocabula rerum. nomina enim sunt rerum notæ, & σημεῖα, id est, signa, vt docet Aristoteles. Idcirco ea appellat Horatius indicia epist. de arte poet. *si forte necesse est Indicijs monstrare recentibus abdita rerum.* eodem pertinet illud in ead. epist. *licuit, semperque licebit Signatũ presente nota producere,* seu (vt alij legũt) *procedere nomen.* licet etiam interpretari *signa ponere,* litteris mandare. Nam etiam litteræ sunt notæ, & signa rerum. Vir quidã doctissimus, idẽmq; amplo sacerdotio præditus dicebat, per signa significari imagines, quæ adhibebantur ab ijs, qui artificialem memoriam colebant. quam sententiam quamuis non improbem (nam vt litteris, ita & imaginibus memoria adiuuatur, & conseruatur: præterea vtræque ad res significandas comparatæ sunt, quemadmodum & vocabula) tamen signorũ appellatione mihi magis placet, voces, & nomina aut litteras, quàm imagines hoc loco intelligi, maximè cum constet, hunc Catum nominibus, & vocabulis Latinis disciplinam Epicuream explicuisse, literis que mandasse, vt suprâ ex M. Tullio ostendimus.

QUALIA VINCANT PYTH. ANYT.] id est, quæ talia sunt, vt Pythagoræ, Socratis, Platonis disciplinam vincant: vel simpliciter, cuiusmodi præcepta vincere possint, &c. in cod. Iann. scriptum erat *vincant:* itaque postea scriptum reperi in Nicotianis & Clericano, & duobus alijs: in Ruffardinis duobus, & tribus alijs *vincent:* in vulg. *vincunt.* ego *vincent* non improbo. *vincent* tamẽ malo. Verumtamen iudicent docti.

TEMPORE LEVO] tempore inopportuno: intempestiuè. cuius contrar. *dextro tempore.* sat. 1. huius lib.

INTERCIDERIT] è memoria interea effluerit. hæc enim vis est huius verbi: quemadmodum interceptæ litteræ dicuntur, quæ interea

dum afferuntur ad eum, ad quem datæ sunt, ab alio capiuntur.

REPETES MOX.] vel memoria repetes, vel simpliciter retractabis, & recoles.

SIVE EST NAT. H. SIVE ART. M. V.] qui, siue memoria natura constet, siue arte, utroque mirum in modum excellis: vel ita: qui, siue hæc res, in qua tu occupatus es, sit naturæ, siue doctrinæ, in vtraque præstas.

QVIN ID ERAT CVRÆ] immo (inquit Catus) hoc ipsum agebã, quemadmodum omnia memoriæ mandarem. Itaque non erit mihi molestum, neque alienum à meo instituto, & consilio, tibi illa narrare. sic enim facilius memoriæ infigam.

RES TENVEIS] res subtilis, tenuiterque limatas, & quæ sub aspectum non cadunt: tantum cogitatione comprehenduntur.

LONGA QVIB. FAC. OVIS] Primum, quid hæc de re tradiderint probati scriptores, proponam: deinde sententiam Horatij (si id consequi poterò) explicabo. Aristoteles igitur ita scribit libro sexto de histor. animal. *ἔστι δὲ τὰ μὲν μακρὰ, καὶ ὀξέα τὰν ὀνῶν, θήλεια τὰ δὲ στρογγύλα, καὶ περιφέρειαν ἔχοντα καὶ τὸ ὄζυ, ἀρρενεα,* id est, ea quidem oua, quæ longa sunt, & acuta, feminam excludunt: quæ autem rotunda, & obtusa ab ea parte, quæ acuta solet esse, marem. Plinius autem lib. 10. cap. 52. *planè pugnantiã tradit his verbis, faminam edũt, quæ rotundiora gignuntur: reliqua marem.* Columella lib. 9. cap. 5. cum Plinio congruit his verbis. *Cũm volet quis quamplurimos mares excludi, longissima quæq; & acutissima oua subijciat; & rursus cum faminam, quam rotundissima.* Veniamus nũc ad Horat. qui non videtur à Plinio, & Columella discrepare. hoc enim dicit, mea quidem sententia: oua, quibus longa est figura, seu forma, meliore sunt succo, & candidiora, quàm rotunda. ea igitur memeto apponere potius, quàm rotunda. nã hæc, quæ dico, longa, cum sint veluti callo obducta, id est, dura, marem vitellum continent. at ea, quæ marem vitellum continent, ijs meliora, & salubriora sunt, quæ femineum. Immo fortassè hoc potius sentit Horatius, & cum Aristotele cõsentit: hoc modo, *namque marem cohib. call. vit.* oua enim callosa, id est, rotunda, vitellum mare cohibent: quæ autem talia sunt, minus salubria sunt, quàm feminea, & longa: quia scilicet, nimis calida sunt.

PONERE.] id est, apponere: vt sat. 2. lib. 1. *positum sic tangere nolit.*

IRRIGVO] qui irrigare solet. sat. 1. huius lib. *Irrigũmque mero sub noctem corpus habento.*

COLE SVBVRB. QVI SIC. CR.] ordo verborum, & sententia hæc est: *caulis, seu colis, qui creuit in agris siccis, id est, minimè irrigatis, dulcior est suburbano, vt pote qui creuit in hortis irriguis. quid ita? quia hortus suburbanus, qui crebro irrigari solet, multum deperdit de naturali soli bonitate. in quibusd. libris antiq. legitur Cole: quos secuti sumus. nam vulg. ferè habent omnes Canle.*

SI VESPERTINVS SVBITO] id est, si vespere. Na iij rite

Arite imparatum occupauerit: si improviso aduenerit hospes, &c. *vesperinus* dictum pro vesperi. nomen pro aduerbio, vt sup. Od. 16. epod. *Nec vesperinus circumgemit versus ouile.* & Virg. de lupo, Georg. 3. *nocturnus obambulat.*

NE GALLINA MALVM.] ne gallina dura malè responset palato, id est, aduersetur, & ob duritiem ingrata sit palato. tralatio est in verbo *responsandi.* respondent enim, qui ferociter & asperè alteri compellanti respondent. epist. 1. lib. 1. *An qui fortuna te respondere superba Liberum & erectum, &c.* & sat. 7. huius lib. *Respondere cupidinibus, contemnere honores.*

DOCTVS ERIS VIVAM] licet & alia ratione quasuis carnis duras, reddere teneras, ad vescendum aptas, atque ad mandendum facileis. sume quodlibet lapathi genus. hanc herbam in ollam, in qua gallinam, seu quas alias carnis coque re cogitabis, imponito. hoc teneras faciet.

MISTO] aqua diluto. quidam legunt *mulso.* quam scripturam minus probo. verumtamen iudicet lector.

ALIIS MALÈ CRED.] id est, alij non sunt tuti: alijs non est tutum vesci. tralatio est in verbo *creditur.*

QVI NIGR. PRAND. MORIS FIN.] non dicit Catus, eum salubreis ætates traducturum, qui, posteaquam se obsonio expleuerit, prædium moris claudet, ac terminabit: (mea quidem sententia) sed, qui nihil præter mora nigra, & matura manè ex arbore decerpta, in prandio comedit. Nam perspicuè Galenus docet, mora esse principio apponenda.

ANTE GRAVEM SOLEM] quæ legerit antè quàm solis ardor ingrauescat: quod est manè.

AVFIDIUS FORTI MISC.] Aufidius (inquit) mulsum ex Falerno, quod est austerum, & ex melle conficiebat: mendose: quia nihil nisi lenè venis vacuis committendum est. austeritas autem illa vini Falerni etiam in mulso remanebat.

FORTI] austero. erat enim vinum Falernum austerius, vt scribit Athen. Itaque illam austeritatem veteres melle lenire, & mitigare, ex eoque mulsum melle addito conficere solebant. verumtamen non ita poterat ea austeritas minui, neque temperari, vt vini Falerni, seu mulsi ex eo confecti potus in primis poculis salubris esset, vt quidem ait Catus: Vel dic epithetum *austerum.* eò additum esse, quod erat & alterum Falerni genus dulce, vt idem Athen. tradit.

MISCEBAT] eoque ita temperato, & mulso quod ex eo vino, & melle constaret, utebatur in primis poculis.

LENE] quod contrarium est austero: cuiusmodi est vnum genus Falerni, quantumuis melle temperetur.

LENI PRÆC. M.] leni mulso: cuiusmodi esse non poterat id, quod esset ex vino austero, & melle temperatum.

PROLVERIS] supra sat. 5. lib. 1. *Multa prolutus vappananta, atque viator.*

MITVLVS] Apud Athen. lib. 3. si locus est

emendatus, hoc nomen ita scribitur *μύτλος.* verba Athenæi sunt hæc, *τὴν πελλίνας λεγομένην ἴσα εἰς ἀλλοῖς, ἢν Ῥωμαῖοι μύτλον ὀνομάζουσι,* id est, fortasse tellinam, quæ nominatur, significat, quam Romani multum appellant. ego autem locum esse mendosum arbitror, legendumque apud Athenæum adiecto *ἴσα μύτλος* vel potius translatis litteris *μίπλος.* nam vtrumque reperitur in libris calamo scriptis: & *mutilus,* & *mitulus:* quorum vtrum sit verum, non est facile, mihi quidem, pronuntiare. apud Martialem lib. 5. ita scribitur hoc nomen, *mytulus:* quod idem est, ac si *mutulus* scriptum sit. nam y, & u, idem valent. Versus Martialis sunt hi, *Ostrea tu sumis stagno saturata Lucrino: Sumitur inciso mytulus ore mihi.* Sed ego hanc quoque scripturam vitiosam esse puto. Quidam mitulos arbitrantur eisdem esse, atque musculos: quos Greci *μύσας* appellant: de quibus Aristoteles lib. 4. de hist. animal. & Athen. lib. 3. quos videtur satis refellere Athen. nam perspicuè *πελλίνας ἀπὸ τῶν μύτων,* id est, mitulos à musculis distinguit his verbis, *τῶν πελλινῶν λεπτότερα μὲν εἰσὶν αἱ βασιλικαὶ, διαχωρητικαὶ τε, καὶ κῦφα. ἔπ δὲ καὶ ἀσφόμιμοι· αἱ δὲ ποτάμια γλυκύτερα· οἱ δὲ μύσας μέσας εἰσὶ ἀσφόμιμοι, διαχωρητικοί, ἔρηπκοί, &c.* id est, mitulorum tenuiores sunt quidem regij, & aluum mouent, & leues sunt, tum præterea valde alunt: fluuiales autem sunt dulciores: ac musculi mediocriter alunt, mediocriterque aluum, & vrinam mouent. ex his igitur verbis Athenæi perspicuum est inter mitulos, & musculos aliquid interesse.

CONCHÆ.] concharum nomen generale est, & quidem Græcum *κόγχαι* autem videntur esse appellatæ *πέδι τὸ κελύφηναι,* quod est, hiare.

ET LAPATHI BREV. HERBA] lapathum ramicem vocant Latini: quem laudat Lucilius apud M. Tull. lib. 2. de finibus, non quod eius suauitas in ciborum delicijs locum habeat, quod quidam existimauit: sed quod frugalitatem, & parsimoniam in victu luxuria præstabiliorem esse ducat. sic Hesiodus maluam laudat, & alphodelum, herbas parabileis, plebeias, & viles, significans idem, quod Lucilius, tenuem, ac modicum victum sumtuosis, & opiparis diuitum cenis esse anteponendum. dictus autem lapathus *ἀπὸ τῆς λαπάσειν,* quod est exinanire, vt supra notauimus ad illum locum, *Aut herba lapathi prata amanti, &c.* Oda 2. epod. Addidit autem hic epithetum *brenis,* per breuem lapathum, ramicem minorem significans, quem *ἔξυλάπιδον* vocant Græci.

LVRICA NASC. IMPL. CONCH.] cur lubrica? an quia aluum leuant, molliunt, & lubrica reddunt? an, vt alij volunt, quod sunt intus læuia, & polita?

GENEROSÆ TESTÆ] conchyliorum generosorum: quæ sunt *ὄσρακόδερμα,* id est, vt scriptores Latini recentiores appellant, testacea.

LVRINA PELORIS] peloris, ostrei genus chama maius, vt ait Eustathius. *διὸ πελωρίς λέγεται ἀπὸ τοῦ μέγθος.* iccirco (inquit) peloris propter magnitudinem appellatur. cum quo congruens Athen. lib. 3. ita scribit, *πελωρίδες ὀνομάζουσαν ἀπὸ τοῦ πελώριον. μείζων γὰρ ὄβι χίμης καὶ παραλλαγή μὲν ἢ πελωρίς.* Pelorides nominatae sunt à voce *πελώριον,* quod significat

A gnificat magnum, seu ingens, maior enim est cha-
ma peloris, & aliquanto ab ea differt magnitudi-
ne. Varro lib. 4. de lingua Lat. in conchylijs (inquit)
aliqua ex Græcis, ut peloris, ostrea, echinus. Lucrinā
autem intellige in lacu Lucrino captam.

MISENO ORIIVTVR ECHINI] de E-
chinis sic Athen. lib. 3. Echinos autem tum terrenos,
tum marinos, aduersus eos, à quibus captantur,
esse munitissimos, atque vndique septos, spinas
suas, tamquam vallum, opponenteis, testatur
Ion Chius his verbis. At in terra quidem leonis ar-
teis laudo, sed magis echini, quamuis miseris: qui
cum aliorum valentiorum in se impetum sensit,
conuoluto spinoso vndique corpore, rotundus
iaceat aduersus morsus, & tactus omniū animan-
tium tutissimus. verba Græca retulimus ad Od. 4.
epod. Echinorum autem marinorum cum plura
genera sint, scribit Aristoteles, vnum genus esse,
quod in cibum apponi possit, ac debeat, illud vi-
delicet, in quo insint ea, quæ oua magna nomi-
nantur. verba Aristot. sunt hæc lib. 4. ζώνισον. ἐν
ἐχίνων γένος ἐδιδόμμενον. πῶτο δ' ὅτιν ἐν ᾧ τὰ καλόμενα ὠὰ με-
γάλα γίνονται, καὶ ἐδωδύμα. Misenus autem, seu Misen-
um potius, Baiarum portus est. Plin. lib. 3. cap. 5.

PECTINIB. PATVLIS] Pectines pisceis,
etiam κτένας appellant Græci. Athen. lib. 3. τῶν
κτενῶν ἀπαλώτεροι μὲν εἰσιν οἱ λευκοὶ. ἄβρωστοι γὰρ καὶ ἐυ-
κοίλιοι τῶν δὲ μελάνων, καὶ πυρρῶν οἱ μείζονες * εὐστομοὶ κοινῶς
δὲ πάντες εὐστόμαχοι, εὐπεπτοὶ, ἐυκοίλιοι λαμβανόμενοι μετὰ
κρίνου, καὶ πέπερας, id est, Pectinum ij quidem sunt
teneriores, qui albi sunt. saluginem enim non
olent, ex nigris autē & rufis, qui sunt maiores * gu-
statu sunt gratiores. Communiter verò stomacho
sunt accomodati, faciles ad concoquendum, aluo
vtilis, si sumantur cum cumino & pipere.

PATVLIS] cur pectines patulos dicat, ex A-
ristot. lib. 4. intelligere licet, vbi sic scribit: τῶ δὲ δι-
θύρων τὰ μὲν ὅτιν ἀνάπηχα, οἶον οἱ κτένες, καὶ οἱ μύες, &c. id
est, eorum, quæ duabus testis contiaentur: alia
sunt patula, ut pectines, & musculi, &c.

MOLLE TARENTVM] epist. 7. lib. 1. im-
belle Tarentum.

NEC SIBI CENAR. QVIVIS] in cod.
Rain. Card. & Vat. scriptum est, quisq; ex quo
feceramus olim quisquam, quod quamuis valde
probabile sit, malui tamen re diligentius confi-
derata, sequi lectionem receptam, quinis, præfer-
tim multo plurium antiquorum codicum aucto-
ritate confirmatam. Superiora illa pertinent ad
præcepta de ferculis ante cenam: nunc de ijs, quæ
cenæ fercula dicuntur.

EXACTA] exquisita, explorata. Virg. Æn. 1.
socijsq; exacta referre. idē lib. 4. tempus secum ipse,
modumq; Exigit.

CARA PISC. AVERR. MENSA] mensa,
vbi exponuntur venales, ut vult Acron. non est sa-
tis (inquit Catus) pisceis è macello magna impen-
sa coëmere, & quasi euerriculo ad te transferre,
nisi scias, quibus piscibus quod ius conueniat, &
qui pisces assati, qui elixi, sint meliores. Quidam pu-
tant per mensam caram, mensam diuitum signifi-
cari, ut sit hic sensus, non est satis eos pisceis eme-
re, qui diuitibus solis apponi solent, & pisceis di-

uitibus destinatos præripere pretio perfoluto, &
ita ab eorum mensis auersos in tuam transferre. à
quibus dissentio multis quidem de causis, sed eò
maximè, quòd illi legunt, ut vulgò auertere, & ita
eis necessariò legendum. Ego autem auctoritatē
complurium librorum manuscr. fretus auertere.
Itaque sic hunc locum explico, nec satis est pisceis
carò pretio emtos è macello in tuam domū con-
uertere: sed præterea tenendum quibus piscibus
ius conueniat, id est, qui pisces in patina iure mer-
si apponi debeant, & qui assati.

IGNARVM QVIBVS EST IVS] id est, igna-
rum qui pisces debeant cum iure in patina appo-
ni: (patinatio appellat Plautus in Asinaria) &
qui assati.

**ET QVIB. ASS. LANG. IN CVB. SESE
c.]** id est, & qui pisces assati ita sint conuiuii sua-
ues, & grati futuri, ut illi etiam cibo, vinoque con-
ferti, ac saturi, & pænè dicam, nauscentes, in eum
tamen corporis situm sese de integro compo-
nant: quo situ esse solent conuiuii tantisper dum
cibum capiunt. qua de re tameri supra Od. 27.
lib. 1. non nihil dixerimus, ad illum locum, *Et cu-
bito remanete presso*, tamen, ut hunc locum expli-
cemus, pauca quædam præterea nobis dicenda
sunt. Hoc igitur in primis sciendum est, inter pran-
dendum & cenandum, non sedisse veteres illos
Romanos, sed accubuisse. Accumbent autem
singulis in lectis terni, aut quaterni, hoc modo
(nam eadem opera huius verbi vis aperietur) su-
periore parte corporis modicè inflexa, capite le-
uiter erecto, tergoq; aliquantū subleuato, nem-
pe cervicalibus, aut puluillis subiectis: reliqua
parte corporis in lectos reclinata, & iacente, in
cubito altero nitebantur: atq; vtramque manum
quidem ad epulatum & poculorum vsum adhi-
bebant, sed maximè dexteram. fingamus igitur
treis lectos esse discubitorios, & in singulis qua-
ternos conuiuias discumbere, & mensam rotun-
dam mediam inter treis lectos esse collocatam:
ita fient duodecim conuiuiæ, ex vna mensa com-
muni cibum capientes. iam singulorum lectorū
conuiuiæ, quos quaternos esse posuimus, hoc mo-
do discumbent, ut eius, qui summus accum-
beret, pedes ponè secundum porrigerentur, &
secundi ponè tertium, & ita deinceps: rursus eius,
qui secundus accumberet, occiput ad vmbilicū,
aut pectus primi obuersum esset: & sic deinceps
ceteri accubabant. Quandiu igitur vescebantur,
& potabant, eo corporis situ manebant, vbi verò
cibum capere vel desierant, vel intermiserant,
tum dorsi spinam, quæ antea erat inflexa, & ad
epulandum composita, reponebant, & caput in
cervical reclinabant. nonnumquam etiam seden-
tium instar erigebant. Itaque supra Oda illa 27.
lib. 1. quam paullo antè commemorauimus, vnus
è conuiuii sodaleis suos Lapitharum, ac Centau-
rorum in morem tumultuanteis, atque inter se
decertare paranteis, corpore iam ad pugnam com-
posito, & expedito, hortatur ut cubito presso re-
maneant, hoc est, ut se eo corporis situ cõtineant,
quo esse, & bibere possent, non quo dimicare.
Hæc igitur verba, *Et quibus assis Lang. in cub. &c.*

Na iij sic ex-

A sic explico, (dicendum est enim sapius) & qui pisces alli futuri sint conuiuis gratiores, quam si essent patinarij, & elixi, eosque quamuis iam cibo languidos, de integro ad epulandum inuitaturi. Quod autem hic à Catio præcipitur de piscibus quibusdam assandis, Athenæus item lib. 3. scribit pisceis quosdam esse, quos assari conueniat potius, quam elixari.

VMB. ET ILIGNA NVT. GL.] aprum ex Umbria, & glande iligna nutritum laudat: Laurentem improbat. hoc igitur dicit: qui carne pingui non delectatur, seu qui abhorret à carne pingui, suas patinas implendas curat frustis apri in Umbria capti, & iligna glande pasti.

CVRVAT] implet, onerat. verbo curuandi pondus exprimere voluit. in quibusdam codicibus vulgatis impressum est, *Curuat.* cod. duo Vatic. & Iann. Faer. Torn. habent *Curuat.* sed parum refert.

LAVRENS] in agro Laurenti captus, & in locis illis palustribus natus, ac nutritus. Laurentum Latij est oppidum, Ostiæ vicinum.

B VLVIS] herbis maiusculis, quæ in paludibus nascuntur. Virg. Georg. 3. *Nec vescas salicum frondeis, vluamq; palustrem, Sed frumenta manu carpes sata.* Idem *Æn.* 2. *Limosq; lacu per noctem obscurus in vluâ Delitui.*

VINEA SVMM. CAPR.] locus, in quo insunt vites, suppeditat capreas non semper ad edendum vtilis, neque verò dubitandum est, quin caprea animalia sint intelligenda hoc loco. Virg. Georg. 2. de vite, *Texenda sapes etiam, & pecus omne tenendum est: Præcipue dum frons tenera, imprudensq; laborum, Cui super indignas hiemes, solemq; potentem, Siluestres vri assidue, capreeq; sequaces illudunt, pascuntur onces, auidaq; iuuenta.* Quod autem dicit, capreas à vineis summitti, id est, suppeditari, aut præberi, non est intelligendum eas ibi nasci, sed è siluis vicinis pabuli causa progressas, in vineis capi. alij capreolos significari putant, qui sunt vitium cincinni intorti.

C FÆCVNDI LEP. SAP. SECT. ARM.] sapiens, id est, cui palatū sapit fortasse magis, quam cor. cuiusmodi homines in consuetudinē victus recipere nolebat M. Cato, qui Censorius dictus est, quod refert Plutarchus in eius vita his verbis, *Τὸν δὲ φιληδόνων πρὸς ἐπιθυμίας ἀπὸ τῶν σαρρῶν, παρὰ τὸ μένος ἔφη μὴ δυνάσασθαι ζῆν μετ' ἀνθρώπων τὸ καρδίαν τὴν ἐπιθυμίαν ἐυαδῶν τὸ ἔργον ἔχοντες.* id est, *voluptarium quendam qui cum eo vivere volebat, recusans Cato, dixit se cum eo vivere non posse, cui palatū magis, quam cor sapiat.* quamquam M. Tull. lib. 2. de finibus, negat sequi, *ut, cui cor sapiat, ei non sapiat palatum.* significat autem, leporeis armos reliquis partibus esse palato gratiores, & suauiores. iam quamobrem leporem facundum appellet, ex Aristotelis, & Varronis, & Plinij lectione intelligere licet. Plinius sic lib. 9. cap. 55. *Lepus omnium præda nascens, solus præter dasypodem, superfatat, aliud educans, aliud in utero pilis vestitum, aliud implume, aliud inchoatum gerens pariter.*

PISCIBVS, ATQVE AVIBVS] ait se ita subtili esse palato, ut piscium, atq; auium natu-

ram & atatem solo gustatu cognitam habere possit: quod neminem è veteribus, quamuis ei rei operam dederit, consequi potuisse.

NVLLI PATVIT Q.] à nullo cognita fuit, quamuis quæsierit.

CRVSTVLA] placentas, & cetera pemmata ex farina, melle, oleo, lacte, seu caseo confecta. vitur sat. 1. lib. 1. *dant crustula blandi Doctores, elementa velint ut discere prima.*

QUALI PERF. P. SECVRVS OL.] non admodum sollicitus, seu non curans, quo oleo piscis condiat.

MASSICA SI CÆLO] si vina Massica (inquit Catio) cælo sereno subijcias, & totam noctem sub cælo puro & nitido maneat, si quid in eis crassi est, extenuabitur & liquefcet aura nocturna, idem ferè tradit Athen. lib. 1. his verbis, *οἰνοποιεῖται δὲ αὐτὸς (τὸν ἀλβανόν, καὶ τὸν φαλέρνον, καὶ τὸν ἀδριακόν) πρὸς τὸν ἥλιον, καὶ εἰς ἀναπνευστὸν τὸν θεῖον, εἰς τὸ διαπνεῦσαι τὸ πολὺ τὸ δυνάμειος,* id est, *facienda autem sunt ea vina (videlicet Albanum, Falernum, Adrianum) ante certum quoddam tempus, & in aperto loco, id est, sub dio ponenda, ut vis eorum multa exspirando miuatur. videtur tamen aliud hoc loco à Catio dici, nempe si quid insit crassi in vino Massico, aura nocturna extenuari, & odorem neruis aduersarium decedere.* De vino Massico diximus ad Odam 1. lib. 1. *ibi, Est qui nec veteris pocula Massici, &c.* Quidam libri veteres habent *suppones*, quos sequor. alij *supponas*, ijq; pauciores.

AT ILLA INTEGRVM PERD.] at illa, videlicet Massica, colo lineo extenuata, saporem amittunt naturalem. existimabant autem veteres colo, seu sacco lineo, vina crassiora extenuari: quod declarat versus ille Mart. lib. 12. *Turbida sollicito transmittere Cacuba sacco.* Lucret. lib. 2. *Et quamuis subito per colum vina videmus Persuere: at contra tardum cunctatur oliuum.*

SURRENTINA] vina Surrentina fuisse admodum laudata, declarant hi versus Martialis. lib. 14. *Surrentina bibis? nec murrhina picta, nec aurum Sume: dabunt calices hæc tibi vina suos.* Totius autem huius loci hæc sententia est, *Qui Surrentina vina cum Falerna facie miscet, fortasse ut vinum Surrentinum ex facie Falerna aliquid boni contrahat, & combibat, & hoc pacto melius & suavius fiat: vitello columbino in cadum coniecto fecem collectam, atque in vnum conductā, ab eo, quod liquidius est, secerat, & ita vinum turbidum, liquidum & sincerum reddit: quoniam vitellus suapte natura in fundum decedens, quicquid est à liquido vino alienum, vna secum trahit. Sic igitur fiet ut & sapor vini Falerni eum vino Surrentino commisceatur ac confundatur, & quicquid est turbidi, vi vitelli ab eo, quod est liquidum, secerat, idque sine colo vinario. Atqui ego contra didici ex ijs, qui vina vendunt, sumenda esse sex aut septem ouorum albumina, (non vitellos) eaque primū in dolium conijcienda: deinde virga, aut bacillo vinum, quod est in dolio, esse aliquam diu agitandum: nihil præterea. nam post illam satis longam, verbi gratia, vnus horæ agitationem*

A rationem, facem, & quicquid est alienum, subfessurum.

QUATINVS] quoniam, vt fat. 3. lib. 1. *quatinus excidi penitus vitium ira, Cetera item nequeunt stultis herentia.* Lucre. lib. 3. *Quatinus est vnum inter se, coniuncta q̄, res est.* annotatum alio loco.

ALIENA] aliena à natura vini, turbida.

TOSTIS] assis, aut frictis, à torrendo.

MARCENTEM] languentem, cibo & potione confertum.

SQUILLIS] καείδας nominant Græci. quarum Aristoteles lib. 4. de histo. anim. plura genera esse tradit, & refert in numerum μαλακοσφάκων, id est, eorum piscium, qui crusta molli teguntur, quos Gaza crustatos appellat. Paruas squillas scribit Athen. lib. 3. reperiri in conchis patulis pinnarum custodes, vt & paruos caneros. & M. Tull. lib. 2. de nat. deor. *Pinna verò (sic enim Græcè dicitur) duabus grandibus patula conchis cū parua squilla quasi societatem cois comparandi cibi.* Idem eadē

B ferè lib. 3. de finib. Hunc admirabilem duorū piscium consensum, atque has operas mutuas pulchrè describit Oppian. lib. 2. ἀλευτ. Ὁ σφακὸν αὐ βυθίας μὲν ἔχει πλάκας, ἐν δὲ οἱ ἰχθύες Πίννην ναιεταί κικλημένους, ἢ μὲν ἀναλκίς, οὐτὲ π μηπισαδαὶ ὀπίσταται, ἢ τὲ π ρέξαι. Ἀλλ' ἄρα οἱ ξυῶν τε δῆμον, ξυλιῶ τε καλύπτειν Καρμίνος ὀνταίς, φέρβει δὲ μιν, ἠδὲ φυλάσσει. Τῶ καὶ πιννοφύλαξ κικλιόκεται, &c. id est, testa autem profundas habet crustas. habitat autem in ea piscis, qui pinna appellatur: quæ est imbecilla. neq; quicquam prouidere, aut facere potest. sed cancer communem cum eodum, & commune tectum incolit, pascitque eam, & custodit. Quocirca pinna phylax, id est, pinna custos appellatur.

RECREABIS] ad edendum ac potandum innouabis, ac redintegrabis.

COCHLEA] cochlearum genera omnia vno nomine appellat Aristoteles lib. 4. histor. anim. σφουβώδης, id est, vt Gaza vertit. turbinata.

NAM LACTUCA INNATAT] occupatio est. poterat enim quispiam dicere, lactucam ad eandem rem valere. hoc autem per occupationē refellit, cum dicit, lactucam post epulas, & largiorem potum sumtam, stomacho innatare, neq; subsidere: quæ res concoquendi vim debilitat, atque obtundit, quia ore ventriculi laxo & patente, calor innatus, qui ad cibi & vini concoctionem necessarius erat, non continetur, sed dissipatur, ac diffilatur. Itaq; nos quoq; hodie lactucas in prima mensa apponimus, easque primas omnium gustare & esse consueuimus, siue crudas, siue coctas. hūc pertinet Martialis distich. lib. 13. *Claude re que cenas lactuca solebat auorum, Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes?*

C **PERNA MAGIS, ET MAG. HILL.]** hoc dicit, conuiuia languens & nauseans, in morsus reficiendus est, id est, ad epulas de integro excitandus perna, & hillis, id est, tenuissimis intestinis fartis, potius, quàm lactuca. *hilla ab hilo, id est, à minimo dicta,* inquit Varro lib. 4. de ling. Lat. *Festus autē hillam diminutiue dictā, esse ab hira, quod est intestinum ieiunum.* Nonius porro, *hillas, intestina veteres esse dixerunt. Vnde Bohilla oppidum in Ita*

D *lia, quod eò bos intestina vulnere trahens aduenerit.* Idem in morsus duæ sunt voces, non vna, vt quidam volunt, qui legunt *immorsus* pro eo, quod est, *impransus*: quod nomen non reperitur in tota lingua Latina. *in morsus* igitur idem valet, quod ad morsus. appellant autem Græci hanc (vt ita dicā) in morsus refectiōne, atq; in instantiationem, ἀναστροφῆς, id est, relaxationem. Athen. lib. 4. ἐχέοντο γὰρ οἱ παλαιοὶ καὶ τοῖς εἰς ἀναστροφῆν βραβύμασιν, ὡς αὖτε τοῖς ἀλμασὶν ἐλαίαις, ὡς κορυμβάδας καλοῦσιν, id est, vt ebantur enim veteres etiam cibis ad irritandam ac redintegrandā edendi cupiditatem accommodatis, vt oleis sale conditis, quas natatrices, seu vrinatrices appellant. Idem paullo post, *Ἐίδιον δὲ καὶ τέτταρας, καὶ κερμάτας ἀναστροφῆς χεῖν.* id est, comedebant autē & cicadas & cercopas aperiendā aut redintegrandā appetitionis cibi gratia. Idem paullo post ex Nicandro probat, ad eundem vsum rapas aceto, & sinapi maceratas adhiberi solitas. Nam ἀναστροφῆς idem ferè valet, quod aperire, & laxare. Diphilus apud eundem Athen. eodem lib. τὸ πορεσβυτέρων γὰρ ταῦτα τῶν ἠδυσμάτων ἀναστροφῆς παρὰ τ' αἰδητήλαια τὸ, πὲ νεκαρῶδες καὶ κατηβλυμένον Ἐστιάσις, καὶ πίνον ἠδύς φαρμί. id est, vetera enim hæc condimenta laxant celerrimè eas parteis, in quibus inest vis sentiendi: languorē, & quicquid est obtusum in appetitione, discutunt, edendique cupiditatem, ac iucunditatem redintegrant. Euripides in Cyclope, *εὐρείας φάρυγγος, ὡ κύκλω, ἀναστροφῆς πὲ χεῖλος, ὡς ἐπιμασσι Ἐφθαί καὶ ὠπία,* &c. id est, lati gutturis ὡ Cyclops, aperi labrum. nam en tibi parata sunt elixa & assata.

IN MORSVS REFCI.] sic dictum ab Horat. *in morsus refici,* vt à Virg. *Æneid. II. reficig, ad praelia menteis.*

QVIN OMN. MAL. QUÆC. IMM.] immò (inquit) ne mireris, me dixisse superiora illa adhibenda esse ad excitandam edendi cupiditatē, tamquam saturis conuiuus gratiora, & optatiora, hoc dico amplius, illis placitura magis, quæcumque coquuntur in popinis, quæ solent esse immūda, quàm escas optimas, ac lautissimas.

F **ALLATA]** allata è popinis. quidam libri typis excusi habent *illata*, qua ex scriptura suspicatus sum aliquando legendū *illota*. omnes autem veteres partim *adlata*, partim *allata*: quos sequor.

EST OP. PRET. DVPL. PERN. IVR.] duo proponit iuris genera: vnum simplex, quod ex solo oleo constat: alterū duplex, quod ex oleo, vino, muria, herbis concisis, croco, conflatū est.

QVOD PINGVI] his, quæ deinceps, sequuntur, iuris duplicis naturam describit. Sed quid sibi vult hoc, *pingui mero?* cur non dixit, *Simplex è pingui cōstat oliuo: Quod dulci miscere mero, &c.* Nā vt pingue, epithetum est oleo accommodatus, Virg. *Æn. 6. Pingue superq̄, oleū fundens ardentib. extis:* idem Daphnide, *Craterasq̄, duos statnam tibi pinguis oliui:* ita & dulce, vino. Horat. *Oda 12. lib. 3. Neq; dulci mala vino lauere.* idem *Oda 13. eod. lib. Dulci digne mero.* quin pinguitudo in vino, vitium est. An hoc dicemus, ad hoc ius, quod duplex ab Horatio appellatur, componendū, vinum pingue esse aptius, quàm putum & liquidum,

A dum, atque (vt ita dicam) siccum? dulce autem oliuum ab Horatio esse dictum, quod Lucretius appellat *inolens*, id est, ἀσμοῦν, seu odoris expers, cui opponitur tætrum, & graue, seu grauis & tætri odoris oleum: quemadmodum aqua dulcis à Latinis, ὕδωρ γλυκὺ à Græcis vocatur, aqua non amara, aut non falsa? an Simeoni Bosio, Lemouici assentiamur, qui sic legendum ex vno antiq. cod. existimat? *Quod pingue immiscere mero, muriaq; decebit*: id est, quod oleum pingue, decebit mero immiscere, & muria? vel, vt ille mauult, quod ius pingue, id est, duplex. quamquam idem ait, in suo codice esse dilucidè scriptum, *At pingue immiscere, &c.* atque ita pingue interpretatur, ius duplex: à quo dissentio.

NON ALIA, QVAM, QVA BYZ.] non qualibet muria, sed ea, quæ facta sit ex orca Byzantia. Quidam autem mendosè legunt *quæ*. nam necessariò *quæ* legendum est: & ita habent codices calamo scripti. *Byzantia orca* porrò sunt numeri singul. recti casus, hoc modo: non alia muria ius illud miscere, id est, temperare decebit, quàm ea, quæ, orca Byzantia, verbi causa, thynnus Byzantius putruit, hoc est, liquefactus est. laudabatur enim muria ex thynno Byzantio liquefacto: sed longè erat laudatissima ex scombris, quæ proprio nomine garum appellabatur. *Orca* (inquit Plin. lib. 9. cap. 6.) *infesta balenis bellua: & cuius imago nulla representatione exprimi possit alia, quàm carnis immense dentibus truculenta.*

B CORYCIO] Cilicio. Corycus, Ciliciæ, seu Pamphiliæ mons est: à quo Corycei speculatores, & exploratores appellati.

SPARSVM STETIT] *sparsum* iunxit cum casu sexto, vt saty. vlt. huius lib. *Membra gruis sparsis sale multo.* & Od. 2. lib. 3. *Sparsum odoratis humerum capillis.* sic & verbum *spargo* Od. 6. lib. 2. *Debita sparges lacryma fauillam Vatis amici.* stetit autem, id est, propemodum, concreuit.

C INSVP. ADD. PRESSA VENA FR.] id est, addes præterea oleum Venafranum, oleum ex bacca Venafrana expressum. Præstitisse ceteris oleum Venafranum declarat hoc distichon Martialis, *Hoc tibi Campani sudauit bacca Venasfri: Vnguentum quoties sumis, & istud olet.* Horat. sat. 8. huius lib. *His mistum ius est, oleo, quod prima Venasfri Pressit cella.* & sup. Od. 6. lib. 2. laudans agrum Tarentinum, *vbi non Hymetto Mella decedunt, viridig; certat Bacca Venasfro.*

PICENIS CEDVNT MALIS] ab hoc loco enumerantur secundæ mensæ fercula. secundas autem mensas etiam apud veteres fuisse alibi ostendimus.

VENNVCVLA] vua Vennucula melius in ollis conseruatur, quàm si ex ea fiat vua passa.

RECT. ALBAN. FVMO DVR.] vua Albanam melius seruatur, & diutius permanet, si fumo duretur, & fiat vua passa. vide Plin. lib. 14. cap. 2.

HANC EGO] vnam Albanam. ordo verborum hic est, Ego primus inuenior circumposuisse puris catillis vnam Albanam, cum malis: facè, & alec, & piper album cum sale nigro in cretum. ALEC] genus est liquaminis ex piscium intesti-

nis sale colliquefactis, & tabefactis. fiebat etiam D alec ex muria facè. Nonius Marcell. in voce *alec* testem citat hunc dimidiatum versum, *ego facem primus, & halec, siue alec.* infra sat. 8. *sifer, alec, facula, coa.* quamquã Priscianus hunc versum proferens, ait esse genus piscis.

PRIMVS ET INVENIOR] sic habent omnes libri manuscripti, & ij, quos Romæ, & ij, quos in Gallia consului: quos secutus sum: quamquam Nonius Marcellus in voce *halec* videtur legisse *inueni*, vt est in vulgatis. sic enim ille. *halec genere neutro.* Plautus Aulul. *Qui mihi olera cruda ponunt, halec danunt.* Horat. lib. 2. serm. *ego facem primus & halec Inueni.*

ET PIP. ALB.] piper aliud est album, aliud nigrum: quorum nigrum candido suauius esse tradit Dioscorid. lib. 2. cap. 189.

INCRETVM] incerniculo purgatum. est autem incerniculum cribri genus, ab incernendo nominatum.

CIRCUMPOSUISSE] id est, singulis conuiuiis apposuisse, vt singuli conuiuiæ singulos haberent catillos sibi appositos: vel circum catillos posuisse, vt alij malunt: mihi magis illa altera explicatio placet. circumposuisse dixit fortasse propterea quòd mensæ erat rotundæ.

IMMANE EST VITIUM, &c.] reprehendite eos, qui in obsonijs quidem coëmendis magnum faciunt sumtum: in supellectili autem comparanda, in patinis, lancibus, catinis, cantharis, & similibus conquirendis, neq; vllam curam adhibent, neq; in sumere quicquam volunt. magnum (inquit) vitium est, tria millia sestertium in sumere in pisceis emendos: pisceis autem illos grandeis, & catos angustis patinis coërcere. par est enim, si grandes sint pisces, grandeis quoq; patinas esse. Nonnulli arbitrantur hinc sumtum duntaxat reprehendi, hoc modo, Indignum est facinus, sumtus ingenteis facere in coëmendos pisceis, vt in angustis patinis apponantur, & edantur, qui suapte natura liberè vagari solent. ego priorem explanationem huic antepono.

F VRGERE] quasi in angustias redigere, & contrahere. quidam libri vet. habent *urguere.*

MAGNA MOVENT STOM. FAST.] nunc præcepta dat, quæ ad munditiam, nitorem, elegantiamq; pertinent. magnam (inquit) nauseam mouent hæc, siue puer poculum, aut calicem tractauerit manibus vinctis, dum carniū frustra suffuratur, & ligurrit: siue crater limo sit oblitus. danda igitur opera est, vt pueri, ac ministri sint mundi, loti, politi, culti, à sordibus, omniq; deformitate vacui, ad omnem munditiam & hilaritatem speciosam assuefacti, atque eruditi.

DVM FVRTA] libri aliquot veteres habent *dum frustra ligurrit*, quos malim sequi. *frusta* autè, carniū & piscium intellige.

LIGURRIT] sic habent omnes cod. manuscripti. quo de verbo supra ad sat. 3. lib. 1.

VETERI CRAT.] & tanto pretiosiori. nam pocula antiqui artificij laudabantur: vt priore satyra. *Quo vaser ille pedes lauisset Sisyphus are.* & sat. 3. li. 1. *catillum Euandri manibus tritum.* in alijs cod. est *cra-*

A est cratera, in alijs crateri. vtrumque est vsitatum.

VILIB. IN SCOP. IN MAPP. IN SC.] danda est opera, vt pauimentum sit mundum: vt conuiuatori mapparum mundarum copia suppetat, quæ distribuantur conuiujs ad manus vinctas tergendas: vt patinæ, & cetera vasa scobe defricata sint, ac splendeant. quantulus enim sumtus inest in scopis, mappis, scobe? certè minimus. alij (in quibus est Turnebus) putant, scobem hîc commemorari ad lacunas pauimenti explendas, ex humore leffuso natas, vt humor omnis scobe insperfo exsiccet: quod probabilius est. talem munditiam, qualem hîc desiderat Catius, se studiose adhibiturum in ea cena, ad quam Torquatum inuitat, pollicetur Horatius epist. 5. lib. 1. *Hac ego procurare & idoneus imperor, & non Inuitus, ne turpe toral, ne sordida mappa Corruget narcis: ne non & cantharus, & lanx Ostendant tibi te.*

TEN' LAPID. VAR. LTVL. R. P.] præcisa locutio est, vt illa Od. 8. epod. *Rogare longo pu tidam te seculo, &c.* subintelligendū est enim verbum aliquod, oportet? verum est? par est? aut aliud simile. Tale est illud Virgil. 1. *Æneid. mène incepto desistere victam?* lege quæ annotata sunt ad illum locū, *Rogare longo, &c.* quibus adde illud ex Plauto Casina, princip. *Non mihi licere meam rem me solum, vt volo, Loqui, atq, cogitare, sine tedarbitro?* Sed, antè quàm huius loci sententiam explicemus, videndum est, quid significet per varios lapides, quid per palmam. Ego arbitror, per varios lapides significari pauimenta marmorea versicoloria. erant enim quædam marmora varij coloris, vt ex Plinio intelligere licet. palmam autem scopam ex palma accipio. Martialis lib. 14. *In pretio scopas testatur palma fuisse.* Itaque hæc erit horum verborum sententia, Tène vique adè munditiam negligere, vt triclinium marmore pauimentatum, palma lutulenta verri patiaris? pauimenta autem solita esse fieri marmorea ex M. Tullio, & ex M. Catone cognoscere licet. M. Tull. lib. 2. de leg. *Equidem, qui nunc primùm huc venerim, satiari non queo, magnificasq, villas, & pauimenta marmorea, & laqueata tecta contemno.* Idem paradox. vlt. *illi aut tecta in villis, & sola marmorea facienti, fructus ad sumtum exiguus est.* Cato in ea orat. quam habuit, ne quis consul bis fieret. *dicere possum quibus villa atq, ades adificate, atq, expolite maximo opere, citro atq, ebore, atq, pauimentis Pœnicis stent.* pauimēta autem Pœnica marmore Numidico constrata intelligenda sunt, vt docet Festus. & Horat. sup. Od. 14. lib. 2. *& mero Tinget pauimentū superbū Pontificum potiore cenis.* vbi superbū nos Porphyriōnem secuti, marmoreum explicauimus. quamquam idem Porphir. alterā illius loci explicationem posuit, vt ibidem retulimus. Lucilius, *Quam lepidè lexes composita? vt tesserula omnes Endo pauimento, atq, emblemate vermiculato?* sic enim emendauit hos versus. quamquam licet etiā legere *emblemata vermiculata*, vt quidam malunt, pro *emblemate vermiculato*.

ET TYR. DARE CIRC. ILL. TOR.] locus est obscurus, & variè explicatus. Quidam sic: & circum toros dare, id est, circumdare toris illo-

ta toralia, videlicet vesteis stragulas purpureas illotas? & ita toralia, & vestes Tyriæ vnum erunt. D quam explicationem non probo. pleriq; per Tyrias vesteis, significari putant conuiuariū vesteis, hoc sensu, & tène oportet committere, vt conuiuæ vesteis suas Tyrias toralibus illotis, atque imundis inquinent? sed errant. nam primùm verba Horatij non recipiunt hanc sententiam. quod cum sit perspicuum, non est, quòd eos pluribus verbis refellam. Deinde veteres non solebant cenare purpurati, sed albatii potius, vt alibi docuimus. Omnino purpureas vesteis inter cenandū, & dum accumberent, non habebant. Contrà autem lecti, in quibus discumbebant, & in quibus dormiebant, stragulis vestibus textilibus, aut purpureis insternebantur. M. Tull. lib. 5. Tuscul. q. collocari iussit hominem in aureo lecto, strato pulcher rimo textili stragulo magnificis operibus picto. Catull. de Pel. & Thet. nupt. *Hac vestis prisca hominum variata figuris, Heroum mira virtutes indicat arte.* ibidem, *Purpureæ tuum consternens veste cubile.* T. Liuius lib. 34. annalium, *Et, cum tibi viro liceat purpura, in veste stragula, vt, matrem familiaris tuam purpureum amiculum habere non sines?* Lucret. lib. 2. *Nec calidæ citius decedunt corpore febres, Textilibus si in picturis, ostroq, rubenti lactæris, quam si plebeia in veste cubandum.* Virg. *Æneid. 1. Arte laborata vestes, ostroq, superbo.* ibid. *stratoq, super discumbitur ostro.* Hora. sat. 6. infra. *ponit uterque In locuplete domo vestigia, rubro vbi cocco Tincta super lectos canderet vestis eburnos.* quo loco perspicue vestē intelligit eam, qua lecti insternerentur: vt & ibidē, *Ergo vbi purpurea porrectum in veste locauit Agrestem.* & Plaut. in Bacch. lectos stratos appellat. *Animaduertite, Mnesiloche, & tu Pistoclere: iam facite In biclinio cum amica sua uterq, accubitu car: Ita negotiū est: atq, ibi in lectis stratis potetis citò.* Ego autem putabā, hæc potius ita intelligi posse, vt toralia, & Tyriæ vestes, duo sint: nempe vt tori primùm toralibus insternerentur, deinde toralia illa purpureis vestibus, seu stragulis operirentur ornatus gratia. nam primùm toral, stragulum est, quod toro iniicitur, vt docet Festus: F deinde verba hanc sententiam ferre posse mihi videntur, hoc modo, Tène decet Tyrias vesteis toralibus illotis circumponere, & circumdare? vt sit hic ordo verborum, dare Tyrias vesteis circum ill. tor. pro eo, quod est, circumdare, & circumijcere Tyrias vesteis toralibus, id est, tororum inuolucris, illotis? quam explicationem magis probat Turnebus, eamq; nuper quadriennio post quàm hæc scripsissem, in Aduersaria sua retulit: & his Ouidianis versibus confirmauit, *in medio torus est de mollibus vluis Impositus lecto sponda, pedibusq, salignis Vestibus hunc velant, quas non nisi tempore festo Sternere consuerant.*

OBLITVM] participium oblitum coniungendum est cum prouocabulo te. tène illa facere oblitum, quanto minorem curam, sumtumq; munditia desiderat, tanto iustius reprehendendum, si negligatur: magisq; adè, quàm si non adhibeatur magnificus ille, & sumtuosus apparatus, què nulli, præterquàm diuites, adhibere possint? ne- queant

A *queant* autem edendum curavi veterum librorū auctoritatem secutus, pro quo vulgati habent, *nequeunt*, minus rectè.

DOCTE CATI] iocatur Horatius, & vrbane hunc Catium deridet.

NON TAMEN INTERPR. TANTVND. IV.] id est, non tamen renūtiando, & referendo, quæ ab illo audiisti, tantum mihi profueris, quantum magister ipse loquens. notum proverbium *ἴσως φωνὴ μείζων ἀνέπαυται εἰναι.* & illud Æschini de Demosthene, *τί αὐτὸν τῶν θεῶν ἠκονάειν.* id est, quid si bestiam audiissetis?

NON MAGNI PENDIS] id est, non magni facis. tractum ab antiquorum consuetudine, qui ante usum signatæ pecuniæ, æs & argentum pendebant.

QVIA CONTIGIT.] nam bonum, quo frui mur, ferè minoris facimus: neq; tam attendimus aut sentimus, quantum in sit in eo fructus, cum frui mur, quam cum caremus. Itaque verè illud à M. Tullio disputatum, & demonstratum est in oratione, quam habuit ad Quirites post reditum, non longè à princip. nos carendo magis, quam fruendo, quid quæque res habeat voluptatis, intelligere. sic ille. *Res familiaris sua quemq; delectat: reliqua mea fortuna recuperata plus mihi nunc voluptatis afferunt, quam tunc incolumi tota afferebant. Amicitia, consuetudines, vicinitates, clientela, ludi deniq; & dies festi quid haberent voluptatis, carendo magis intellexi, quam fruendo, &c.*

FONTES UT ADIRE REMOTOS] fontes vltimos, & capita fontium vltima, ut desinam riuulos consecrati, & ab ipsis fontibus hauriam, id est, ut ipsum auctorem, & inuentorem huius disciplinæ, horumq; præceptorum adire possim, atque ab ipso præcepta vitæ beatæ sumere. est autem totus hic sermo vrbانيتatis & satyricæ irrisionis plenus.

SATYRA 5.

C **H**OC quoq; Tiresia, præter narrata, petenti

Responde: quibus amissas reparare queam res

Artibus, atque modis, quid rides? iamne doloso

Non satis est Ithacam reuehi: patriosq; Penateis

Aspicere? o nulli quicquam mentite, vides, ut

Nudus, inopsq; domum redeam te vate: neque illic,

Aut apotheca procis intacta est, aut pecus. atqui

Et genus, & virtus, nisi cum re, vilior alga est. D

Quando pauperiè missis ambagib. horres: Accipe, qua ratione queas ditescere. tur-

Siue aliud priuum dabitur tibi: deuolet illuc,

Res ubi magna nitet domino sene: dulcia poma,

Et, quoscumque feret cultus tibi fundus honores,

Ante Larem gustet venerabilior Lare diues,

Qui quamuis periurus erit, sine gente, cruentus

Sanguine fraterno, fugitiuus: ne tamè illi Tu comes exterior, si postulet, ire recuses. E

Vtne tegam spurco Damae latus? haud ita Troia

Me gessi, certans semper melioribus. ergo Pauper eris. fortem hoc animum tolerare iubebo.

Et quondam maiora tui. tu protinus, unde Diuitias, erisq; ruam, dic augur, acervos.

Dixi equidem: & dico: captes astutus ubique

Testamenta senum: neu, si vaser vnus, & alter

Insidiatorem præroso fugerit hamo: Aut spè deponas, aut artè illusus omittas. F

Magna, minorue foro si res certabitur olim:

Vinet vter locuples sine natis, improbus vltro

Qui meliorem audax vocet in ius: illius esto

Defensor, fama ciuem, causaq; priorem Sperne, domi si natus erit, fecundæue coniuux.

Quincte puta, aut Publi (gaudent prænomine molles

Auricula) tibi me virtus tua fecit amicum.

- A** *Ius anceps nōui? causas defēdere possum:*
Eripiet quiuis oculos citius mihi, quā te
Contemtum cassa nuce pauperet. hęc
mea cura est,
Ne quid tu perdas, neu sis iocus. ire do-
mmum, atque
Pelliculam curare iube. si cognitor ipse.
Persta, atque obdura: seu rubra canicu-
la findet
Infanteis statuas: seu pingui tētus omaso
Furius hibernas cana niue conspuet Al-
peis:
Nōne vides, aliquis cubito stantem pro-
pē tangens
Inquiet, ut patiens? ut amicis aptus? ut
acer?
- B** *Plures annabunt thynni: & cetaria cre-*
scant.
Sicui præterea validus malè filius in re
Præclara sublatus aletur: ne manifestum
Calibis obsequium nudet te: leniter in spē
Arrepe officiosus, ut & scribare secūdus
Heres: & si quis casus puerū egerit Orco,
In vacuū venias perrarò hęc alea fallit.
Qui testamentum tradet tibi cunque le-
gendum:
Abnuere, & tabulas à te remouere me-
mento,
Sic tamen, ut limis rapias, quid prima se-
cundo
- C** *Cera velit versu. solus, multīsne coheres,*
Veloci percurre oculo. plerumq; recoctus
Scriba ex quinque uiro coruum deludet
hiantem:
Captatorq; dabit risus Nafica Corano.
Num furis: an prudens ludis me, obscura
canendo?
O Laertiade, quicquid dicam, aut erit,
aut non.
Diuinare etenim magnus mihi donat A-
pollo.
Quid tamen ista velit sibi fabula, silicet,
ede.
- Tempore, quo iuuenis Parthis horrendus D*
ab alto
Demissum genus Aneā, tellure, mariq;
Magnus erit, forti nubet procera Corano
Filia Nafica metuētis reddere soldum.
Tum gener hoc faciet: tabulas socero da-
bit: atque
Vt legat, orabit. multum Nafica negatas
Accipiet tandem: & tacitus leget. inue-
niētque
Nil sibi legatum, præter plorare, suisque.
Illud ad hęc iubeo: mulier si forte dolosa,
Libertūsve senem delirum temperet: illis
Accedas socius: laudes, lauderis ut ab-
sens.
Adiuuat hoc quoque: sed vincit longè
prius, ipsum
Expugnare caput. scribet mala carmina
vecors?
Laudato scortator erit? caue te roget: ul-
tro
Penelopam facilis potiori trade. putāsne?
Perduci poterit, tam frugi, tamque pu-
dica,
Quam nequiere proci recto depellere
cursum?
Venit enim magnum donandi parca iu-
uentus.
Nec tantum Veneris, quantum studiosa
culina.
- E**
- F** *Sic tibi Penelope frugi est: quæ si semel*
uno
De sene gustarit, tecum partita lucellū:
Vt canis, à corio nunquam absterrebitur
uncto.
Me sene, quod dicam, factum est. anus
improba Thebis
Ex testamento sic est elata: cadauer
unctum oleo largo nudis humeris tulit
heres:
Scilicet elabi si posset mortua: credo,
Quod nimium institerat viuenti. cautus
adito:

A Neu desis operæ: néve immoderatus a-
bundes.

Difficilem, & morosum offendet garru-
lus ultro

Non etiã sileas. Dauus sis comicus: atque
Stes capite obstipo, multum similis me-
tuenti.

Obsequio grassare: mone, si increbruit
aura,

Cautus uti velet carum caput. extrahe
turba

Oppositis humeris. aurem substringe lo-
quaci.

Importunus amat laudari? donec ohe, iã
Ad calum manibus sublatis, dixerit, vr
ge: &

B Crescentem tumidis infla sermonibus v-
trem.

Cum te seruitio longo, curaque leuarit:
Et certum vigilans, quartæ sit partis V-
lysses

Audieris, heres: ergo nunc Dama sodalis
Nusquam est? unde mihi tam fortem,
tamque fidelem?

Sparge subinde: & si paulum potes, illa-
crymare. est

Gaudia prodentem vultum celare. sepul-
crum

Permissum arbitrio, sine sordibus ex-
strue. funus

C Egregie factum laudet vicinia. si quis
Forte coheredum senior male tuisset: hu-
ic tu

Dic, ex parte tua, seu fundi, siue domus
sit

Emtor. gaudentem nummo, te addicere.
sed me

Imperiosa trahit Proserpina: viue, va-
léque.

Hac satyra describit sub Vlyssis persona infidia-
tores, & captatores hereditatum: quorum ma-
gna quidem iam erat turba atate Horatij, sed lon-
gè maior postea exstitit, dominantibus Romæ
impotentissimis, sceleratissimis, flagitiosissimis,
impurissimis tyrannis. Ad hanc rem pertinent il-

la, quæ sunt epist. 1. lib. 1. *Frustris* [seu *crustis*] & *D*
pomis viduas venetur auaras, Excipiantq; senes, quos
in vinariam mittant. facit autem Tiresiam Vlyssi cõ-
sulentem apud inferos, quibus rationibus, atque ar-
tibus damna præterita sarcire, & ditescere possit,
respondentem, nullam esse rei faciendæ viam bre-
uiorem, atque expeditiorem, quàm senes diuites
vel orbos, vel quibus liberi sint parum firma va-
letudine, omni studio, atque officio prosequi, au-
cupari, captare.

HOC QVOQVE TIREZIA.] proinde qua-
si multa alia inter se locuti sint, & quasi non sit
hoc sermonis principium, à media quodammo-
do narratione orditur: quo in genere frequentes
sunt comici. Terent. And. *Quidigitur sibi vult pa-
ter? cur simulat?* & ibid. *Ita pol quidem res est, ut di-
xiti, Lesbia.* ibid. *Mitte orare, &c.* Sciendum est
autem, Horatium alludere ad ea, quæ finxit Ho-
merus de Vlyssis ad inferos descensu, quæ sunt
ὄδυσσ. κ. vbi Circe Vlyssi omnibus precibus obse-
cranti, vt sibi in patriam redeundi potestatem fa-
ciat, viamque ostendat, respondet, illi per se qui-
dem reuertilicere: sed non antè id fieri posse, quã
ad inferos descenderit, Tiresiamque vatem con-
suluerit: quem ait numquam labi, numquam er-
rare: cui soli Proserpinam etiam mortuo prudentiam,
sapientiamque dedisse: ceteros verò vim-
bras esse, atque huc & illuc vagari, ac volitare. Ho-
meri verba sunt *ἡρε, Ἀλλ' ἄλλω χερὶ φρωτῶν ὄδον πλέ-
σαι καὶ ἰκέσθαι εἰς Αἴδαο δόμους, καὶ ἐπαμῆς Περσεφόνειας, ἦ
χῆ χερσὶ μέγας θηβασαί Τειρεσίαο Μάινπος ἀλαῖ, τῷ πε φρένας
ἐμπέδοι εἰσι. Τῷ καὶ τὴν νεῖωπιν νόον πόρε Περσεφόνεια, Οἴα
πενύδσαι, πὶ δὲ σκαίαι ἀίσσασιν.* cum quibus congru-
unt illa Pindarica *εἶδ. ἔκτω ἰδοῦ. Τειρεσίαο πυκναῖς βου-
λαῖς.* id est, Tiresiæ prudentibus consilijs.

AMISSAS REP. QV. RES.] iacturas præ-
teritas sarcire possim. omnium autem damnorũ,
quæ fecit Vlysses, grauissimum fuit illud, quod ei
accidit ob solis boues ab eius focijs violatos, ac
mactatos. Nam propter huius facinoris culpam,
focios omneis suos amisit, ipse vix nudus ligno v-
no nauis nixus ad Calypsonem peruénit: quæ
narrantur *ὄδυσσ. μ.* & nos attigimus annot. ad e-
pist. 5. lib. 1.

DOLOS.] noti quidem sunt Vlyssis doli vel
pueris, & diximus sup. quiddam hac de re ad Od.
6. lib. 1. sed non me pigebit tamen locos duos ex
Homero proponere lectori, quibus ingenium V-
lyssis tale fuisse declaratur. Nestor *ὀδ. γ.* ipse V-
lyssis filio Telemacho Vlysses fallaciarum, atq;
astutiarum omnium varietate, & multitudine
Græcis omnibus antecelluisse dicit, his verbis,
*Ἐνδ' ἔπες ποτε μὴ πνὸς κριωθῆμενα ἀπ' αὐτῶν ἠ' θελ', ἐπὶ μάλα
πολλὸν ἐνίκασ' ὀδὸς ὄδυσσέος Παιπίοισι δόλοισι, πατὴρ τῶς. .i.*
Vbi nemo vniquã consilio & sollertia cum eo se
comparare vellet, quoniam multo superior erat
Vlysses pater tuus varijs dolis. & Pallas *ὄδυσσ. ν.*
posita pastoris, cuius similitudinem & ornatum
sibi sumserat, persona, astutissimum, & callidissi-
mum omnium futurum esse ait, qui villo astutia-
rum genere Vlysses superare queat, etiam si De-
us ei obuiam fiat. *Κερδελέος κ' εἶη, καὶ ὀπίκτορας, ὅς σε
παρέλθοι Ἐν πάντεσσι δόλοισι, καὶ εἰ θεὸς ἀπάσσει. Σχέτλιε,
πεικίλε-*

A ποικιλότητα, ὁδῶν αὐτῶν ἀρῆμελλες Οὐδ' οἱ σὴ περ εἰὼν γαίη λήξεν ἀπαταίων, Μύθων τε κλοπίων, οἵπ' πεδῶθεν φίλοι εἰσίν. id est, Astutus sit ille, & valde fallax, qui te omnibus dolis pretereat, etiamsi deus tecum certet. in felix, seu miserabilis, variorum consiliorum artifex, dolis inexplebilis: ergo ita futurum fuit, ut ne in tua quidem patria fallaciarum, sermonumque doloſorum, qui tibi natura soli cari sunt, modum constitueres?

IAMNE DOL. NON SATIS EST ITH. REV.] Iamne doloſo Vlyſſi (inquit Tiresias) non satis est, in patriam nauibus reuerti, patriamque aspiceret? Verum tamen Ithacam ut videret, patriam suam, vir ille sapientissimus immortalitatem scribitur repudiasse, ait M. Tull. libro 2. de legib. & Homer. ὁδῦσσ. α. αὐτὰρ ὁδῦσσος Ἰέμιμος καὶ κἀπὸν δῶπ' ἄρ' ὀσκοντα νοῖσσι Ηε γαίης, θανέειν ἰμείρεται. id est, At Vlyſſes cupiens etiam fumum patriæ suæ exsistentem aspiceret, mori exoptat.

O NVLLI QVICQV. MENT.] sic Sophocl. in OEdip. tyranno de Tiresia, Τὸν θεῖον ἦδη μάμπιν ὦδ' ἄγασιν, ὦ Τάλιθες ἐμπέφυκεν ἀνθρώπων μόνω, id est, huciam diuinum vatem adducunt, cui homini soli verum est insitum.

B APOTHECA] ἀποθήκη locus, vbi quippiam conditur, ut vinum, arma, fruges. apotheca vinaria, frequentes voces apud Plinium, & Columellam. M. Tull. Philipp. 2. apotheca tota nequissimis hominibus condonabantur.

AVT PECVS] primo libro ὁδῦσσ. queritur Pallas, procos Penelopæ, oueis, & boues Vlyſſis mactare. οἵ τε οἱ αἰεὶ Μῆλ' ἀδινὰ σφάζουσι, καὶ εἰλιποδάς, ἔλικας βῆς. & eodem libro Telemachus, οἱ δὲ φθινύθουσι ἔδοντες Οἴκον ἐμὸν: πᾶσα δ' ἡμεῖς διαρραίσουσι καὶ αὐτὸν. i. hi autem domum meam comedentes absumunt: forsasse verò etiam meipsum interficient. in quibusdam libris scriptum esse penus, quidam, qui habetur doctus, mihi dicebat Romæ, & ita legendum vero vultu contendebat.

ALGA] sup. Od. 17. lib. 5. Ἐσθαλίττις ἰνὺς ἀνὴρ Demissa tēpestas ab Euro Sternet. Virg. Melibœo, Horridior rusco, proiecta vilior alga.

C QVANDO PAUPER M.] Quoniam igitur (inquit Tiresias) omissa longa verborum circuitione, paupertatem pertimescis, ac reformidas: audi, & cognosce ex me, qua ratione possis rem facere, & locupletari.

SIVE ALIVD PRIV.] priuatum, proprium: ut epist. 1. lib. 1. quem ducit priua triremis. Siue, hoc loco non geminatur, ut nec Od. 6. lib. 1. Canisamus vacui, sine quòd vrimur Non prater solitum leues. siue turdus (inquit) siue quid aliud proprium tibi suppetet, mittatur illico ad diuitem senem. Priuum est proprium vniuscuiusque: vnde & res, priuata, inquit Nonius. aliàs priuum idem valet quod singulare, seu singulum, ut loquebantur veteres.

DEVOLET] deferatur illuc, idque quàm primum, & celerrimè, verbo accommodatissimo ad nomen, turdus, quod antecedit, vsus est.

NITET] nitor domus significat copiam, & diuitias: ut nitor corporis, victum mundum, lautum, & elegantem. sic Lucret. lib. 1. & item alibi, fru-

ges nitidas appellat, significans, pingueis, opimas, & vberes.

DVLCIA POMA] Virgil. Tityro, sunt nobis mitia poma.

HONORES] optimos quosque fructus, atque aded primos, quibus significes, te optimè de eo existimare, benèque ei cupere.

VENERABILIOR LARE] quem prius & potius venerari debes, quàm Larem, si quidem quàm primum ditescere velis. Lares & Penates, dij, qui à quoque domi colebantur: quibus è cena libare, & fructuum primitias consecrare solebant. vide annot. ad epist. 7. lib. 1.

SINE GENTE] ut pote libertus, aut libertinus. gentiles sunt, qui inter se eodem nomine sunt, qui ab ingenuis oriundi sunt, quorum maiores nulli seruitutem seruiuerunt, ut definit Scæuula. Inter gentem autè, & familiam, tatumdem interest, quantum inter genus & stirpem. Nam quemadmodum latius patet gens, quàm familia: ita & genus plus continet, quàm stirps. denique familiæ multæ possunt esse vnius gentis, ut in gente Valeria erant Maximi, Messallæ, Leuini; Flacii: in Cornelia Scipiones, Cinnæ, Lentuli, Sullæ.

E Itaque si de hereditate aliqua controuersia sit, propiores, ac priores sunt agnati, quoniam eiusdem familiæ sunt, quàm gentiles, qui duntaxat eiusdem sunt gentis. qua de re quod inter Marcellos, & Claudios patricios, litigatum esse scriptum reliquit M. Tull. lib. 1. de oratore ad Qu. Frat. cum Marcelli ab liberti filio, stirpe: Claudij patricij, eiusdem hominis hereditatem gente ad se redijſſe dicerent. non dubito, quin ea hereditas à centumuiris fuerit Marcellis adiudicata. ius enim stirpis, & familiæ, iure generis, & gentilitatis potius, atque interiorius est. gentem igitur eorū fuisse, qui eiusdem nominis essent, quorumque maiores seruitutem non seruiuerant: familiam autem eorum, qui eiusdem nominis essent, & cognominis, inter omnes còuenit. Itaque sine gente erant liberti, libertini, libertinorum filij, tametsi hi, quos vltimo loco posui, essent ingenui.

F CRVENT. SANG. FRAT.] fraticida. Virg. lib. 1. Æneid. primo qua prodita somno Tydides multa vastabat cade cruentus. Cruentus autem & hic, & apud Virgil. idem valet, quod, contaminatus & inquinatus. sanguis enim inquinat. Itaque qui occiderunt aliquem, impuri sunt. Ex eo cruentum pro impuro vsurpatur, ut à Lucretio lib. 6. de nat. rer. An calum nobis ultronatura cruentum, & o. vbi vulgò corruptum legebatur.

FUGITIVVS] id est, seruus. nam seruum, fugitiuum appellabant per contumeliam, ab affectu. Terent. Eunuch. fugitiue prodi, male conciliate. Interdum etiam liberum ab effectu, atque euentu, ut idem Heautont. quamobrem me rogas? homini fugitino dabo? nam ibi de Clinia loquitur. Omnino fugitini propriè serui appellantur. ex quo in edicto ad litem curalium titulus est seruorum fugitiuorum, Si quis fugitiuus, erro ve sit. noxà ve solutus non sit.

EXTERIOR] inferior: ut cum eo ambules, & iter facias minus honorato loco: ut incedas ab

A eius sinistro latere: vt ei claudas, & tegas læuum latus. quod declarat proximus versus. translatio autem ducta est à circulis, quorum ij, qui sunt exteriores, sunt posteriores: interiores autem, priores. Sic igitur qui in ingressu dextram partem obtinent, interiorem circum, & iccirco minorem faciunt: qui læuam, exteriorē, & maiorem.

V T N E T E G A M] sic habent cod. 2. Vatic. & Iannoct. Faern. Tornes. Russard. cuius lectionis elegantiam quidam non intelligentes supposuerant, *V sine tegam.* Nam sic loquuntur boni scriptores: in his Liuius lib. 4. *Illine vt impune primò discordias ferentes concitenti finitima bella? deinde, &c.* Horat. Od. 16. epod. responf. Canid. *Inultus vt tu riseris Cotyttia Vulgata, sacrum liberi Cupidinis? & fortasse M. Tullius lib. 4. accusation. ita locutus est non longè à princip. mutata scilicet interpunctione, Quid si magnitudine pecunia persuasum est? verisimile nò est. Vt ille homo tam locuples, tam honestus religioni sua, monumentisq; maiorum pecuniam anteponeret? nã hæc legi coniunctè, veri simile non est, vt ille homo tam locupl. &c.* non placet. quamquam non sum oblitus, me nuper, cum M. Tullij opera omnia edidi, paullo aliter hunc locum legendum esse putauisse.

B **D A M A E]** seruili genere nato. sup. fat. 6. lib. 1. *Tunc Syri, Dama, Dionysii filius, audes Deijcere è Saxo ciueis?*

C E R T A N S S E M P. M E L I O R I B.] vt cum Aiace. participium *certans* cum dandi casu coniūxit, vt solet similia.

F O R T E M H O C A N I M V M T O L E R. I V B.] mihi, meoque animo imperabo, vt præter meam consuetudinem, meamque dignitatem, Dammam, & infimum quemque hominem colam rei faciendæ, & ditescendi causa. Alludit autem ad illud Homericum, quod dicit Vlysses ἰδύσσ. v. Τέτρασι μοι κρείττη, καὶ κείνῳ πρὸν ἄλλο πρὶ ἔτλης. id est, dura & perfer mihi anime: & etiam grauius aliud aliquando pertulisti.

R V A M] eruam, effodiam, cõparem: vel dic *ruam acervos*, id est, corruam, colligam, construa. tale illud est fat. 1. lib. 1. *diues, Vt metiretur nũmos.* eodem pertinet illud ex ead. fat. *At ni id sit, quid habet pulchri constructus acervus?* tralatio est.

C **I N S I D I A T O R E M]** te captatorem hereditatis: insidiatorem bonorum.

P R A E R O S O F V G. H A M O] translatum à piscibus, qui plerumque hamo vnà cum esca vorato, vel certè esca circumrosa, effugiunt manus piscatoris. huc pertinet distichum illud Martialis de captatore lib. 6. *Munera magna quidem misit, sed misit in hamo, Et piscatorem piscis amare potest?*

A V T S P E M D E P.] profert hunc locum Priscian. lib. 1. *spem deponas* autem, id est, despere, spem abijcias.

A V T A R T E M] πῶλον, captandi scilicet.

I L L V S V S] ab eo, quem captabas. Ars omnis, incerta est, & in coniectura posita. Quare nò debet artifex, si quando præceptis artis minus respondeat euentus, artem desinere: sed aliam viã experiri, & tamen præcepta, quibus ars ea, quã tractat, constat, accuratissimè seruare.

M A G N A, M I N O R V E, & c.] id est, siue de magna, siue de parua re olim disceptabitur, litigabitur, iudicio contendetur: eius, qui sit audax, improbus, & sceleratus, causam, & patrociniũ suscipito, si modò sit locuples, & sine liberis: alterum autem, qui sit vir bonus, deferito, si liberos habebit. verbum *certabitur* hoc loco personale est (vt appellant) *καθ' ἑαυτὸν.* sic Liu. lib. 35. *Tribuni plebis multam M. Postumio dixerunt. cuius certanda cū dies aduenisset, &c.*

O L I M] posthac: vt epist. ad Iul. Florum lib. 1. *Ne, si forte suas repetitum venerit olim Grex auium plumas, &c. & Od. 10. lib. 2. non, si male nunc, & olim Sic erit. & epist. ad Fulc. Aristiũ. vt calcem olim Si pede maior erit, subuertet: si minor, vret.* Virgil. *Æn. 1. Hunc tu olim calo spolijs orientis onustum Accipies securam. & 4. gentiq; mea data moenia cernam, Cognatas vrbeis olim, populòsque propinquos.*

V L T R O] qui non laceratus, non læsus, nulla iniuria, nullòque damno affectus, virum se multo meliorem in ius vocet: quod est improbi hominis.

F A M A C I V E M, C. q; P R.] ciuem, cuius sit & fama melior, & causa verior.

Q V I N C T E, P V T A, E T P V B L I] instituit, & docet captatorem Tiresias, qua se oratione ad aureis, & amicitiam diuitis sit insinuaturus. Nemini autem inauditum est, Romanos illos veteres ingenuos, tribus appellationibus esse nominatos, habuisseque prænomen, id est, nomen commune: nomen, quod erat gentis: cognomẽ, quod erat familiae nomen. Prænomena erant exempli causa Caius, Cn. Dec. Hostus, L. M. id est, Manius, M. Num. Post. Proc. P. Q. Ser. Sextus, Sp. Tib. Titus, &c. quamquam nonnulla ex his longo post tempore pro cognominibus cœpta sunt vsurpari. sed de his Carol. Sigonius, & Onofr. Panuinus, viri doctissimi, sunt consulendi.

G A V D E N T P R A E N O M I N E M. A V R.] prænomena enim maximè erant ingenuorũ propria. Quin serui prænominibus carebant. Vnde longè honorificentius erat prænominibus salutare, quã nominibus, aut cognominibus. contra familiaris, & communis cognominibus salutare, vt faluae Casca, faluae Pulcher, Cicero, Cæsar.

T I B I M E V I R T V S T V A F. A.] virtus tua, non pecunia tua.

M O L L E S] quæ delectantur assentatione: libertate orationis offenduntur.

I V S A N C E P S] M. Tull. *ius varium* in oratione pro Cæcina: pro Murena *ius controuersum nominat*: id est, ius ambiguum, & quod in vtramq; partem trahi potest.

E R I P. Q V I V I S O C V L. C I T.] prouerbialiter dixit. nam etiam ita loquimur, tu mihi cariores his oculis. Catull. ad Quinct. *Eripere ei noli, multo quod carius illi Est oculis, seu quid carius est oculis.* idem ad C. Licin. Caluum, *Ni te plus oculis meis amarem Iucundissime Calue, munere isto Odifsem te odio Vatiniiano.* iccirco Phædromus ille apud Plaut. in Curculione, amicae suæ ostium *oculissimum* appellat, id est, carissimum.

C A S S A N V C E] inani. cassum idè valet, quod inane,

A inane, & vacuum: ex quo, *lumine cassi* appellatur mortui. Virg. *Æneid.* 2. *nunc cassum lumine lu- gent.* Lucret. lib. 4. *Nam nihil esse potest aliud, nisi lumine cassus.* *Aër id, quod nos umbram perhibere suemus.* idem lib. 5. *Nec potis est cerni, quia cassum lumine fertur.* ibid. *corpus, quod cassum lumine semper.* Idem lib. 3. *Sollicitamque geris cassi formidine mentem.* Iterum lib. 4. *Illam tibi est igitur verborum copia cassi.* Pacuvius de testudine, *Terrigenam, herbigradam, domiportam, sanguine cassam.* M. Tulli⁹ lib. 5. *Tuscul. ut omne, quod honestum nos, & laudabile esse dicimus, id illi cassum quiddam, & inanis vocis sono decoratum esse dicant.* Plautus *Aulul. virginem habeo gradem, dote cassam, atque inlocabile.* Idem *Pseud. Te amatorem inuentum esse inanem, quasi cassam nucem.* Idem in *Rud. Cassam glandem.*

PAUPERET pauperem, seu pauperiorem reddat. utitur hoc verbo & Plautus *Mil. glorioso. merx, Que improba est, pro mercis vitio, dominum pretio pauperat.* Idem in *Pseud. nam boni viri Me pauperant, improbi alunt: augent rem meam mali.*

NEV SIS IOCVS id est, néve sis cuiquam ludibrio: néve te quisquam habeat pro delectamento. sic loquitur *Catull. in quandam, Iocū me putat esse mœcha turpis.*

IRE DOMVM, ATQVE, &c. superiora illa intelligenda sunt esse dicta à *Tiresia*, quasi orationem captatori præscribente, qua hic sibi diuitis benevolentiam conciliet: & captatoris orationem imitante: Nuncautem loquitur *Tiresias* ex sua persona.

PELLICVLAM CVRARE cibo & potione se explere: inuitare se liberaliter, & lautè: molli- ter & delicatè viuere: sibi benefacere. infra *epist. 2. lib. 1. In cute curanda plus aequo operata inuentus.* & *epist. ad Alb. Tibull. Me pinguem & nitidum bene curata cute vises.*

FI COGNITOR IPSE Cognitor est is, qui iura alterius habet cognita, eaque alios docet, quos scire illius interest. hoc autem differt cog- nitor à procuratore, quod hic est absentis, ille præ- sentis. M. Tul. pro *Qu. Rosc. Com. in hæc rem me cognitorem dedisti.* Idem pro *Cæcin. de Æbutio. cognitorem viduarum, defensoris nimium litigios.* legè- dum autem est non *sis*, vt habent libri vulgati, sed *fi*, vt manuscr. quod cum indicasset mihi *Io. Daniel Aurelianus* in vno codice, ita reperi postea in sex alijs: itaque memini scriptum esse in ijs fere omnibus, quibus *Roma* vsus sum. Utitur eodem imperatino & *Plautus Curculione, Sequere hac Palinure me ad foreis, si mi obsequens.* ibidem paulo post. *Potate, site mihi volentes propitia.* idem *Perfa: Age, si benignus, subueni.* & *Cn. Mattius* apud *Nonium* lib. 16. *Iliad. Nunc socij, nunc site viri.*

SEV RVBRA CANICVLA, &c. siue æstas erit, & anni tempus ardore solis immoderato æ- stuosum, siue bruma, & cælum perfrigidum. ru- bram Caniculam nominat, quia calida, & ignita rubent. post Caniculæ autem ortum acerrimi so- lent esse totius anni temporis calores. supra *Ode 13. lib. 1. Te flagrantis atrox hora Canicula Nescit tã gere.* & *Od. 17. eiusd. lib. Hic in reducta valle Canicula Vitalis æstus.*

SEV PINGVI TENTVS OMASO *Furiū* *D* *Bibaculum* poëtam vrbane, satyricè que infecta- tur, & irridet: & ex eo, quod vilibus obsonijs sese expleret, ac saginaret, contemptum significat: qui, cum brumæ tempus describeret, hoc versu fue- rat vsus, *Iupiter hibernas cana niue conspuit Alpsis.* Huius tamè *Furij* versus aliquot profert *Macro- b.* lib. 6. *Saturn. cap. 1. non malos: quippe quos Virg. mutuatus sit: vt 6. annal. Quod genus hoc hominum Saturno sancte create? & 1. Interea Ocea- ni linguens Aurora cubile. & 10. Rumoresq, serunt varios, & multa requirunt.* ibid. *Confirmat dictis simul, atque exsuscitat acreis Ad bellandum ani- mos, reficitq, ad prælia menteis.* Profert & hos *A. Gellius* lib. 18. cap. 10. *Sanguine diluitur tellus, ca- ua terra lutescit. Omnia nocte scūt tenebris caliginis atræ. Increscunt animi, virescit vulnere virtus. Sicut fulca lenis, volitat super æquora classis. Spiritus Eu- rorum virideis cum purpurat undas. Quo magis in patrijs possint opulescere cæpis.* Iam *omasum* bubu- lum commemorat *Plinius* lib. 8. cap. 46. *damna- tus est à populo Rom. die dicta, qui concubino proca- cire ore omasum edisse se negante, occiderit bonem, a- Etusq, in exsulum, tamquam colono suo interemto.* *No- nius, Præcisum & omasum partes carnis & visce- rum.* significat *Horatius*, hunc *Furium* hominem fuisse obesum, & pingnem.

NÓNNE VIDES, ALIQVIS dicet aliquis de te, vel diuitem illum, vel alium sibi prox- imum cubito tangens, non vides, *ut patiens*, id est, quo modo, vel quàm sit patiens, & laborio- sus *Vlysses?* quàm officiosus, & vtilis, & oppor- tunus amicis? quo modo, seu quàm acer, id est, quàm acriter in eo, quod suscepit, perseverans? vel quàm fortis, ac diligens? *Nónne vides* autem principium versus, à *Lucretio* térque, quaterque iteratum.

PLVRES ANNAB. THYNNI allegoria est. per thynnos, senes diuites sine liberis significat. captatorem autè cū piscatore comparat. *Thunnū Athenæus* lib. 7. scribit appellatum esse ἀπὸ τοῦ θύ- ειεν τε, καὶ ὀρμαίν, id est, impetum facere, irruere. hūc piscem enim admodum concitatum & celere *F* esse, propterea, quod certo anni tempore stimu- lum, seu æstrum quoddam habeat in capite, à quo concitetur, atque impellatur: quod item scribit *Aristoteles* lib. 8. cap. 19. his verbis, οἱ δὲ θύννοι, καὶ οἱ ξιφίαι οἰστροῖσι παρὲς Κνωσὸς ὀπιπλάτω. ἔχουσι γὰρ ἀμφότεροι πνικαῦτα παρὰ τὰ πτερύγια, οἷον σκωλήκιον, τὸ κα- λόμενον οἰστρον ὁμοίον μὲν σκορπίῳ, μέγεθος δὲ ἴσον ἀράχην. πῦρ το δὲ ποιεῖ αὐτοὺς ἐξάλλεσθαι, καὶ ἐλαπὼν τὸ δελφίνος: καὶ πῖς πλοῖσις πολλὰκις ἐμπήσσει. id est, *Thynni & gladij* concitantur æstro quodam, seu asilo, circiter or- tum *Caniculae*. habent enim tum vtrique ad a- las, seu pinnas tanquam vermiculum, qui æstrū, seu asilum appellatur, scorpio simile, magnitudi- ne aut araneo æquale. Hoc autem ita eos vrit, & cruciat, vt exsiliant, & subsiliant non minus quā *delphinus*. Tum saepe in nauigia irruunt. Iidem auctores tradunt, *thynnis* oculi dextri aciem a- criorem esse, quàm laui.

CETARIA vel vasa, in quib⁹ grandiores pi- sces sale conditi seruatur: vel stagna, in quib⁹ viui aluntur. O o iij VALI-

A VALIDE MALÈ] parum firmus, infirma valetudine, & ita non vitalis.

SVBLATVS ALETVR] tolli dicuntur pueri, qui, cum in lucem editi sunt, studiose, & magna cura dantur alendi, ut adolescant, & ad ætatis florem, ac pubertatem perueniant. natum ex eo, quod patres si filios sibi natos alere vellent, eos humi iacentes, tollere, & complecti solebant: sin nollent, exponi iubebant: exponi autem, id est, domo exportatos in loco publico, ut in via publica, aut in littore maris, aut in ripa fluminis, aut in silua aliqua ponere, & fortunæ committere, ac permittere, nam parentibus licebat liberos nuper natos vel exponere, ac necare, vel tollere, id est, alendo, ad pubertatem, & adultam ætatem perducere. Terent. in And. nam, quod peperisset, iussit tolli. & Heaut. meministi me esse gravidam, & mihi te magnopere interminatam, si puellam parerem, nolle tolli? Chr. scio quid feceris. sustulisti. ibid. sed hic erat annus Corinthia haud impura. ei dedi exponendam. ibidem, Nam iam primum, si imperium meum exsequi voluisses, intererit am oportuit. Idem Adelp. Tu illos duos pro re olim tollebas tua, Quod satis putabas tua bona ambobus fore. Virgil. lib. 9.

B ÆNEID. Non ita me genitor bellis assuetus Opheltes Argolicum terrorem inter, Troicæq; labores Sublatum erudit. Et poeta quidam vetus apud M. Tull. Ciceronem lib. 3. Tusc. quæst. nisi forte Cicero ipse vertit ex Eurip. Ego cum genui, tum moriturum scini, & ei rei sustuli. Notum illud eiusdem Ciceronis dictum ambiguum in Octavianum. ornandum, & tollendum adolescentem quod ipsum Octavianum Cæsarem esse quæstum scribit D. Brutus ad Cicer. epist. lib. 9. & refert Paternulus libro poster. & Suetonius in Augusto.

IN RE PRÆCL.] in re familiari lauta, & ampla.

NE MANIFEST. CÆLIB. OBSEQV. NVD.] id est, ne cultus senis cælibis tam apertus, ac manifestus declaret, te esse captatorem hereditatis. nudette, id est, prodatte: consilium tuum aperiat, ac patefaciat: tuam artem & fallaciam, quam tegi expedit, retegat.

C LEN. IN SPEM ARR.] sensim ad spem hereditatis accede: officijs tuis paullatim assequere, ut iam sperare audeas, fore, ut secundus heres scribaris. sic dixit Horat. arreperere in spem, ut M. Tull. in Frumentar. arreperere ad amicitiam. quibus rebus non sensim, atque moderatè ad istius amicitiam arrepererat, sed brevi tempore totum hominem possederat.

SECUNDVS HERES] secundi heredes dicebantur à veteribus iuriconsultis, qui substituebantur primis heredibus, ita fortasse dicti, quia in secunda cera scribebantur, id est, secunda parte ceræ, seu in secundis tabulis: vel in secundo gradu.

EGERIT ORCO] ad Orcum egerit, id est, ad inferos: de medio sustulerit: è numero viuorum expulerit.

IN VACVVM VENIAS] in vacuum, mortuo filio primo herede, locum subeas.

PERR. HÆC AL. FALL.] id est, perrarò

hic euentus frustratur. tractum à cubis, in quibus fortuna quidem dominatur, sed tamen non nihil ars adiuuat, & digitorum mobilitas, & cetera, quæ tenent callidi aleatores.

QVI TEST. TR. T. CVMQVE] quicumque testamentum tibi tradet, &c. tmelis.

ABNVERE, ET TABVLAS] id est, memento id recusare, & tabulas abs te reijcere, ita tamè, ut raptim, & limis, hoc est, obliquis oculis inspicias, quid prima cera, id est, prima tabula testamenti, in qua scribuntur primi heredes, contineat, ut scias, utrum solus sis heres institutus, an tibi dati sint coheredes. Sciendum est autem, in prima cera scribi solitos primos heredes, in secunda secundos, & ita deinceps.

QVID PRIMA SECUNDO] in primo versu, testatoris nomen: in secundo, heredis, aut heredum scribebatur. neque verò ijs assentior, qui secundo versu interpretatur secundo gradu. nam, qui secundo gradu erant instituti, secundi heredes dicebantur, quos etiam substitutos appellat. præterea hæc vnus est gradus dumtaxat, non plures. Iam verò in tabulis ceratis scribere consueuissent antiquos, constat. itaque sic loquebatur, prima cera, media cera, vltima cera. quo genere lo-

quendi significabant primam, mediam, vltimam partem, seu tabulam testamenti. Sueton. in C. Iulio, sed nouissimo testamento treis instituit heredes sororum nepotes, C. Octavianum ex dodrante, & L. Pinnarium, & Q. Pedium ex quadrante: reliquos in ima cera. Idemque de alijs tabulis sentiendum. M. Tull. libro Accus. 1. deinde in codicis extrema cera nomen infimum in flagitiosa litura fecit. Plaut. Curcul. Dum scribo, expleui totas ceras quattuor. Idem Alinar. Aut, quod illa dicat peregrinè allatâ epistolam: Ne epistola quidem vlla sit in adibus: Nec cerata adeo tabula. Et paucis versibus post, Ne vlla sit cera, vbi facere possit literas. Idem Bachid. cedo in ceram, ac limum actutum. age oblige, oblige citò. Idem ibidem, Cera quidem haud parci, neque stilo: sed quicquid est, perlegere est certum.

VELOCI PERC. OC.] celeriter perlegito tacitus.

PLER. RECOCT. SCRIBA] Coranum significat, qui ex scriba quinqueuiratum adeptus, mox ex quinqueuiro, scriba iterum factus erat. Ita dicuntur autem quinqueuiri, ut duumuiiri, triumuiiri, decemuiiri, & similes. Recoctum igitur scribam appellat, vel quod ex quinqueuiro relictus erat scriba, quod munus ante quinqueuiratum gesserat: vel quia hic Coranus, quamuis aliquantum esset ætate prouectus, ita firmus erat tamen, & validus, ut recoctus esse videretur: vel quia erat callidus, atque astutus, multis in negotijs exercitatus, tritus, ac versatus: vel per recoctum, simpliciter ætate grandem significat. quod videtur Seruius velle, qui hunc locum profert ad illum Virgilij locum lib. 11. Æneid. solidum nodis, & robore cocto. Nota autem est omnibus de Æsone à Medea recocto fabula: itemque de Pelia, quæ sic explicabat Diogenes Cynicus, ut diceret, Medeam non fuisse veneficam, sed eruditam & sapientem feminam. illam enim sumere solitam homi-

A homines molles, & desidia, luxuria, voluptate fractos: eosque labore & exercitatione fatigare, atque ita validos & robustos efficere. unde hanc opinionem, famamque de ea fluxisse, illam hominum carnibus coctis, eos iuvenes reddere confueuisse. Plau. in Pseud. *Quia sorbitione faciam ego te hodie mea, Item ut Medea Peliam concoxit senem: Quem medicamento, & suis venenis dicitur Fecisse ex senē adolescentulum.* M. Tull. in Catone maiore, *quod quidem me proficiscentē haud sanē quis facile retraxerit, nēne tamquam Peliam, recoxerit.* Varro Marcip. *Peliam Medea permisse, ut se vinum degluberet, dummodo puellum redderet.* Ita Catullus Sufecium quendam, senem recoctum dicit, quasi iterum iuuenem factum. Quod si per recoctum, vafrum, & callidum intelligemus, erit translatio. sententia autem huius loci hæc est: Sæpe accidet, ut senex aliquis diues, & astutus à captatore insidijs appetitus, eius spem fallat, ut Coranus Nasicam deludit. Simile exemplum commemorat Cornelius Tacitus lib. 13. Annalium de Pomponio Siluano, repetundarū accusato, & absoluto loquens, *valuit, pecuniosa orbitate & senectate: quam ultra eorum vitam produxit, quorum ambitu euaserat.*

B CORV. DELVD. HIANTEM] captatorē inhiantem, & insidiantem hereditati deludet, ac frustrabitur.

DABIT RISVS] præbebit risus, præbebit argumentum ridendi.

NVM FVRIS, AN] Vlysses non satis intelligens, quid sibi velit Tiresias, quærit, utrū furat, ut solent vates: an prudens, & sciens eum ludificet. Plato in Timæo scribit, neminem mentis compotem vaticinium diuinum ac verum attingere: sed aut in somnis prudentiæ facultate impedita, aut morbo affectum, aut diuino aliquo flatu concitatum. Verba Platonis sunt hæc, *ἔδειξεν γὰρ ἔννεος ἐφ' ἂν πέται μαντικῆς οὐθὲν, καὶ ἀληθῆς, ἀλλ' ἢ καὶ ὑπὸν τιλῶν ἢ φρονήσεως περὶ θεῶν δύναμι, ἢ διὰ ἰόσον, ἢ πν' ὀρθοσισμὸν, ὡς ἀλλὰ ἔχει.*

C QUICQUID DICAM, AVT] videtur diuinatores, & vaticina irridere, atque ad eō ipsū Apollinem: si intelligamus, hoc eum dicere, diuinos, & vates ambigua loqui, & quæ in hanc, vel in illam partem trahi possint. Alij non putant esse iocum, sed seriō dici à Tiresia, quicquid diciturus sit, id aut fore, aut non fore: fore, si fore dixerit: non fore, si negarit fore. qui fortasse falluntur. Nam Horatius ubique sui similis est: id est, comis, facetus, & vrbanus. Verum tamen vtatur suo quisque iudicio.

DIVINARE ETENIM] ridiculum erat, quod iam iam dixerat, iuxta priorem explicationem. magis ridicula est ratio: quasi verō magnæ diuinationis sit, id dicere, quod sit vel futurum, vel non futurum. nonnulli tamen, ut iam dixi, superiorem versum sic explicant, *quicquid dicam*, id est, quicquid dicam futurum, id eueniet: quicquid non futurum, non eueniet: ut nullus insit in his verbis iocus, nulla que irrisio.

SI LICET, EDE] sic habent omnes libri vulg. cum quibus consentiunt plerique manuscr. pauci quidam discrepantes habent, *sic licet, edam.*

quam scripturam si quis fortè probabit, ea sic mihi videtur explicanda. sed tamen (inquit Vlysses) quid sibi velit ista fabula, subintellige, *ede*. cui respondens Tiresias, *edam*, inquit. Tale est illud apud Ciceronem de P. Victorij sententia lib. 4. epist. ad famil. epistola 11. *postea se à Marcello ad me missum esse, qui hæc nuntiaret, et rogaret, uti medicos. Coegi, & è vestigio, &c.* sic enim legendum putat virille doctif. ex auctoritate codicis antiquissimi: non, ut vulgò, *uti cogerem medicos*. Nam verbum *cogerem* dicit ille natum esse ex annotatione, atque subintelligendum.

TEMP. QVO IUVENIS PARTHIS] Augustum significat, quo imperium obtinente Parthi signa, quæ Crassus, & Antonius amiserant, vltro Romam remiserunt. epist. ad August. lib. 2. *Et formidatam Parthis, te principe, Romam.* his verbis autem tempus notat.

FORTI NVB. PROC. COR.] Nasicæ focet captabat Coranigeni testamentum: Coranus gener à Nasicæ focero captabatur, dolisque petebatur. Iam verò propterea quòd Vlysses multis sæculis atatem Augusti antecessit: cum Vlyse autem Tiresias apud inferos verba facit, iccirco inducitur Tiresias hæc narrans non tanquam præsentia (cū tempora repugnent) sed tanquam multis post annis euentura.

MET. REDD. SOLD.] id est, non libentē reddentis, à reddēdo abhorrentis. *metuentis* enim idem valet, quod *φυλατμένον*, id est, cauētis, fugietis, ut sæpe iam admonuimus. significat, hunc Nasicam, fuisse fraudatorem, & infitiatorem lentū, neque bona fide, neque ad diem es alienum dissolue re confueuisse. *solidum* accipio solidum as alienū, siue dotem deberet, siue quid aliud. sic loquitur M. Tull. pro C. Rabirio Post. *ita bona veniant, ut solidum suum cuius, soluat.*

GENER] Coranus: cui Nasicæ filia nuptura est. **SOCERO]** Nasicæ, Corani captatori, & infidiatori bonorum.

MVLTVM NEGATAS] quas multum & sæpe negauerit se inspicere velle.

PRÆTER FLORARE] id est, præter ploratum, & fletum, propterea quòd spe sua deciderit. *οἰμωζεν* iubent eum Græci, cui malum & damnum precantur. annot. sup. sat. vlt. lib. 1. *Demetri, teq; Tigelli Discipularum inter inbeo plorare cathedras.* vide & quæ annotauimus ad illum locum, *O multa fleturum caput.* ad Od. 5. epod.

ILLVD AD HÆC IVBEO,] Alia ditescendi ratio, quam Vlyssi præscribit Tiresias, quæ tamen ad idem genus refertur.

MVLIER SI FORTE] mulier vel vxor, vel concubina.

TEMPERET] regat. Nam hoc proximo modo locutus est Od. 24. lib. 3. *Nec dotata regit virū Vxor.* altero Od. 3. eius lib. *qui mare temperat.*

LAVDES LAVD. VT ABS.] laudes mulierem, aut libertum, absentem scilicet: (immò præsentem. magis enim hoc assentatori & captatori conuenit) ut vel ab hoc, vel ab illa lauderis absens. Non temere autem hoc dictum. nam nemo absentem laudat, qui non amet. quocirca

A si te absentem laudet mulier, aut libertus, dubitare non debes, quin ab eis ameris. Iam hamus ad capiendum amicū efficacissimus est, laus, quamuis eam assentatores valde suspectā reddiderint, vt oleum, vnguentarij. Quemadmodum enim hi oleum: sic illi laudem, ad decipiendum alterū corumpunt. Quare vt vino, sic laude modicè vtendum est: ne & hic veritatis, & illic temperantię fineis transeamus. Minimè igitur præsentem laudare debes is, qui & verus amicus esse, & verum amicum parare studet, sed absentem potius. Neq; verò existimanda est laus absentis minus valere ad eius, qui laudetur, amicitiam conciliandam, quàm præsentis. Immò verò contrà se res habet. Quemadmodum enim acrius feriunt, qui è longinquo loco iaculantur, quàm qui è nimis propinquo: sic magis hominum amorem beneuolentiamque commouet atque excitat, qui absentis, quàm qui præsentis laudat.

ADIVVAT] συμβάλλεται, συνεργεί, confert, cōducit.

B SED VINC. LONGE PR. IP. EXP.] sed longè præstat, senem ipsum capere. tralatio ab expugnatione oppidorum. sic fat. 9. lib. 1. *velis tantummodo: quæ tua virtus, Expugnabis.* Eodem ferè simili vsus est Themistius iunior oratione tertia his verbis, *προσακτιόν δὲ ἐκ αὐτῶν μόνω τῶν θηρευομένων τὰς μηχανὰς, ἀλλὰ καὶ κείνοις, οἱ προαλόγους ὅτι καταπονήμην ἔργον ποιήσουσι:* id est, admouendæ autem sunt machinæ non ei soli, qui captatur, seu oppugnatur, sed etiã illis, qui antè capti rem nobis faciliè ad ingrediendum reddent. qui locus ad hæc Horatiana maximè accommodari potest, vt intelligamus, maximè esse optandum, senem ipsum expugnare: secundo loco, eos, qui faciliem aditum ad eum capiendum præbeant.

VECORS] excors, stultus: quasi mali cordis, inquit Festus.

CAVE TE ROGET] posteriorem syllabam verbi *cane* corripuit, vt & epist. 13. lib. 1. *Vade, vale, cane ne tiubet, &c.* non celabo lectorem tamen, me in quibusd. libris manuscriptis reperisse scriptum *caneas roget.*

C VLTRO] noli expectare dum rogeris, sed vltro, id est, non rogatus, *ἀντιπρόθετος*, vxorem ei tuam trade, vt potiori.

PERDVCI P. T.] poteritne perPELLI ad hoc flagitium Penelope, tam frugi, & tam pudica? persuaderitne ei poterit, vt adulteretur, mulieri tam temperanti, & pudicæ? à verbo perducendi, perductores sunt appellati, qui mulieres nobiles vel promissis inductas, vel vi, & minis coactas ad potentiores viros perducunt. Cic. 1. lib. accus. *lenoni, aleatorum, perductorū nulla mentio fiat,* quamquã docti quidã *productores* illo loco legendum censent, vt Latinum Græco respondeat, *προαγογείς.*

TAM FRVGI, TAMQVE PVD.] pudicitiam Penelopæ omnes ferè scriptores prædicant, Homerum secuti: qui eam passim hac pudicitie laude afficit, pudicissimamque, describit, vsque ad eò, vt neque ex eius oratione, neque ex factis vel tenuissima impudicitie suspicio in eam iure constitui, aut commoueri possit. Occurrit mihi locus ille ὁ δ. σ. in quo Eurynomam anum hor-

tantem, vt loto corpore, facieque vnguento, seu oleo perfusa in conspectum filij prodeat, & cum eo loquatur, malè accipit verbis: aitque formam suam, posteaquàm Vlysses ad bellum Troianum profectus sit, defloruisse, atque exaruisse: itaque sibi talem munditiam esse negligendam: quæ verba locuta, ancillas euocari iubet, vt sibi præstò sint: nam se solam in cætum virorum prodire nollet. sic Hom. *Τὸν δ' αὖτε προσέειπε ἀείφρων Πηνελόπεια· Εὐρύνομμ, μὴ πάντα παρεύδα κηδομένη περ, Χρῶτ' ἄπονησιδάσαι, καὶ ὅτι γέειδάαι ἐλάφω. &c.* eodem libro Eurymachovi è procis formam ipsius laudanti, atq; affirmanti, si ab omnibus Argiuis, & Græcis spectata esset, multo plureis in eius ædibus procos epulatos: respondet, formam suam defluxisse post initium belli Troiani. quòd si Vlysses domi sit, maiorem suam gloriam futuram ex viri præsentia, quàm ex forma. Sed Pausanias Arcad. narrat sua ætate poësin quandam *Θεοφρονίδα* inscriptam existisse, in qua scriptum esset, Penelopam Vlyssi ex Troia reuerso filium peperisse nomine Ptoliporthum. addit & illud, Mantinenseis vulgò dicere, Penelopam ab Vlysse domo eiecctam, & sibi suas res habere iussam, quòd viros à se quæritos, & arcessitos domum intromisisset: atq; illam qui dem primò Lacedæmonem se contulisset: deinde relicta Lacedæmone Mantineam profectam esse, ibiq; diem suum obiisse.

QVAM NEQ. PR. &c.] quam proci corrumperet, & labefactare non potuerunt: quam ad adulterium impellere nequiverunt.

RECTO DEPELL. CVRSV] ex hoc loco illum puto esse emendandum, qui est fat. 3. eiusd. lib. *Palanteis error certo de tramite pellit: & legendum, recto de tramite.*

VEN. EN. MAGNUM DON. P.] Respondet Tiresias. atq; hæc sunt subintelligenda aut similia quædam, *Quid mirum, procos non potuisse vxorem tuam ad stuprū perducere? Venit enim, &c.* id est, venerunt enim ad eam iuvenes illiberales, & parci ac restricti in magnum donando. proci Penelopæ non admodum effusè, nec largè donabant: parce & illiberaliter donabant: fortasse quia donandi facultatem non habebant, non quòd donare nollent. De largitione procorum vnus mihi duntaxat locus succurrit, qui est ὁ δ. σ. eo loco mittit quisque suum ad Penelopam munusculum per puerum: Antinous vestem muliebrem elegantissimam duodecim fibulis aureis nexam: Eurymachus monile aureum, electro intertextum, affabrè factum, ac perpolitum: Eurymachos duo aurium ornamenta pulcherrima, summoque artificio elaborata: Pisander torquem: alij aliud. Verba Homeri sunt hæc, *Δῶρα δ' ἀρσίστα μιναι προσέειπεν κήρυκα ἕκαστος· Ἀντιόω μὲν ἔνευκε μέγαν κάλλιπα πέπλον Ποικίλον, οὐδ' ἀρσίστα περόναι δυοκαίδεκα, πασαι χρύσειαι, κληίσιν ἐν γνάμποις ἀσπερύλαι· Ὀρμον δ' Εὐρυμάχω πολυδάδαλον αὐτῆι ἔνευκε χρύσειον ἠλέκτροισιν ἐργυμένον, ἠέλιον ὄς. Ἐργματα δ' Εὐρυδάμαντι δύο θεοειπόντες ἔνευκεν Τελέχλωα, μορβέντα. Κάειος δ' ἐπιλάμπροτο πολλή, &c.* Sed non celabo lectorem, Simeonem Bosium Lemouicem, virum doctum, quem iam antea sæpe cōmemoravi, Aurati olim contubernalem conui-

A conuictorem & discipulum, existimare hic esse legendum, Venit enim magno, donandi parca iuuentus: vt sit hac sententia. Penelope magno venalis est, id est, non nisi magno pretio emi, seu non nisi magna mercede conduci potest: at iuuentus, parca est donandi: id est, at proci Penelopæ, sunt illiberales & restricti in donando: non donant liberaliter.

NEC TANTVM VEN. QVANT. STVD.] multis locis commemorantur ab Homero procorum prandia, cenæ, compotationes, epulæ: exempli causa, d. 6. sic queritur de procorum conuiuijs Telemachus in contione, Οἱ δ' εἰς ἡμέτερον πωλεῦμενοι ἡμαπα πάντα βῆς ἱερέοντες, καὶ οἶς, καὶ πίνοντας αἰγῆς. Εἰλαπνίδαζον, πίνοντες οἶνον Μαιίδιος. id est, hi autem domi nostræ assidue versantes, boues immolantes, & oueis, & pingueis capras epulantur, & vinum rubrum bibunt, &c. d. 7. Pallas Vlyssi eandem procorum in ædibus alienis intemperantiam, insolentiam, ac luxuriam narrat ipsi Vlyssi,

B Δυδρῶν μυστήρων, οἱ τοὶ βίοντες κατέδρασι. SIC TIBI PENEL. FRVGI EST] id est, quia proci pauca munera largiuntur, & quia studiosiores sunt poculorum, & obsoniorum, quàm rerum Venerarum, iccirco tibi Penelope casta & pudica est, alioqui ceterarum mulierum similis futura.

QVÆ, SI SEMEL VNO] si semel munerata ab vno sene acceperit, lucro tecum communicato: si semel experta sit, quantus in sit fructus in consuetudine senis diuitis: numquam poterit ab hoc quæstu demoueri. de sene gustarit autem videtur è Græco imitatum, τὸ γέροντος γύσσηται. Significat, mulieres ferè omnes, quantuuis castæ, ac pudicæ habeantur, muneribus capi, & labefactari solere.

VT CANIS, A CORIO NVMQ.] prouerbium est, quod in eos conuenit, qui posteaquam rem aliquam iucundâ, & optabilem gustarunt, ab ea ægrè auelli, aut deterri possunt. sic autè efferunt Græci, χαλεπὸν μαθεῖσθαι κύνων σκνπὶ σαζίν. i. periculosa res est canis, quæ coriû rodere didicerit. Theo-

C critus paullo aliter d. 1. Χαλεπὸν χρεῖον κύνων γύσσηται. i. periculosum est, canem de intestinis gustauisse.

EX TESTAMENTO] iussu, aut voluntate ipsius, testatrix ipsa sic se voluerat efferri.

ELATA] elata è domo ad rogam. Terent. Andr. Effertur, imus. Plautus Asinar. Vinam sic efferamur. Idem Mostell. vidi efferri mortuum. M. Tull. epist. ad Att. lib. 15. epist. 1. Cn. Lucullus familiaris noster matrem effererat. Etiam Græci ἐκφέραται dicunt, ex quo ἐκφέραται.

SCILIC. EL. &c.] si fortè anus illa mortua ex humeris heredis elabi posset.

CREDO QVOD NIMIVM INSTIT.] credo (inquit Tiresias) iccirco anum illam voluisse se ita efferri ab herede, quia is fuerat supra modum in ipsam officiosus: quia odiosè, & molestè viam coluerat: nimio officio eâ profecutus fuerat. Monet igitur hoc exemplo Vlysem Tiresias, vt in officio senibus, aut vetulis præstando, operaq; danda, modum seruet, videatq; ne sedulitate peccet, neue, dum officio, & studio, senis, aut anus diuitis gratiam aucupatur, offendat, atq; abalienet. cre-

dibile est autem, verbis testamenti hoc fuisse expressum, ne captator ille ab anu institutus heres, & iustus corpus eius oleo perfusum nudis humeris ad rogam ferre, heres esset, si corpus excideret: aut sub ea condicione institutum esse, si testatrix corpus oleo multo perfusum nudis humeris portaret.

NE DESIS OPERÆ, NEVE] cauetone officio tuo desis, neue supra modum sis officiosus, id est, ne superes modum in opera tua præstanda, atque obrudenda. Nam (vt ait alibi) sedulitas stultitiam quem diligit, vrget.

DIFFICIL. ET MOROS.] difficilem, χαλεπὸν, δυσπρόσιτον, morosum δύσπροσιτον, supra Oda 9. lib. 1. senectutem morosam appellat. morosi enim ferè sunt, senes: & item difficiles. epist. ad Pison. Difficilis, querulus, laudator temporis acti.

OFF. GARRVLVS. VLTRO NON] si illam distinctionem, & lectionem probamus, garrulus vltro, hæc sententia est: qui vltro garrit, id est, qui non prouocatus, aut interrogatus loquitur, idq; supra modum, offendet. sin, vt hic scriptum est: vltro pertinebit ad ea, quæ sequuntur, Non etiã fileas. Sed quid erit, Non etiã vltro fileas? arbitror, eum vltro silere dicendum, qui appellatus, aut interrogatus, aut alioqui ad loquendum prouocatus, tacet. ab eo enim silentium oritur: & ipse sine causa tacet: immo cum causam nactus sit loquendi à diuite oblatam, tacet. Itaq; vltro silet. Vetat igitur Tiresias Vlysem captatorem vltro silere, id est, causam & originem silentij esse. Et verò mediocritatem seruare iubet. Nam primùm monet, vt garrulitatem vitet: deinde deterret à nimia taciturnitate, qualis est eius, qui ad sermonem prouocatus tacet. In cod. Iann. & Tornesij scriptum reperit vltro. quam scripturam si quis probabit, interpretabimur vltro quàm satis est, vltro modum. Nam inest etiam hæc in loco difficultas, quòd in alijs cod. interpunctionis nota post nomen garrulus: in alijs post vocem vltro, siue vltro, locatur. iudicet igitur lector.

DAVVS SIS COMICVS] talis esto, qualis inducitur Dauus in comædijs, nempe seruiliter, & timidè cum domino loquens, eiq; non nisi ad rogata respondens, neque eum interrogare audens. talis etiam ab ipso Horatio inducitur sat. 7. inf. Iam dudum ausculto: et cupiens tibi dicere seruus Panca, reformido.

CAPITE OBSTIPO] incuruato, inflexo inclinato: qui gestus est hominis animum demittentis, & ad palpandum parati. M. Tull. in Arato, Obstipum caput, Et tereti ceruice reflexum, Obstipum in candam maioris figere dicas. Lucre. lib. 4. Deniq; vt in fabrica, si praua est regula prima: Norma q; fallax rectis regionibus exit: Et libella aliqua sex partibus claudicat hilum: Omnia mendosè fieri, atq; obstipa necessum est, Prana, cubantia, prona, supina, atq; absona tecta. quem Lucretij locum testè producens Festus, legit obstipa, in voce obstipum, sed puto, Festum eo loco esse mendosum, & legendum, obstipum, & obstipa. nam aliud est obstipum, aliud obstipum. Sueton. de Tiberio, Incedebat cernice rigida Et obstipa, adducto ferè vultu.

A OBSEQUIO GRASSARE] *grassari*, vt No-
nius Marcellus docet ex Nænio & Afranio, idem
ferè valet, quod ambulare, & iter facere. Festus
autem ait antiquos *grassari* posuisse pro *adulari*: *pre-
terea grassari latrones dici vias obsidenteis. gradi si-
quidem ambulare est. vnde tractum grassari, vide-
licet ab impetu gradiendi.* quod item ex Sallustio
probari potest, proæmio belli Iugurth. *Sed dux,
atq; imperator vite mortalium, animus est: qui ubi
ad gloriam virtutis via grassatur, abundè pollens, po-
tensq;, & clarus est, neq; fortuna eget.* & ita Liuius
lib. 10. *consilio grassandum, si nihil vires iuuarent, ra-
tus.* Idem lib. 45. *Etiã apud vos fuisse audiui, qui
assentando multitudini grassarentur.* Itaq; hæc ver-
ba obsequio grassare, hanc sententiã videntur con-
tinere, Obsequio, opera, officio aditum tibi ad di-
uitem patefacito: nulla alia ratione, aut via diui-
tem capta, quàm obsequendo: insidiare diuiti ob-
sequio. nam grassari valet interdum insidiosè, &
dolosè ambulare. vnde grassatores sunt nomina-
ti, qui vias obsident, vt repente viatores inermis,
neque satis instructos, ac paratos adoriantur, vt
paullo antè ex Festo ostendimus.

B SI INCREBRUIT AVRA] hæretetiam
nunc in nonnullis libris impressis hæc mendosa
scriptura *increbuit*: vsque adedè difficile est inuete-
rata vitia extirpare. Nos autem multis verbis do-
cuimus ἐν παρόδῳ in annotationib. ad lib. Aristot.
de moribus, ad Nicomach. hoc verbum sic esse
scribendum, non, vt vulgè, *increbuit*. libri autem
calamo exarati alij habent *increbuit*, vt & nos cu-
rauimus excudendū: alij *increpuit*, quæ scriptura
corrupta est. *Si increbuit aura*, id est, si ventus fa-
ctus est acrior, ac vehementior. sic loquitur & M.
Tull. lib. 7. epist. ad Trebat. *ventus increbescit. cu-
ra vt valeas.* & Virg. lib. 3. *Æn. Crebrescunt optata
aura. portusq; patefcit. iam propior.*

C CAUTVS] valetudini consulens, sibi cauens
ab iniuria cæli.

C CARVM CAPVT] φίλων κεφαλῶ. Omnia quæ
in homine præcipuam vim habent salutis & vitæ
conseruandæ, aut quæ summam præbent volu-
ptatem atq; vtilitatè, cara dicuntur à poëtis græ-
cis, vt φίλη ψυχή, φίλον κῆρ, φίλος θυμὸς, φίλα γούνατα, φίλη
κεφαλή, φίλα ὄμματα, φίλοι ὀφθαλμοί, φίλη παρὶς, φίλος οἶκος,
vel φίλα οἶκία in numero multitud. φίλη μήτηρ, φίλα
πέννα, &c. id est cara anima, carum cor, carus ani-
mus, cara genua, carum caput, cari oculi, cara pa-
tria, cara domus, seu caræ domus, cara mater, ca-
ri liberi, &c.

E EXTR. TURBA OPPOS. HV M.] ne quis
eum in turba iactet, aut impellat. *oppositis humeris*,
tuis scilicet, *πρὸς ὁμων πύξ ἄμυς σὺ.* obiectis hume-
ris, tamquam scuto aduersus pulsum multitudi-
nis & turbæ. Theophrastus ἠθικ. *χαρῶν.* in descri-
bendo assentatore etiam hoc argumentum com-
memorat non admodum dissimile, *καὶ τὸς ἀπαντῶν-
τας ὅπτις ἑὺ καλεῖται ἕως αὐτὸς παρέλθῃ:* id est, & propri-
um est assentatoris iubere eos, qui obuiam eunt,
consistere, donec ille præterierit.

F AUREM SVBSTR. LOQ.] si tibi res est
cum loquaci sene, aureis tuas, si fieri potest, com-
prime, vel obtura, vt ne eius loquacitate offenda-

D ris: sed potius, vt eum, quamdiu ei videatur, lo-
quentem perferre, ac perpeti possis. aureis tuas ei
præbe verberandas, atque obtundendas: verum
tamen ne te loquacitate sua obtundat, & exsur-
det, eas substringe, & supprime, vt minus mo-
lestè & sine periculo surditatis eius garrulitatem
ferre possis. Sic mihi videtur hic locus esse expli-
candus, non, vt Acr. & Porphir. *aurem admoue,
& intende.* Iam qui aureis suas obturant, facilius
quemuis clamorem, sonitum, strepitum, frago-
rem excipiunt, ac perferunt, neque vllò pacto
commouentur, quemadmodum Satyrus ille
Clazomenius apud Aristot. *problem. τμη. γ.*
quod esset ad maledicendum promptus ac pro-
pensus, cum sibi in iudicio causa dicenda esset,
ne ad maledicendum aduersario, si eum audi-
ret, impelleretur, ac potius vt de re ipsa diceret,
aureis sibi obturauit. Ita dicimus clausis oculis
periculum adire, id est, sine vllò metu, ac dubita-
tione, propterea quòd, qui clausis oculis, vt An-
dabata illi, seu Antanabata potius, sese periculo
offerunt, aut laborem aliquem suscipiunt, faci-
lius vtroque defunguntur, quàm si periculi, aut
laboris magnitudinem oculis cernant: & ægri,
qui sunt teneriores, pharmaca solent clausis ocu-
lis deuorare. Sic apud Platon. in Gorgia, Socra-
tes probat, vnumquemque, qui aliqua in re pec-
carit, vltro ad iudicem ire, atque ad pœnam à le-
ge constitutam subeundam occurrere, & quo-
dammodo clausis oculis, & fortiter sese vrendum
ac secandum medico præbere oportere. verba
Platonis hæc sunt, *παρέχει μύσαντα καὶ ἀνδρείως ὡσπερ
πέμνει καὶ κἀμὲν ἰατρῶ.* vt igitur ad Horatium reuer-
tar, sic hunc locum explico, aurem, videlicet tuã,
substringe loquaci seni, id est, aure tua substricta
& compressa, sine senem istum loquacem, quam-
diu volet, verba fundere: aureis tuas ei præbe to-
tum diem, si ei libebit, longis & odiosis narratio-
nibus tundendas, ac verberandas. Atque ita in
codice quodam manuscr. ad oram ascriptum vi-
di, *substringe aurem*: id est, præbe aurè. Licet etiam
dicere, quod mihi hæc secunda editione venit in
mentem, *aurem substringere*, positum ab Horatio
pro aurem vellere, quod est admonere: vt sit hæc
sententia, aurem substringe loquaci, id est, senem
paullo loquaciorem, & quædam fortasse expro-
mentem, vel euulgantè, quæ taceri præstabat, &
quædam effudentem, atq; effertentem, quorum
enuntiatio ei periculum sit allatura, admone, vt
linguæ temperet: vel sic, multitudine verborum
eos, qui adsunt, offendentem, nullamq; loci, ne-
que temporis, neque personarum rationem ha-
bentem, admone vt modum orationi constituat.
Ita autem substringere, idem atque aurem velle-
re, valere dicemus: quo vsus est Virg. Sileno, *Cum
canorem reges & prælia, Cynthia aurem vellit, &
admonuit, &c.* idè in Copa, *Mors aurem vellens, vi-
uite, ait, venio.* Adr. Turnebus autem vir singulari
doctrina præditus, aliter hunc locum explican-
dum putabat, nempe hoc modo: *aurem substringe
loquaci*: id est, aurem senis loquacis leniter tra-
cta, seu prehende, vel molliter attinge: quod fa-
ciebant qui adulabantur, & qui se amare simula-
bant.

A bant. Ego memini, apud Plautum *prehendere crineis & auriculas*, esse amatoriè, & blandè aliquem delinire, & permulcere: sed *substringere aurem* fortasse non idem valet. Veruntamen iudicet lector eruditus.

IMPORTVNVS AMAT LAVDARI? si in eo est importunus, quod cupit laudari: si assidue vult laudari, &c. Importunus is est, (vt alibi annotauimus) qui numquam conquiescit, neque alijs conquiescendi potestatem facit. si igitur tali ingenio est, vt suis laudibus supra modum delectetur, tamdiu eius laudes persequere, donec, manibus ad cælum sublatis, dixerit satis esse.

MANIBVS SVBLATIS gestus lætantis, & Dijs immortalibus gratias agentis, vt Dionys. Halicarn. lib. 3. de patre Horatorum tergeminoꝝ, ὁ δὲ πατήρ, ὡς ἔμαθε τῶν διάνοιαν αὐτῶν, περὶ χαρῆς γενόμενος, καὶ τὰς χεῖρας ἀναρῶν εἰς τὸν οὐρανόν, πολλὰς ἔφη χεῖρας εἰδέναι πρὸς θεοῖς, ὅτι παῖδας ἔδωκαν αὐτῷ γενέσθαι καλούς, καὶ ἀγαθούς. id est, Pater autem vt eorum sententiam cognouit, lætitia elatus, & manibus sublatis in cælum, magnam se dijs habere gratiam dixit, quod sibi hoc beneficij dedissent, vt filij sui essent pulchri & fortes. est etiam orantis gestus, vt docuimus ad Od. 23. lib. 3. itemq; ad epist. ad Loll. 2. lib. 1. admonebimus.

ET CRESC. TVM. INFLA ingenium hominis inanis, qui supra modum cupit laudari, quicquid assentatione nimis delectatur, expressit. Itaque eiusmodi quidam ingenium cum vtre comparauit: assentatoris autem orationem ad huiusmodi homines inflandos valere declarauit.

CVM TE SERVITIO LONGO, &c. cum moribundus iam in lecto decubuerit, teq; heredem instituerit ex quadrante,

ET CERTVM VIGILANS & tu certo vigilans, non somnians audieris, &c. solent enim plerumque, qui quippiam magnopere exoptant, id in somnis cernere. Virgil. in Pharm. *Credimus? an qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?* & piscator ille pauperculus apud Theocritum εἰδ. κς. somniat procerum quendam, & grandem piscem ad hamum decurrille, quemadmodum (inquit) in somnis canis omnis prædam vaticinatur. sic Theocritus, καθ' ὄρεον δὲ δόκειον ἰχθύας, ἐκ χαλάμων δὲ πλάνον κατ' ἄστρον εἰδωδάν: καὶ πρὸ τῶν φραφερῶν ἀρῆξασθ' καὶ γὰρ ἐν ὑπνῷ Πᾶσα κύνων ἀρχὴν μαρτυρεται, ἰχθύα κ' ἤρῃν. id est, sedens piscis excipiebam, seu captabam: ex calamo autem fallacem escam concutiebam. Atque aliquis è piscium pinguium numero escam appetiuit. Namq; in somnis omnis canis prædam vaticinatur: sic & ego piscem. *certum vigilans* igitur valet id, quod dicunt Græci vno verbo, ὑπαρ. cuius contrarium est κατ' ὄναρ. Plato lib. 2. de repub. in extremo, ἔτ' ἄλλως ἐξαπατᾷ ὁ θεὸς ἢ τε καὶ φαντασίας, ἢ τε καὶ λόγους, ἢ τε καὶ σημείων πομπάς, ἢ ὑπαρ, ἢ τ' ὄναρ. id est, neq; alios decipit deus neque per visiones, neq; per sermones, neq; per signorum missiones, neque vigilanteis, neque in somnis.

QUARTÆ SIT PARTIS, &c. ordo verborum est, cum tu certo vigilans audieris hæc verba: quartæ partis heres sit Vlysses. sic supra locutus est Od. 25. lib. 1. *audis minus & minus iam, Me*

tuo longas pereunte nocteis, Lydia dormis? quidam libri veteres habent, *quarta esto partis, &c.*

ERGO NVNC DAMA SOD.] sic dices voce flebili, & queribunda, itane est? ergo sodalis meus, quicum mihi erat mensa, victusque communis, mihi ereptus est, & interijt? Dama autem, nomen est Scruile.

NVSQVAM EST?] id est, perijt? Hellenismus est, οὐδέποτε μὲν ὄντι, ἢ κ' ἔστ.

VNDE M. TAM FORT. TAMQVE] ordo est, *sparge subinde*, id est, deinde subiunge iterans hæc verba, vnde mihi tam fortem, ac fidelem amicum parabo? solemus autem oratione præcisa vt in comminationibus, conquestionibus, oburgationibus, & similibus animi motibus, vt infra lat. 7. *vnde mihi lapidem? vnde sagittas?* Terent. in Eunuch. *Egône illam? qua illum? qua me? qua nō? sine modo: mori me malim.* Germanus Valens autem hæc verba, *Sparge subinde*, referenda esse putat ad veterum consuetudinem in funeribus procurandis: in quibus præter alia, quæ factitare soliti erant, flores spatgebant. Virg. lib. 6. *Æn. manibus, date lilia, plenis Purpureos spargam flores: animamq; nepotis His saltem accumulem donis.* Idem Daphnide, *Spargite humum folijs, inducite fontibus, [alias frondibus] umbras Pastores: mandat fieri sibi talia Daphnis: Et tumulum facite, &c.*

EST GAVDIA PRODENTEM] est, vt Græci, ὄντι, ἢ ἔσθιν, id est, licet animi lætitiæ fronte regere: nihil verat, quo minus quis vultum lætitiæ indicem, dissimulatione & fictis lacrymis celare possit. notus versiculus ille ex mimo Publ. *Heredis fletus sub persona risus est.*

PERM. ARBITRIO] tuo, interdum testatores, quæ post mortem suam fieri volunt, ea permittunt arbitrio vel heredis, vel legatarij: quæ verba eandem vim habent, ac si arbitrio boni viri res esset permissa. secutus sum autem libros omnes veteres, qui habent *Permissum*, non, vt vulgati, *Commissum*: & recte, committere enim fidei dicimus potius, permittere potestati, & arbitrio. Hor. Od. 9. lib. 1. *Permitte diuis cetera: qui simul, &c.* Idem lib. 1. epist. 18. *Arcanum neq; tu scrutaberis vilius vquam, Comissumq; teges.* idem sat. 4. *Commissa tacere Qui nequit.*

SINE SORDIBVS] magnificè, splendidè, non sordidè.

MALE TVSSIET] tussi graui, & periculosa laborabit, quam βουχὴ nominant Græci. *male* hoc loco valet, grauter, valdè.

HVIC TV DIC EXP. T. &c.] id est, huic coheredi dic, si fundum, aut domum, quæ tibi ex testamento obuenerit, habere cupiat: te ei libentissimè venditurum, & quanti velit, additurum, atque aded, si videatur, donaturum. *nummo*, id est, pretio vilissimo. Atque ita ferè omnes hunc locum explicant: quam explicationem adiuuans Porphirio, scribit, si quidem eius verba sunt, legem fuisse, quæ vetaret, quicquam testamento acceptum alteri donare. Itaque qui donare volebant, & tamen contra legem committere volebant, aut non audebant, venditione simulabant: & quod erat, verbi gratia, centum millibus sestertium

A tiūm mummūm æstimabile, nummo, addicebāt. Sed Germanus Valens, hæc putat esse nugatoria, & nummo coniungendum esse cum participio gaudentem, hoc modo, Dic te gaudentem nummo: id est, malentem nummum, quā fundum, addicere ei fundum pecunia. quam explicationem ego magis probo.

PROSERPINA] Proserpina mortis, & vitæ arbitra est, vt supra diximus ad Od. 28. lib. 1. imperiumque in primis habet in mortuos, quod & Homerus ostendit ὁδυσσ. λ. Η π μνη εἰδωλον τοδ' ἀθανη Περσεφόνεια ὄψω, ὅφρ' ἐπ' μάλλον ὁδύρομενος σενάξω, id est, aut quid ad me hoc simulacrum impulsū mihi sit Proserpina? an vt magis ac magis lamentans gemam? Tibull. lib. 3. At mihi Persephone nigram denuntiat horam. Immerito iuueni parce nocere Dea. Virgil. Æneid. 4. Nondum illi flauum Proserpina vertice crinem Abstulerat, Stygioq; caput damnauerat Orco.

SATYRA 6.

B HOC erat in votis: modus agri non ita magnus,

Hortus ubi, & tecto vicinus iugis aquæ fons,

Et paullum silvæ super his foret. auctius, atque

Dij melius fecere. bene est. nihil amplius oro,

Maia nate, nisi vt propria hæc mihi munera faxis:

Si neq; maiorem feci ratione mala rem:

Nec sum facturus vitio, culpæue minorem:

C Si veneror stultus nihil horum: ô si angulus ille

Proximus accedat: qui nunc denormat agellum:

O si ornâ argentî fors quâ mihi monstret: vt illi,

Thesauro inuento qui mercenarius agrū

Illū ipsum mercatus arauit, diues amico Hercule: si, quod adest, gratum iuuat:

hac prece te oro

Pingue pecus domino facias, & cetera, præter

Ingenium: vt que soles, custos mihi maximus adsis.

Ergo ubi me in monteis, & in arcem ex urbe remouii:

Quid prius illustrem satyris, Musaq; pedestri?

Nec mala me ambitio perdit, nec plumbeus Auster,

Auctumnusq; grauis, Libitinæ quæstus acerba.

Matutine pater, seu lane libentius audis, Vnde homines operum primos, vitæque labores

Instituunt (sic dijs placitum) tu carminis esto

Principiū. Romæ sponsorē me rapis: eia, Ne prior officio quisquam respondeat,

urges:

Siue Aquilo radit terras: seu bruma nivalem

Interiore diē gyro trahit: ire necesse est. Post modò, quod mi obsit, clarè, certumq;

locuto, Luctandum in turba, faciendâ iniuria tardis.

Quid vis insane? & quas res agis? improbus urget

Iratîs precibus. tu pulses omne, quod obstat,

Ad Mæcenatē memori si mente recurras.

Hoc iuuat: & melli est: non mentiar. at simul atras

Ventū est Esquilias: aliena negotia centū Per caput, & circa saliunt latus. ante secundam

Roscius orabat sibi adesses ad puteal cras.

De re communi scribæ magna, atq; noua te

Orabant hodie meminisses Quincte reuertî.

Imprimat his, cura, Mæcenâ signatâ bellis.

Dixeris, experiar? si vis, potes, addit: & (instat

Septimus

- A Septimus octavo propior iam fugerit annus,
 Ex quo Mæcenas me cœpit habere suorum
 In numero: duntaxat ad hoc, quem tollerheda
 Vellet iter faciens: & cui concredere nugas
 Hoc genus. hora quota est? Thrax, an Gallina Syro par?
 Matutina parum cantos iam frigora mordent:
 Et, qua rimosa bene deponuntur in aure.
 Per totum hoc tempus subiectior in die,
 & horam
- B Inuidia: noster ludos spectauerat una:
 Luferat in campo, fortuna filius, omnes.
 Frigidus à rostris manat per compita rumor?
 Quicumq; obuius est, me consulit: ô bone (nam te
 Scire, deos quoniam propius contingis, oportet)
 Numquid de Dacis audisti? nil equidẽ.
 ut tu
 Semper eris derisor. at omnes dii exagitant me,
 Si quicquam. quid? militibus promissa,
 Triquetra,
- C Prædia Cæsar, an est Itala tellure daturus?
 Iurantẽ me scire nihil, mirantur, ut unum
 Scilicet egregij mortalem, alt Iq; silent I.
 Perditur hæc inter misero lux, non sine votis.
 Orus, quando ego te aspiciam? quandoq; licebit
 Nunc veterum libris, nunc somno, & inertibus horis
 Ducere sollicitæ incunda obliuia vitæ?
 O, quando faba Pythagoræ cognata, simulq;
 Vincta satis pingui ponentur oluscula lardo?
- O noctes, cenæq; deum: quib. ipse, meiq; D
 Ante Larem proprium vescor: vernasq;
 procaceis.
 Pasco libatis dapibus. prout cuiq; libido est,
 Siccat inæqualeis calices conuiuia, solutus
 Legib. insanis: seu quis capit acria fortis
 Pocula: seu modicis uescit latius. ergo
 Sermo oritur non de villis, domibusue alienis:
 Nec male, necne Lepos saltet: sed, quod magis ad nos
 Pertinet, & nescire malum est, agitamus: utrumne
 Diuitijs homines, an sint virtute beati: E
 Quidue ad amicitias, usus, rectumne trahat nos:
 Et quæ sit natura boni: summumq; quid eius.
 Ceruius hæc inter vicinus garrit anileis
 Ex re fabellas. nam si quis laudat Arelli
 Sollicitas ignarus opes, sic incipit. olim
 Rusticus urbanum murem mus paupere fertur
 Accepisse cauo, veterem vetus hospes amicum,
 Asper, & attentus quaesitis: ut tamen arctum
 Solueret hospitij animum. quid multa? F
 neq; illi
 Sepositi ciceris, neq; longæ inuidit aena:
 Aridum & ore ferens acinum, seme saq; lardi
 Frustra dedit, cupiens varia fastidia cena
 Vincere, tangentis male singula dente superbo:
 Cum pater ipse domus palea porrectus in horna
 Esset ador, loliumq;, dapis meliora relinquens.
 Tandem urbanus ad hunc, qui te iuuat, inquit, amice,

- A Prærupti nemoris patientē viuere dorso? *Personuit canibus. tum rusticus, haud* D
Vin tu homines, urbemq; feris præpone-
re siluis? *mihī vita*
Carpē viam (mihī crede) comes: terre-
stria quando *Est opus hac, ait: & valeat. me silua,*
Mortaleis animas viuunt sortita: neque
ulla est *cauusq;*
Aut magno, aut paruo lethi fuga. quo, bo-
ne, circa, *Tutus ab insidijs tenui solabitur eruo.*
Dum licet, in reb. iucundis viue beatus:
Viue memor, quā sis æui breuis. hæc
ubi dicta
Agrestem pepulere: domo leuis exsilit.
inde
- B *Aambo propositum peragunt iter, urbis*
auentes
Mœnia nocturni subrepere. iamq; te-
nebat
Nox medium cæli spatium, cūm ponit v-
terq;
In locuplete domo vestigia: rubro ubi
cocco
Tincta super lectos canderet vestis ebur-
nos:
Multaq; de magna superessent fercula
cena:
Quæ proculexstructis inerant hesterna
canistris.
- C *Ergo, ubi purpurea porrectum in veste*
locauit
Agrestem: veluti succinctus cursitat ho-
spes:
Cōtinuatq; dapes: nec nō vernaliter ipsis
Fungitur officijs, præ lambens omne, quod
affert.
Ille cubans gaudet mutata sorte: bonisq;
Rebus agit letum conuiuam, cūm subito
ingens
Valuarum strepitus lectis excussit v-
trumq;.
Currere per totum pauidi conclaue: ma-
gisq; (Molossis
Exanimis trepidare, simul domus alta

HOC ERAT IN VOTIS] hoc erat in optatis: hoc optabam.

MODVS AGRĪ] agrum optabam breuibus, & paucis decempedis mensum: agrum non admodum latum. modus in agro significat longitudinem ac latitudinem descriptam, ac dimensam. exstat titulus in pandectis iuris ciuilibus, *Si mensur falsum modum dixerit.* M. Tull. in orat. pro Flacco, *voluisti magnum agri modum censerī.* Cælius lib. 8. epist. de signis, & tabulis, de agri modo, de are alieno acerrime agere. Plautus Aulul. prologo, *Agri reliquit ei non magnum modum.*

IUGIS AQVÆ FON.] fons aquæ perennis. sic M. Tull. dixit aquam de iugi puteo haustā.

SUPER HIS.] ὑπὲρ τούτων, ad hæc, vel præter hæc.

AUCTIUS] amplius, benignius, cumulatius.

MAIA NATE] Mercuri. Oda. 2. lib. 1. *Sive mutata iuuenem figura Ales in terris imitaris alma Filius Maia.* & Oda 10. eiusd. *Mercuri facunde, nepos Altantis, &c.* Mercurium appellat, quia creditur amplificationem rei familiaris, & lucra adiuuare, & fortunare. vide annot. ad saty. 3. huius libri.

PROPRIA] fixa, stabilia, perpetua. vide annot. ad illum locum, *Si proprium est, quod quis libra, &c.* epist. 2. lib. 2. infra.

SI NEQVE MAIORVM, &c.] sic precatur Horatius. Si neq; rem meam auxi per cuiusquam iniuriam, aut per dedecus, aut turpitudinem, neque sum imminuturus nequitia, & luxuria: si non opto ijs, quæ habeo, plura, aut maiora, neq; agrū vicinum concupisco, neque thesaurum inuenire aueo, seu inuenturio: si deniq; ijs, quæ mihi suppetunt, contentus viuo: te oro, vt, &c. solebant autem preces cum conditione concipi à veteribus. sic Thetis apud Hom. lib. α. Iliad. *Ζεῦ πάτερ, εἴ ποτε δῆσται μετ' ἄδαν ἀποισιν ὄνησαι ἠέ περὶ ἠέργω, τὸ δέ μοι κρήλιον ἐέλδωρ.* id est, Iupiter patet, si quando te inter immortales iuui aut verbo, aut facto: hoc, quod peto, mihi perficito. sic Horat. Od. 18. lib. 3. *Faune Nympharum fugientum amator Per meos fines, & apr. &c. Si tener pleno, &c.*

RATIONE MALA] turpitudine aliqua, iniuria, vt lenocinio, impudicitia, cæde, & similibus. Pindarus *εἰδ. n. Νεμ.* ait, diuitias honestis rationibus, & cum Dijs volentibus partas, stabiliores esse. sic Pind. *οὐδὲ θεῶν γὰρ τοι φυτευθεῖς ὄλκος ἀνθρώποισι παραμένωπρον.*

SI VENER. STULT. NIHIL HORVM] id est, si huiusmodi vota, quæ statim sequuntur, non facio: si talia non opto. suprâ ad illum locum, *Et venerata Ceres, &c.* sat. 2. huius libri, ostendimus, *venerari* interdum idem valere, quod *precarī*, & vota facere. *precarī* autem Græci *εὐχεσθαι* dicunt:

A cunt: quod non solum à dijs aliquid precibus expetere significat, *αἰτεῖν τὸς θεὸς*, vt loquitur Plato in Euthyphr. sed etiam optare. itaque, quæ Latini optata, Græci *ἐυχὰς* quoque nominant, vt sciunt Græcè docti. sic igitur hunc locum explicandum cenſeo, si nihil horum opto, seu, si quis malit, si nihil horum à Dijs precor, non vt Erasmus, qui legendum putat, *venor*. iam *veneror stultus*, sic dictum, vt illa, *parce malignus*, Od. 28. lib. 1. *Ἐνὸν τε negliget horridus*, Od. 21. lib. 3. & similia, quæ collegimus ad Od. 8. lib. 3. Existimabant autē veteres illi, diuitias, & cetera bona fortunæ à Dijs immortalibus donati, & ab iisdem incommoda, damna, & egestatem hominibus importari, quod & Theog. approbat, *Οὐδὲς κέρει ἀπὸς, καὶ κέρδεος, ἀπὸς αὐτῶς, Ἀλλὰ θεοὶ τῶν δῶρον ἀμφοτέρων*. id est, Nullus est, Cyrene, detrimenti & lucri sibi ipse causa: sed Dij horum vtriusq; sunt donatores. Itaq; quemadmodum bona à Dijs, votis omnibusque expetebant, ita mala & aduersam fortunam deprecabantur.

B **O SI ANGVLVVS ILLE, &c.]** talia sunt auarorum vota, atque optata. *ὄσι*, optantis, & precantis est. Virg. *Æneid. 8. O, mihi prateritos referat si Iupiter annos. & si*, vt *Æneid. 6. Ἐσὶς fortè precatur, Si nunc se nobis ille aureus arbore ramus Ostendat nemore in tanto: vt apud Græcos, εἰ εἰ γένοιτο* vtinam accidat, vtinam mihi contingat. & ita Eurip. Oreste, *Εἰ γὰρ γένοιτο, φωνέων δ' ἔλθοι πόλιν*. Et ὁ solum. Idem Virgil. lib. 5. *Ænei. nec vincere certo (Quamquam ὄ.)*

DENORMAT AGELLVM.] Denormat legunt Porphir. & Acro, & ita reperi scriptū in omnibus fere codicibus calamo exaratis, & nonnullis vulg. eamq; scripturam, præsertim à viris doctis comprobata, secutus sum. denormare autem idem valet, quod denormem, & inæqualem, & normæ expertem efficere. huc pertinet, quod scribit Aristot. lib. 1. de arte dicendi, ea, quæ nobis defunt, etiam si parua sint, nobis esse bona, & optabilia, *καὶ ἂ ἐλλείπειν οἰόνται, καὶ ἂν μικρὰ ἢ αἰρετά.*

C **FORS]** fortuna. vt sup. annot. ad sat. 1. lib. 1.

QVA] aliqua via, aliqua ratione, aut aliqua parte potius. quidam libri veteres tamen habent *qua.*

AMICO HERCVLE.] æquo, & propitio Hercule. beneficio Herculis diues factus. nam & Hercules eorum rem familiarem fortunare, atq; augere credebatur, qui bonorum suorum decimas ad eum detulissent. Alij dicunt eum præesse thesauris. Alij hoc referunt ad fabulam de quodam rustico, cui visus est Hercules in somnis locum, vbi esset thesaurus, demonstrasse. Herculem autem thesauris, & lucris insperatis, item vt Mercurium, idēd præesse volunt, quod Hercules diuitias & bona externa virib. & virtute adeptus est. hunc locum imitatus est Persius saty. 2. *Ἐὸ σὶ Sub rastro crepet argenti mihi seria dextro Hercule.*

THESAURO INVENTO] thesaurum sic definit Paullus iuriconsultus lib. 41. digestor. tit. 1. de acquir. rer. domin. *Thesaurus est quadam vetus depositio pecunie, cuius non existat memoria, vt iam dominum non habeat. Sic enim sit eius, qui inuenerit,*

quod non alterius sit. alioquin si quis aliquid vel lucri, vel metus, vel custodia causa condiderit sub terra, non est thesaurus: cuius etiam furtum sit.

SI, QVOD ADEST, GRATVM IUVAT:] id est, si, quod mihi suppetit, gratum, & iucundū est: si eo; quod adest, delector & contentus sum. nomen *gratum* coniungendum est cum verbo *iuuat*, hoc modo, *gratum iuuat*, id est, cum sit gratū, iuuat: *καταλοισμένον ἢ ἀγαπητὸν ὄν τέρπει*. gratū est enim id, in quo acquiescimus, quo contenti sumus.

HAC PRECE TE ORO.] sic loquitur epist. ad Vinn. Afell. lib. 1. *oratus multa prece nitere porrò.*

PRÆTER INGEN.] nam ingenium pingue, id est, hebes, neq; laudabile, neq; optabile est.

VTQVE SOLES] nam poëta omnes sub Mercurij tutela sunt. quos sup. Od. 17. lib. 2. *viros Mercurialeis* appellat: vbi Faunum; Mercurialium virorum custodem dicit.

ET IN ARCEM] in locum editum, qui mihi arcis loco esse possit: vel villam suam significat, vbi rex est, & in quam se recipit, tamquam in arcem, longè à strepitu vrmano, longè à negotijs vrbanis.

MVSAQVE PEDESTRI.] Musam pedestrem, versus, quibus vtitur in satyris, & in epistolis appellat; quia soluta orationi sunt simillimi. infra epist. ad Auguit. in extrem. *nec sermones ego malle Repenteis per humum, quam res componere gestas.* & Ode 12. lib. 2. historias pedestres dicit, quæ sunt oratione soluta conscriptæ, *τῶν pedestribus Dices historijs prælia Casaris, Macenas, melius. πρὸν λόγον* appellant Græci.

MALA ME AMBITIO] mala epithetum est ambitionis perpetuum: vel distinguit ambitionem honestam, & laudabilem, à turpi & vituperanda. vide Aristot. lib. 4. de moribus ad Nicomach. vbi de ambitione disputat, quam *φιλοπρίαν* nominant Græci.

NEC PLVMBEVS AVST.] infalubris, pestilens, & quo corpora ingrauescunt. M. Tull. per translationem sermonis *plumbeos* appellat, tardos & hebetes lib. 1. Tuscul. *nisi planè plumbei sumus in philosophicis.* vel refer ad colorem oris, & corporis, quæ efficiuntur pallida Austri flatu. sup. Od. 14. lib. 2. *Frustra per auctunnos nocentem Corporibus metuemus Austrum.* Aristoteles problem. lib. 2. *τρυμ. κς.* quaerit cur Auster sit *δυσωδης*, id est, foetidus, & tætri odoris: & respōdet, fortasse eò fieri, quod humida, & callida corpora efficiat. hæc enim maxime putrescunt. significat autem fortasse Horatius, se continentia, & frugalitate consequi, vt à tempore anni minus salubri, non offendatur sua valetudo. Nam & Socratem ferunt ita continentem in victu, cultuq; fuisse, vt sæpe Athenis orta pestilentia, multisq; vi morbi absumtis, solus intactus, & integer à peste fuerit. Vel dic, quod rectè valeat anni tempore infalubri, id eum loco ascribere, & celo.

LIBIT. QVÆST. ACERBÆ] quia Austro flante complures in morbum incidunt, atq; intereunt. Libitina, Dea funerum, à qua dicti Libitinarij, qui in funeribus procurandis sunt occu-

A pati. Plaut. senes decrepitos *libitinarios* appellat in Bacchid. *Blandula, faceta, pulchra: incuruos, libitinarios, veterum senes illorum traherent patres.* Od. 30. lib. 3. *magna pars mei Utabit Libitinam.* Dionys. Halicar. lib. 4. scribit, Venerem nescio quam à Romanis appellatam esse Libitinam. & item Plutarchus *Ρωμαϊοίς.*

AVDIS] appellaris, vt epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *rexq; paterq; Audisti coram.*

MATVTINE] à Iano dici, & anni principium ducitur. de quo vide Plutarch. *Ρωμαϊοίς,* & Macro. lib. 1. Saturn. Seruius ad illum Virg. versum lib. 7. *Æn. Sunt gemina belli porta, &c.* notat, *Ianum apud aliquos bifrontem, apud aliquos quadrifrontem esse non mirum est. Alij enim eum diei dominum esse volunt, in quo est ortus & occasus: Horat. Matutine pater, seu Iane libentius audis: alij anni totius, quem in quattuor tempora constat esse diuisum. Anni autem esse deum illa res probat, quod ab eo prima pars anni nominatur. Nam à Iano Ianuarius nuncupatus est.*

B M. Tull. lib. 2. de nat. Deor. *Cumq; in omnibus rebus vim haberent maximam prima & extrema, principem in sacrificando Ianum esse voluerunt, quod ab eundo nomen est ductum: ex quo transitiones per uia Iani, foresq; in liminibus profanarum adium, ianua nominantur.* Incipit hinc narrare suas totius diei actiones à tempore matutino ad vesperam.

VNDE] à quo, vt sup. sat. 3. *unde ego mira Descripsi docilis precepta hæc.* ibid. *Vnde uxor media surgat de nocte vocata.*

ROMÆ SPONSOREM] cum Romæ sum, inquit, sponsorem me rapis. Sponsorem iurisperiti recentiores Paullus, Vlpianus, & ceteri, fideiussores appellant. infra epist. 2. lib. 2. *Hic sponsum vocat.*

RAPIS] verbum *rapis* significat necessitatem, non illam quidem vi impositam, sed ab officio natam: quæ plurimum valet apud viros bonos. rapis igitur, id est, cogis me ex officij ratione. spondere autem pro altero, graue onus esse, declarat pro uerbum Græcum *ἐπιβά, ὅτι δ' ἀπαι, id est, sponde: at propinquum est damnum.*

EIA, NE PRIOR OFFICIO] si legemus *vrge*, vt habent omnes libri vulgati: horum verborum hæc mihi videtur fore sententia. eia (inquit Horatius) Matutine vrge, atque impelle me acriter ad hoc officium spondendi alicui amico præstandum, ne quis me officiosior existat, atq; hanc mihi laudem præripiat. Sin, vt nonnulli libri manuscripti, *vrges*: quam scripturam ego magno opere probò: huius loci hæc erit sententia: tu Matutine me sic hortando vrges: eia Horati noli committere, vt quisquam officio satisfaciat prior, quam tu. potest & sic explicari, seruata vulgata, & communi scriptura, vt intelligamus, Horatium seipsum hortari, eia: vrge quod agis, vrge officium tuum, nequis te sit officiosior. sed ego *vrge* legi malo.

SIVE AQUILO RAD. TERR.] siue fiat Aquilo, &c. sed cur terras dicit ab Aquilone radi, cum hic ventus à superiore parte spiret, vt docet Aulus Gell. lib. 3. cap. 3. o? fortasse responderi potest, radendi verbo vsu esse Horatium nõ quòd

significet, per extremas maris, aut terræ parteis hunc ventum spirare, sed vt eius vim exprimat. sic de Euro dixit Od. 16. epod. *vt neq; largis Aquosus Eurus aruaradat imbribus.*

SEV BRUMA NIVAL. INTERIORE] id est, siue dies totius anni sunt frigidissimi, ac breuissimi, niuib; deniq; infestissimi, &c. *Interiore gyro*, id est, breuiore circulo. nam compluribus ab vno communi puncto medio descriptis circulis, interiores, sunt breuiiores, seu minores. neq; tamen hoc ita accipiendum est, quasi dicamus solis circulos parallelos, id est, æqualiter inter se distantes, quos quotidie motu calis sol efficit, hieme, quam vere, atq; æstate esse breuiiores: (quouis enim tempore anni sunt æquales, quia quanto sunt minores semicirculi supra finientem nostrum, tanto sunt maiores ij, qui sunt infra, & sub pedibus nostris) sed quòd minores sint supra finientem nostrum hieme, quam ceteris anni partibus, semicirculi: idq; propter orbem signiferum, quem *ζωδιακόν* Græci appellant: quo fit vt dies sint contractiores, noctesq; longiores. Itaque hæc verba, *niualem, Interiore diem gyro trahit*, hanc vim habent, dies efficit contractiores, ac breuiiores, simulque frigidiores, & niuib; informeis, ac turbulentos. Vel dic, omnino eos circulos, quos calis motu sol hieme efficit, esse minores, quam quos vere, & auctunno, propterea, quòd illi sunt tropico capricorni, seu brumali signo, proximi. Quòd si quis dicat, eadem ratione etiam eos circulos, quos sol æstate calis motu conficit, esse ijs breuiiores, quos vere, & auctunno: quia sint signo solstitiali, seu tropico cancri viciniore: fatebor, & concedam. sed hoc interest, quòd dies æstiuus sunt noctibus longiores propter situm orbis signiferi, seu zodiaci, cuius pars maior æstiuis diebus exstat supra terram: quam partem dum sol permetitur & perambulat, dies efficit noctibus longiores, & propter vicinitatem suam ardentes, & torridos: dies brumales autem contra propter contrariam rationem sunt noctibus breuiiores, simulq; turbulenti & frigidi. Itaq; significans Horatius hos dies brumales, recte, & *εὐλόγος* addit ad nomen *diem*, epithetum *niualem*.

PÒST MODÒ, QVOD MI OBSIT, &c.] postea mihi id locuto, quod mihi damnum afferat, ita clarè, & apertè, vt infitari non possim, luctandum est in turba. Sed quid de se locutum esse sentit Horatius, quod ei obesse possit? vel intellige vniuersè, & generatim de quouis sermone, cuius hæc natura est, vt, maxime si multus sit, & cum multis, non possit non nocere ei, qui sit locutus: vel ad sponsonem refer, quæ, vt paullo antè diximus, sponsoni plerumq; damnofa est. alij referunt ad defensionem clientis, quasi Horatius alicuius causam defenderit in iudicio, & defendendo clientem, aduersarium læserit: alij ad conuicia, quæ fieri solent in turba, dum alij tardius, alij celerius eunt: quarum explicationum posteriores duas non probò: duarum autem priorum mihi placet magis ea, quæ ad sponsonem refertur: & ita Ouidius, *Vnius & verbi grandia damna ferat.* Iam post modo Seruius ad illum locum Virgilij Tityro

A lij Tityro *longo post tempore venit*, vult esse vnam vocem, & hunc versum Horatij profert.

LUCTANDVM IN TURBA] id est, laborandum, & contendendum est in turba.

FACIENDA INIVR. TARD.] dum propero, non possum effugere, quin faciam iniuriam iis, qui antecedunt, tardius euntibus. fit enim, vt eos impellam & pulsem: quod illi molestè ferentes, mihi conuiciantur & maledicunt his verbis, *quid vis insane? &c.*

QVID VIS INSANE? ET QVAS] verba sunt (vt dixi) eius qui ab Horatio properante impulsus, excandescit, per imitationem quandam expressa.

IMPROBVS VRGET] improbè, & sine intermissione me insectatur verbis contumeliosis, & precibus iratis, id est, execrationibus & diris precationibus: ἀπαῖς, vt sup. Od. 5. epod. *misit Thye steas preces.*

TV PVLS. OMNE, Q. OBST. AD MÆC.] hæc verba, *tu pulses omne, quod obstat*, coniunctè legenda sunt, cum versu proximo, *Ad Mæcenatem memori, &c.* & hoc modo mea quidem sententia, explicanda. tu autem Horati (nam seipsum affatur) non dubitaueris, quicquid obstat eunti, pulsare, cum tibi fuerit ad Mæcenatè reuertendū.

HOC IVV. ET MELLI EST: NON M.] verè loquar, ingenuè farebor, quod verū est, hoc mihi magna voluptati est, iactari in turba, & pulsare, & pulsari, & male audire, cum ad Mæcenatem redeo, aut recurro.

MELLI EST] est mihi instar mellis: est mihi dulcissimum, ac iucundissimum, ad Mæcenatem reuerti, vel, cum ad Mæcenatem reuertor, pulsari.

ATRAS] cur atras? an propterea quod erat commune plebis sepulcretum, seu sepulcrum? at isthuc fuerat olim: nunc autem in Esquilijis erant horti Mæcenatis, itaque salubreis appellat sat. 8. lib. 1. an propter sexcentas occupationes, & curas, quibus distringebatur, & obruebatur, cum eò venerat? nam & alibi curas, atras nominavit.

PER CAP. ET CIRCA SAL.] negotia quamplurima me omni parte adoriuntur, & circumueniunt. illustris hypotyposis, seu subiectio, per quam negotiorum multitudo hæc & illac Horatium vrgentium, & circumvenientium, expri-

mitur, & quasi oculis subijcitur. Videre enim videmur negotia quamplurima, tanquam animantia quædam, circum Horatium per caput, & per latus salientia, eumque molestè insectantia, & vexantia, sic idem supra de curis. Od. 16. lib. 2. *Et curas laqueata circum Tecta volanteis.* sic Iuuenalis de morbis sat. 10. *circumsilit agmine facto Morborum omne genus.*

ANTE SECUNDAM] alia μίμνσις, per quam eius orationem imitatur, quem ad se miserat Roscius oratum, vt sibi adesset Horatius in sua causa aduocatus.

SIBI ADESSES] tu Horati sibi esses aduocatus. M. Tull. frumentar. *Tota Metelli cohors hominum non ingratorum aderat Apronio.* aduocati autem ab actoribus, & patronis multum differebāt. nam hi oratione reum defendebant, & causam agebant: illi muti ac taciti, & presentia sua duntaxat, aut, si forte, testimonio causam rei subleuabant. M. Tull. in Cluentiana. *Quis eum vniquam non modo in patroni, sed in laudatoris, aut aduocati loco viderat?* aduocati illi apud Plautum in Pœnulo testium munere funguntur.

AD PVTEAL.] Puteal, locus erat puteali o-pertus, in quo erat tribunal prætoris: vel (quod magis probo) basilica, in qua ius dicebat prætor, à Scribonio Libone ædificata, à puteo, qui ibi erat appellata. epist. ad Mæcen. 3. lib. 1. *forum, putealque Libonis Mandabo siccis.* Puteal enim propriè est tectum, quo puteus operitur. trāsfertur etiam ad alia. M. Tull. lib. 1. de diuinat. *cotem autè illam, & nouaculam defossam in comitio, supraque impostum puteal accepimus.* Dionys. Halicarn. libr. 4. in extremo, καλεῖται δὲ φρέαρ ὁ τόπος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. M. Tull. orat. in Pisonem, *puteali, & feneratorū gregibus inflatus atque compulsus.* Cùm essem Romæ, Clem. Teueningus, nostras, id est, Gallus, vir humanis. & antiquitatis Rom. studiosiss. ac scientissimus, sexcetos mihi nummos æreos, toridèmq; argenteos, & aliquot aureos ostendit, alios florente repub. Romana, alios repub. ab imperatoribus ac tyrannis occupata, atque oppressa cufos: in his duos, quos hîc exprimendos curauit, vt ex horum exemplorū inspectione, quid sit puteal, & quamobrem puteal Libonis dixerit Horatius, lector intelligere queat.

Erat autem tribunal Libonis in foro Romano, arcui Fabiano, duobus Ianis, superiori & inferiori proximū, à templo Iani non longè distās. Quid. *Qui puteal, Ianumq; timet, celereisq; kalendas.*

DE RE COMMVNI] alia μίμνσις. Alius (inquit Horatius) à scribis missus nuntiat mihi scribas orare, vt reuertar. propterea quod res magna, & noua, quæ ad rem communem pertineat, acciderit. *de re communi* igitur, id est, ob rem commu-

nem. Putant autem non nulli, Horatium in numero scribarum fuisse, quorum munus erat, acta publica litteris mandare, & litteras publicas perscribere: iccirco videri commune hoc loco positum esse κατὰ δημοτικῶς pro publico: vt Ode 15. lib. 2. *Prinatus illis cōsus erat breuis: Commune magnum:* vt apud Græcos τὸ κοινόν. ego autem malim, commune hoc loco propriè accipi, vt intelligamus rem communem scribarum. Sic Plautus, *Paucis*

A est quod te volo de communi re appellare, mea & tua. neque verò assentior iis, qui *nonate* legunt vno nomine. nam *nonata, te*, neque vsitatum est in tota lingua Latina, neque potest esse, cum huiusmodi nomina in *ta*, masculina, primæ declinationis, Græca sint: vt poeta, alipta, athleta, citharista, dynasta, sophista, & similia. At nouata à Græco deduci non potest, sed à verbo nouandi ortum haberet, quod analogia respuit.

DIXERIS EXPERIAR] id est, si ego ei respondero, me experturum, possimne à Mæcenate impetrare, addit, me posse, & vrget.

SEPTIM. OCT. PROP.] id est, parum abest, quin septimus annus præterierit, postea quàm cœpi esse in numero familiarium & amicorum Mæcenatis: octauus propemodum annus agitur, ex quo, &c.

DVNTAX. AD HOC] significat, se non eò accessitum esse à Mæcenate, atque in amicitiam receptum, vt ei esset vsui in rebus magnis ac ferijs: sed, vt cum eo nugaretur, ac iocaretur. sic Aristoteles libr. 8. de moribus ad Nicomach. ait opulentos & potentes viros distinctis, ac diuisis amicis vti solere. alios enim esse, qui & dicantur, & sint vtiles: alios suauis & iucundos, videlicet comeis, & vrbanos.

TOLLERE RHEDA] recipere in rheda: sic loquitur T. Liu. lib. 2. *cape hunc equum, dum & tibi virum aliquid superest, & comes ego te tollere possum.* vide quæ annotata sunt ad illud locum, *Tollite, non ludo, crudeles, tollite claudum*, epist. ad Scæuam lib. 1.

CONCREDERE] committere, *πισθεν*, vt annotatum est ad Od. 5. lib. 3.

NVGAS] res non admodum magni ponderis, neque reconditas: res leueis, videlicet huius generis, *hora quota est*.

THRAX, AN GALL.] Gallina vel nomen est proprium gladiatoris, vel dicendum per Gallinam Mirmillonem significari, seu Gallum. Mirmillones enim Galli dicebantur, & Gallica armatura utebantur. hunc igitur mirmillonem, Gallinam appellat vrbanè, fortasse impudicitia notâs, & parum virum esse significans, vel parum validum, parumque fortem arguens. Thrax autem seu Threx, nomen quorundam gladiatorum commune: vt epist. 18. ad Loll. 2. lib. 1. *adimum Thrax erit.* Thraces autem dicti sunt gladiatores (inquit Sext. Pomp.) à similitudine parmularum Threiciarum. Thrax cum Mirmillone comparabatur: quod declarat locus M. Tullij Philipp. 6. de L. Antonio loquentis. *Tantumne sibi sumsit, quia Milas Mirmillo Thracem ingulauit familiarem suum?* & Aufonij versiculus, *Quis Mirmilloni componitur? equimanus Thrax.* Nonnulli legunt *Threx*, seu *Thrax*, seu *Trex*. Præterea pleriq; libri manuscripti habent *Thrax, an Gallina.* &c. quos sequor.

MAIIVTINA PAR. CAVT.] vt sub exitum mensis septembris. parum cautos autem intellige eos, qui vtuntur adhuc veste æstiuâ, neque se muniunt aduersus frigoris auctumnalis initia.

ET, QVÆ RIM. BENE DEP.] & ea, quæ possunt impunè, & sine periculo homini rimarum pleno, & hac & illac perfluenti (vt ait Teren-

tius) committi: id est, quæ non sunt admodum recondita, quæ licet proponere in publico, & diulgare. Georgius Torodes vir bonus & doctus, & mihi amicus, quem nuper Lugduni mors immatura nobis eripuit, horum verborum hanc sententiam esse putabat à priore differentem. Et cetera mihi solet committere Mæcenâs, quorum licet obliuisci, quæ non est necesse memoria tenere, quæ licet è memoria dilabantur, nihil sit periculi aut mali futurum: ea, quæ mihi narrat, aut quæ mecum loquitur Mæcenâs, non desiderant attentum admodum, nec memorem auditorem: sed ca licet & negligenter audire, & audita è memoria deponere. de qua explicatione iudicet lector.

PER TOT. HOC TEMP. SVBIECT.] per totum hoc septennium inuidiæ fui magis ac magis opportunus: ad inuidiam expositus: inuidialaborauit.

IN DIEM ET HORAM] debuerat dicere in dies, aut in horas: sed hæc duo, *in diem*, & *in horam*, pro alterutro, vel *in dies*, vel *in horas*, posita esse intelligenda sunt. aliud est enim *in diem*, aliud *in dies*, vt sciunt Latine docti.

NOST. LVD. SPECT. VNA: LVS.] nonnulli sic explicant hunc locum. si fortè Mæcenâs noster vnâ mecum ludos spectauerat: si vnâ in campo Martio luserat, & se exercuerat: dicebant statim omnes, En Horatius omnium mortalium est fortunatissimus. Ego autem puto esse *μίμνον*, id est, imitationem sermonis inuidorum, ac maleuolorum, hoc modo, noster Horatius vnâ cum Mæcenate ludos spectauerat, vnâ in campo luserat. ô hominem fortunatum. Atque ita videtur Acro explicare. Adr. Turnebus *μίμνον* quidem orationis inuidorum esse fatebatur, sed hoc modo. Horatius homo nostri ordinis & loci, vnâ nobiscum in vltima cauea inter pauperum cuneos, ludos olim spectauerat, vnâ in campo luserat: nunc autem fortunatissimus est, qui cum Mæcenate coniunctissimè, & familiarissimè viuât.

OMNES] omnes maleuoli & inuidi hæc dicunt.

FORTVNE FIL.] homo fortunatissimus (inquiunt illi.)

FRIGIDVS A ROSTRIS] id est, si quis rumor, aut nuntius tristior à rostris profectus increbrescit per compita, statim vt quisque mihi sit obuius, ecquid de Dacis, & ceteris populi Ro. hostibus audierim, rogat, nam (inquiunt) verisimile est te scire, quando quidem Mæcenati familiaris & amicus es intimus.

ME CONSVLIT] ex me querit, me rogat, num aliquid de Dacis audierim: vt sat. 3. sup. *Ergo consulere, & max respondere licebit? Consule.*

DE OS] Mæcenatem, Agrippam, Augustum. sic Virg. Tityro, *Nec tam presenteis alibi cognoscere diuos.*

NIL EQVIDEM] respondet Horatius, fortasse *αἰπετέρους*.

VT TV SEMPER ERIS] vt, *ὄς*, id est, quàm semper eris derisor! verba sunt illius percunctatoris.

AT OMNES DII EXAG.] at omnes Dij (inquit

A quit Horatius) me perdant, si quicquam comper-
ti habeo. iuradi formula per diram precationem:
sic sup. sat. 9. lib. 1. *dispercam, ni Summos omnes.*
mendose habent nonnulli libri, *derisor ad omnes.*
sapè autem ita loquuntur boni auctores, *Dij omnes*,
vt Terent. Heautont, *At te omnes quidem*
Dij, Deaq, quantum est, Syre cum istoc inuento, cum
que incepto perduint. Virgil. lib. 6. *Aeneid. Diique*
Deaq, omnes, quibus obstitit Ilium & ingens, &c. &
lib. 1. Georg. *Dijq, deaq, omnes, studium quibus ar-*
ua tueri.

QUID? MILITIBVS, &c.] ordo & senten-
tia verborum hæc est, *Quid?* (inquit percuncta-
tor ille) vtrum prædia militibus promissa datu-
rus est Cæsar ex Sicilia, an ex Italia? Siciliam dictâ
esse Triquetram à tribus promuntoriis, Pachino,
Lilybæo, Peloro, notum est. Lucret. lib. 1. de Em-
pedocle, *Insula quem Triquetris terrarum gessit*
in oris. *πεινακίαν* eadem ratione appellant Græci,
seu *θεινακίαν*, seu *πεινακίαν*, nempe à tribus pro-
muntoriis. Lycophron *τειδειρον*, quasi trium iugo-
rum, seu collorum: Pindarus *τειλωχίνα*, id est,
trium angulorum.

ALTIQVE SILENTI] sic Virg. *Aeneid. 10.*
quid me alta silentia cogis Rumpere?

NON SINE VOTIS] non sine optatis, *ἢ ἀνευ*
ἑυχῶν, non sine precibus.

ORVS, QVANDO EGO TE ASP.] hæc
sunt optata Horatij. vt liceat ruri ætatem agere,
ibique nunc legere, nunc dormire, & cessare, &
nihil agere.

DUCERE SOLL. IVC. OBL.] id est, sollici-
tudines huius vitæ obliuione quadam oblitera-
re, & vitam curarum & molestiarum plenam, ani-
mi remissione dulcem efficere? quod suadet Ma-
tius in mimiambis, his versibus, *Quapropter edul-*
care conuenit vitam, Curasque acerbis sensibus gu-
bernare. Porphyrio ad hunc locum notat, *ducere*
obl. vita, id est, potare. quod non est ita intelligen-
dum, quasi ille intelligat, Horatium è vini potu
malorum præteritorum, & præsentium obliuio-
nem querere, vt supra Od. 7. lib. 2. *Obliuoso lenia*
Masico Ciboria exple: sed omnia huius vitæ ma-
la, omneisque curas, & molestias obliuisci velle:
quemadmodum dixit Virgil. *Aeneid. 6. Lethe ad*
fluminis vndam Securos latites, & longa obliuia po-
tant. Sic igitur hic locus explicandus est, & qui-
dem facilius. Quando mihi licebit ruri traducen-
tem tempus ætatis, nunc lectione librorum vete-
rum, nunc somno, & otio, obliuisci huius vitæ sol-
licitudines, ac molestias? vult enim, curarum, &
sollicitudinū memoriā obliterari, atque obrui
posse tribus rebus: veterum libris, somno, otio,
seu cessatione: vel duabus, si quis fortè somnum,
& inerteis horas pro vno accipere malit. Nam or-
do verborum hic est, quando licebit ruri sollicitæ
vitæ obliuia ducere nunc libris, nunc somno, &
inertibus horis? Esset autem ineptissimum ita lo-
qui, Quando licebit rure meo potante m curas
meas obliuisci nunc libris, nunc somno, &c? *du-*
cere obliuia porrò sic dictum (opinor) vt apud Vir-
gil. *Aeneid. 4. ducere somnos.* Nam *ducere somnos*
videtur illis esse simile *ducere nectaris succos* Od.

3. lib. 3. & *ducere Liberum* Od. 12. lib. 4. & *in-*
nocentis pocula Lesbij Duces. Od. 27. lib. 1. & *du-*
cere spiritum, ducere animum apud Cic. pro Sex.
Rosc. Amer. *Ira ducere obliuia vite sollicitæ, &c.* idè
quodammodo valebit, quod potare, seu haurire
obliuia curarum, nunc veterum libris, nunc som-
no, &c. i. nunc legendo, nunc dormiendo.

FABA PYTHAG. COGNATA] Horatius
facetè cognatam Pythagoræ fabam dicit, quasi
Pythagoras existimaret, fabam animal esse, vel
certè in fabis mortuorum animas inesse: atque ic-
circo ab hoc cibo se abstinuerit, veritus, ne in fa-
bam aliquam animus paternus immigrasset. Vari-
æ tamen causæ afferuntur, cur Pythagoras &
ipse à fabis abstinuerit, & alios voluerit abstine-
re: quas refert Laërtius ex Aristotele, his verbis,
ἦτοι δ' Ἀριστοτέλης ἐν τῇ περὶ τῶν κινήσεων ἀπορίων ἀντι-
ἀποχρηστικῶν κινήσεων, ἠπειὸς ἀιδόσις ἐστὶν ὁμοίος. ἢ ὅτι ἂν
Πύθαγας ἀζονοῖτο: ἢ ὅτι φθειρῆ, ἢ ὅτι τῆ περὶ ὄλων φύσεως ὁμοίος,
ἢ ὅτι ὀλιγοχρόν. κληρονομήσει γὰρ αὐταῖς, &c. i. ait autem
Aristot. in libr. de fabis, Pythagoram iubere à fa-
bis abstinere, aut quòd partibus virilibus inho-
nestis similes sunt, aut quòd Orci portis (sterile
enim quiddam est faba) aut quòd corrumpit, aut
quòd naturæ vniuersi similis est, aut quòd ad pau-
corum principatum pertinet. fabis enim sortiu-
tur magistratus. Festus ait, fabam nec tægere, nec
nominare Diali flamini licere, quòd ea putetur
ad mortuos pertinere. *Nam & Lemuralibus iaci-*
tur laruis (inquit) *& parentalibus sacrificijs adhibe-*
tur, & in flore eius, luctus littera apparere videntur.
M. Tull. libr. 1. de diuinatione aliam causam affert
his verbis. *Ex quo etiam Pythagoricis interdictum*
putatur, ne faba vescerentur, quòd habet inflatio-
nem magnam is cibus, tranquillitati mentis quaren-
tis vera contrariam. Ne illud quidem omitren-
dum est, litteris esse proditum, fabam in vasculo
æreo seruata, certo temporis spatio in sangui-
nem verti: atque iccirco Pythagoram, cum eum
latrones persequerentur, maluisse in eorum po-
testatem venire, quàm, cum alia via effugere non
liceret, per agrum fabis oblitum euadere. Fabam
igitur Pythagoræ cognatam appellat fortasse Ho-
ratius, quòd ille se ab ea abstinuerit, quasi sibi cū
ea cognatio aliqua esset.

SIMVLQVE VNCTA SATIS P. P. O. L.]
significatur his omnibus tenuis, & minimè sum-
tuosus, minimèque exquisitus apparatus. *ponen-*
tur autem, id est, apponetur. Et animaduerte, olu-
cula semper locum habere in tali apparatu signi-
ficando: de quo lectorem admonuimus annot. ad
sat. 6. lib. 1. ibi, *lachanisque catinum.*

O NOCTES, CENÆQVE DEÛM] cur
nocteis cum cenis coniunctæ? an quòd cenæ vete-
rum plerumque noctu agitabatur, totamque no-
ctem producebatur, vt supra annotauimus? nunc
autem cenas rusticas, tenuis scilicet, & minimè
sumtuosas, & nocteis placidas ac tranquillas, ce-
nis, illis nocturnis opiparis antepone? an hoc si-
gnificat, cenas suas rusticas, breues esse, & mo-
dicas, atque ex eo se nocteis ducere quietas, ac
tranquillas, somnosque capere placidissimos, ne-
que à cibo immoderato, nimiaque potione inter-

A ruptos? Præterea cur cenas Deorum dixit? an significans tenuis, minimèque apparatus, aut opiparas, quòd tales essent cenæ, quæ diis apponi solebant: an suauis & iucundas, quales deorum cenas esse credibile est?

VERNAS QVE] Vernas (inquit Nonius) appellabant veteres, qui vere sacro fuerant nati: & habebatur nomen hoc pro vitabili maledicto. Festus, *Verne appellantur ex ancillis civium R. vere nati.*

PROCAEIS] proteruos, audaculos. Procati, pascere est (inquit Festus) unde procaces meretrices ab assiduè pascendo. sup. Od. 1. libr. 2. Musam, procacem appellavit, & Catull. Fesceninam locutionem, procacè. M. Tull. lib. 4. de rep. apud Nonium. *Itaque à petendo petulantia, à procando, id est, pascendo procacitas nominata est.*

LIBATIS DAPIBVS] ex quibus ego degustavi, quantum volui, & quantum satis est: atque ita explicat Acro, seu quis alius nomine Acronis, & alij. Turnebus autem sic: ex quibus particulam diis penatibus libavi. Veteres enim de eo, quod in cenam paratum habebant, partem aliquam detrahebant, quam Lari, & ceteris diis domesticis, atque etiã aliis, donabant. Varro ex Nonio. *Quot circa oportet bonum civem legibus parere, & deos colere, in patellam dare μὴ πὸν κέρως.*

PROVT CUIQVE LIB.] hæc pertinent ad versum proximè sequentem, non ad superiorem.

SICCAT INÆQVALEIS CALICES] bibit quisque quātum libet, siue multū, siue parum. nemo cogitur à bibendi magistro calices æqualeis exhaurire, sed suo quisque arbitrato bibit. nemo necesse habet ex magistri præscripto bibere. Solebat autem magister ille, quem alio nomine regem appellabant, conuiuis omnibus æqualeis calices ebibēdos dare, & bibendi leges ferre, quas infanas proximo versu vocat.

SOLVTVS LEGIBVS INSANIS] hac dere vide, quæ annotata sunt ad illum locum, *Olim ludus erat cippa potare magistra*, sat. 2. huius lib.

SEV QVIS CAPIT, &c.] siue quis liberaliorem potum ferre potest, siue modico magis delectatur. per *acria pocula* significat vel grandia, & immoderata, & nimia, & ad quæ ferenda, acri & robusto potore sit opus: (nam infrà sat. 8. *acris potores* appellat eos, qui multum & strenuè bibunt) vel parum diluta, atque adè mera. ego tamen priorem explicationem malo. *capit acria pocula* autem, id est, capax est acrium poculorum.

VVESCIT] sic reperi scriptum in cod. vno Vatic. & Iann. & nonnullis aliis. alij habent *humescit*. illud alterum magis mihi probatur. Nam & *uidos* dixit Od. 5. libr. 4. potos, & madidos. *dicimus integro Sicci manè die: dicimus vuidi, Cum sol Oceano subest.*

SERMO ORITVR NON DE VILLIS, &c.] Cuius modi de rebus sermones in cōiuiis haberi debeant, iam olim docuerat Varro sat. Menipp. qui referuntur ab Aul. Gell. lib. 13. cap. 11. & commemorabuntur à nobis ad epistolam 5. lib. 1.

LEPOS] saltator quidam hoc nomine. reperi in duobus libris manuscr. *nepos*: quos non sum secutus.

VTRVMNE DIV. HOM.] si quis in hac quæstione disceptatore, ac iudice Zenone utatur, non dubium est, quin ille iudicaturus sit, in virtute vitam beatam esse positam: sin ad vulgum referat, alij in voluptate, alij in bona valetudine, alij in diuitijs locatam esse dixerint. sed profectò, cum diuitiæ sint ad vsum corporis comparatæ, corpus animi causa natum, & ita animi bona, primum locum: corporis, secundum: diuitiæ tertium obtineant, iniquum, atque absurdum sit, in bonis deterrimis, ac tertijs vitam beatam collocare. his consentanea scripta sunt à Platone lib. 9. de legibus.

VSVS, RECTVMNE] aut quid nos ad amicitias trahat, vtilitasne, an rectum, atque honestum. Negat M. Tullius, amicitiam ab vtilitate nasci. Aristoteles tot amicitia genera constituit, quot sunt amabilia. quicquid enim amabile sit, id esse vel honestum, vel vtile, vel iucundum. ita tres amicitias esse: aliam, cui solum honestum sit propositum: aliam, cui vtile: aliam cui iucundum. Ait tamen idem, eam amicitiam, quæ honesti causa constituta est, cum multis alijs rebus reliquas duas superet, tum hoc maximè præstare, quòd eadem & honesta, & vtilis, & iucunda est. Pindarus videtur amicitiam vtilitate ponderare atque æstimare. nam hoc vno nomine amicitiam commendat, quòd multæ ac variæ sint amicorum vtilitates, atque opportunitates. verba eius sunt hæc, *Νεμ. εἰδ. η. Χρείαι δὲ παντοίας φίλων ἀνδρῶν.* Homerus *ὁδ. θ.* in extremo ait, amicum suauem, & prudentem fratre non esse deteriorem, *ἐπὶ ἑμὲν ἢ κερσυνήτοιον χρεῖων ἴνευται, ἕσκειν ἑταῖρος ἑὼν πεπυμέναι εἰδῆ.* id est, Nam nihilo fratre deterior est is, qui cum amicus sit, tum cordatus & prudens sit. Horatius amicum iucundum rebus omnibus anteponit, supra satyra quinta libro 1. *Nil ego contulerim iucundo sanus amico.* ad quem locum lege quæ annotauimus, si tibi commodum est.

ET QVÆ SIT NAT. BONI] bonum definit ex sententia veterum Aristoteles libr. 1. de morib. ad Nicomachum, quod omnia desiderant, seu appetunt. *ἀγαθόν, ἢ πέντα ἐφίεται.* Idem libr. 1. *ῥητορικ.* huic definitioni addit alias descriptiones. M. Tull. libr. 2. de finibus *bonum ipsum etiam quid esset, fortasse, si opus fuisset, definisses: aut quod esset natura appetendum, aut quod prodesset.* Idem lib. 5. *Bonum appello, quicquid secundum naturam est.*

SVMVMQVE QVID EIVS] de summo bono disputat Aristot. libr. 1. de morib. ad Nicomach. & M. Tull. in libris de finibus.

EX RE] vulgus interpretatur, *ex re*: id est, non alienas à proposito sermone. Ego autem sic *ex re*, id est, ex vfu, vtilis.

ARELLI] auari cuiusdam nomen est, Arellius.

SOLLICITAS ING. OP.] sollicitas opes, ab effectu, quia sollicitū & anxium reddunt eū, qui

A qui habet. *ignarus* autem rectè addidit. Nam insipientes laudant diuitias quantumuis licet possessoribus molestas: sapientes non item, qui vitam beatam in animo paucis contento positam esse ducunt, nō in copia bonorum externorum. vide quæ annotata sunt ad illum locum Od. 16. lib. 3. *Contemte dominus splendidior rei, &c.* & ad illum, *Crescentem sequitur cura pecuniam, &c.* eadem Oda paullo ante.

OLIM] quondam. *Olim* (inquit Ael. Donatus ad illum locum Terent. Andria, *Atticus quidam olim, &c.*) *fabula principium.* & citat hunc locum Horat. Sic epist. ad Mæcen. 2. li. 1. *Olim, quod vulpes agrote cauta leoni Respondit, referam.*

CAVO] epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *Macra cauū repetes arctum, quem macra subisti, paupere cauo autem sic dictum ab Horatio, ut à Virgil. pauperis & tugur I congestum caspite culmen.*

ASPER] durus, laboriosus. aliter dixit epist. ad Pison. monitoribus asper.

ARCTVM] ad rem attentum, parcum, restrictum, angustum. libri veteres plerique habent *artum.*

B SOLVERET] laxaret. ita tamen parcus, & ad rem attentus, ut in hospitibus accipiendis largum se, ac liberalem præberet.

NEQUE ILLI SEPOSITI CIC.] libri ferè omnes calamo exarati, quos quidem viderim, & emendatiores excusi, sic habent, non *sepositis*, ut nonnulli corrupti. Est autem hoc genus loquendi planè Græcum. Sic enim loquuntur Græci, *φθονῶ σοι τὸ εὐτυχίας*, id est, inuideo tibi secundæ fortunæ, pro quo Latini dicerent, inuideo tibi secundam fortunam. Plutarch⁹ in Cæsare, *ὁ Κάρτων, φθονῶ σοι τὸ θανάτου, καὶ γὰρ ἐμοὶ σοι τὸ σαυτοῦ σωτηρίας ἐφθόνιας.* ò Cato, inuideo tibi mortis, seu mortem. nam etiam tu mihi tuæ salutis, seu tuam salutem inuidisti. Plato in Hipparcho, *ὅτι οἰόμενος εἶναι εὐδαιμονίας φθονεῖν.* non putans oportere cuiquam sapientiæ, seu sapientiam inuidere. præterea illi repositum ex eorumdem lib. auctoritate. iungunt etiam interdum hoc verbum cum infinitiuo. Euripid. Med. *τί δ' ὄνειδος γεραιῆ, μὴ φθόνει φράσαι.* id est, quid est, senex? ne inuide dicere, seu dixisse. Homerus *ιλ. γ. Κλυταρχήν τε ποσειδάων βιοτόπιον μεγάρων.* id est, Neptunus Cæsariem cæruleam habens cum ei vitæ inuidisset. Horatius Latinorum more locutus est epist. ad villicum suum lib. 1. *inuidet vsus Lignorum & pecoris tibi calo argutus, & horti.* sic Virgil. *Æneid. 4. Ascaniōne pater Romanas inuidet arceis?* Idem lib. 8. *Sed mihi tarda gelu, sacrisque affecta [al. effata] senectus Inuidet imperium.* & Catull. nupt. Pel. *Sic nimis insultans, extremo tempore saua Fors etiam nostris inuidit questibus aureis.* M. Tull. Tuscul. 3. *tum planè insicimur opinionum prauitate, à naturæque ipsa desciscimus, ut nobis optimam naturam inuidisse videantur qui nihil melius homini, nihil magis expetendum, nihil præstantius hominibus, imperijs, populari gloria iudicauerunt.* propterea autem quod, qui rem aliquam alteri inuidet, eam, si habeant in sua potestate, illi nullo pacto, nullaque condicione impertire velint, iccirco & inuidere vsurpant Latini, pro denegare,

& non largiri, quod sine tuo incommodo dare possis: & contrà, non inuidere, pro largiri. horū igitur verborum hæc sententia est, magnam illi ciceris & auenæ copiam apposuit. cicer, quod sepositum habebat, & longam auenam ei apposuit liberaliter, & prolixè.

SEMESA] semi esa. fat. 3. lib. 1. *Semesos pisceis, tepidumque ligurrierit ius.*

CVPIENS VARIA FASTID. CENA] cupiens muris vrbani dente superbo singula ligurrientis, & languide degustantis fastidia epularum varietate discutere. Ut similitudo fastidium patit, ita varietas depellit, ac discutit.

TANGENTIS MALÈ] non libenter gustantis, sed languidè, & fastidiosè.

CUM PATER IPSE DOMVS] mus rusticus. fat. 8. *ut aiebat cena pater.*

PORRECTVS] stratus, ut sup. Od. 1. lib. 1. *nunc viridi membra sub arbute Stratus, &c.* Sic fat. 3. huius lib. *Si quis ad ingentem frumenti semper aceruum Porrectus vigilet: & hac eadem fat. purpurea porrectum in veste locauit.*

HORNA] huius anni, ut Od. 2. epod. *Et horna dulci vna promens dolio.* & Od. 23. lib. 3. *Si ture placaris, & horna Fruge Larcis, auidaque porca.*

ESSET] ederet, ab edo es, est. Epist. 2. lib. 1. *si, quod Est animum, differs curandi tempus in annu.* sic es pro edis. Catull. ad Aurel. *Padicare cupis meos amores, Nec clam: nam simul es, iocaris vna.* ubi vulgo legitur, *simul &c.*

ADOR] farris genus, ab edendo dictum, seu potius ab adurendo. adurebatur enim, & torrebatur, ut commodius moleretur, ac subigeretur.

VIN' TV] sic habent duo cod. Var. & Rain. Card. Iann. Nicot. Rusfardin. quos secutus sum. vulgati, *Vistu*, minus concinnè.

CARPE VIAM] sic Virg. Georg. 3. *Inusto sub fasce viam cum carpit.* vide annot. ad Od. 11. lib. 1. de verbo carpenti.

TERRESTR. QUANDO MORTAL.] id est, quando quidem animalia terrestria mortales animos habent. anima dicta est à nomine Græco *ἀνευρο*, id est, ventus. putabant enim nonnulli veteres, animum nihil aliud esse, quàm spiritum, aut ventum. Cum homines autè terrestria sint animalia, videtur Horatius hominum quoque animos, mortaleis esse arbitrari: quæ sententia nō modò à religione Christiana est aliena, verùm etiam à Platone improbata ac reiecta. Pausanias Messenicis scribit primos omnium Chaldaeos, & Magos, dixisse animum hominis esse imortalem, iisque cum alios Græcos complureis, tum Platonem maximè, Aristonis filium, assensum esse. Plato quidem in Phædro, & Phædone plurimis argumentis ita esse probare conatur. sed neque illa ita firma sunt, ut refelli non possint, & non minus ad ceterarum animantium, quàm ad hominum animos, videtur pertinere. Christiani igitur hominis est, cum hæc quæstio à philosophis disputetur in vtramque partem, factarum literarum auctoritatem, nudamque veritatem amplecti, rationes humanas ad eam confirmandam non desiderare.

NEQUE

- A** NEQVE VLLA EST AVT MAGNO] sic sup. Od. 4. lib. 1. *Pallida mors aequo pulsat pede pauperum tabernas, Regumque turres.* vide annot. ad Od. 28. eiusdem libri. quibus adde illud Menandri, *Ἀθανασία δ' ἔστιν, ἧδ' αἰ σιωπάζει τὰ Ταντάλου πάλαιτα ἰκανὰ λεγόμενα: Ἀλλ' ἔποθεν, καὶ ταῦτα καταλείψει πνί:* id est, Immortalitas autem non est, ne si Tantalus quidem talenta coaceruaueris: Sed morieris, & hæc aliquid relinques.
- DVM LIC. IN REB. IVC. V. B.] creber est in hac sententia Hor. vide exempla, quæ collegimus ad illum locum, *Donec viventi canities abest Morosa, nunc & capus, & arca, &c.* Od. 9. lib. 1.
- VIVE MEMOR QVAM SIS ÆVI BR.] epist. ad August. lib. 2. *Tellurem porca, silvanum lacte piabant: Floribus & vino Genium memores brevis aui. al. memorem.*
- PEPULERE] impulerunt, ut vitæ genus, & locum commutaret.
- NOCTVRNI] *νόκτοι*, noctu, ut annot. supra ad illum locum, *Nec vespertinus circumgemit versus onile,* Od. 16. cpod.
- SVBREPERE] quasi rependo subire.
- B** COCCO] coccum Galatiæ rubens granum, aut circa Emeritam Lusitaniæ, in maxima laude est, inquit Plin. lib. 9. cap. 41.
- CANDERET VESTIS] stragula vestis splenderet, ruberet. *canderet vestis* dixit, ut dicimus, *ferrum candens.* & M. Tull. Offic. 2. *candente carbone.* & idem, *lamina candentes.* Verr. de supplic. & Horat. epist. 15. *lamina candente.*
- EXSTRUCTIS] exaggeratis, cumulatis, refertis, completis. supra Od. 3. lib. 2. *& exstructis in altum Diiuities potietur heres.* Virg. Georg. 1. *Ter pater exstructos disiecit fulmine montes.* Lucret. li. 6. *Fulmina gignit è crassis, altæque putandæ est Nubibus exstructis.* Plautus Menæch. *Cerealis cenas dat, ita mensas exstruit, Tantas struicos concinnat patinarias.* M. Tull. de Catone, *caret epulis, exstructis que mensis, & frequentibus poculis.* Idem pro Sextio, *tantos corporum acernos exstructos.* Idem li. 2. epist. ad Att. *& hercule magni acernum Dicaarchi mihi ante pedes exstruxeram.* Idem Tuscul. 5. *mensa conquistissimis epulis exstruebantur.*
- C** ERGO, VBI PURPVR.] in stragula veste purpurea, qua lectus erat intratus.
- VELVTI VCCINCT. CVRS. H.] mus vrbani, quasi altè præcinctus, & ad ministrandū expeditus circumcursat. sup. sat. 8. lib. 1. *Vidi ego met nigra succinctam vadere palla Canidiam.* & sat. vlt. huius lib. *His vbi sublatis, puer altè cinctus acernam Gausape purpureo mensam perterxit, &c.* Ovidius lib. 8. metamorph. *mensam succincta, tremensque Ponit anus.*
- CONTINVATQVE DAPES] vno, & perpetuo ordine dapes apponit. nouas assidue dapes apponit: dapes dapibus accumulatur.
- NEC NON VERN. IPSIS FVNG.] id est, atque adeò vernarum in morem, ipse ministeria, & munera necessaria obit. *vernaliter* (inquit Nonius Marcellus) *valet adulatoriè, a vernis.* vbi tamen quidam legi volunt, *verniter.* de scriptura autem huius loci, si, quid sentiam, quæris: vulgata quidem, quæ est, *vernaliter ipsis Fungitur officijs,* omnium librorum veterum auctoritate confirmatur: sed, si mihi liceat, ego libenter legam, *vernaliter,* seu *verniter ipse Fung.* &c. quæ vox exprimeret, ac declararet studium, & sedulitatem muris vrbani: qui non per alios, sed ipse per se hospiti suo vernaliter inferuaret, ac ministraret.
- PRÆLAMBENS] prægustas, an, ut hospitem ad liberaliter epulandū inuiter, ac prouocet? an, ut omnem veneni suspicionē remoueat? quod est ridiculū dictū in animantibus rationis expertib. sed si quis apologorum & fabularum naturam, legemque consideret, in quibus animantes ratione carentes inducuntur nostro more loquētes, & pleraque agentes, minus absurdum videbitur.
- ILLE CVBANS] recubans. accommodat enim consuetudinem hominum ad mures, quo ad eius fieri potest.
- BONISQVE REBVS AGIT L. C.] & ob res prosperas & secundas: seu in rebus prosperis & secundis, *agit. l. c.* id est, præbet se lætum conuiuium: seu præbet speciem læti conuiuii: seu simulat & fingit se lætum conuiuium: *ἔσομαι πινεται.*
- VALV. STR. LECTIS] lectis discubitorijs, ut epist. ad Torquatū lib. 1. *Si potes archaicis conuiuia recumbere lectis, &c.* & supra nō longè. *Tincta super lectos canderet vestis eburnos.* valvæ dictæ sunt, vel quasi voluæ, à voluendo, quia geminae fores introitus reuoluuntur, cū aperiuntur: vel à valendo, quia talis ianua, quæ biforis est, quæq; duabus partibus constat, & vtrinque aperitur, validior ea est, quæ vna est, vnaque ex parte clauditur & aperitur: præsertim cū intrinsecus repagulis obfirmatur. Sed vnde natus est hic valuarum strepitus, seu crepitus? fortasse à domino, qui foris cenarat, aut qui rus iuerat, domum redeunte. talis est ianua strepitus, & canum latrat. lib. 1. sat. 1. *ibi, Ianua frangatur, latret canis, &c.*
- MAGISQVE EX AN.] id est, multoque magis trepidare, & pauere cœperunt, simulatq; canum latratu domus personuit. Non est perpetuo verum, quod notat Ælius Don. in Andr. Terent. *exanimem dici mortuum, exanimatum, perturbatū,* Nam proculdubio hoc loco *exanimem* interpretari aliter non possumus, quàm metu perturbati.
- DOMVS ALTA] fortasse expressit Græcam vocem *μέγαρον*, id est, domum altè sublatam: quales esse solent diuitum, & potentium, & principum domus.
- ET VALEAT] sic legendum, non, ut vulgò, *valeas.* Nam primum sic habent ferè omnes libri manuscr. deinde significat Horatius, murem rusticum aspernari & improbare vitam vrbani, ut pote turbulenta, sollicita, & timoris plena. valere enim iubere solemus ea, quæ spernimus, & reijcimus, quæ nolumus denique. sic Tibull. *O valeant silua, deficiant que canes.* vide quæ notauimus ad illū locum, *valeat res ludicra, si me, &c.* epist. ad August.
- CAVVSQVE] latebra mea, locus excavatus, fossa, cauerna. epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *rimam cumeræ, cauum nominat. Macra cauum repetes arctum, quem macra subisti.*

A **TUTVS AB INSID.]** sic loquuntur Latini. sic ipse Horat. ut Oda 4. lib. 3. *Ut tuto ab atris corpore viperis Dormirem.* & sat. 1. huius libri. *Tutus ab infestis latronibus.*

SOLABITVR.] sic Virg. Georg. 1. *Concussa que famem in siluis solabere quercu. Eruum, hordei genus, quod Græci ὄροβον appellant. Festus.*

SATYRA 7.

I **AMDVDM** ausculto: & cupiens tibi dicere seruus

Pauca, reformido. Dauus ne? ita, Dauus, amicum.

Mancipium domino, & frugi, quod sit satis: hoc est,

B *Ut vitale putes. age, libertate Decēbri, (Quando ita maiores voluerunt) utere: narra.*

Pars hominum vitijs gaudet constanter: & urget

Propositum: pars multa natat, modò re-cta capeffens,

Interdum prauis obnoxia. sepe notatus Cum tribus annellis, modò leua Priscus inani

Vixit inaequalis, clauum ut mutaret in horas:

Ædibus ex magnis subito se conderet, unde

C *Mundior exiret vix libertinus honestè. Iam mæchus Romæ, iam mallet doctus Athenis*

Viuerè: Vertunnis, quotquot sunt, natus iniquis.

Scurra Volanerius, postquàm illi iusta chiragra

Contudit articulos: qui pro se tolleret, at que

Mitteret in pyrgum talos, mercede diurna

Conductum pãuit. quanto constantior idem

In vitijs, tanto leuius miser: ac prior illo, Qui iam cõtento, iam laxo fune laborat.

Non dices hodie, quorsum hæc tam putida tendant,

Furcifer? ad te, inquam. quo pacto pessime? laudas

Fortunam, & mores antiquæ plebis: & idem,

Siquis ad illa deus subito te agat, usque recuses: •

Aut quia non sentis, quod clamas rectius esse:

Aut quia non firmus rectum defendis: & hæres,

Ne quicquam cæno cupiens euellere plãtam.

Romæ rus optas: absentem rusticus urbem

Tollis ad astra leuis, si nusquam es forte vocatus

Ad cenam, laudas securum olus: ac, velut usquam

Vinctus eas, ita te felicem dicis, amasque Quòd nusquam tibi sit potandum. iusserit ad se

Macenas serũ sub lumina prima venire Conuiuam? nemoni oleum feret ocys? ecquis

Audit? cum magno blateras clamore? fugisque.

Miluius, & scurra tibi nõ referenda precati,

Discedunt. etenim fateor, me dixerit ille Duci ventre leuẽ. nasum nidore supinor,

Imbecillus, iners, siquid vis, adde, popino: Tu, cum sis, quod ego, & fortassis nequior: ultro

Insectere velut melior? verbisq; decõris Obuoluas vitium? quid si me stultior ipse

Quingentis emto drachmis deprenderis? aufer

Me vultu terrere: manum, stomachum-que teneto,

Dũ, quæ Crispini docuit me ianitor, edo. Te coiux aliæa capit: meretricula Dauũ.

Peccat

- A Peccat vter nostrum cruce dignius? acris
ubi me
Natura incendit: sub clara nuda lucerna
Quaecumque excepit turgentis verbera
cauda,
Clunibus aut agitavit equum lasciva su-
pinum:
Dimittit neque famosum, neque sollici-
tum, ne
Ditior, aut formae melioris meiat eodem.
Tu, cum proiectis insignibus, annulo e-
questri,
Romanoque habitu, prodis ex iudice Da-
ma
- B Turpis, odoratum caput obscurante la-
cerna,
Non es, quod simulas? metuens induceris:
atque
Altercante libidinibus tremis ossa pa-
uore.
Quid refert vri virgis, ferroque necari
Auctoratus eas: an turpi clausus in ar-
ca,
Quo te demisit peccati conscia herilis
Contractum, genibus tangas caput? est
ne marito
Matronae peccantis, in ambos iusta pote-
stas?
- C In corruptorem vel iustior? illa tamen se
Non habitu, mutatve loco: peccatve su-
perne,
Cum te formidet mulier: neque credat a-
manti.
Ibis sub furcam prudens: dominoque fu-
renti
Committes rem omnem, & vitam, &
cum corpore famam.
Euasti? credo, metues: doctusque cauebis.
Queres quando iterum paueas: iterum-
que perire
Possis. o toties servus. quae bellua, ruptis
Cum semel effugit, reddit se prava ca-
tenis?
- Non sum maechus, ais. neque ego hercule
fur, ubi vasa
Prætereo sapiens argentea. tolle pericli,
Iam vaga prosiliet frenis natura remotis.
Tunc mihi dominus, rerum imperijs, ho-
minumque
Tot, tantisque minor? quem ter vindi-
cta, quaterque
Imposita haud umquam misera formidi-
ne priuet?
Adde supra dictis, quod non leuius va-
leat. nam
Sive vicarius est, qui seruo pareat, vti
mos
Vester ait: seu conseruus: tibi quid sum
ego? nempe
Tu mihi qui imperitas, alijs seruis miser:
atque
Ducere, ut nervis alienis mobile lignum.
Quisnam igitur liber? sapiens, sibiq; im-
periosus:
Quem neque pauperies, neque mors, ne-
que vincula terrent:
Responsare cupidinibus, contemnere ho-
nores
Fortis, & in seipso totus teres, atque ro-
tundus,
Externi nequid valeat per laeue morari:
In quem manca ruit semper fortuna. po-
tesne
Ex his, ut proprium quid noscere? quinq;
talenta
Pescit te mulier: vexat: foribusque re-
pulsus
Perfundit gelida. rursus vocat. eripe
turpi
Colla iugo. liber: liber sum, dic age. non
quis.
Urget enim dominus mentem non lenis:
& acreis
Subiectat lasso stimulos, versatque nega-
tem.
Vel cum Pausiaca torpes insane tabella:
Qui

A *Qui peccas minus, atq; ego? cum Fulu,*
Rutubaque,
Aut Placideiani, contento poplite, miror
Prælia rubrica picta, aut carbone: ve-
lut si
Re vera pugnent, feriant, vitentq; mo-
uentes
Arma viri: nequam, & cessator Dauus.
at ipse
Subtilis veteri iudex, & callidus audis.
Nilego, si ducor libo fumante: tibi ingens
Virtus, atq; animus cenis respōsat opimis.
Obsequiū ventris mihi perniciosius est.
cur?

B *Tergo plector enim. quid? tu impunitior*
illa
Quæ paruo sumi nequeunt, obsonia ca-
ptas?
Nempe in amarescunt epula sine fine pe-
titæ:
Illusiq; pedes vitiosum ferre recusant
Corpus. an hic peccat, sub noctem qui
puer vna
Furtiuam mutat strigilem? qui prædia
vendit,
Nil seruile gule parens habet? adde,
quod idem
Non horam tecum esse potes: non otia
rectè

C *Ponere: teq; ipsum vitas fugitiuus, &*
erro,
Iam vino quærens, iam somno fallere cu-
ram,
Frustra: nam comes atra premit, sequi-
turq; fugacem.
Vnde mihi lapidem? quorsum est opus?
vnde sagittas?
Aut insanit homo: aut versus facit. ocys
hinc te
Ni rapis: accedes opera agro nona Sa-
bino.

IAMDUDVM AVSCVLTO] Iam dudum au-
 dio te loquentem: nihil ipse, cum pauca habeam
 tibi dicenda, loqui audeo.

ITA, DAUUS.] ita est, ego Dauus cupio te
 paucis conuenire: vel, ita, inquā, Dauus. sic enim
 loquuntur Latini; cum liquidius quippiam affir-
 mare volunt. M. Tull. Verr. de signis. qui tamen
 (de Catone loquitur) cum consul fuisset, condem-
 natus est. ita, C. Cato; duorum hominum clarissimo-
 rum nepos, L. Pauli, & M. Catonis; & P. Africani
 sororis filius. & Philip. 14. tot legionibus caesis, tanta
 multitudine interfecta; hostium dico: ita, inquā,
 hostium: quamuis hoc isti hostes domestici nolint, cla-
 rissimis ducibus, supplicationum honorem tribuemus,
 imperatorum nomen adimemus? Idem frumentar.
 an me ad M. Antonij estimationem frumenti, exa-
 ctionemq; pecunia reuocaturus es? Ita (inquit) ad M.
 Antonij. nonnumquā omittitur vox ita. vt Priap.
 licet indignere, feramq; Propter olus, dicas, hoc ego?
 propter olus.

FRUGI] M. Tull. lib. 3. Tuscul. frugi homines
 xenoius à Græcis ait appellari: latius tamen esse no-
 men frugi, quàm xenoius. nam ceteras propemo-
 dum virtutes, nomine frugalitatis contineri: eaq;
 à fruge esse appellatam, qua nihil melius è terra
 oritur: cui contrarium vitium nequitiam dici. &
 nequam hominem, id est, nihili, frugi homini
 contrarium. nequam autem dictum esse ab eo,
 quod nec quicquam, seu nequicquam, id est, ni-
 hil, seu non quicquam est in tali homine. Idem in
 oratione pro Deiotaro; frugi hominem dici non
 multum habet laudis in Rege: fortem, iustum, seuerū,
 grauem, magnanimum, largum, beneficum libera-
 lem, hæ sunt regia laudes: illa priuata est. ego tamen
 frugalitatem, id est, modestiam, & temperantiam,
 virtutem esse maximam iudico. Porro ita solent
 laudari maximè serui. Plaut. Casina, Pol. bona fru-
 gi hominem te iam pridem esse arbitror. Terent. He-
 autont. de fallacia dicis? est inuēni nuper quandam.
 Chr. frugies. Idem Adolph. Syrus, factum est, quod
 iusti, Demea. D. frugi homo es.

QVOD SIT SATIS, HOC EST, VT
 VIT. P.] id est, tanta frugalitate præditus, quan-
 ta in seruo postuletur, id est, ita frugi, vt in vita re-
 tinendum, ac seruandum, minimeq; occidendū
 esse putes. Constat autē, dominis in seruos olim
 fuisse vitæ, necisque potestatem. seruum frugi igi-
 tur dominus non temerè occiderit: inutilem au-
 tem, & nequam, non mirum si occiderit. vel sic:
 frugi, quantum satis est ad bonam valetudinem,
 & ad salutem, nam vt edaces, & intemperantes, &
 nequam homines corrumpunt valetudinem, nec
 diu viuunt: sic & qui nimis tenui, & præparco vi-
 ctu vtuntur, quiq; ad rem domini familiarem be-
 nè gerendam nimis attentis sunt, nimis vigilantes,
 nimium diligenter domino consulentes: quasi
 hoc, iocans cum domino, significet Dauus, se nō
 præstare ceteris seruis frugalitate, neque immo-
 derato frugalitatis studio immori velle, sed satis
 habere, si tam frugi sit, quàm vulgus seruorum ef-
 fe solet. vel sic: mediocriter, & intra modum fru-
 gi: non immoderatè, neque supra modum: vt spes
 fit me diu victurum. Nam contrā opinio est hæc
 omnium animis insita, eos qui frugalitate, aut alia
 aliqua virtute præstant, non diu in terris ætatem
 agere, tamquam Dijs immortalibus omnem præ-
 stantiam,

A stantiam, vt pote à se profectam, suo iure repetentibus. Omnino locus est, mihi quidem, perobscurus. Sed non dissimulabo quibusdam videri ita legendum, *frugi, quoad sit satis*, hoc sensu, vique eo frugi, quoad sit satis. Nam, *quoad*, vnius syllabæ est etiam apud Lucretium.

VT VITALE PVTES] vt putes posse viuere, neq; ante diem moriturum. *sat. i. lib. i. O puer, vt sis Vitalis, metuo.*

LIBERTATE DECEMBRI] quæ datur seruis, Saturnalibus. agitabantur autem Saturnalia XIII. Kalen. Ianuarias, vt scribit Macrobius. lib. i. cap. 10. Eo die domini seruos suos conuiujs liberalibus, & opiparis accipiebant, ipsi muneribus seruilibus fungebantur: seruis impune, quicquid libèret, loqui licebat, vt & scribit idem Macrobius. lib. i. & Athenæus lib. 14. his verbis, *ταῖς ἡμέραις ἐθὺς ἐπὶ Ῥωμαίων παρὶν ἐστὶν τὰς οἰκέτας, αὐτὰς τὰς τῶν οἰκετῶν ἀναδεχομένους λειτουργίας.* id est, Saturnaliorum diebus solent Romani famulis cenas opiparas & apparatus dare, cum ipsi seruilibus muneribus fungantur. quo loco idem Athenæus multarum nationum dies festos simileis commemorat. Catullus ad C. Licinium Caluam, Saturnalia, optimum dierum appellat, propterea (opinor) quod aurei illius sæculi, quod Saturno regnante fuisse dicitur, imaginem referebat, memoriamque representabat: quo nondum erat auditum nomen seruitutis. sed de his vide plura apud Macrobius, & apud Lucianum ἐν τοῖς περὶ κρόνον. vbi primo dial. sic Saturnus, *καὶ διὰ τὸ πᾶντα καὶ κρότος, καὶ φθὴ, καὶ παιδιὰ, καὶ ἰσοπμία πᾶσι καὶ δούλοις, καὶ ἐλευθέροις. ὅδε ἴσως ἐπ' ἐμὸν δούλος ἐστίν.* id est, *Atq; iccirco vbiq; plausus, & cantus, & ludus, & honoris aequalitas omnibus tum seruis, tum liberis. Neq; enim me regnante seruus erat.*

CONSTANTER] *καταχρηστικῶς*, pro pertinaciter. vel dicendum *constanter* esse positum pro æquabiliter, & conuenienter vite superiori: vt quanto abhinc versu, in æqualem vsurpabit pro eo, qui sibi non constat. & infra ead. *sat. quanto constanter idem In vitijs, &c.* & M. Tull. Tusc. 5. de Epicuro, *quam sibi constanter, conuenienterq; dicat, non laborat.*

ET VRGET PROPOSITVM] persequitur id, quod sibi ab initio proposuit: perstat in consilio suscepto.

NATAT] modò ad vitia propensa est, modò ad virtutes incumbit: incerta & instabilis est: non perstat in vitijs, sed modò vitia, modò virtutes sequitur. Sic fere loquitur M. Tull. lib. i. de natura deorum. *Mibi quidem etiam Democritus, vir magnus in primis, cuius fontibus Epicurus hortulos suos irrigauit, natate videtur in natura deorum. Tum enim censet, imagines diuinitate præditas inesse vniuersitati rerum, tum principia, mentesq; que sunt in eodem vniuerso, deos esse dicit.* vbi tamen quidam legi volunt, *nutate*. Iosephus Scaliger Iulij Cæsaris filius, iuuenis in primis doctus, putat hic *natate* idem valere, quod *ἄπλοτατον*, crebrum esse, frequens esse, abundare, quia, inquit, quæ sunt *ἄπλοτατα*, maxime apparent. Ego, vt quæ sunt *ἄπλοτατα*, ea in promptu esse & fateor, & ex Aristotele docui in annotatione quadam ad libros Aristot. de

moribus ad Nicom. *ἄπλοτατα*, ea, quæ incredubruerunt, seu quæ frequentia sunt, verti: ita hoc etiam scio *ἄπλοτατα* alibi dici à Græcis & ab ipso Aristotele, quæ sunt infirma, & non diuturna, & quæ non habent altas admodum radices. non tamen fateor, natate idè valere hoc loco, quod crebrum esse: sed potius positum esse puto pro, sibi nõ constare, incertum esse. translatione ducta à natatoribus, qui in elemento molli, cuiusmodi est, aqua, versantes, stabiles & certi esse non possunt. Taleis autem describit in continentis Aristot. lib. 7. de moribus ad Nicom. vt mox dicemus. INÆQUALIS] sibi non constans. *sup. saty. 3. lib. i. Nil æquale homini fuit illi. ibid. nil fuit vquam Sic impar sibi.* in æqualis igitur, in victu, & cultu, & consilijs omnibus.

SÆPE NOT. CVM TRIB. ANN.] Hoc quidem constat, læua manu duntaxat, non etiam dextera, annulos gestari solitos: sed nec quibus digitis, nec quot annulos gestare consueuerint, constat. Scribit Plinius lib. 33. cap. 1. primò ijs digitis, qui sunt minimis proximi, geri morem fuisse: postea eo, qui pollici proximus est, gestatos esse: deinde iuuisse etiam minimum digitum annulo ornare: sua ætate solum hunc digitum exceptum fuisse, ceteros omnes oneratos esse. Iam de multitudine, alios eorum pondera ostentasse: alijs plures, quam vnum, gestare laboriosum fuisse: nonnullos treis minimo congestisse. Ex hoc Horatij loco videri potest turpe fuisse treis annulos gestasse. hanc enim vim puto inesse in voce *notatus*. Iam verò illud non est dubium, quin annuli initio ferrei instituti & facti sint. etiam illud certum est, initio signandi causa esse comparatos. Quod autem hic *annellis, & annulus, &c.* duobus nn. impressum est, in eo consuetudinem vulgi secutus sum. Nam si libros veteres sequi, & rationem audire volumus, *annulus, & anellus* scribi debet vno n. anus, ani, enim, ex quo anellus, dicebant veteres pro annus, ni.

CLAVVM] siue angustum, siue latum. nam erat & latus clauus, & angustus, vt dixi supra ad illum locum satyræ 6. libri primi, *& latum demisit pectore clauum.*

SE CONDERET, VNDE, &c.] se conderet, subintellige, in eum locum, seu in eam domum, *unde*, id est, ex qua, &c.

MVNDIOR] lautior, elegantior: non egentissimus, neque abiectissimus.

DOCTVS ATH.] Vatic. cod. vnus Tornef. Morellianus, Nicotianus, Clericanus, habent *doctus*: quæ lectio mihi vehementer placet, vt intelligamus Horatium dicere, hunc Priscum modò Romæ mæcharisolum, modò Athenis docere. *doctus* tamen ferri potest.

VERTUNNIS, QVOTQVOT SVNT, NAT. INIQV.] Vertunnum ei iratum esse dicebant veteres, vel eum irato Vertunno natum, qui mobili esset ingenio, qui secum pugnaret, qui sententiam mutaret in horas. vide plura de Vertunno ad epist. vltim. lib. 1.

VOLENERIVS] hic erat in vitijs pertinax, & perseverans.

A IUSTA CHIRAGRA] iustam chiragram dixit magnam, & grauem, & suis (vt ita dicam) numeris omnibus absolutam: quemadmodum dicimus *iustum exercitum, iustum poema, iustum iter, iustam victoriam*: non (vt alij) debitam, aut, quæ meritò ei accidisset.

ARTICULOS] chiragram, & podagram morbum articulorum nominant Latini, quia vtraque in articulis insidet. M. Tull. lib. 1. epist. ad Attic. *Terentia magnos articulorum dolores habet*. Itaque ἀρθροποιὰ appellant Græci. *contudit articulos* autem tralatè dictum pro *debilitauit*. propriè posuit in epist. ad August. lib. 2. *diram qui contudit hydram, &c.* & Cicero pro Flacco: *manus, quas contudit: digitis, quos confregit: neruos, quos confregit, restituere non potest.*

TOLLERET] ex alueo sumeret, & in pyrgum demitteret.

B PYRGVM.] pyrgus non est tabula lusoria, seu alueus, vt quidam putant: sed vasculum in turriculæ figuram conformatum, ex quo tali in alueum conijciebantur, ne, si manu iacerentur, fraus à lusoribus admitteretur. turriculâ appellat Martialis Latino nomine, quod Græco πύργος ferè æqualiter respondet. *Querit compositos manus improba mittere talos: Si per me misit, nil nisi vota facit.* dicitur & fritillus. Sed non celabo lectorem, me reperisse scriptum in aliquot libris manuscr. partim, *mitteret in simum*: partim, *mitteret in phimum*. Est autem phimus vox Græca φῆμος, quam vsurpauit Æschines in oratione καὶ πῆμαρχα, octaua ferè pagina orationis, cùm ea oratio in exemplo meo Aldino viginti quattuor paginas compleat. Ex quo loco licet intelligere, φῆμον, vas lusorium fuisse, in quod aleatores cubos conijciebant. Verba Æschinis subiiciam, vt huius vocis significatio fiat planior, *μεθυδιέντες γὰρ ποτε καὶ αὐτῶν, καὶ τῶν συγκυβευτῶν πῆες, καὶ ἄλλοι, ὧν ἔβλομαι τὰ ὀνόματα λέγειν, εἰσποδῆσαντες ὑκτωρ εἰς τὴν οἰμίαν, ἧ ὦκει ὁ Πιπταλάκος, πρῶτον μὲν σινέπελον τὰ σκευαεῖα καὶ διερρίπτοις εἰς τὴν ὁδὸν ἀσραγάλως τέπνας διασείσας, καὶ φῆμος, καὶ κυβευτῶν ἐπεσθῆρανα, &c.* id est, ebrij enim facti aliquando etiam ipsi, & nonnulli ex collusoribus, & alij, quorum nominibus parco, noctu in ædeis, in quibus Pittalacus habitabat, impetu facto, primum quidem vascula contriuerunt, & talos quosdam sonoros, & phimos, & alia instrumenta aleatoria in viam discerunt. Ex quibus verbis licet intelligere, phimū alueolum fuisse, in quem cubos, seu talos potius, conijcere solebant: quem alio nomine etiam camum nominant Græci, vt testantur Hesychius, & Suidas, & Harpocraton. Nunc si quis ex me querat, vtram scripturam magis probem, dubitanter & timidè respondeam, fortasse *phimum* verum & rectum esse: loco autem esse motum in quibusdam libris, ab ijs, qui eius vocis vim non intellexerint, & in eius locum pyrgum esse substitutum. verumtamen iudicent doctiores.

QUANTO CONSTANTIOR IDEM IN VIT.] quanto obfirmatior in vitijs, tanto minus miser, & prior illo, qui modò ita contendit funem, vt periculum sit, ne rumpatur: modò nimis laxat: id est, qui modò virtutem studiosissimè co-

lit, modò in omni vitiorum genere volutatur.

D AC PRIOR ILLO, QVI, &c.] dissentiunt hic codices veteres. alij enim habent, *ac prior illo*: quos secuti sumus: alij *ac prior ille*: quam lectionem tamen non damno. licet enim eam sic interpretari: tanto leuius miser, id est, minus miser, quàm prior ille, qui, &c.

NON DICES HODIE] Quamdiu (inquit Horatius) me tam longo sermone obtundes, non dicens ad quem pertineat: aut de quo loquare?

TAM PUTIDA] tam odiosa, molesta, inepta, absurda, insolentia, φορπικῶς. Cicer. orat. perf. *Cum Demosthenes Athenis exagitetur, vt putidus*, id est, nimis exquisitè, & elaboratè loquens: inusitatis & odiosis verbis vtens. Putidum (inquit Nonius) non solum ab ore foetido & graui, quod naribus probatur: sed & quod auribus triste, & insuaue, austerum, rancidum, &c.

FVRCIFER] de hac voce mox dicemus, ibi: *Ibis subfurcam prudens.*

E ANTIQ. PLEB. &c.] fortunam (inquit Dauius) & mores antiquorum, laudas. mores antiqui, & homines antiqui, & antiquum officium, semper in laude ponuntur à scriptoribus Latinis. Plaut. in Trin. *meo modo, & moribus viuito antiquis*. Terent. Andr. *O optime hospes, pol, Crito antiquum obtines*. Idem Adelph. *Na illiusmodi iam nobis magna ciuium Penuria est: homo antiqua virtute, ac fide*. M. Tull. pro Sex. Roscio Amer. *Homines antiqui, qui ex sua natura ceteros fingerent*. Idè pro Quintio, *Quid tum? tu aliquem patronum inuenies, hominem antiqui officij, qui splendorem nostrum, & gratiam negligat?* Iterum pro Roscio Amer. *in qua muliere vestigia antiqui officij remanent*. Idem ad Attic. lib. 9. *vide quam sim antiquorum hominum*. T. Liuius lib. 43. *ceterum & mihi vetustas res scribenti nescio quo pacto antiquus sit animus, &c.*

TE AGAT] te ducat, seu compellat, seu transferat.

F AVT, QVIA NON S. Q. CLAM. R. E. AVT Q.] id est, aut quia non idem sentis, quod loqueris, pugnatq; cum sententia tua oratio: aut quia facilè ab eo, quod rectum esse statuisti, desicis, neque in sententia permanes. animaduerte, hoc loco describi ab Horatio duo malorū genera: vnum eorū, qui de industria flagitiosè, turpiter, & vitiosè viuunt: alterum eorum, qui flagitium quidem, & turpitudinem, & vitium oderunt & natura, & consilio: sed animi perturbatione impulsī ab honestate, & recto consilio desciscunt, vitiumq; persequuntur. sic distinguit Aristoteles lib. 7. de moribus ad Nicom. ἀνολυσον, id est, intemperantem ab incontinente, quem ἀκρατῆν nominant Græci. ille enim sibi persuasit, turpiter, & libidinosè esse viuendum: itaq; insanabilis est: hic contra frugalitatem quidem, & temperantiam libidini & flagitio anteponendam esse putat: sed in sententia non manet, quoniam in eo superat rationem cupiditas. sic Euripides in Hippolyto, ait plerofq; benè sentire, & quæ recta sint, nosse: sed non facere, alios inertia, alios propterea, quod aliam quandam voluptatem honesto antepo-

Qq ij nant.

Anant. sed præstat Euripidis verba ascribere, ἐπι γὰρ τὸ γ' ἐν φρονεῖν Πολλοῖσιν ἀλλὰ τῆ δ' ἀθρητὸν τὰ δὲ. Τὰ γὰρ ἐπιβραβεῖα καὶ γηγάσομεν, Οὐκ ἐκπονήμεν δ' οἱ μὲν ἀργίας ὑπὸ, Οἱ δ' ἠδοντὶ παθεῖντες ἀντὶ τὸ καλῶς Ἀλλω πν'. Eodem pertinent illa Plutarchi lib. πῶς δὲ τὸν νέον τῶν ποιημ. θελωδὲς μὲν ἔν, καὶ ἀλορον, καὶ οἰκτρὸν, εἰδὸτα τὸ βέλπον, ὑπὸ τὸ χείρονος ἐξ ἀκρασίας, καὶ μαλακίας ἀγροδοῖ, id est, immò verò ferinum, & à ratione alienum, & miserabile est, scientem id, quod melius est, ab eo, quod deterius est, propter incontinentiam, & molitiam trahi.

NON FIRMVS] id est, non certus, neq3 stabilis. vel vt supra dixit, *natanus*: ἢ βέλγος, ἢ δ' ἀσφαλής.

NE QVICQVAM COENO CVP. EVELL. PL.] id est, nec quicquam cupiens ex vitioso habitu, quem ex assiduis actionibus improbis ac vitiosis contraxisti, emergere, & ad bonam frugem redire. tralatio perpetua est ab ijs, qui in luto ita alto ac profundo hærent, vt sese ex eo expedire, aut euoluere nequeant. Terent. Phorm. *In luto hæres, versuram solues.* Quanta autem sit luti, præsertim profundi, tenacitas, declarat Catullianum illud carmen ad Coloniam, *Et supinum animum in graui derelinquere cæno, Ferream vt soleam in tenaci voragine mula.*

ROMÆ RVSOPTAS] sic infra epist. ad Celsum lib. i. *Roma Tibur amem ventosus, Tiburre Romam.*

RVSTICVS] rure. quod est loci ad personam transtulit: vt sup. sat. 6. li. i. in extr. *domesticus otior,* id est, domi otiosus sum.

TOLLIS AD ASTRA] ad cælum laudibus effers. epist. ad Fuscum Arist. lib. i. *Que vos ad cæli effertis rumore secundo.* Virg. Daph. *Daphnimq3 tuum tollemus ad astra.*

LEVIS] in eo leuis, quòd cum es rure, urbem absens miris laudibus ad cælum effers, quam fastidiebas præfens, & cum in vrbe esses.

AC, VELVT VSQVE VINCTVS EAS] & quasi, quòd vocaris, eò constrictus, & vi coactus, & inuitus eas, ita lætaris, quòd à nemine sis vocatus. non dissimulabo, in nonnullis libris & manuscriptis & vulg. reperiri *vsquam.*

AMASQVE] quid sibi vult hoc *amasq3*? aut cum quibus debet cohære? Vtrum cum superioribus, hoc modo, te felicem dicis, & te amas, quòd nusquam, &c. an cum ijs, quæ sequuntur? hoc modo, *amasq3*, id est, & tibi iucundum est, vel & lætaris, quòd nusquam, &c.

SERVVM] serò: vt sæpe alias. sic epist. ad August. *Serius enim Gracis admonuit acumina chartis.* verum tamen *serum*, seu *serò*, intellige vesperi.

SVB LVMINA PRIMA] paullo ante vesperam: paullo ante solis occasum, quod erat tempus cenæ. epist. ad Torqu. lib. i. *Supremo te sole domi Torquate manebo.* sic loquitur epist. 2. lib. 2. *Lento Samnites ad lumina prima duello.*

NEMON' OLEVVM FERET OC.] μίμνος verborum Horatij, cum ad Mæcenatem ire properat, ab eo vocatus. lauabantur autem & ungebantur cenaturi. iccirco poscit oleum, quo perunctus, cenatum eat apud Mæcenatem.

ECQVIS AVDIT?] numquis est, qui audiat?

nemone audit? errant, qui putant *ecquis* idem valere, quod *quis*. licet tamen hîc legere, *Ec quis audii?* quamquam minus probo. mendose autem habent nonnulli libri vulg. *hac quis.*

BLATERAS] blaterare est stultè, & cupidè loqui, inquit Festus Pompeius. Cæcil. in Hymnide, *desine blaterare.* Afranius. *Ten' blaterare, & obloqui?* Plaut. Aulular. *vbi tu es, quæ de blaterasti iam vicinis omnibus Me mea filia daturum dotem?* Alij blaterare volunt esse furiosè clamare.

FVGISQVE] cod. Iann. & vnus Vat. *furiosq3*: quod si cui probabitur, *furis* interpretabor furem ter irasceris, insanis, vt apud Terent. Adolph. *non insanis?* Nam ira, furor brevis est: vt est in epist. r. sic hæc duo coniunxit Varro, *blaterare, & rabire.* *Quid est? quid blateras? quid rabis? quid vis tibi?* *fugis* autem, quod, quamquam in pluribus libris veteribus reperitur, minus probo tamen, interpretor, ad cenam properas.

MILVIVS, ET SCVRRÆ] quierant apud te cenaturi.

TIBI NON REF. PR.] tibi multa mala precati: quæ tibi referre vel nolo, vel non debeo, vel non audeo.

ETENIM ME DIXERIT ILLE] id est, etenim dicere possit aliquis, me ventre duci, id est, ventri indulgere, & feruire. Dauis etiam nunc sunt verba, non Horatij. vox *ille* autem, idem ferè valet hoc loco, quod apud Græcos ὁ δεινα, id est, aliquis, nescio quis. vno Demosthenis, & altero Cicer. exemplo contenti erimus. Demost. *πρὸς Δελφίλων.* σὺ δὲ ποιεῖς. ἢ λέγεις κακῶς τὸς πεπλευσηκότας, τῶν ἐνεργητῶν τῶν δεινῶν μεμφομένους, καὶ τὸν δεινὰ ἀνάξιον εἶναι φάσκον, ὃν ἔδει ἐκείνοις πρὸς σῆκον. id est, tu autem facis, non dicis male mortuis, cum illum, aut illum ex bene meritis reprehendis, & illum aut illum eorum, qui beneficio affecti sunt, indignum beneficio dicis. Cicero pro Rosc. Amer. *quassisse num ille, aut ille defensurus esset.*

LEUEM] coniunge cum verbo *duci*, & prouocabulo, *me*: vt sit *me leuem duci ventre*: me duci ventre, & in eo leuem esse, quòd ventre ducar.

NASVM NIDORE SVPINOR] id est, nasus mihi nidore cibi supinatur: hoc est, excitatur, attollitur. Virgil. Georg. 2. *Ante supinatas Aquiloni ostendere glebas.* in nonnullis libris legitur *supino*. cod. Don. autem, & Vatic. 3. Torn. Faern. Cleric. habent *supinor*, vt vulgati: quæ scriptura recta est. hoc enim significat, quod dixi, *nasum supinor*: id est, nasus mihi supinatur, seu excitatur nidore obsonij. hellenismus est.

SI QVIDVIS, ADDE, POPINO] libri vulgati, nulli ferè manuscr. habent *sim quiduis*, *adde popino*, id est, *sim* etiam quoduis: *sim* popino. popinones à popina sunt appellati: qui popinas consecretantur. sed non est reticendum scripturæ esse in duobus codicibus. Vatic. Iannoct. Faern. Tornef. Clericano, Nicotianis duobus, Russard. *si quiduis*, non *sim quiduis*, vt habent vulgati. ego tamen olim hanc secutus eram, vt sit hæc sententia, ego nidore ciborum moueor, (inquit Dauis) fateor: nasus mihi excitatur nidoribus, vt imbecillo, & infirmo. iners sum & ignauus, & *sim* quic-

A AUCTORATVS] obnoxius, obligatus, nempe mercede accepta. auctorati dicuntur milites posteaquam iurarunt in verba imperatoris. ex auctorati, vbi militiæ sacramento sunt liberati. sed propriè dicuntur auctorati gladiatores, qui mercedè acceperunt, vt depugnent in ludo, & vt vrantur flammis, virgis secantur, ferro necentur. hæc enim lex fuit gladiatoria, vt notat Acro. C. Afinius Pollio lib. 10. epist. *ob Fadum quendam militem Pompeianum, quia, cum depressus in ludum bis gratis depugnasset, auctorari sese nolebat, & ad populum confugerat, primum Gallos equites immisit, &c. Merces ipsa* (inquit M. Tull. Off. 1.) *in mercenarijs auctoramentum est seruitutis.* Quid igitur refert (inquit) vtrum tanquam quidam gladiator, eas quò velit is, qui te auctorauit, & conduxit, paratus vri flammis, ferroq; necari: an clausus in arca ita contracto sis corpore, vt genibus caput tangas?

B CONTRACTVM] te contractum, propter arcæ angustias. caue coniungas participium *contractum* cum voce *caput*.

QVÒ TE DEMISIT] inquam te ancilla cōtractum demisit, fortasse propter subitum domini sui aduentum.

CONSCIA] ancilla, vt suprâ fat. 2. lib. 1. *miseram se conscia clamet.*

C GENIBVS TANG. CAP.] participium *contractum* non est coniungendum cum voce *caput*, quæ sequitur, vt diximus, sed cum prouocabulo *te*, quod antecedit, hoc modo: & quidem altius repetamus, totūq; hunc locū explanemus. quid refert (inquit) quòd ad miseriam & turpitudinem attinet, vtrum quis eat in ludum, depugnare, vri flammis, virgis secari, ferro necari accepta mercede obligatus, an in arca inclusus ab ancilla conscia corpore contracto, genibus tangat caput: proinde quasi dicat, vtrobīq; manifesta inest turpitudō: sed maior in homine libero, qui libidinis causa, tanto in periculo, tantaq; in miseria versatur. liber Rain. Card. & Iann. & Turnesian. aliquantum ab alijs discrepant. sic enim in illis scriptum est, *Contractum, vt genibus tangas caput.* quam scripturam olim non sum secutus, quòd existimarem particulam *vt* adiectam esse ab aliquo, qui non videret verbum *tangas* pendere à superioribus illis *an turpi clausus, &c.* Et mea quidem sententia sine hac particula hic totus locus legi potest. Verum tamen cum videam, plureis libros veteres eam habere, peccaturum non arbitror, qui eos sequatur: vt sit hic ordo verborum, & repetatur *an turpi clausus* verbum *eas*, hoc modo: *an turpi clausus in arca eas, Quò te demisit, &c.* ita, inquam, clausus, vt *genibus tangas caput*.

ESTNE MARITO MATRONE PECCANTIS, &c.] Lege Iulia de adulterijs, marito adulterum quidem cum vxore deprehensum occidere licet: non tamen quemlibet, sed eum, qui leno fuerit, quiue artem ludicram fecerit, vel in scenam saltandi, cantandiue causa prodierit: iudicioue publico damnatus, neq; in integrum restitutus erit: quiue libertus eius mariti, vxorisue, patris, matris, filij, filia vtrius eorum fuerit, quiue seruus erit: non autem vxorem. Eadem lex tamen

patri vtriusque occidendi potestatem permittit, D filia, inquam, & adulteri.

ILLA TAMEN SE NON HAB. M.] huius loci hæc mihi videtur esse sententia, tu cum libidinem tuam explere vis, in alienas ædeis non sine periculo ingrederis, vestitū mutas, ne à quoquam agnoscaris: illa autem nulla condicione adduci potest, vt domum tuam veniat, neque vt habitū, cultumq; matronæ mutet, cum te metuat, neque tibi credat.

PECCATVE SVPERNE] id est, si eam velis tibi morem gerere, & obsequi à superiore parte: si iubeas eam tibi incubare, aut insidere subiacenti, nulla condicione est factura: ita sui iuris est, ita libera, & contumax. suprâ ead. fat. *aut agitavit equum lasciuia supinum.* quidam putant describi *αἰθρηρῖαν τὴν διὰ σῆματος, καὶ τὴν λευκασμοῦν*, seu fellationem: & ita declarant, *non peccat superne*, id est, ore tibi non morigeratur. Alij *non peccat superne*, sic explicant, non projicit insignia nobilitatis, vt tibi morem gerat: neque eius flagitium in sublimi eminent, propter dignitatem: sed contrā vilis & contempta mulier est: neque quicquam de sua dignitate deperdit, vt tu, qui proiectis insignibus prodis ex iudice Dama. sed hæc explicatio plane reiicienda est, vt suo auctore indigna, & pugnant cum Horatij verbis & sensu. Quidam legunt *peccatne supine*.

SVB FURCAM] vt seruus. Donat. in Andr. *Furciferi dicebantur serui, qui ob leue delictum cogebantur à dominis, ignominia magis, quam supplicij causa, circa vicinos furcam in collo ferre, subligatis ad eam manibus, &c.* Plutarch. *Ῥωμαῖοῖς, διὰ τὴν πύσιν ἀπεργασμένους ἐπὶ κλοπῆς, ἢ δειλοῦς ποῖν ἄλλοις ἀμαρτήμασι, φερριφέρους καλεῖσιν. ἢ καὶ τὸ πῶς τῶν παλαιῶν ἐπιμηλείας τεκμηρίον ὄσιν. ὁ γὰρ οἰκότερος ἰδίῳ καταγῆς πνα μολθθελαι, ἐκέλευε διπλοῦν ἔυλον, ὁ τῆς ἀμάξιας ὑφισταῖν, ἀερόμενον διὰ τὴν σιωοικίας, ἢ τῆς ζητησίας διεξελθεῖν ὑπὸ πάντων ὀρέομενον, ὅπως ἀπποῖεν αὐτὰ καὶ φυλάτῃν το ῶς τὸ λοιπὸν. τὸ δὲ ἔυλον ἡμῖς μὲν σπείτα, Ῥωμαῖοι δὲ φέρκων ὀνομάζουσιν. διὸ καὶ φερκίφερὸ τὸ πῶς ἀερευεγῶν, καλεῖται,* id est, Quamobrem eos seruos, qui in furando, aut similibus alijs delictis seruilibus sunt insanabiles & desperati, furciferos appellant? an etiam hoc antiquorū diligentia argumentum est? Nam qui seruum suum compertum habebat vitio aliquo esse affectum, iubeat lignum duplex, quod curribus supponunt, tollentem per viciniam transire in omnium oculis, vt ne ei fidem haberent, & vt sibi ab eo cauerent in reliquum. lignum autem tale nos quidem sterita, Romani autem furcam nominant. quare & furcifer qui hoc circumtulit, appellatur.

PRVDENS] sciens, vt fat. 3. huius lib. *Cum prudens scelus ob titulos admittis inaneis, Stas animo.*

DOMINÓQVE FVRENTI] vel marito, vel amori, & libidini, sed marito máló.

CREDO, METVES] scilicet tu metues, tuoq; malo, & periculo doctus, cauebis. proinde quasi dicat, nō metues, immò verò cogitabis, quo tempore te iterū in periculū conijcias, *doctus* autē, periculo scilicet, aut malo accepto. Hesiōd. *παθὼν δὲ τὴν νῆπιος ἐγὼ* id est, malo accepto stultus cognouit.

A QVÆ BELLVA, &c.] offendit, amanteis & libidinosos belluis esse incautiores, & inconsideratioris, cum hæ ferè numquam, posteaquam è laqueis effugerunt, iterum capiantur: illi autem vitato periculo, iterum, atque iterum in idem genus fraudis incurrant. notum est proverbum, & refertur à Plutarcho, ἀλώπηξ δεξιφουρῶσα πάγας, αὐδῆς ἔχ' ἀλίσκεται, id est, vulpes, quæ tendiculas, aut laqueos effugit, iterum non capitur.

REDDET] siue legas reddis, siue reddet, nihil refert. & utraque scriptura codicum manu scriptorum auctoritate nititur.

NON SVM MOECHVS, AIS] si dices, te nõ esse mœchum, licebit mihi quoque dicere, me non esse furem. nam quemadmodum ego me à furtis abstineo, neque vasa argentea tango metu pœnæ: sic tu propter periculum ab vxoribus alienis te abstines, non consilio, aut ratione.

SAPIENS] mihi sapiens, vt fat. i. li. i. Non vquam prorepsit. & illis vitur ante Quæstis sapiens: vel dic sapiens, id est, cautus, consideratus, consultus. Eurip. Μισῶ σοφιστῶν, ὅστις ἔχει αὐτῶ σοφός. id est, odi sapientem, qui sibi non sapit.

B TOLLE PERICVLVM] si nullum sit periculum, tum natura ad vitium procliuus, & præceps, sese ad quoduis facinus audendum effrenata profundet. significat Horatius, aut nullos, aut paucissimos esse, qui iudicio ac voluntate à flagitio, & maleficio temperent. qua de re plura ad epist. ad Quint. lib. i.

TÛNE MIHI DOM. RERVV IMP. &c.] cum tot tibi res, atque homines imperent, videlicet pecunia, libido, gloria, metus, viri potentiores, & locupletiores, tunc te mihi dominum esse dicis?

QVEM TER VINDICTA] vindicta dicebatur ea virga, qua prætor seruum liberabat. natum autem nomen est vel à seruo illo Vindicio, qui cõ iurationem adolescentum aduersus populi Ro. libertatem, patefecit: vel à vindicando, propterea, quòd vindicta seruus à prætore in pristinam, & naturalem libertatem vindicabatur, vt docet Theophilus lib. i. institutionum iuris ciuil. significat porro, durioris, acturpiorem esse libidinũ, & cupiditatum seruitutem, quàm legitimam, & iurifigentium. ter, quaterque autem, id est, sapius. Virg. i. Æneid. Oisèrque quaterque beati.

C NAM, SIVE VICARIVS EST] seruorum alij erant ordinarij, alij vicarij. vicarius erat is, qui in alterius erat peculio, & pæne dicam, serui seruus. ordinarius, qui seruum habebat in peculio suo. Quamuis autem Vicarius, esset ordinarij κτήμα, id est, possessio, ordinariòque pareret: erat tamen eius conseruus propterea, quòd ordinarij dominus, erat & vicarij dominus, & communis vtriusque dominus: id est, ytrumque habebat in sua potestate. Nam cum seruus omnis sit in alterius potestate: & vicarius, seruus sit: is autem, qui in alterius potestate est, alterum in sua habere non possit: efficitur, vt vicarius, eiusdem domini, cuius & ordinarius, seruus sit.

ATQVE DVCKERIS, VT NERV. ALIEN. M.] lignum neruis alienis mobile omnes ferè accipiunt turbinem, qui scutica torqueri, & impelli solet à pueris. quam sententiam possem Tibulli tabulis confirmare lib. i. eleg. 5. Namque agor, vt per plana citus sola verberare turbo, Quem celer assueta versat ab arte puer. & Virgilij Æneid. lib. 7. Ceu quondam torto volitans sub verberare turbo: Què pueri magno in gyro vacua atria circum, Intentitudo exercent: ille actus habena Curuatis fertur spatijs, &c. sed mihi magis placet, quod M. Antonius Muretus prior quidem annotauit, & protulit: ego autem iam pridem in aduersarijs meis habueram, per mobile lignum, &c. hoc loco significari ab Horatio id, quod appellant Græci νεύρασσα, erant autem νεύρασσα, parua quædam animalium simulacra, quorum vel singula, vel vniuersa membra certis neruis, aut fidiculis in hanc, vel illam partem cum quadam venustate, & conuenientia sua sponte mouebantur. quæ etiam αἰνέματα & αὐτοκίνητα dicuntur à Græcis, quod sua sponte moueantur. Qui huiusmodi simulacra vulgò ostentabant, νεύρασσα dicebantur, vt intelligere licet ex Aristotele in lib. de mundo ad Alexandrum, si modò est Aristotelis. cuius hæc verba sunt, καὶ οἱ νεύρασσαί μίαν μέρηθον ἐπιπασσάμενοι, ποῖσι καὶ αὐχένα κινεῖσθαι, καὶ χεῖρα τῷ ζῴῳ, καὶ ὄμω, καὶ ὀφθαλμῶν, ἐστὶ δ' ὅτι πάντα τὰ μέρη, μετὰ πνοῆς εὐρυθμίας. id est, neurospastæ vna fidicula tracta faciunt, vt ceruix, & manus, & humerus, & oculus animalis: interdum autem & omnes corporis partes cum quadam venustate, & moderatione moueantur. Vsurpat hanc vocem Herodotus Euterpe, ἀνὴ δὲ φαλλῶν ἄλλα σφίβει ἐξευρημένα ὅσον τε πηχυνῶν ἀγάλματα νεύρασσα, τὰ πειλοδορεῖσι καὶ κώμας αἱ ζωαῖνες. id est, pro Phallis autem alia sunt eis inuenta cubitalia simulacra, neruis tractis sua sponte mobilia, quæ circumferunt per vicos mulieres. hinc νεύρασσαίσθαι, neruis & fidiculis trahi ac moueri.

D QUI SIBI QVÆ IMPER.] & qui sibi, suisque ap- petitionibus & affectibus imperat. al. sibi qui. RESPONSARE] obistere, vt epist. ad Maecen. i. lib. i. fortune responsare. & lat. prox. cenis responsat opimis. fortis responsare, id est, fortis ad respondendum, seu in respondendo, vt alibi, & sapius admonuimus.

ET IN SEIPSO TOTVS TERES, ATQVE] id est, totus ex se aptus, & pendens: in se conuersus, non spectans foras, sui similis, æquabilis, perfectus, perpolitus, nihil habens asperum, nihil inæquale, nihil lacinosum. ductum à forma conglobata, in qua nihil externi hæere potest, propterea quòd tota in se collecta, & vndique leuis ac polita est. M. Tuill. in orat. perf. aureis Atticorum teretes nominat, propterea quòd nihil ferre possunt insolens, nihil putidum, nihil inelegans, nihil inuenustum. & in lib. de optimo gen. oratorum, ita loquitur, qui teretes aureis habent, intelligenque iudicium. iam rotunda figura, omneis alias figuras complectitur, eique formæ minimè noceri potest. significat igitur, talem debere esse hominem verè liberum, & sapientem nempe se ipso contentum, & omni ex parte ad-

Qq iij uersus

Qq iij uersus

Qq iij uersus

A uersus externas iniurias septū ac munitum. apud eundem in oratore perf. *rotundum* valet idem, quod cultum, politum, perfectum. sic enim ille, *Thucydides praefractor, nec satis, ut ita dicam, rotundus.* & in Bruto, *verborum copia, & quasi rotunda constructio.* idem de natura deorum, *figura rotunda, nihil habens incisum angulis, nihil eminens, nihil lacinosum:* seu, ut alij legunt, *lacunosum.* sic Plato in Phædro, *ἐκείνη μόνον ἐπαγγέλλεται δὲ λόγον, ὅτι σαφῆς, καὶ στρογγύλη καὶ ἀκριβὲς ἐκαστα τῶν ἐνομαστικῶν ἀποτετέρονται.* id est, illa solum ratione laudari debet oratio, quod dilucida, & rotunda, & exquisitè tornata sunt singula nomina. & Aristot. lib. 2. Rhetoric. *ἁρσὶ δὲ τὰ τὸ δὴ π στρογγύλωτατα.* Rotundum (inquit Nonius) *à rota dictum, vel rota à rotundo. & est rotundum, collectum & per omnem circuitum sine offensione asperi, aut anguli laeue, &c.*

EXTERNI NEQVID VALEAT] nequid externum eum commoueat: ut is omnia externa contemnat, neque concupiscat, neque pertimescat, cum sit animo ab omni perturbatione & concitatione vacuo, ac libero. talis describitur vir bonus à Virgilio, si modò Virgilij sunt versus illi, *Se curus, mundi instar habens, teros atque rotundus, Externa nequid labis per leuia si dat.*

MORARI] hærere, residere. absolutè positum est.

MANCA] debilis, fracta, sine viribus. in quem nihil valet fortuna. sic M. Tull. in epist. ad Partū lib. 9. de fortuna, *Quam existimo leuem & imbecillam, ab animo firmo & graui, tanquam fluctum à saxo, frangi oportere.*

FORIBVSQVE REPVLSVM] à foribus reiectum.

ERIPE TVRPI COLLA IVGO] translatio à bubus, qui iugum subierunt. vide annotat. ad illum locum Odæ. 3. 3. lib. 1. *atque animos sub iuga abenea Sauro mittere cum Ioco.*

VRGET ENIM DOM. M.] dominus saeuus, & immitis te premit, videlicet cupiditas, seu libido, ut paullo antè, *dominòque furenti Committes rem omnem.* quamquam illic per dominum, videtur potius significari vir matronæ, cum qua quis facit adulterium.

ET ACREIS SVBIECTAT] translatum ab equis, quos cursu iam defessos, equites interdū calcaribus fodere solent, &, velint, nolint, ut currant, subigere.

VEL CUM PAUSIACA] alium domini sui morbum commemorat, nempe immoderatum tabularum pictarum studium: quod item reprehendit M. Tul. parad. *ὅτι οἱ σόφοι ἐλεῦθεροι,* his verbis, *Aetionis tabula te stupidū detinet, aut signū aliquod Polycteti. omitto unde sustuleris, & quomodo habeas: intuentē te, admirantem, clamores tollentem cum vi deo, seruū te esse ineptiarum omnium iudico, &c.* Verr. de signis, *Venio nūc ad istius, quem admodum ipse appellat, studium, ut amici eius, morbum, & insaniam.* fuit autè Pausias pictor insignis, de quo Plin. lib. 21. cap. 2. & Varro de re rustica lib. 3.

QVI PECCAS MINVS, ATQVE EGO?] sic habent fere omnes libri & manuscr. & vulgati: nisi quod in aliquot vulgatis interrogationis no-

ta posita est non post vocem *ego*, sed quinto ab hinc versu post vocem *vir*. hunc autem locum sic omnes explicant. *Qui peccas minus, quàm ego?* sed ea, quæ sequuntur, videntur esse curta. deberent enim hæc subsequi, *Atqui cum ego Fului, Rutubaq;.* Aut *Placid. cont. popl. m. Pr. r. p. aut carb. v. si R. v. p. f. u. g. m. A. viri, nequā, &c.* Itaque sic aliquando legendum putavi, *Qui peccas minus? Atqui ego cum, &c.* Verum tamē nihil aufim mutare. subintelligendum igitur est, atqui, ut oratio currat hoc modo, *Atqui cum ego, &c.* vel mutanda duntaxat interpunctionis nota est, & sic legendū, *qui peccas minus? atque ego cum, &c.* subintelligēdumq; in his *qui peccas minus, quàm ego. atque* autē interpretandum, atqui. Nam sæpe apud probatos scriptores Latinos atque valet atqui: quod ignorantes multi sæpe apud M. Tul. fecerūt atqui, ubi erat atque. sic igitur totus hic locus videtur legi debere. *Vel cum Pausiaca torp. instab. Qui pecc. minus? [subintellige, quàm ego?] deinde atque ego cum Fului, Rutubaq; Aut Placideiani contento poplite miror Prælia, rubr. picta, aut carb. velut si Re ver apugn. fer. v. tentq; mon. Arma viri: nequā, &c.*

CUM FVLVI. RVTV.] de Fulvio, & Rutuba equidem nihil me legisse fateor: sed Placideianū, seu Pacidianum (nam sic reperio scriptum in codicibus Ciceronianis excusis) cōstat fuisse gladiatorem, & eum quidem præstantissimū, ex Lucilij versibus, quos profert Nonius Marcellus in declaratione verbi *compono.* versus sunt hi, *Samnis, spurcus homo vita illa dignū locoque, Cum Placidia no componitur? optimū longè Post homines natos gladiator qui fuit vnus.* eundem commemorat M. Tul. lib. 3. epist. ad Qu. frat. his verbis, *non putasset sibi Pompeius de illius salute, sed de sua dignitate mecum esse certamen: in urbem introiisset: ad inimicitias res venisset: cū Æsernino Samnite Placideianus comparatus videret. & de optimo gen. orat. A me autem (ut cum maximis minima conferam) gladiatorū par nobilissimum inducitur. Æschines, taquam Æserninus (ut ait Lucilius) nō spurcus homo, sed doctus & acer Cū Placideiano componitur, optimū longè post homines natos, &c.* nihil enim illo oratore arbitror cogitari posse diuinius. & Tusc. lib. 4. *An verò vir fortis, nisi stomachari ceperit, nō potest fortis esse? gladiatorum id quidem est. quamquam in eis ipsis videmus sæpe cōstantiam: colloquuntur, congregiuntur, aliquid postulant, ut magis placati, quàm irati esse videantur. sed in illo genere sit Placideianus aliquis hoc animo, ut narrat Lucilius, Occidam illum equidē & vincam, si id queritis, inquit. Verum illud credo fore: in os prius accipiam ipse, Quam gladium in stomacho, lura, & pulmonibus sisto. Odi hominem: iratus pugno: nec loquar quicquā Nobis, quā dextra gladium dū accomodet alter. Vsq; adeo studio, atque odio illius efferor ira.* De Placideiano igitur nemini dubium est, quin fuerit gladiator: De Fulvio aut, & Rutuba, de quibus nihil exstat, quod sciam, nihil affirmare possum: hoc tantum licet suspicari, eos quoque fuisse gladiatores, propterea quod cum Placideiano gladiatore numerentur. huius loci autem hæc sententia est. cum admiraris tabulam aliquam à Pausia pictam, quid est cur minus peccare

A care existimandus sis, quàm ego, cùm gladiatorum prœlia in pariete minio, aut rubrica, aut carbone depicta erecto corpore contemplor?

CONTENTO POPLITE] quidam hæc ad Dauum referunt, ita studiosè & cupidè spectantem, vt poplites contendat: alij ad gladiatorum imagines cõtentis poplitibus pugnantium. Acron vtamque sententiã complectitur, & proponit. Ego malo referri ad gladiatores pictos, vel ad Placidianum tantum. Nam certè ita solent pugnare gladiatores, nempe altero poplite contento, altero leuiter inflexo. atque hanc sententiã confirmat id quod sequitur, *velut si Reuera pugnent, &c.* si quis tamen alteram malet, non pugnabo.

NEQVAM] paulò antè diximus, hominem nequam, homini frugi esse contrarium.

SVBTILIS] ἀκριβής, subtilis, & limati iudicij. translatio est à filo, seu tela subtiliter texta. epist. ad August. lib. 2. *Iudicium subtile videndis artibus.*

AVDIS] diceris, vt rexq; paterq; *Audisti corã,* epist. ad Mæcen. 2. lib. 1.

NIL EGO, SI DUCOR LIBO F.] si libi nidore, seu vapore ducor, homo nihili sum, vel homo nihili audio, vel, hominem nihili me dicis esse. Græci hominem nullius pretij, contemtissimum. nullius bonæ frugi, ignobilem. ἄδεν, id est, nihil, nominant. πῶτ' ἐστιν, ἢ πλεονόν, αὐτοῦ ἢ δὲν χησιμον, εὐπλῆ, δυσγενῆ. hoc est, nullius pretij, ad nullam rem vtilem, vilem, obscuro genere, & humililo loco natum. quid sit libum, dicemus ad illum locum, *Viq; sacerdotis fugitiuus liba recuso.* epist. ad Fuscum lib. 1. in lib. Don. Morell. vno Nicot. & Ruffard. scriptum est, *Nil sum ego.*

TIBI INGENS VIRTVS] Solent hæc legi enuntiando, & sine interrogationis nota, hoc sensu, Tu autem tanta virtute ac tẽperantia præditus es scilicet, vt cenas lautiores, & sumtuosiores contemnere queas. ironia est. sentit enim planè contrarium eius, quod dicit, nempe herum suum tam imbecillum esse, & propè nullius virtutis, vt cenis opiparis facillimè capiatur & vincatur. Iam verò *cenis responsare opimis*, eadẽ ratione, & significatione dictum, qua *responsare fortuna*, epist. 1. lib. 1. & *Responsare cupidinibus*, suprã hac ead. sat. pro non cedere, non obsequi, sed cõtemnere potius. significat autem, non eam in illo in esse virtutem, & continentiam, & fortitudinem, & constantiam, vt cenas opiparas contemnere queat. Quòd si quis malet hæc legi interrogando, & sine ironia, hoc modo, *Quantumuis licet virtus tibi magna sit, potesne ea fretus cenas apparatus, & opiparas contemnere? non improbo.* Licet etiã hoc modo hunc locũ explicare, & sine ironia. si ducor libo fumante, nihili sum, vel homo nihili audio. tu autẽ ingenti virtute præditus diceris, cũ cenis opimis responsas, seu cùm cenas opimas aspernaris. quasi ita dicat: non sine ingenti & admirabili virtute cenas opimas reijcis: vel ita, cùm cenas opiparas reijcis: tũ ingens tibi virtus adhibenda atque expromenda est. quod rarò euenit. nam plurimum, seu plerumque vinceris à cenis sumtuosis, easque libenter, & cupidè sequeris. quod cùm facis, non leuius peccas, vel

non minus nequam es, quàm ego, quilibi nido-
re ducor.

OBSEQVIVM VENTRIS, &c.] huius loci hæc sententia est, dices me maiore meo malo vètri obsequi, quàm te, quia, si quando escas aliquas lautiores ligurriero, scapula mea operientur loris. at tu cùm cara, & sumtuosa obsonia cõfectaris, num impune ferre soles? minime verò. nam talem victum consequitur cruditas, & infirma corporis valetudo. longè igitur grauius plecteris, quàm ego, qui vapulo.

CVR?] cur grauius plector, cùm ventri morè gesserò, quàm tu? quasi dicat, non est ita.

QVID? TV IMPVNITIOR, &c.] quid? (inquit Dauus) tũne impunitior, id est, impunius, illa obsonia cõfectaris, & concupiscis, qua magno constãt: sic autem edendum curavi Cod. veteres omneis secutus. vulgati enim sic habent, *Qui tu impunitior, illa, Que paruo sumi nequeunt cum obson. capt.*

NEMPE INAMARESCVNT] non est ita (inquit Dauus) id est, non est tibi minus impunita ista victus intemperantia, ac luxuria, quàm mihi mea edacitas: non minoris tibi constant cara ista obsonia, cenãque sumtuosa, quàm mihi mea auiditas, propterea, quòd nimia ciborum copia tibi agrè concoquitur à ventriculo. ita nascitur cruditas: ex qua totius corporis constitutio perturbatur. his similia sunt illa sat. 2, huius lib. *Putes aper, rhombusque recens, mala copia quando ægrum sollicitat stomachum.* ibid. at simul assis *Miscueris elixa, simul conchyliã turdis, Dulcia se in bilem vertent, &c.*

ILLVSQVE PED. VIT. FERR. &c.] propterea quòd ventriculus cruditate laborans, suo munere probè fungi non potest. quo fit vt corpus non alatur, debilitentur pedes, & reliquæ corporis partes. Sic autẽ legendum, non *Illisqve*. Nã per illis pedes nihil aliud significari possit, quã pedes, qui offenderunt, vel offensi sunt in quippiã durum: quod solet ferè ijs accidere, qui in tenebris ambulant, etiam siccis, aut certè non ebrijs. at qui nimio cibo, & immoderato vini potu vtuntur, etiamsi pedes non illiserint rei vlli solidæ: etiam si luce clara iter facere velint, à pedibus nihil iuuantur, quia totum corpus intemperato & immodico victu debilitatum ac vitiatum pedes quoque ipsos, qui sunt veluti corporis columnæ ac bases, debilitat & corrumpit. Ventriculus enim cibo & vino obrutus nihil concoquit. ita alimentum crudum, neque à calore interno cõfectum & commutatum, didi non potest in singulas partes corporis. Fraudantur igitur ac destituuntur & manus & pedes & ceteræ corporis partes eo, quo egent, alimento, hoc est, quod Horatius per translationem dixit, illudũtur. Contrã illis pedes, & ex offensione aliqua faucij ac debiles, corpus ferre non possunt, etiam integerrimũ, & valentissimum. At hĩc corpus vitiatũ & corruptum, epulis & vino scilicet, pedes, ad quos vitiatũ corporis contagio peruēnit. ferre non possunt. Atq; vt hoc totum planius intelligatur, Senecæ verba in epist. 1. lib. 15. adscribam. *Medicina quondã pan-*

A carum fuit scientia herbarum, quibus sifteretur fluēs sanguis, vulnera coiret paulatim. Deinde in hac peruenit tam multiplicē varietatem. Nec est mirum tū illā minus negotij habuisse firmis adhuc, solidisq; corporibus, & facili cibo, neq; per artē voluptatemq; corrupto. Qui postquam cœpit non ad tollendam, sed ad irritandā famem, queri, & inuenta sunt mille cōditura, quibus auaritas excitaretur: quæ desideratibus alimenta erant, onera s̄int plenis. Inde pallor, & neruorum vino madentiū tremor, & miserabilior ex crudelitibus, quā ex fame, macies. Inde incerti labantiū pedes, & semper qualis in ipsa ebrietate, titubatio. Inde in totam cutem humor admissus, distentiūque ventordum male assuescit plus capere, quā poterat. Inde suffuso luridabilis & decolor vultus, tabesque in se putrescentiū, & retorti digiti articulis obrigescentibus, neruorum sine sensu iacentium torpor, palpitatio membrorum sine intermissione vibrantium, &c. Iā quōd ad verbum illudo attinet, nunc quasi absolutum cum dandi casu iungitur, vt Orat. pro Rosc. Amer. Finge aliquid saltem commode, vt ne planē videris id facere, quod aperte facis, huius miseri fortunis & horum virorum talium dignitati illudere. &

B Virg. Æn. 2. certantque illudere capto. & Hor. sat. 4. lib. 1. Illudo chartis. nunc est ἐπὶ ἑρηπιδόν, & iungitur cum quarto casu, vt Terent. Andr. Dum studeo obsequi tibi, pene illusi vitam filia. Idem Heautont. dignam me putas, quam illudas? Idem Phorm. fatin' superbe illuditis me? & M. Tull. lib. 1. de orat. ad Q. fr. Cum & illud nimium acumen illuderet, & admirare ingenium Scauula, &c. idē ibid. Rhetorū præcepta solebat illudere Carnades. Virg. Æn. ix. 2. verbis virtutem illude superbis. Ex quo participium illusus. M. Tull. pro Quintio, multis vadimonij deseruit: sape illusi ac destituti. Iterū Horat. sat. 5. lib. 2. Illusūque dabit risus Nasica Corāno. Sic igitur hæc interpretor. Illusi pedes, id est, fraudati & destituti necessario alimento propter incontinentiam in victu scilicet, & edacitate & temulentia, vitiosum corpus, id est, corruptum & morbosum, ferre non possunt. Omnino, vt sapius eadem iterē, illusi pedes cōuenit: illisi pedes, quod valet impacti aut offensi pedes in aliquod durum ac solidum, non cōuenit. Atque hanc meam interpretationem tres viri doctissimi, quorum iudicium pluris facio, quam omnium μελανέρον, συκοφαντών, καὶ βασκανών æruginem, pus ac venenum, vno ore consentientes comprobarunt.

C AN HIC PECCAT, &c.] argumentum est à minore: Demus, puerum seruum, qui furtiua strigili vnam emit, peccare: quanto grauius peccatis, qui prædia sua vendit, eorumq; pretium in cœmenda obsonia, & in cenarum tuos apparatus infumit, ac profundit? nauclerus quidam apud Menandrum (vt refert Athenæus lib. 4.) vota facit, vt qui agros, & prædia vendunt, & bona sua comedunt, semper nauigent, numquam terram tangant, vt ita sentiant, quali bono accepto non pepercerint. sic Menander, Ω φιλάτη γῆ μήτερ, ὡς σιμόν σφόδρ' εἰ τοῖς νοῦν ἔχουσι κτήμα, πολλὰ τ' ἄξιον. Ὡς δ' ἦτ' ἐχέω, εἶπε πατρῶαν ἀφ' ἀλαβῶν Γλυῦ καταφάγοι, πλείν τε πνι δ' ἄ πλάς, καὶ μὴ δ' ὀπιβάνειν γῆς, ἢ ἕτως ἢ δεπ Οἶον ἀφ' ἀλαβῶν ἀγαθὸν ἐκ ἐφείσαπ. id est, o carissima

D mater, terra: quàm magnifica es prudentibus possessio, & magni pretij. Quàm oportebat si quis agrum à patre relictum deuorauerit, cum perpetuò nauigare, & numquā terram tangere, neque in eaiter facere, vt hoc pacto tandem cognosceret, quanto bono accepto, ei non pepercerit.

QVI PVER VVA FVRTIVAM MVTVSTRIGILEM] sic edendum curavi, nouem libros manu scr. secutus, vbi vulgati habebant, qui puer vnam Furtina mutat strigili. minus rectè. Ita enim loqui solet Horatius verbo mutare: vt Oda 29. lib. 1. Socraticam & domum Mutare loricis Iberis, id est, Socratica domo omissa, fumere loricis Iberas: quod genus loquendi notauimus ad Odam 16. eiusd. lib. ibi, nunc ego mitibus Mutare quero tristia. Sic igitur hūc locū explico, puer, qui sub noctem data strigili furtiua vnam accipit.

NIL SERV. GVL. P. H.] nil seruile habet, cum gulæ paret, ac seruit? quasi dicat, plurimum.

ADDE, QVOD IDEM] sic Aristoteles de improbis ac vitiosis hominibus lib. nono de moribus ad Nicom. Et vitiosi homines quarunt quibus sc̄i totos dies traducant: se ipsos autem fugiunt. multa enim graua & horrenda recordantur. & cum soli sunt, talia exspectant altera: cum alijs autem obliuiscuntur: & cum sit nihil in eis amabile, nullo erga se amoris affectu commouentur. verba Græca sunt hæc, ζῆτοσι τε οἱ μοχλοῖσι μεδ' ὦν συτμερεύουσι. ἐαυτὸς δὲ φεύγει. ἀναμνησκονται γὰρ πολλῶν καὶ δυσχερῶν καὶ πικρῶν ἐπιπέρα ἐλπίζουσι κατ' ἐαυτὸς ὄντες, μετ' ἐτέρων δ' ὄντες ὀπιβάνουσι: ἔδεν δὲ φιλητὸν ἔχοντες, ἢ δὲν φιλικὸν πάσχεισι πᾶς ἐαυτὸς. Sic Lucretius lib. 3. Hoc se quisque modo fugit: at quod scilicet, vt sit, Effugere haud potis est, ingratis heret, & angit, Propterea morbi quia causam non tenet æger. vide supra Od. 16. lib. 2. patriæ quis exsul se quoque fugit.

NON OTIA RECTÈ PONERE] nulla in re seria, atque honesta otium tuum ponere potes.

TEQUE IPSVM VITAS FVG. ET] tute ipsum fugis, vt serui improbi solent à domino fugere, & huc, & illuc errare. seruos errone distinguunt Iurisconsulti à fugitiuis, quod hi ita fugiunt à dominis, vt non habeant in animo ad eos vniquam reuerti: errone eo consilio fugiunt, vt aliquando reuertantur. sed hoc loco Horati' hæc distinctionem non seruat: vtiturque his nominibus translata, hoc modo: tu te ipsum, vt fugitiuus, & erro, vitas: seruorum errone, & fugitiuorum instar, qui dominum reliquerunt, te ipsum fugis. secutus sum autem scripturam librorum manuscriptorum Donati, Faëni, 2, Vaticanorū, Torne sijn. nam excusi omnes, quos quidem viderim, habent fugitiuus vt erro, quam scripturā si quis probabit, sic explicabo, Te ipsum vitas, vt erro fugitiuus, id est, vt seruus erro, qui fugit à domino: vel te ipsum vitas, fugiēs à te, vt erro: vel te ipsum vitas, vt seruus fugitiuus errabundus. quod si placebit, idem ferè valebit hoc loco fugitiuus, quod fugax, aut fugere solitus, quemadmodū Terent. in Heautont. argentum fugitiuum: & Varro lib. 1. de ling. Lat. obliuionem fugitiuam appellat. ego tamen priorem scripturam magis probo

A FALLERE] leuare, lenire, βυκολειν. vt Virg. Æneid. 4. si fallere possit amorem.

NAM COMES ATRA PR. SEQ. F.] sic Od. 16. lib. 2. quid terras alio caleteis Sole mutamus? patria quis exsul Se quoque fugit? & epist. ad Villic. lib. 1. Stultus vterque locum immeritum causatur inique: In culpa est animus, qui se non effugit vmqum.

VNDE MIHI LAPIDEM?] loquitur Horatius, serui oratione nimis libera offensus. significat autem, sua vitia neminem libenter audire. Vnde de mihi lapidem, subint. sumam?

AVT VERSVS FACIT] significat, versuum faciendorum studium, insaniam esse proximum, atque ad insaniam propemodum hominem adigere, vt supra fat. 3. huius libri, Adde poemata nunc, hoc est, oleum adde camino, Quasi quis sanus fecit, sanus facis & tu.

ACCEDES OPERA AGRI] mittam te in agrum Sabinum, vt non accedas ad seruos octo operarios, qui in opere rustico faciendo versantur. sic Plaut. Mostell. Cis hercle paucas tempestat, Tranio Augebis ruri numero genus ferratile.

B

SATYRA 8.

VT Nasidieni iuuat te cena beati?

Nam mihi querenti conuiuam, dictus here illic

De medio potare die. vt mihi numquam

In vita fuerit melius. da, si graue non est,

Quæ prima iratum ventrem placauerit esca.

In primis Lucanus aper, leni fuit Austro

C

Captus, vt aiebat cenæ pater. acria circum

Rapula, lactuca, radices, qualia lassum Peruellunt stomachum, sifer, alec, facula Coa.

His ubi sublatis, puer altè cinctus, acernam

Gausape purpureo mensam perterisit: & alter

Sublegit, quodcumque iaceret inutile, quodque

Possit cenanteis offendere: vt Attica virgo,

Cum sacris Cereris, procedit fuscus Hydaspes

Cæcuba vina ferens, Alcon Chium maris expers.

Hic herus, Albanum Macenas, siue Falernum

Te magis appositis delectat: habemus vtrumque.

Diuitias miseras. sed queis cenantibus vnà

Fundani, pulchrè fuerit tibi, nosse laboro.

Summus ego, & prope me Viscus Turi- nus, & infrà,

Si memini, Varius. cum Seruilio Balatrone

Vibidius: quos Macenas adduxerat vmbra:

Nomentanus erat super ipsum, Porcius infrà,

Ridiculus totas simul obsorbere placetas.

Nomentanus ad hoc, qui, si quid fortè lateret,

Indice monstraret digito. nam cetera turba,

Nos, inquam, cenamus auceis, conchyliis, pisceis,

Longè dissimilem noto celantia succum: Vt vel continuo patuit, cum passeris, atq; E

Ingustata mihi porrexerat ilia rhombi. Post hoc me docuit melimela rubere mi-

norem

Ad lunam delecta. quid hoc intersit, ab ipso

Audieris melius. tñ Vibidius Balatroni. Nos, nisi damnosè bibimus, moriemur in-

ulti.

Et calices poscit maiores: vertere pallor Tum parochi faciem nil sic metuentis, vt acreis

Potiores: vel, quod maledicunt liberius: vel,

Ferui-

- A Feruida quòd subtile exsurdant vina pa-
latum.
Inuertunt Aliphanis vinaria tota
Vibidius, Balatroque, secutis omnibus
imis.
Conuiuæ lecti nihilum nocuere lagenis.
Affertur squillas inter muræna natan-
teis
In patina, porrecta. sub hoc herus, hæc
grauida, inquit,
Capta est, deterior post partum carne,
futura.
His mistum ius est oleo, quod prima Ve-
næfri
Presbit calla, garo de succis piscis Iberi,
Vino quinquenni, verum citra mare na-
to,
B Dum coquitur: cocto Chium sic conue-
nit, ut non
Hoc magis vllum aliud: pipere albo, non
sine aceto,
Quod Methymnaam vitio mutauerat
vnam.
Erucas virideis, inulas ego primus ama-
ras
Monstravi incoquere: illutos Curtillus
echinos,
Ut melius muria, quam testa marina re-
mittit.
C Interea suspensa graueis aulea ruinas
In patinam fecere, trahentia pulueris a-
tri,
Quantum non Aquilo Campanis exci-
tat agris.
Nos maius veriti, postquam nihil esse pe-
ricli
Sensimus, erigimur. Rufus posito capite,
ut si
Filius immaturus obisset, flere. quis esset
Finis, ni sapiens sic Nomentanus amicū
Tolleret? heu Fortuna, quis est crudelior
in nos
Te deus? ut semper gaudes illudere rebus
Humanis. Varius mappa compescere ri-
sum
Vix poterat. Balatro suspendens omnia
naso,
Hæc est condicio viuendi, aiebat: eoque
Responsura tuo numquam est par fama
labori.
Tene, ut ego accipiar lautè, torquerier
omni
Sollicitudine districtum? ne panis adu-
stus,
Ne malè conditum ius apponatur? ut om-
nes
Præcincti rectè pueri, comique mini-
strent?
Adde hos præterea casus: aulea ruant si,
E Ut modò: si patinam pede lapsus frangat
agaso.
Sed conuiuatoris, uti ducis, ingenium res
Aduersæ nudare solent, celare secunda.
Nasidienus ad hæc: tibi dij, quacumque
preceris,
Commoda dent: ita vir bonus es, conui-
uæque comis.
Et soleas poscit. tum in lecto quoque vi-
deres
Stridère secreta diuisos aure susurros.
Nullos his malle ludos spectasse: sed illa
Redde age, quæ deinceps risisti. Vibidi-
us dum
F Querit de pueris, num sit quoque fracta
lagena,
Quod sibi poscenti non dentur pocula:
dumque
Ridetur fictis rerum Balatrone secundo:
Nasidienne redis mutata frontis, ut arte
Emendaturus fortunam. deinde secuti
Mazonomo pueri magno discerpta fe-
rentes
Membra gruis sparsi sale multo, non sine
farre:
Pinguibus & ficis pastum iecur anseris
albi,
Et

A Et leporum auulsos, ut multo suauius, ar-
mos,

Quam si cum lumbis quis edit. tum pecto-
re adusto

Vidimus & merulas poni, & sine clune
palumbes

Suauis res, si non causas narraret ea-
rum, &

Naturas dominus: quem nos sic fugimus
ulti,

Vt nihil omnino gustaremus: velut illis
Canidia afflasset peior serpētibus Afris.

VT NASIDIENI IVVIT] Sihæ scriptura, vera est, in nomine *Nasidieni* tertia, & quarta syllaba contrahuntur in vnam, videlicet i, & e, quod sæpe aliàs fieri solere supra ostendimus. præterea secunda eiusdem nominis syllaba hinc producit, cum infra corripitur ibi, *Nasidienus ad hac: & ibi, Nasidienē redis.* verum ego incidi in duos libros manuscriptos Romæ, in quibus sic legitur. *Nasidieni qui inuit te cena beati? Quin etiā hic in Gallia in tribus item manuſc. eandem scripturam reperi.* Vnde suspicari possit aliquis, eam non esse rejiciendam. sed quia & Priscianus lib. 17. priorem, ac receptam scripturam agnoscit, & ceteri omnes libri veteres comprobant, hanc de possessione deiiciendam esse non putavi. Notat autem Acro, *Nasidienū* equitem Ro. cetera elegantem, in commemorandis & prædicandis suis lautitijs fuisse putidum. Videtur tamen hic *Nasidienus*, non satis liberalis, neque elegans fuisse, ut suis locis indicabimus. Describitur hic fortasse *Saluidienus* ille *Rufus*, quem commemorat *Suetonius* in *Augusto*, his verbis. *Neque. n. temere ex omni numero in amicitia eius afflicti reperietur, præter Saluidienū Rufū: quē ad cōsulatū vsq., & Cornelium Gallum, quem ad præfecturam Egypti ex insimā utrumque fortuna pronexerat. Quorum alterū, &c. alteri (Nasidieno) ob ingratum & maleuolum animum domo & prouincijs suis interdixit.*

B BEATI] ὀλίβις, μάκαρος, ut apud *Homer.* ix. A. Οἱ μὲν ἐλευνῶσιν ἀνδρῶς μάκαρος κείτ' ἀρουραν, Πυρῶν, ἢ κριθῶν, &c. diuitis, copiosi. ut *Od.* 7. lib. 3. *Thyna merce beatum.* & epist. ad *Loll.* 2. lib. 1. *beatius enim iam Cum pulchris tunicis, &c.* & epist. 2. eiusd. lib. quæ est 1. ad *Loll.* *Queritur argentum, puerisque beata creandis Vxor.*

DICTVS HERE ILLIC] dictus es mihi heri illic apud *Nasidienum* à meridie potare. here pro heri, notat *Prisc.* lib. 15. & hunc locum profert. quamquam in aliquot libris veteribus scriptum est heri.

SIC VT MIHI NUMQ] sic me iuuit, ut numquam incundius vixerim: ut numquam libentius cenarim: ut numquam liberalius acceptus fuerim. sic locutus est supra fat. 2. huius lib. bene erat non piscibus urbe petitis, &c.

D A] dic. ut *Virg.* in *Tityro.* Sed tamen, iste *Deus* qui sit, da *Tityre* nobis.

QVÆ PRIMA IRAT. VENTR. PLAC.] supra fat. 2. cum sale panis Latrantem stomachum bene leniet. *Vlysses* apud *Alcinoum* ait ventre nihil esse impudentius, qui etiam in lectu, ac mærore, sui meminisse iubeat. sic *Hom.* ὀδ. n. Αλλ' ἐμὲ μὲν δαρπῆσαι ἐείπατε κινδόμενοι περ' Οὐ γὰρ π' εὐχαρῆ ὄππ' ἔσ' ἐπὶ κώπρον ἄλλο Επλετο, ἢ τ' ἐκέλευσεν ἐο μνήσασθαι ἀνάγκη, Καὶ μάλα περίμενον. id est, sed me cenare finito te, quamuis mærentem. Non enim quicquam aliud ventre improbius est: qui iubet, sui meminisse necessariò etiam eum, qui malis conficitur, ac vexatur.

AVSTRO] Austro leniter flante carnes efficiuntur teneriores. Νότιος ἔδρ σήπει ait *Aristoteles* quodam loco, id est, *Auster* enim putrefacit.

CENÆ PATER.] cenæ pater, conuiuator, parochus in hac satyra idem valent.

QUALIA LASS. PERVELL. ST.] cuiusmodi res stomachum languentem, ac nauseantem laceſunt, ac prouocant. adhibebantur enim illa ἀναστομάσιος χάριν, ut supra ostendimus ex *Athenæo*, comment. fat. 4.

SISER] genus est pastinacæ, quæ mulso in cibis temperata, etiā in gratiā vertitur, inquit *Plin.* lib. 19. *Sosipater* autem lib. 1. instit. grammat. *Siser* inquit ἀγροῖον σέλινον, id est, agreste apium.

ALEC] genus liquaminis esse diximus supra fat. 4. FÆCVLA COA] ex vino *Coo*: genus condimenti.

ALTÈ CINCTVS] ἄλζωρος, expeditus ad ministrandum. sup. fat. 6. veluti succinctus cursitat hospes. vel, ut ego malo, cultu minime molli, habitu ipso pudicitiam præ se ferens, strenuus, virilis.

ACERNA] ex acere arbore factam. acernas mensas etiam fuisse in pretio, quamuis citreis in feriores, declarat distichum illud *Martialis* lib. 14. *Non sum crispæ quidem, nec siluæ filia Mauræ: sed norunt lautas & me a ligna dapes.*

GAUSAPE PURPUREO] *Prisc.* lib. 7. eo capite, vbi docet in sextis casibus nominum neutrorum tertiæ declinationis in e, reperiri e. & i. hunc versum profert. sic & *Lucill.* *Purpureo terſit tunc latas gausape mensas.* *Varro.* *Claudatur Oceano, Lybico mare, flumine Nilo.* *Lucret.* lib. 1. *Emare primum homines, è terra posset oriri Squammigerum genus, & volucres: ex quo Plauti iocus in *Milglor.* *Maris causa hercle, ego hoc vtor oculo minus, Nam si a mare abstinuisssem, tanquam hoc vterer. nã hunc Plauti versum sic emendauit Muret. lib. 3. Var. lect. Sed quòd ad huius loci sententiã attinet, gausapa, seu gausapia videntur adhiberi solita ad mensas tegendas potius, quàm ad tergendas: *Martial.* lib. 14. *Nobilius villosa tegant tibi gausapa citrum.***

VT ATTICA VIRGO CVM SACR. CER.] *Hydaspen* puerum formosum cum virgine *Attica* *Canephora*, seu potius *canephoro*, comparat. sacra autem *Cereris* in canistro quodam, aut cista ferebant virgines capitibus imposita, manibus sublatis, à sacerdote accepta diebus festis *Cereris*, *Mineræ*, & quibusdam alijs. Eas virgines *Eri-*

A **ETHONIO** regnate fuisse institutas, refert Suidas, à Philochoro traditum esse. Habebat autem suas & Pallas Canephoros. de quibus sic Pausanias in Attic. *α δέ μοι θαυμάσιον μάλιστα παρέχεν, ἔστι μὲν ἕκ ἐς ἀπαιτας γάρματα, ἡ δὲ οἷα συμβαίνει. Παρθένοι δὲ οὗ τῶ καὶ τῶ Πολιάδος εἰκόσιν ἢ πόρρω. καλεῖσι δ' Ἀθλωαῖοι σφᾶς κατηφόρες. Αὐτὰς χροὸν μὲν πᾶσι διαγίγναι ἔχουσι ὡς δὲ τῆ θεῶ. ὡς δὲ γινόμενης δὲ ἢ εορτῆς δρῶσιν ἐν νυκτὶ ποιάδε, ἀναθείου σφίσι δὲ πᾶς κεφαλαῖς, ἢ ἢ ἢ Ἀθλωᾶς ἱέρεια δίδωσι φέρειν, ἢ τε ἢ δίδωσα, ὅποιον ἢ δίδωσιν, εἰδῆα, ἢ τε πᾶς φέρουσι ὅπτι-σαι μὲναις.* id est, *qua autem me maxima admiratione affecerunt, cum minimè sint omnibus nota, scribam cuiusmodi sint. Duae virgines à templo Palladis non longè habitant: eas autem Canephoras, seu Canephoros appellant Athenienses. Ha aliquantum temporis apud Deam commorantur. ubi verò dies festus aduenit, faciunt noctu sacra, suis capitibus imponentes, qua Minerva sacerdos dat eis ferenda, cum neque ea, qua dat, quid det, sciat: neque ea, qua ferunt, quid ferendum accipiant, sciant.* De iisdem sic M. Tull. Verr. de signis, *Erant praeterea duo signa non maxima: verum eximia venustate, virginali habitu, atq; vestitu, qua manibus sublatis sacra quaedam more Atheniensium virginum reposita in capitibus sustinebant. Canephoras ipsae vocabantur.* Ouid. lib. 2. *Metamor. Illo fortè die casta de more puella Vertice supposito festas in Palladis arceis Pura coronatis portabant sacra canistris.* habebat & Diana suas. Theoc. eid. β. *Ἡνὶ ἄ τῶ Ὀβύλοιο καναφόρος ἄμμιν Ἀνάξω Ἀλως ἐπ' Ἀρτέμιδος.* id est, *Venit nobis Eubuli filia Canephoros Anaxo ad nemus, seu fanum Dianæ, habebat & Iuno Canephoros.* sat. 3. lib. 1. *per sepe velut si Iunonis sacra ferret.* ascribit autem ad illud Theocr. interpres, *virgines nupturas placandæ Dianæ causa, ne eam offenderent, atque in sese irritarent, quòd virginitatem suam essent amissuræ, κατηφορεῖν, id est, sacra quaedam in Canistris cõdita, & occultissima ferre solitas esse.*

CÆCVBA VINA] vinum Cæcubum laudabant Romani illi veteres. sup. Od. 20. lib. 1. *Cæcubum, & praelo domitam Caleno Tu bibes vnam.*

ALCON] alter puer vinum Chium ferens prodit in medium.

C **CHIUM**] in nomine Chium, i, producitur, cū Chius primitiuū sit breue: docet Priscian. lib. 2.

MARIS EXPERS] aquæ marinæ expers. ἢ πεδλασσωμένον. Athen. lib. 1. scribit, veteres consueuisse aquam marinam in vina infundere, fortasse vt essent salubriora. Nam huiusmodi vina nullas cruditates gignunt, ventrem solunt, stomachum aliquantum mordent, atque incitant, flatus non ingenerant, ad cibum concoquendum adiuuant. verba Athen. sunt hæc, *οἱ δὲ ὅπτι μελέτερον πεδλασσωμένοι οἶνοι ἀκραιπαλοὶ τε εἰσι, καὶ καλίαν λύουσιν, ὅπτι δάκνουσι τε τὸν σῶμαχον, ἐμφυσήσεις τε ἔκ ἐνεργάζονται, καὶ σὺν κατηφόροι τῶ τροφῶν.* Itaque fugam illam Bacchi ad mare, nonnulli sic interpretantur, vt per eam significari putent hanc conficiendi vini rationem, & aquæ marinæ infusionem. nam vinum a qua marina infusa suauius efficit: vnde Plauti ioc^o Rudente, *Quasi vinitis Gracis Neptunus nobis suffudit mare.* Plutarch. *αἰτίαις φυσικ. δὲ πὶ τῶ οἴνω θάλασσαν ὡς χέουσι. καὶ χροῖσιν πᾶσι λέγουσιν ἀλίεις κομωδολῶσαι*

αὐσαπλοῦτα βαπίζεν τὸν Διόνυσον πῶς τῶ θάλασσαν. quã - **D** obrem vino mare infundunt? Oraculum quoddam aiunt piscatoribus editum esse, quod iuberet Dionysum in mare mergere. Inde institutum esse scribit Varro, vt refert Acro, vt delphini Libero appingerentur. Verumtamen ad vinum Chium aqua marina non adhibebatur, neque hodie adhibetur. & attende, in his verbis, *maris expers*, esse ambiguum, vt per vinum Chium maris expers, intelligamus significati vel verum Chium, in quod non solebat infundi aqua marina: & ita, maris expers: vel simulatum, & vernaculum, & in Italia natum, non ex Græcia navi aduectum: & ita maris expers, quod magis probo. Est enim magis Horatianum.

HERVS] dominus cenæ. Nasidienus.

ALBANVM] de vino Albano sic Athen. lib. 1. *γίνεται καὶ πῶς καμπανίας κύριον ὁ καλέμενος Ἀλβανός, πόπμος, κῦφος ὡπὸ ἐπὶ πέντε.* id est, nascitur autè, & in agro Cumano, qui est in Campania, vinum Albanum quod appellatur, ad potionis vsum accommodatum, & leue ab annis quinque.

DIVIITIAS MISERAS] Alij putant orationem esse hominis suam copiam extenuantis hoc modo: habemus (inquit Nasidienus) vtrumque, videlicet Albanum, & Falernum, si tibi magis placeat, quàm, quæ tibi ministrantur: atque ita hæc verba *Diuitias miseras*, dicendum erit coherere cum superioribus verbis *habemus vtrumque*: plane *diuitias miseras*: vel planè diuitiæ, miseræ, & sollicitæ sunt: vt sint Nasidieni verba. alij *Diuitias miseras* existimant esse verba Horatij: & ita, à superiore versu separanda, hoc modo: ὁ Diuitias miseras Nasidieni. ὁ hominem miserè diuitem. quam sententiam magis probat Muretus: & mihi quoque probabilior est, vt intelligamus, ab Horatio vrbane Nasidienum derideri, qui cùm habeat Falernum, & Albanum, vina laudatissima, & fortasse appositis meliora, non apponat tamen. Diuitiæ autem miseræ sunt eius, qui eis non vititur. Sic *Arellus Sollicitas opes* dixit Sat. 6. eiusdem libri.

SED QVEIS CENANTIBVS VNA] id est, sed quibus alijs conuiuiis vnà cenantibus libenter, & iucundè cenaris, liberalitèrque acceptus sis, scire perueclim.

PVLCHRÈ FVERIT TIBI] benè fuerit tibi, iucundè vixeris. vide sup. annot. ad sat. 2. huius lib. *benè erat non piscibus vrbe petitis.*

SVMMS EGO] id est, in summo lecto, & tamen medius inter Viscum Turinum & Varium.

CVM SEVILIO B.] Balatro & Vibidius erant in imo lecto: & inter eos medius cubabat Nasidienus conuiuator.

QVOS MÆCENAS ADDVX. VMBR.] vmbra appellatur, vt dicem^o ad epist. ad Torq. lib. 1. conuiuæ non vocati illi quidem à conuiuatore: verum tamè eum, qui vocatus est, secuti. sed quæri potest quos dicat Fundanius vmbrae fuisse Mæcenatis, Balatronemne & Vibidium: an Nomentanum, & Porcium: an hos omnes? si Balatronem & Vibidium, prouocabulum quos refertur ad ea, quæ antecedunt, si Nomentanum & Porcium,

A Porcium, hic erit ordo verborum, & Nomentanus erat supra ipsum Mæcenatem, Porcius infra, quos quidem Mæcenatē secum adduxerat non in uitatos à Nasidieno: & ita Aldus Manutius. Si hos omneis, mira erit verborum implicatio. Puto autem hîc treis lectos fuisse: in summo lecto Fundanium medium, Viscum Turinum superiorem, Varium inferiorem accubuisse: in imo Balatronem, Vibidium, Nasidicium conuiuatorem: in secundo, seu medio Mæcenatem medium, Nomentanum supra, Porcium infra discubuisse. media inter lectos erat mensa. Et credibile est, lectû, in quo Mæcenatē medius accubebat, secundum fuisse. Nam vt medius in lecto accubentium locus erat honoratior, sic & secundus lectus. quod & Seruius admonet ad illum Virg. locum, *mediamq; locauit*: vbi hæc profert ex Sallustio: *Igitur discubuerunt, Sertorius inferior in medio: super eum Fabius Hispaniensis senator ex proscriptis: in summo Antonius, & infra scriba Sertorij Versius, & alter scriba Mæcenatē supra: in imo medius inter Tarquinium & Oniū [al. Denatium] Perperna.* Erât scilicet (vt etiam dispositionem huius triclinij: & ordinem conuiuiarum accubentium declarem *ἐν παραδῶ*) hîc quoque tres lecti. In medio lecto duo accubebant dumtaxat, Sertorius, & T. Fabius Hispaniensis senator. Sertorius in medio lecto accubebat infra Fabium. & ita ille secundus erat Fabio. In summo lecto tres erant conuiuæ: medius cubabat Antonius: supra eum scriba Mæcenatē, infra Versius. in imo tres quoque conuiuæ: Perperna medius, supra Tarquinius, infra Denatius, seu Onius. Constat autem, Cassium Nomentanum fuisse luxuriosum, & perditum nepotem: de quo supra fat. 8. lib. 1. & alibi. Nomentanus igitur erat supra Mæcenatē, Porcius infra. Mæcenatē igitur medius: & præterea in medio lecto. atque ita in loco accubebat honoratissimo.

B SUPER IPSVM] sic habent libri veteres, non supra: quod malim tamen. & ita loquitur M. Tull. epist. ad Papirium Pætum lib. 9. *Et quidem supra me Atticus, infra Verrius familiares tui.* omnino ego suspicor ab Horatio scriptum esse supra, vel certe super, id est, supera, seu supra. docent tamen nobiles grammatici, veteres vsurpasse *super* & *supera*, pro *supra*. quemadmodum vsurpauit Sallustius in superiore illo exemplo à nobis modo relato.

C RIDICVLVS TOTA S] Porcius in eo ridiculus, quod totas vno haustu placentas absorbebat, quasi nimis liquidas. libri aliquot veteres, in his Vat. vnus, & Torn. habent *absorbere*. quam scripturam probo: vt *obligurire* apud Terent.

NOMENTANVS AD HOC] Nomentanus ad hoc fuerat à Nasidieno vocatus, vel à Mæcenate ductus, vt si quid esset obsonij lautioris, quod alijs obscurum, atq; incognitum esset, digito indicaret. vel, vt alijs explicant, in eo erat ridiculus, vt si quid ineffet in cibis insipidum, aut illotum, aut vulgare, digito indicaret. erat enim hic Nomentanus, insignis obsoniorum artifex, iudex, & helluo.

NAM CETERA TVRBA] nam nos harum

deliciarum rudes, & imperiti, comedimus auéis, D conchyliis, &c.

LONGÈ DISSIMILEM NOTO] quæ omnia succum continebant nobis incognitum, longèque ei succo dissimilem, qui vulgo est notus.

PASSERIS] piscis plani: qui à rhombo, hoc tantum differt, quod rhombo situs corporis dexter resupinatus est: passeris læuus. Plin. lib. 9.

ATQVE INGVST.] aliquot libri manuscr. habent, *cum passeris assi, & Ingvst.*

PORREXERAT] sic reperi scriptum in trib. cod. Vat. & Iann. & Ruffard. & Cleric. nam vulgati habent, *porrexerit.*

MELIMELA] *μελίμηλα*, mela mellei saporis.

DAMNOSÈ] plurimum. nam damno conuiuatoris supra modum bibunt conuiuæ.

MORIEMVR INVLTII] iocus: quasi ita dicat. par est nos Nasidieno, qui nos inuitauit, tam que inelegater, & illiberaliter accepit, hanc gratiam referre. vt plurimum bibamus: quod nisi faciemus, Nasidienus nos impune cibis tam vilibus, & vulgaribus, & illotis pauerit. vel dicio cum in eo consistere, quod oratio eorum, qui in ancipiti, & aduerso prælio, quam plurimis hostibus interfectis, mori decreuerunt, ad certamen poculorum transfertur. Virgil. *Æneid. 2. numquam omnes hodie moriemur inulti.* ego illud malo.

ET CALICES POSCIT] sic efferunt Græci *αἰτὶ μέλιτος*, subaudi *κόλλικας*. vide annot. ad Od. 9. epod. *poscit* autem habet Cod. vnus Vatic. Rain. Card. Torn. quos secutus sum. alij, *poscunt*. Apud M. Tullium poscere pro inuitare vsurpatum est. libro quarto accus. *fit sermo inter eos, & inuitatio, vt Græco more biberetur: hospes hortatur. poscunt maioribus poculis.*

VERTERE PALIOR] tum cæpit Nasidienus pallere.

PAROCHI] conuiuatoris, qui cenam præbebat. alijs parochum appellant *παροχὴν ἢ παραχέν*, eum, qui salem, acetum, oleum, ligna, & similia præbet legatis, aut magistratibus, vt diximus supra. ad fat. 4. lib. 1. M. Tull. epist. ad Att. lib. 13. epist. 1. *Omnino eum Sextius noster, parochus publicus, occupauit, quod quidem facile patior. Veruntamen quod mihi magno beneficio meo magna cum fratribus illius necessitudo est, inuito eum per litteras, vt apud me denersetur.*

ACREIS] qui largiter, & supra modum bibunt. vt fat. 2. huius lib. *acriapocula.*

EXSVRDANT] hebetant, obtundunt. tralatio est ab aurium sensu ad gustatum. palato enim iudicantur sapes.

INVERTVNT ALIFANIS, &c.] .i. vini cados inuertentes, totos exhauriunt poculis Alifanis. alij per vinaria lagenas significari volūt, quod magis probo. M. Tull. orat. pro Plancio. *totus ille tractus celeberrimus Venafranus, Alifanus.* iam illud inuertunt vinaria, dictum, vt vertere cados, Od. 29. lib. 3. *Non ante verso lene merum cado.* Vertebantur enim cadi, & similia vasa vinaria, cum vinum ex ijs promebatur: & cum exhauriebantur, ita inuertebantur, vt os terram tangeret, vt docet Acro, siue quis alius nomine Acronis.

R i j I m i s]

A **IMIS**] qui accumbebant in imis lectis, seu in infimis lectorum partibus, vt epist. ad Loll. 2. li. 1. *imi Derisor lecti.* seu infimi loci, atque ordinis hominibus.

CONVIVÆ LECTI] conuiuæ honorationes, qui summi & medij accumbebant, videlicet Mæcenas, Viscus Turinus, Varius, ego Fundani⁹.

SQVILLA] supra fat. 4. *Tostis marcentē squillis recreabis, &c. Potorem.*

NATANTEIS] iniure, quod iam iam describet.

PORRECTA] muræna procera, in patina exposita: elixa scilicet, & patinaria. participium *porrecta* declarat muræna magnitudinem, ac proceritatem. sic sup. fat. 2. huius lib. *Porrectum magno magnū spectare catino Velle, aut Harpyijs gula, &c.*

HÆC GRAVIDA (INQVIT)] si verum est, quod de muræna traditum est, eam cum serpente commisceri, cibus est non tam suavis, quàm periculofus. Oppianus quidem lib. 1. *ἀλιευτ.* hanc vulgatam de muræna opinionem non prætermisit. sic enim scribit, *Ἀμφὶ δὲ μουραίνης φάπης ἔρχεται ἢ αἰδῆλος, ὡς μὴ ὄφεις γαμέει π, καὶ ἐξ ἄλλος ἔρχεται αὐτῇ Πρόφρων ἰμείρουσα παρ' ἰμείροντι γάμοιο, &c.* id est, de muræna fama dimanat non obscura, serpentem cum ea commisceri, & eam ipsam ex mari prodire libenter & cupidè, & ad serpentem accedere coniunctionis cupiditate affectam.

SVB HOC] cum allata esset muræna, atq; appositā. *sub hoc*, id est, hoc ipso tempore: vel circiter hoc tempus.

DETERIOR CARNE] deteriore carne futura, si post partum capta esset.

HIS MISTVM IVS EST] ius ex his, quæ sequuntur, temperatum est: ex his constat, nempe ex oleo Venafrano, garo optimo, vino quinquenni Italico, & Chio, pipere albo, aceto Methymneo. Hæc muræna, elixa erat, & iccirco in ius immerfa, & in patina porrecta. sup. satyra 4. eod. lib. *Nec satis est cara pisceis auertere mensa Ignarum quibus est ius aptius, & quibus assis Languidus in cubitum sese conuiuia reponat.*

C **OLEO, QVOD PRIMA VEN. P.**] oleo totius Venafrani tractus præstantissimo: vel potius eo oleo, quod primum ex oliuis Venafranis manauit verius, quàm expressum est: quod nostro sermone parentem, seu matrem guttam appellamus. oleum Venafranum in primis laudabatur: vt sup. fat. 4. *insuper addes, Pressa Venafrane quod bacare misit oliuæ.* Martialis lib. 13. *Hoc tibi Campani sudauit bacæ Venafræ. Vnguentum quoties sumis, & istud olet.*

PISCIS IBERI] id est, scombri. laudatissimum fuisse garum, quod ex scombris maceratis, ac liquefactis esset confectum, supra notauimus: quod item testatur Strabo libro tertio. cuius verba refert Athenæus lib. 3. *δειπνοσφ. σφάδων δ' ἐν πείρω γεωγραφικῶν πρὸς τὰς Ἡρακλέους φησὶ νήσοις καὶ Καρχηδόνα τὴν κερκηνήν πόλιν εἶναι σέξτανίαν, ἐξ ἧς καὶ τὰ παρὶχθ' ἑπινομῶς λέγεται καὶ ἄλλου σκωμβροειδέος ἀπὸ τῶν ἀλισκομένων σκόμβρων ἐξ ὧν τὸ ἀριστον σκευάζεται γάρου, id est, Strabo autem lib. 3. Geograph. ait, ad Herculis insulas circa Karthaginem nouam, urbem esse Sexitaniam:*

ex qua salsamenta quadam quasi gentili nomine appellari, & aliam scombrorum prædam, à scombris, qui eo loco capiuntur: ex quibus optimum garum confici.

CITRA MARE NATO] Italico. significat, vinum Italicum quinquenne adhibitum esse in hoc iure coquendo: sed eidem iam cocto vinum Chium esse infusum. Verùm si legamus *cocta*, hic erit sensus: in muræna coquenda vinum Italicum adhibitum esse, sed ei iam cocta, vinum Chium.

DVM COQVITVR] ius: vel muræna, si legamus *cocta*.

COCTO] iuri cocto vinum Chium est aptissimum. sed quidam libri calamo exarati habent *cocta*, videlicet muræna.

Ac. QVOD METHYM.] aceto, ex vino Lesbio corrupto.

ERVAS VIRIDEIS INVLAS EGO PR.] Sic omnes quidem habent libri, præter vnum & alterum, in quibus est, *inulasque ego primus amaras, &c.* Sed ego olim hunc locum in omnibus libris deprauatum esse putabam: & duarum litterarum dumtaxat, in duabus vocibus, immutatione emendandum arbitrabar, & pro eo, quod vulgo legitur, *inulas ego Primus amaras*, ego *inulis ego primus amaris*, restituendum curaram, coniecturam meâ nonnullis viris doctis approbantibus: vt horum verborum, atque adeò, huius totius loci hic ordo, hæcque sententia esset. Ego primus omnium monstraui, hoc est, docui incoquere inulis amaris erucas virideis, vt melius, quod Græci dicunt, *ὡς ἀμυρόν π,* id est, tamquam melius quiddam ea muræna, quàm testa marina, nempe echinus, remittit. Curtillus autem monstrauit incoquere illotos, seu illutos echinos inulis. hæc igitur verba, *illutos Curtillus echinos*, includenda essent interpositionis nota. Iam hoc loquendi genus, *erucas inulis incoquere*, cum sit alijs Latinis vsitatum, tum Horatio. Virg. Georg. 4. *Huius odorato radices incog, Baccho.* Hor. Od. 3. epod. *Nū viperinus his crnor Incoctus herbis mesefellit?* Nunc autem mihi videtur antiqua scriptura, à qua non discrepat vulgata, retinenda, vt intelligamus, erucas virideis, & inulas amaras incoqui iuri illi, quod descriptum est: & *erucas virideis, inulas amaras* positum esse *ἀσπιδέτωρ.* Quod autem ad hoc attinet, vt melius, tale est illud, quod est in hac eadem fat. *Et leporū, auulso, vt multo suauius, armos*, id est, vt re multo suauiore: vel, vt multo suauius quiddam. Echinum piscem porro diximus esse ex genere testaceorum, ad illum locum, *Horret capillis, vt marinus asperis Echinis*, Od. 5. epod. Quod autem in nonnullis libris veteribus, vt in duobus Vatic. & in Iann. scriptum est, *Erucas virideis, inulasque ego prim. am. &c.* hanc scripturam ideò non sequor: quia fit mihi verisimile copulationem que ab aliquo semidocto scripturæ receptæ fuisse additam. Verumtamen iudicet lector eruditus.

ILLVTO CVRTILLVS ECHINOS] illutos, id est, non liquatos, non maceratos, non delutos, *ἀμυρόν π,* non labefactos, non liquefactos, id est, echinos integros, non muriam ex eis factam.

A INTEREA SUSPENSÆ GRAVEIS AVLÆA] quæ cameris tricliniorum subtendebantur, & suspendebantur, seu potius suspendebantur, ut si quid pulveris supernè caderet, exciperent. *suspensæ* malim legi, à verbo *suspando*, quàm *suspensa*, à *suspendo*. Servius ad illum Virgil. locum Æneid. 1. *aulæis iam se regina superbis*, aulæa interpretatur vela picta: docetq; aulæa esse dicta quòd primum in aula Attali regis Asiæ, qui populum Ro. scripsit heredem, inuenta sunt. *ideo etiam in domibus tēdebantur* (inquit) *aulæa, ut imitatio tentorium fieret, sub quibus bellantes semper habitare maiores. Varro tamen dicit, vela solere suspendi, ad excipiendum pulverem, quia tum usus camera ignorabatur. Vnde Horatius: Interea suspensæ graveis aula ruinas, &c.*

IN PATINAM] in eam patinam, in qua inerat murænailla porrecta, elixa, & patinaria.

PULVERIS ATRI, QUANTVM] tantum, subintellige. ut sat. 3. huius lib. *Fruventi, quantum metit Africa.* Sed dicere possit aliquis, hoc tricliniū, in quo hi cōuiuē cenabāt, nō fuisse cameratū, si vera sunt, quæ modò retulimus ex Servio, & Varrone. camera enim nō facile pulverē colligebant. Iccirco in triclinijs cameratis non erat opus aulæis. At in hoc triclinio erant aulæa.

MAIUS VERITI] fortasse totius domus aut certè tabulati, aut recti, aut camera, si hoc triclinium erat cameratum, ruinam.

RUFVS] Nasidienus cōuiuator, cenæ pater.

POSITO CAPITE] demisso capite, & ita mæstus. *καταβαλὼν τὴν ὄψιν, ἢ τὴν κεφαλὴν.*

IMMATVRVS] ætate ad mortem immatura.

FLERE] flebat: vel flere cœpit.

SAPIENS] vel sapiens in ea disciplina, quæ ad obsoniorum apparatus, & ventris, gutturisque voluptatem pertinet: vel sapiens, cui palatum sapiebat: vel quòd sapientis esse velit, hilariter & iucundè viuere, ut Od. II. lib. 1. *sapias: vina liques, &c.*

TOLLERET] in spem meliorem erigeret, de missum excitaret, mæstum solaretur. sup. enim dixerat, *Rufus posito capite, ut si Fil. imm. obiff. flere.*

C **VT SEMPER, &c.]** quàm, &c. sic sup. sat. 6. *ut tu Semper eris derisor.*

SUSPEND. OMNIA NASO] omnia deridens. sup. sat. 6. lib. 1. *naso suspendis adunco Ignotos.*

HÆC EST CONDICIO VIV.] hac conditione (inquit) nati sumus, ut multis & varijs casibus exposita sit vita nostra. sermo dissimulationis, & vrbantatis plenus.

TVO] alloquitur Nasidienum conuiuatore.

TÈNE, VT EGO] tène æquum est sollicitari, & laborare, ut lautè accipiar? ne panis, &c. sic Phorm. ille apud Ter. Phorm. *Tène a symbolum venire vnctum, atque lautum è balneis, Otiosum ab animo: cum ille & cura, & sumtu absimitur, Dū tibi sit, quod placeat? ille ringitur, ut tu rideas, Prior bibas, prior decumbas? cena dubia apponitur?* tale & illud loquendi genus est Od. 8. epod. *Rogare longo putidam te saculo, &c.*

ACCIPIAM LAVTE] sic Virg. Æn. 3. *Illos porticibus rex accipiebat in amplis.*

TORQUERIER] cruciari, angi. ut epist. ad D. Loll. lib. 2. *Ludentis speciem dabit, & torquebitur.*

NE PANIS ADVSTVS, &c.] hæc fortasse peccata fuerant à Nasidieno, quæ dissimulanter & vrbane reprehendit Balatro.

VT OMNES PRÆC.] fortasse pueri Nasidieni, qui in hoc conuiuio ministrabāt, erant minus rectè præcincti, erant incomti, ineptique ad ministrandum.

SI PATINAM PEDE L. E.] si quis puer, seu minister non minus ineptus, aut absurdus, quàm agaso aliquis, offenso pede patinā frangat. Nasidienum notat, qui taleis ministros haberet.

SED CONVIVATORIS, &c.] id est, quem admodum imperatoris ingenium in rebus aduersis perspicitur, & elucet, in secundis obscurum est: sic & conuiuatoris prudentiam declarat casus aliquis aduersus, qui in conuiuio interuenerit. Non pugnat hoc cum eo, quod scribit Cæsar lib. 7. de bello Gall. *res aduersus imperatorum auctoritatem minuire.*

QUÆC. PRÆCERIS] quæcumque optes: *ὅσα ἄλλοιο.* Dij faxint, ut omnia tibi ex sententia succedant. omnia optata tibi à Dijs contingant. sic Plautus Afin. *Dij tibi dent quacumque optes.*

COMIS] vrbanus, *ὠπεράπιλος*, facetus. sat. 4. lib. 1. *Hic tibi comis, & vrbanus, liberq; videtur.*

ET SOLEAS POSC.] ex hoc loco intelligere, & colligere licet, veteres illos Ro. soleis in triclinio vsos esse, non calceis. his enim utebantur foris, & in publico. Utebantur soleis & qui morbo impediti, vel alioqui minus firmi, minusque rectè valentes, publico abstinebant, & domi se continere propter morbum, & corporis infirmitatem cogebantur. sic meretrix illa apud Plautū in Trucul. puerperā simulans, soleas poscit. *Dato soleas atq; me intro adutū ducite.* Denique utebantur soleis in cubiculo & triclinio. Iccirco Verri obijcit M. Tullius lib. 5. accus. stetit eū soleatū in littore cū pallio purpureo, &c. Præterea hinc etiam intelligimus, conuiuas soleas ponere solitos esse antequàm accumberent.

IN LECTO QVOQVE] ex hoc loco perspicuum est, non omnes conuiuas in vno lecto accubuisse, sed plureis lectos fuisse. *videres* autem videtur positum pro *audires*. audiuntur enim susurri, non videntur.

STRIDERE] à verbo *strido*. sic Virg. Georg. 4. *Stridere apes utero, & ruptis efferruere costis.* licebat (inquit) videre, seu audire conuiuas in singulis lectis confusurranteis. Secreta autem aure diuisos susurros dicit, quia non communiter inter se confusurrabant, sed separatim terni in singulis lectis: neque collatis omnium capitibus, sed pro numero lectorum separatis.

NVLLOS HIS MALL. L. S.] Horatius loquitur. *his*, id est, quàm hos.

REDDE] renuntia, refer. tralatio est. nā reddere is propriè dicitur, cui datum est, vel qui eripuit, aut abstulit.

NUM SIT QVOQVE FRACTA LAG.] num, quemadmodum aulæa corruebant, ita etiam lagenæ fractæ sint.

A RIDETVR] dum ridetur à conuiuis: dum rident conuiua, & cachinnantur.

FICTIS RERV] ob res confictas: rebus cōfictis: quia Nasidienus commendabat suas epulas, suaque condimenta, quæ reuera non erant commendanda: quæque talia non erant, qualia mentiebatur. similia sunt illa, *abditarum, amara curarum, opaca domorum, &c.* quæ notauius ad Od. 12. lib. 4.

BALATRONE SECUNDO] id est, Balatrone approbante: ex sententia Balatronis: fauente, & applaudente, seu adiuuante Balatrone. sic supra *rumore secundo*. lege annot. ad epist. ad Fuscū Arist. lib. 1. M. Tull. ad Qu. Frat. lib. 2. *Vatiniū arbitratu nostro concidimus, Dijs, hominibusque applaudētib.* vel dic secundas quasi parteis agēte, vt quamuis esset magnus derisor, hic tamen ad alios in ridendo secundum locum obtineret, & secundarum partium esset.

NASIDIENE REDIS MVT. FR.] *ἄποσποφῆ* ad Nasidienum. sed hoc sentit: Nasidienus mutata frontis redit, id est, Nasidienus hilarior & latior redit.

B MAZONOMO.] genus lancis prægrande.

SPARSI] aspersi, conspersi, vt lat. 4. huius lib. *Coryciūque croco sparsum stetit.*

PINGVIB. ET FICIS PAST. IEC. ANS.] iecur saginatum, & auctum pinguibus ficis. Athen. lib. 9. scribit, tanto in pretio fuisse veteribus anseris iecur, vt essent apud eos *χρυσόκοκοι*, id est, anserum pastores, qui anseres ita alerent, vt eorum iecur mirificè augetur: quod item tradit Plinius. Ego in Italia idem vidi factitari. sed quomodo, aut qua arte id fieret, non admodum quæsiui: nisi quod audiebam, dulcia ad eam rem multum conferre. Itaque hodie in Gallia mulier quædam potens & sumtuosa gregem anserum domi melle pascit. Martialis lib. 13. *Aspice quàm tumeat magno iecur anseris maius. Miratus dices: hoc rogo, creuit vbi?* Iam pingueis ficus dixit, quia ficis sunt meliores.

VT MVLTQ SVAV.] tamquam suauis quidam. sic fat. 4. huius lib. *Facundi leporis sapiens seclabitur armos.* Cod. Tornes. & duo alij habēt, *Et leporis vulfos.*

C EDIT] in duob. cod. Vat. Iannoct. Torn. Ruffard. Nicot. legitur, *edit*, ab edim is, it, vt sup. Od.

3. epod. *Edit cicutis allium nocentius.* sic & Plaut. D in Pœnulo, *Est domi, quod edimus.*

VIDIMVS ET MERVLAS PONI] poni .i. apponi: vt fat. 2. lib. 1. *positum sic tangere nolit*

SVAVEIS RES] appositio est, vt gramm. appellant. *merulas & palumbes, suauis res.* merula illa, & palumbes sine clune (inquit) suauis res essent, nisi dominus ineptè, & loquaciter de earū naturis & causis differeret: vel nisi nobis narraret harum palumbium, seu palumborum naturas, & quamobrè clunes eis deessent. Sed quid significat his verbis Horatius? utrū conuiuatorum quorundam ineptias, inscitiam, & stultitiā notat, qui singularum rerū, quæ apponuntur, naturas & causas nimis subtiliter, & odiosè commemorant? Ita fit interdū, vt, dum vel ingenii suum intempesti uè, atque ineptè ostentant, vel imprudentes aliquid de cibis appositis proferūt, quod parū placeat: cōuiuas ab edendo absterreant? atque huc fortasse pertinet, quod scribit Plutarch. lib. 7. sympos. *καὶ ἀπὸ οἴνων ἄσπερῶς, καὶ μύρων ἐρωτῶν, καὶ ἄσπερῶν θάνατον, φορτικὸν κομῆδῆν, καὶ νεόπλουτον*, id est, *de vinorum, unguentorumque differentia rogare, & querere, pingue, & ineptum, & hominis nuper diuitis facti proprium est.* an clunes illa iccirco detractæ erant palumbibus, quod putebant, cum tamen partes essent omnium suauissimæ naturæ: & ita carpitur inscitia conuiuatoris, qui palumbiū partes eas apponeret, quæ minus lautæ essent: eas, quæ suauitate præstarent, apponi vetuisset, siue sua voluntate, siue ob eam causam, quā diximus? an in clunibus illis vermeis exstitisse dicemus, quod Acroni placet: & ideò defectas esse?

CANIDIA AFFL.] Gratiadiam, seu Canidiā veneficam, quam, vt apparet, odio Vatiniāno persequabatur, etiam hic insectatur, mordet, & lacerat non mimico, aut satyrico, hoc est, urbano, sed plane hostili, & Theonino dente.

PEIOR SERPENTIB. AFR.] hoc eò pertinet, quod quæ à serpentibus afflata sunt, quantumuis salutaria sint licet, venenata, & mortifera redduntur. Columella, *cauendumq, ne à serpentibus afflentur, quarum odor tam pestilens est, vt interimat vniuersos.* in quibusdā codicib. manuscr. reperi scriptum *atris pro Afris.* ego nihil muto: quamquam *atras* viperas dixit Oda 4. lib. 3. *Vtuto ab atris corpore viperis, &c.*

EPISTO-